

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Θέμα : «Κοινωνική Οικονομία, εναλλακτικές κοινότητες και εναλλακτικός τουρισμός: η περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς στην Επαρχία Κισσάμου, Νομού Χανίων και η περίπτωση της μη-κερδοσκοπικής εταιρείας Βάμος Α.Ε. στην Επαρχία του Αποκόρωνα, Νομού Χανίων».

Μαρίνου-Ξανθού Θεοδώρα

Επιβλέπων: Γιώργος Τσιώλης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Ρέθυμνο 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....6

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.

1.1 ΜΕΘΟΔΟΣ.....	10
1.2 ΠΕΔΙΟ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ.....	12

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.

2.1 ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	14
---	-----------

2.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»:ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΑΛΛΑΝ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑ.....**20**
- ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ **22**
- Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗ , ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ..... **23**
- ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ..... **25**

2.3 ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

- ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ «ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ» ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ.....**26**
- ΟΙΚΟΧΩΡΙΑ Ή ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ Ή ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΧΩΡΙΑ(ECO-VILLAGES): ΙΣΤΟΡΙΑ , ΟΡΙΣΜΟΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ..... **29**
- ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΔΙΚΤΥΟ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ(GLOBAL ECO-VILLAGE NETWORK)..... **34**
- Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ MURRAY BOOKCHIN ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΙΣ ΣΥΝΕΙΔΗΤΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ..... **35**

2.4 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

- Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ: ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	38
---	-----------

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε.

3.1Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ , ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΙΣΣΑΜΟΥ, ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ.....	39
---	-----------

3.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε , ΣΤΗΝ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟ ΤΟΥ ΑΠΟΚΟΡΩΝΑ , ΝΟΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ.....	46
--	-----------

4οΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΝΑΣ.....	56
--	-----------

<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....</u>	75
---------------------------------	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ.....	81
2. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ.....	91
3. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΜΟΝΙΜΟ ΚΑΤΟΙΚΟ ΚΑΙ ΜΑΓΕΙΡΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ.....	101
4. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε.....	108
5. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε.....	119
6. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΒΑΜΟΥ.....	132
7. ΟΠΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ.....	141
8. ΟΠΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΒΑΜΟΥ.....	150

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλλαν με την υπομονή τους στην συγγραφή αυτής της εργασίας : στους καθηγητές μου κ.Τσίωλη, κα Γιαννησοπούλου και κα Λαβράνου, στην οικογένειά μου και στους φίλους μου.

*Αφιερωμένο στα ανιψάκια μου,
Σταμάτη και Κωνσταντίνο.*

Abstract

Accounts of the future of the welfare state are often presented in crisis terms. Some commentators identify globalization as a force that has already led to a major retreat by the state and is likely to lead to further downsizing of the public sector. The only way Western societies can lessen the future impact of the ongoing cultural transformation of the labor market is through the redesign of welfare state institutions to confront poverty, social exclusion, unemployment e.t.c. The extended crisis of the welfare state led to the arise of a new alternative economy most known as Third Sector or Social Solidarity. The third sector is defined as the sector between the State and the Market and it includes social enterprises with non-profit character. Promptly combined with the development of Social Solidarity is the appearance of small communities around the world which are self-organised and aim to economic self-sufficiency with respect to nature. These communities are formed consciously and have chosen an alternative social organization from the dominant one, to a sustainable direction. The intentional Communities, as they called, include various types of such societies which are coordinated by the Global Eco-village Network (GEN). This Network is a growing network of sustainable communities and initiatives that bridge different cultures, countries, and continents. GEN serves as umbrella organization for eco-villages, transition town initiatives, intentional communities, and ecologically-minded individuals worldwide. Parallel with this sustainable development an alternative type of tourism has also appeared: eco-tourism. My interesting concerning the existence of communities towards a sustainable development , motivated me to search the Greek reality for such communities. My research includes two empirical examples: the settlement of Milia and the non-profit enterprise Vamos A.E. in Crete. The main purpose of this paper is to examine the structure and function of these enterprises and to reveal whether these case studies can be incorporated to the wider dialogue about Social Solidarity, Intentional Communities, Eco-tourism or not. The method used in the survey is

the ethnographic research. Ethnography is a qualitative research method used usually to describe a culture. Data collection was done through participant observation and in depth-interviews.

Keywords: *Social Solidarity, Intentional Communities, Eco-village, Eco-tourism, Ethnographic research.*

*« Όσο περισσότερο αντιδρούν οι άνθρωποι
στο περιβάλλον τους και το τροποποιούν
με βάση ένα ανθρώπινο σχέδιο, τόσο
περισσότερο ζουν στην ουτοπία».*

Ε.Μπλοχ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σημείο εκκίνησης για την συγγραφή της εργασίας αυτής αποτέλεσε το ενδιαφέρον μου για το έργο διαφόρων ουτοπικών συγγραφέων οι οποίοι μας ταξίδευαν σε άγνωστους τόπους προβάλλοντας εναλλακτικές ιδανικές κοινωνίες οι οποίες επικεντρώνονταν στην ύπαρξη ενός μοντέλου κοινωνικής ευημερίας, δικαιοσύνης και ελευθερίας. Η ουτοπική σκέψη άνηθε ιδιαίτερα σε περιόδους κοσμογονικών αλλαγών – Αναγέννηση, βιομηχανική επανάσταση, δεκαετία του '60 κ.α Δεν είναι, βεβαίως, όλες οι ουτοπίες επαναστατικές ή προοδευτικές. Η εφαρμογή πολλών από αυτές κατέληξε σε ανθρώπινες τραγωδίες, σε θρησκευτικούς ή ιδεολογικούς ολοκληρωτισμούς. Παρόλα αυτά η ουτοπική σκέψη σε όποια περίοδο και αν άνηθε, συνιστά μια κριτική της κοινωνίας, μια πρόταση για έναν εναλλακτικό τρόπο ζωής. Κατά πόσο στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα υπάρχει χώρος για εναλλακτικές εμπειρικές ουτοπίες;

Οι σύγχρονες κοινωνίες σήμερα λειτουργούν σε ένα υπερεθνικό πλαίσιο στο οποίο, επικρατούν σύνθετες μορφές κοινωνικής οργάνωσης σε όλους τους τομείς, μετασχηματίζοντας διαρκώς την κοινωνία. Η μεταβατικότητα χαρακτηρίζει όλες τις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες σε όλα τα επίπεδα δημιουργώντας έντονη ανασφάλεια στους δρώντες. Οι νέες συνθήκες στην παραγωγική διαδικασία επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στη δομή οργάνωσης της εργασίας στο πλαίσιο της οποίας η παραγωγή, η διανομή αγαθών και υπηρεσιών οργανώνονται σε ένα διεθνές επίπεδο. Τα σύγχρονα υπερεθνικά κράτη χαρακτηρίζονται από φαινόμενα φτώχειας, ανεργίας κ.α τα οποία δημιουργούν κοινωνικές εντάσεις σε όλους τους τομείς αποδυναμώνοντας τον κοινωνικό ιστό. Η Ε.Ε αποτελεί πρόσφατη μορφή μορφώματος, στο πλαίσιο του οποίου το τοπικό σύστημα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το παγκόσμιο και επιπλέον οι λειτουργίες της τελευταίας επεκτείνονται όχι μόνο σε ζητήματα της αγοράς αλλά και σε ζητήματα κοινωνικά. Οι ανισότητες και η οικονομική εξαθλίωση είναι κυριάρχα στοιχεία μιας κοινωνικής πραγματικότητας στο πλαίσιο της οποίας αξίες όπως ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγυή κ.α. πλήττονται ανεπανόρθωτα. Ο ακραίος καταναλωτισμός, η απομόνωση του ατόμου καθώς και η καταστροφή του περιβάλλοντος είναι

μόνο λίγες από τις αρνητικές επιπτώσεις του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος. Τόσο τα αστικά κέντρα όσο και η περιφέρεια υπόκεινται σε μια διαδικασία συνεχούς μετασχηματισμού στο βωμό της προόδου και της ανάπτυξης χωρίς να μπορούν να αντιδράσουν. Το αίτημα για ριζική αλλαγή της κοινωνίας είναι σήμερα πιο έντονο από ποτέ. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες του κόσμου παρατηρείται μια αξιόλογη ανάπτυξη του «ακτιβισμού», της « αυτο-οργάνωσης», γενικά της κινητοποίησης των πολιτών σε διάφορες κοινωνικο-οικονομικο-πολιτικές δραστηριότητες οι οποίες σε ένα ευρύτερο επίπεδο εντάσσονται στο ονομαζόμενο «**Τρίτο Τομέα της Οικονομίας**». Η παρατεταμένη κρίση του Κράτους Πρόνοιας οδήγησε στην εμφάνιση μιας νέας μορφής κοινωνικής οικονομίας, στο πλαίσιο της οποίας προωθούνται πρωτοβουλίες με γνώμονα την καταπολέμηση της ανεργίας, της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού οι οποίες προσανατολίζονται παράλληλα στην τοπική ανάπτυξη. Πολλές κοινότητες στον κόσμο έβαλαν στόχο να δημιουργήσουν συγκεκριμένες εμπειρικές ουτοπίες και χώρους στους οποίους να μπορούν να δείξουν, πώς θα μπορούσε να υπάρχει ένας πραγματικά αλληλίτικος κόσμος από αυτόν που ζούμε. Αυτές οι κοινότητες επεξεργάζονται και αναπτύσσουν εναλλακτικές λύσεις ως απάντηση στον καταναλωτικό τρόπο ζωής.

Σήμερα παράλληλα με τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αναπτύσσεται και ο Τρίτος τομέας της οικονομίας ο οποίος συχνά αναφέρεται ως εναλλακτική οικονομία, αυτοδιαχειριζόμενη οικονομία, οικονομία της αλληλεγγύης, οικονομία της αυτοβοήθειας. Ωστόσο με βάση διεθνή βιβλιογραφία ο πλέον κοινός αποδεκτός όρος φαίνεται να είναι αυτός της Κοινωνικής Οικονομίας η οποία βρίσκεται σε αντίθεση με την καπιταλιστική οικονομία και δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της αδυναμίας των κρατών παγκοσμίως να σχεδιάσουν αποτελεσματικές πολιτικές σε ζητήματα τοπικής ανάπτυξης, ανεργίας, κοινωνικού αποκλεισμού. Η σύνδεση κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων με τη βιώσιμη ανάπτυξη ανακυρρήσει την τοπική κοινότητα ως το χώρο εκείνο εφαρμογής εναλλακτικών προτάσεων. Διάφορες τοπικές κοινωνίες αυτοοργανώνονται για να παράγουν από μόνες τους αγαθά και υπηρεσίες δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό νέα απασχόληση. Το ζητούμενο στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας είναι η εξασφάλιση όρων μιας ποιοτικής ζωής σε όλους τους τομείς. Τα τελευταία είκοσι χρόνια, σ' όλες τις ανεπτυγμένες χώρες παρατηρείται η αύξηση κοινωνικο-οικονομικών δραστηριοτήτων οι οποίες δεν εντάσσονται ούτε στη σφαίρα του δημόσιου, ούτε σε εκείνη του ιδιωτικού τομέα. Οι εν λόγω δραστηριότητες χαρακτηρίζονται ως μη-κερδοσκοπικές προσφέροντας υπηρεσίες, οι οποίες συμπληρώνουν ή και υποκαθιστούν συχνά τις ήδη παρεχόμενες υπηρεσίες του κράτους. Η εμφάνιση του Τρίτου τομέα της οικονομίας είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ανάγκη επίλυσης σοβαρών προβλημάτων, που

δημιούργησε η οικονομική κρίση της δεκαετίας του '70 διεθνώς. Πιο ειδικά, στον ευρωπαϊκό χώρο η κρίση αυτή εντείνεται περισσότερο τη δεκαετία του '80 στρέφοντας πολλές κυβερνήσεις στο μη-κερδοσκοπικό τομέα προς εξεύρεση λύσεων σε σημαντικά προβλήματα.

Στον ευρύτερο διάλογο αναφορικά με την εμφάνιση και ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας εντάσσονται κοινότητες οι οποίες έχουν επιλέξει ένα διαφορετικό ή «εναλλακτικό» μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης από το κυρίαρχο προς μια κατεύθυνση αειφορίας. Προκειται για κοινότητες οι οποίες συνειδήτα έχουν επιλέξει μια κοινωνική οργάνωση η οποία βασίζεται στην αλληλεγγυή, την αμοιβαιότητα και στην αειφόρο-βιώσιμη ανάπτυξη. Η ανάδυση των κοινοτήτων αυτών προβάλλει την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της έννοιας της «κοινότητας».

Οι Συνειδήτες κοινότητες ή κοινότητες από πρόθεση (Intentional Communities), όπως επικρατέστερα ονομάζονται, περιλαμβάνουν διάφορους τύπους τέτοιων κοινωνιών και είναι οργανωμένες γύρω από ένα δίκτυο, το Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων (Global Eco-village Network), το οποίο συντονίζει τη δράση τους σε τρεις περιφέρειες. Η ιδεολογία των συνειδητών κοινοτήτων δεν είναι απορροή από κάποιο συγκεκριμένο θεωρητικό ρεύμα σκέψης. Ωστόσο η επιρροή της Κοινωνικής Οικολογίας και του Κοινωνικού Αναρχισμού ενδέχεται, όπως υποστηρίζω στο πλαίσιο της εργασίας, να είναι σημαντική.

Αξίζει να σημειωθεί πως η ανάγκη διαμόρφωσης μιας βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνει όλους τους τομείς της κοινωνικής πραγματικότητας. Η ανάδειξη-προστασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι απαραίτητη προϋπόθεση προς αυτή τη κατεύθυνση. Παράλληλα με την αειφορική, βιώσιμη οικονομία αναπτύσσεται και ο οικοτουρισμός ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού ο οποίος αντιτίθεται στις αρνητικές επιπτώσεις που έχει στο περιβάλλον και στην τοπική ανάπτυξη η παγκόσμια βιομηχανία του λεγόμενου μαζικού τουρισμού.

Στην ανάδυση της Κοινωνικής Οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο και στη σύνδεση της με αειφορική βιώσιμη ανάπτυξη σε τοπικές κοινότητες βασίστηκε το βασικό ερώτημα στο πλαίσιο της διπλωματικής μου. Ο προβληματισμός μου αναφορικά με την ύπαρξη κοινοτήτων προς μια βιώσιμη ανάπτυξη, με οδήγησε στην αναζήτηση πρακτικών παραδειγμάτων εναλλακτικών κοινοτήτων στην Ελληνική πραγματικότητα. Η εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήσα περιλαμβάνει δυο περιπτώσεις: τον οικισμό της Μηλιάς στην επαρχία Κισσάμου Νομού Χανίων και τη μη-κερδοσκοπική εταιρεία Βάμος Α.Ε. στη χερσόνησο του Αποκόρωνα Νομού Ρεθύμνου. Η μέθοδος την οποία επέλεξα προκειμένου να μελετήσω της εν λόγω περιπτώσεις είναι αυτή της εθνογραφικής έρευνας ευέλικτου σχεδίου. Οι τεχνικές άντλησης υλικού περιλαμβάνουν τη συμμετοχική παρατήρηση, ποιοτικές συνεντεύξεις σε βάθος (in depth-interviews) και συλλογή ντοκουμέντων. Βασικός στόχος της εργασίας μου είναι να αναλυθεί και αναδειχθεί σε βάθος η δομή και η λειτουργία των επιχειρήσεων του οικισμού της Μηλιάς

καθώς και της μη-κερδοσκοπικής εταιρείας Βάμος Α.Ε , προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο και στις δυο περιπτώσεις προωθείται ένας εναλλακτικός τρόπος ζωής βασιζόμενος στην τοπική οικονομία, διατηρώντας την τοπική παράδοση και το φυσικό περιβάλλον των περιοχών και αν όλα τα παραπάνω μπορούν να ενταχθούν ή όχι στην ευρύτερη συζήτηση για συνειδητές κοινότητες –οικοκοινότητες –οικολογικά χωριά ή οικότουρισμό.

Η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο εξετάζει αναλυτικά το μεθοδολογικό πλαίσιο βάση του οποίου πραγματοποιήθηκε η έρευνα πεδίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθενται οι θεωρητικές προσεγγίσεις στις οποίες βασίστηκε η έρευνα. Πιο αναλυτικά: οικονομικός μετασχηματισμός και κρίση του κράτους πρόνοιας, τους παράγοντες εκείνους που συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της Κοινωνικής Οικονομίας, θεωρητικές προσεγγίσεις της τελευταίας, τις κοινωνικές επιχειρήσεις-οργανώσεις που την αποτελούν καθώς και τα πεδία στα οποία δραστηριοποιείται. Σε γενικές γραμμές γίνεται μια απόπειρα να δοθεί μια συνολική εικόνα για τον τομέα αυτό.

Στη συνέχεια αναφέρομαι σε θεωρητικές προσεγγίσεις για την έννοια της «κοινότητας». Ειδικότερα αναλύονται οι συνειδητές κοινότητες: τί είναι οι συνειδητές κοινότητες , σε τί τύπους διακρίνεται, η συμβολή του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων στο πλαίσιο των κοινοτήτων αυτών και η σχέση τους με την Κοινωνική Οικολογία. Άμεσα συνδεδεμένο με το κομμάτι των συνειδητών κοινοτήτων, όπως υποστηρίζω στο πλαίσιο της εργασίας, είναι ο οικότουρισμός και η σχέση του με τη βιώσιμη – αειφορική ανάπτυξη στις τοπικές κοινότητες στις οποίες εκτυλλίσσεται.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται εκτενώς η δομή και η λειτουργία του οικισμού της Μηλιάς και της μη-κερδοσκοπικής εταιρείας Βάμος Α.Ε.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια αποτίμησης των πορισμάτων της ανάλυσης.

Το υλικό που αντλήθηκε για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε δευτερογενή δεδομένα. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί η δυσκολία εξέυρεσης σχετικής βιβλιογραφίας εξαιτίας της φύσης του θέματος.

1.1 ΜΕΘΟΔΟΣ.

Σημείο εκκίνησης στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας αποτέλεσε ο προβληματισμός μου σχετικά με την ύπαρξη εναλλακτικών κοινοτήτων βασιζόμενες σε ένα πιο οικολογικό τρόπο ζωής. Ο προβληματισμός αυτός συντέλεσε αρχικά στη θεμελίωση ενός θεωρητικού και εννοιολογικού πλαισίου το οποίο προέκυψε από βιβλιογραφική έρευνα και βασίστηκε κυρίως σε δευτερογενή δεδομένα. Σε ένα δεύτερο στάδιο διατυπώθηκαν κάποια ερευνητικά ερωτήματα τα οποία με τη σειρά τους βοήθησαν στην επιλογή κατάλληλης μεθοδολογίας για συλλογή δεδομένων. Στη συνέχεια βασιζόμενη στα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν από το θεωρητικό πλαίσιο που δημιουργήθηκε φτιάχτηκαν κάποια πλάνα συνεντεύξεων τόσο για τον οικισμό στη Μηλιά όσο και για τη περίπτωση της εταιρίας Βάμος Α.Ε. και πραγματοποιήθηκαν οι συναντήσεις. Τέλος, έγινε η καταγραφή και ανάλυση των δεδομένων και η εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Βασικός στόχος είναι να αναλυθεί και αναδειχθεί σε βάθος η δομή και η λειτουργία των επιχειρήσεων του οικισμού της Μηλιάς καθώς και της μη-κερδοσκοπικής εταιρίας Βάμος Α.Ε. προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο και στις δυο περιπτώσεις προωθείται ένας εναλλακτικός τρόπος ζωής βασιζόμενος στην τοπική οικονομία διατηρώντας την τοπική παράδοση και το φυσικό περιβάλλον των περιοχών και αν όλα τα παραπάνω μπορούν να ενταχθούν ή όχι στην ευρύτερη συζήτηση για συνειδητές κοινότητες – οικοκοινότητες – οικολογικά χωριά ή οικουρισμό.

Σημείο εκκίνησης για την πραγματοποίηση της έρευνας αποτέλεσε η επιλογή της μεθόδου πάνω στην οποία βασίστηκε το ερευνητικό σχέδιο της τελευταίας. Η έρευνα που πραγματοποιήσα βασίζεται στη ποιοτική μέθοδο της εθνογραφικής έρευνας ευέλιγκτου σχεδίου¹ πάνω στην οποία στηρίχθηκε το ερευνητικό σχέδιο της εργασίας. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί στην έρευνα ευέλιγκτου σχεδίου, είναι ότι η ερευνητική διαδικασία εξελίσσεται ταυτόχρονα με τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων. Παρά το γεγονός ότι θεωρείται ποιοτική μελέτη εν τούτοις, μπορεί να περιλαμβάνει και ποσοτικά δεδομένα. Τα ερευνητικά ερωτήματα δεν καθορίζονται από την αρχή, αντίθετα συνήθως μετασχηματίζονται και επαναπροσδιορίζονται κατά τη διάρκεια της έρευνας και ουσιαστικά είναι αυτά που διαμορφώνουν το ερευνητικό σχέδιο.

---

¹ Robson C. (2007), «Η έρευνα του πραγματικού κόσμου», Gutenberg, σ.194-236

Η εθνογραφική μελέτη που διεξήχθη περιγράφει και ερμηνεύει την δομή και λειτουργία του οικισμού της Μηλιάς και της Εταιρείας Βάμος Α.Ε. εμβαθύνοντας στη κουλτούρα των συγκεκριμένων κοινωνιών. Στόχος μου είναι να αποκαλύφθούν οι σημασίες που κρύβονται πίσω από γεγονότα συμπεριφορές, ενέργειες των υπό μελέτη κοινωνικών ομάδων. Η μελέτη τόσο του οικισμού της Μηλιάς όσο και της εταιρείας Βάμος Α.Ε. στο φυσικό τους περιβάλλον (συμμετοχική παρατήρηση), με βοήθησε να γίνω αποδεκτή στις υπο μελέτη κοινωνίες.

Βασικό χαρακτηριστικό της έρευνας ευέλιγκτου σχεδίου, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί το γεγονός ότι η θεωρία παράγεται κατά την εκτύλιξη της εμπειρικής έρευνας. Τα ερευνητικά ερωτήματα που έθεσα αρχικά ήταν σε ένα βαθμό προκαθορισμένα, στη συνέχεια όμως χρειάστηκε να τροποποιηθούν. Για τη διεξαγωγή μιας εθνογραφικής έρευνας δεν υπάρχει ένας αυστηρά τυποποιημένος σχεδιασμός. Ωστόσο το πρώτο βήμα προς αυτή τη κατεύθυνση, ήταν η θεμελίωση του θεωρητικού ή εννοιολογικού πλαισίου. Στη συνέχεια με βάση το θεωρητικό πλαίσιο που επέλεξα, διατυπώσα τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας.

Ο προβληματισμός μου σχετικά με την ύπαρξη κοινοτήτων οι οποίες έχουν υιοθετήσει ένα εναλλακτικό μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης προς μια αειφορική κατεύθυνση διαμόρφωσε το **θεωρητικό κομμάτι** της εργασίας. Σε ένα πρώτο επίπεδο, επικεντρώνομαι στην έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας :ορισμός παράγοντες που συνέβαλλαν στη διαμόρφωσή της και οι κοινωνικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο της τελευταίας. Στη συνέχεια θεώρησα αναγκαία την παράθεση κάποιων θεωρητικών προσεγγίσεων αναφορικά με την έννοια της κοινότητας. Κατά την διάρκεια της βιβλιογραφικής έρευνας εντόπισα κοινότητες οι κάτοικοι των οποίων έχουν επιλέξει συνειδητά έναν διαφορετικό τρόπο ζωής εναρμονισμένο με το φυσικό περιβάλλον επιδιώκοντας σε μεγάλο βαθμό αυτάρκεια και αυτονομία. Αναλύονται οι διάφοροι τύποι Συνειδητών Κοινοτήτων (Intentional Communities) και η σχέση των τελευταίων με τον οργανισμό Fellowship of Intentional Communities. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον ορισμό του οικοχωριού ή της οικοκοινότητας (eco-village) ως βασικού τύπου συνειδητής κοινότητας σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ονομαζόμενες Συνειδητές Κοινότητες ή Κοινότητες από Πρόθεση είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων, το GEN, το οποίο οργανώνει την δράση τους σε τρεις περιφέρειες. Ειδικότερα για το δίκτυο αυτό αναφέρομαι στους στόχους και στη δράση του.

Η επιρροή της Κοινωνικής Οικολογίας και της Κομμουναλιστικής Ιδεολογίας στη διαμόρφωση των κοινοτήτων αυτών ενδέχεται, όπως υποστηρίζω, να είναι σημαντική και πιο συγκεκριμένα ο «ελευθεριακός κοινοτισμός» του Murray Bookchin στον οποίον επικεντρώνομαι περισσότερο. Επιπροσθέτως έννοιες όπως αυτή του εναλλακτικού βιώσιμου

τουρισμού συνδέονται άμεσα με την ύπαρξη εναλλακτικών κοινοτήτων γι'αυτό θεωρώ αναγκαία την ανάδειξη της σχέσης του Τουρισμού με την Αειφορία.Ι

Αναφορικά με το **εμπειρικό κομμάτι** της εργασίας , αρχικά γίνεται μια προσπάθεια ανασυγκρότησης της ιστορίας ίδρυσης του οικισμού στη Μηλιά και της εταιρίας Βάμος Α.Ε.Ειδικότερα, πότε και από ποιους προέκυψε η ιδέα , ποια ήταν τα κίνητρα υλοποίησης ενός τέτοιου εγχειρήματος και ποια η εξέλιξη στο χρόνο και στις δυο περιπτώσεις.Σε ένα δεύτερο επίπεδο, αναλύονται όσο το δυνατόν εκτενέστερα οι δραστηριότητες των ατόμων που «εμπλέκονται» στις προσπάθειες αυτές, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους λαμβάνονται οι σημαντικές αποφάσεις τόσο στον οικισμό της Μηλιάς όσο και στη Βάμος Α.Ε. (συλλογικότητα , αποφάσεις από κοινού;).Στη συνέχεια διερευνάτε η σχέση των ατόμων που αποτελούν τον οικισμό της Μηλιάς και της Βάμος Α.Ε. με τον τομέα της οικολογίας.(πχ. είναι ενημερωμένοι για θέματα που σχετίζονται με το περιβάλλον , τη βιολογική γεωργία κλπ. όχι μόνο σε τοπικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, διακατέχονται από κάποιας μορφής οικολογική συνείδηση/ποιό είναι το ιδεολογικό-πολιτικό τους υπόβαθρο).Τέλος το πιο σημαντικό ερευνητικό ερώτημα στο εμπειρικό κομμάτι (και βασικός στόχος της παρούσας εργασίας) είναι να μελετηθεί κατά πόσο για τις περιπτώσεις του οικισμού στη Μηλιά και της Βάμος Α.Ε. μπορεί να γίνεται λόγος για Συνειδητές κοινότητες – οικοκοινότητες –οικολογικά χωριά ή αν εντασσονται στην ευρύτερη συζήτηση περί εναλλακτικού τουρισμού.

1.2.Πεδίο και Εργαλεία Ανάλυσης.

Για την εμπειρική έρευνα επιλέχθηκαν ο οικισμός της Μηλιάς στην Επαρχία Κισσάμου Νομού Χανίων και η εταιρία Βάμος Α.Ε. στη χερσόνησο του Αποκόρωνα Νομού Ρεθύμνου.

Στην παρούσα έρευνα οι τεχνικές παραγωγής υλικού περιλαμβάνουν τη συμμετοχική παρατήρηση , ποιοτικές συνεντεύξεις σε βάθος (in-depth interviews) και συλλογή ντοκουμέντων.

Στον οικισμό της Μηλιάς έλαβαν χώρα δυο είδη συνεντεύξεων : το πρώτο είδος συνεντεύξεων αφορά στους ιδιοκτήτες του οικισμού και το δεύτερο στα άτομα που κατοικούν και εργάζονται στον οικισμό. Στη Μηλιά πραγματοποιήθηκαν τρεις συνεντεύξεις , δυο με τους ιδιοκτήτες του οικισμού και μια με τον έναν εκ των δυο μόνιμων κατοίκων και μάγειρά του οικισμού.

Στην περίπτωση της Βάμος Α.Ε. πραγματοποιήθηκαν επίσης δυο είδη συνεντεύξεων : το πρώτο είδος συνεντεύξεων αφορά στον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Βάμος και το δεύτερο αφορά στον Δήμαρχο του Βάμου ως εκπροσώπου των κατοίκων της κοινότητας.

Σχετικά με τις συνεντεύξεις , πρόκειται για ημι-δομημένες συνεντεύξεις οι οποίες δεν περιλάμβαναν προκαθορισμένες αλλά ανοιχτές ερωτήσεις (open questions) δίνοντας την δυνατότητα στους ερωτωμενους να αναλύσουν ελεύθερα και σε βάθος τις απόψεις τους. Επιπλέον οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν πρόσωπο με πρόσωπο στον φυσικό χώρο των ερωτώμενων.

Γενικά τόσο στην περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς όσο και σε αυτή της Βάμος Α.Ε. οι συνεντεύξεις διήρκησαν από εξήντα ως ενενήντα λεπτά.

Όπως προαναφέρθηκε οι συνεντεύξεις αποτελούνταν από μη προκαθορισμένες ερωτήσεις ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν κάποιες βασικές θεματικές ενότητες πάνω στις οποίες βασίστηκαν οι ερωτήσεις :

Η πρώτη ομάδα ερωτήσεων συνίσταται σε κάποιες γενικές πληροφορίες που αφορούν τους συμμετέχοντες σχετικά με την καταγωγή τους , το επίπεδο εκπαίδευσης και την επαγγελματική τους ιδιότητα .

Η δεύτερη θεματική καλεί τους ερωτώμενους να ανασυγκροτήσουν την ιστορία του τόπου τους : ποιοί είναι οι θεωρητικοί συντονιστές των προσπαθειών αυτών , πότε υλοποιήθηκαν οι ιδέες αυτές , ποιά ήταν τα κίνητρα και ποιά η μετεξέλιξη του οικισμού της Μηλιάς και της Βάμος Α.Ε στο χρόνο.

Στην Τρίτη θεματική ενότητα περιλαμβάνονται ερωτήσεις που στόχο έχουν να αναδείξουν τα άτομα που συμμετέχουν στις δυο αυτές περιπτώσεις , τις δραστηριότητες τους καθώς και τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι σημαντικές αποφάσεις.

Στην τέταρτη θεματική οι ερωτήσεις αποσκοπούν στην ανάλυση των προϊόντων που παράγονται και αν αυτά καθιστούν αυτόνομες τις υπό –μελέτη περιοχές.

Η πέμπτη ομάδα ερωτήσεων αφορά την ανάδειξη της σχέσης των ερωτώμενων ευρύτερα με τον τομέα της οικολογίας ενδεικτικά : διακατέχονται από συνειδητές οικολογικές απόψεις, γνωρίζουν τη δράση τοπικών και παγκόσμιων οικολογικών κινήματων ,εχουν συμμετάσχει σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις , με ποιους τρόπους προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον του τόπου τους και τί γνωρίζουν για την συζήτηση περί οικοκοινοτήτων – οικολογικών χωριών.

Η έκτη θεματική αφορά στο προφίλ των επισκεπτών και στο είδος εναλλακτικού τρόπου ζωής που προτείνεται στις υπο-μελέτη περιπτώσεις. Τέλος υπάρχει μια μικρή ομάδα ερωτήσεων σχετικά με το τί γνωρίζουν τα άτομα του οικισμού στη Μηλιά για την προσπάθεια της Βάμος Α.Ε και αντίστροφα και αν θεωρούν ότι διακατέχονται από κάποια κοινή φιλοσοφία μεταξύ τους.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Σύγχρονη Κοινωνία, κοινωνική-οικονομική-πολιτική κατάσταση.

2.1 Κράτος Πρόνοιας ,Οικονομικός Μετασχηματισμός και η Κρίση της Κοινωνικής Πολιτικής.

Το κοινωνικό κράτος πρόνοιας είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ύστερη φάση του καπιταλιστικού συστήματος(τέλη 19^{ου} αι.-τέλη 20^{ου} αι.) αποκαλύπτοντας τον κρατικό παρεμβατισμό την οικονομία.Ο κρατικός παρεμβατισμός στην οικονομία εκφράζονταν μέσα από την προσφορά υπηρεσιών, οι οποίες θα προσέφεραν ευημερία στους πολίτες.

Η επιστημονική και πολιτική συζήτηση για το κράτος πρόνοιας από την δημιουργία του μέχρι και σήμερα ,έχει να επιδείξει μια πληθώρα ορισμών. Σύμφωνα με την ολιστική ερμηνεία του R.Titmuss το κοινωνικό κράτος είναι άρρηκτα συνδεδεμένο και εξελίσσεται παράλληλα με τα άλλα κοινωνικά πεδία. Κατά την παραδοσιακή προσέγγιση το κράτος πρόνοιας περιγράφεται μέσα από διάφορες πολιτικές ή υπηρεσίες (π.χ. υγεία , ασφάλιση, στεγαση κ.α.).Κατά την σχολή της Κοινωνικής Διοίκησης(Social Adminastration) η κοινωνική πολιτική είναι άμεσα συνυφασμένη με το ρόλο των θεσμών και των οργανισμών που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες.Ο Midgley επιχειρεί έναν πιο συνθετικό ορισμό της κοινωνικής πολιτικής η οποία στηρίζεται σε τέσσερις κατευθύνσεις δράσεις : την περιγραφή των κοινωνικών συνθηκών και των κοινωνικών προγραμμάτων, την ανάλυση και εξήγηση των αιτιακών παραγόντων που επηρεάζουν τις κοινωνικές συνθήκες και παροχές , τη διατύπωση μιας θεωρητικής βάσης για παρέμβαση και τέλος την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας με εφαρμοσμένες πολιτικές. Με βάση τους Mishra(1986) και Goodin(1988) η κοινωνική πολιτική ορίζεται σε αντιπαράθεση με άλλες άλλες κρατικές πολιτικές και το κράτος πρόνοιας αντίστοιχα σε σύγκριση με άλλες μορφές κράτους. Παρά την πληθώρα ορισμών που υπάρχουν αναφορικά με το κράτος πρόνοιας , τα μεθοδολογικά και επιστημολογικά προβλήματα που παρουσιάζουν οι διάφορες προσεγγίσεις διαχρονικά, είναι σίγουρο ότι θα συνεχίσουν να απασχολούν την επιστημονική συζήτηση.

Ορισμένοι συγγραφείς (Swaan, 1988, Ewald,1986) αναζητούσαν τις απαρχές της κοινωνικής πολιτικής στις προβιομηχανικές κοινωνίες αγνοώντας την ιστορικότητα του φαινομένου, συγχέοντας τη σύγχρονη κοινωνική αλληλεγγύη με τη κοινωνική φροντίδα στις αγροτικές κοινωνίες. Στις προβιομηχανικές κοινωνίες φαινόμενα κρατικής κοινωνικής αλληλεγγύης και αναδιανομής του κοινωνικού προϊόντος είναι άγνωστα. Στο σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα το κράτος πρόνοιας προστατεύει τους μισθωτούς από την εξαθλίωση των νόμων της

Οικονομίας της Αγοράς συμβάλλοντας στη διατήρηση της κοινωνικής συνέναισης. Το κράτος στη σύγχρονη κοινωνία και κατ'επέκταση η κοινωνική πολιτική που εφαρμόζει εξελίσσεται παράλληλα με το καπιταλιστικό σύστημα και τις νέες κοινωνικές ανάγκες που το τελευταίο δημιουργεί. Η σύγχρονη κοινωνική πολιτική προϋποθέτει την Οικονομία της Αγοράς και εμφανίζεται με αυτήν.

Υπάρχουν διάφορες επιστημονικές προσεγγίσεις αναφορικά με την γέννηση του κοινωνικού κράτους. Κατά την μαρξιστική αντίληψη(Cough,1979,Ginsberg,1979,Offe,1984) το κράτος πρόνοιας είναι προϊόν της ταξικής πάλης των εργαζομένων. Άλλες έρευνες(Baldwin, 1990, Goodin-Le-Grand, 1987) υποστηρίζουν ότι το κράτος πρόνοιας είναι δημιούργημα των μεσαίων τάξεων προκειμένου να εξασφαλισθούν κυρίως μετά από πολέμους ή κρίσεις. Ο Galbraith στο **Νέο Βιομηχανικό Κράτος** δίνει έμφαση στο ρόλο της εκβιομηχάνισης στην οικονομική ανάπτυξη(Galbraith, 1969).Η Γαλλική Σχολή της Ρύθμισης τονίζει το ρόλο του μισθού στα καθεστώτα συσσώρευσης(Boyer, 1988, Lipietz,1990). Ο T.Marshall (Marshall, 1965) επικεντρώνεται στα πολιτικά δικαιώματα και στις πολιτικές και διοικητικές δομές ενώ η T.Skorpiol (Skorpiol, 1995) στα θεσμικά και πολιτικά πρότυπα και στην πολιτική ιστορία των κρατών.Τέλος στις θεωρίες του εκσυγχρονισμού(Flora-Alber,1981,Hill,1996) τονίζεται η σημασία παραγόντων όπως η αστικοποίηση, η εκβιομηχάνιση και ο κοινοβουλευτισμός στην εμφάνιση των κοινωνικών θεσμών. Ωστόσο οι παραπάνω προσεγγίσεις δεν μπορούν να ερμηνεύσουν ολοκληρωτικά το πολυσύνθετο φαινόμενο της εμφάνισης του κοινωνικού κράτους πρόνοιας.Εν τούτοις ιστορικά, όλες συμφωνούν στο γεγονός ότι η κοινωνική πολιτική συγκροτήθηκε με στόχο την προστασία των ασθενέστερων από την Οικονομία της Αγοράς όταν οι παραδοσιακές πηγές υποστηρίξης τους άρχισαν να χάνουν τη σημασία τους. Αξίζει να σημειωθεί η προσπάθεια ορισμένων θεωρητικών να ομαδοποιήσουν την κοινωνική πολιτική σε διάφορα μοντέλα². Επί παραδείγματι ,ο Titmuss διέκρινε τρεις τύπους-μοντέλα κράτους πρόνοιας.Σύμφωνα με τον πρώτο τύπο τον υπολειμματικό(residual) , η κοινωνική πολιτική ασκείται στο πλαίσιο της αγοράς και της οικογένειας και μόνο όταν οι τελευταίες αποτυγχάνουν το κράτος παρεμβαίνει. Στο βιομηχανικό τύπο(industrial achievement-performance) η κοινωνική πολιτική είναι άμεσα συνδεδεμένη με την Οικονομία της Αγοράς.Οι κοινωνικές ανάγκες καλύπτονται με βάση την εργασία ενώ τα προσόντα θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά στην τελευταία.Τέλος στο θεσμικό-αναδιανεμητικό μοντέλο το κοινωνικό κράτος εμφανίζεται ως θεσμός δια μέσου του οποίου σημαντικοί πόροι αναδιανέμονται στους κοινωνικά αδύνατους(Titmuss, 1974).

---

²- Σακελλαρόπουλος Θ. (1999), «Αναζητώντας το νέο Κοινωνικό Κράτος», στο Σακελλαρόπουλος Θ.(επιμ.), **Η μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους**, Τόμ. Α, Αθήνα, Κριτική, σ. 32-34.

Ευρύτερα επιστημονικά αποδεκτή είναι η ομαδοποίηση των καθεστώτων κοινωνικής πολιτικής του Espring-Andersen με βασικό άξονα το βαθμό αποεμπορευματοποίησης της εργατικής δύναμης. Με βάση την παραπάνω διάκριση ο Andersen εντόπισε τρία μοντέλα κράτους πρόνοιας : το φιλελεύθερο, το συντηρητικό-κορπορατιστικό και το σοσιαλδημοκρατικό. Στο φιλελεύθερο μοντέλο (ΗΠΑ, Καναδάς, Ν. Ζηλανδία, Ιρλανδία, Αυστραλία) η αποεμπορευματοποίηση της εργασίας είναι λιγότερο ανεπτυγμένη αφού το κράτος ευνοεί την αγορά. Τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης είναι περιορισμένα και η κρατική παρέμβαση συμβάλλει στην αναπαραγωγή του πλούτου εντείνοντας τη φτώχεια. Στο συντηρητικό-κορπορατιστικό μοντέλο (Γαλλία, Γερμανία, Ιαπωνία κ.λ.π.) οι κοινωνικές παροχές και η κοινωνική προστασία πηγάζει από τη δυνατότητα απασχόλησης του ατόμου και παρέχεται στη βάση της ανταποδοτικότητας ευνοώντας τα άτομα που έχουν επαγγελματική και κοινωνική θέση ενώ αποκλείει τους μη εργαζόμενους. Στο μοντέλο αυτό ο αναδιανεμητικός ρόλος του κράτους είναι περιορισμένος. Τέλος στο σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο (Σουηδία, Νορβηγία, Αυστρία κ.λ.π.) κυριαρχεί η πλήρης αποεμπορευματοποίηση των κοινωνικών παροχών. Το κράτος καλύπτει τις ανάγκες καθολικά ενώ παράλληλα η πλήρης απασχόληση και η ισότητα αποτελούν βασικούς στόχους του τελευταίου. Οι παροχές διανέμονται σε όλους ανεξάρτητα από την εργασία ή τις ανάγκες τους (Espring-Andersen, 1990).

Επιπροσθέτως πολλοί συγγραφείς (Ferrera, 1996) υποστηρίζουν την ύπαρξη ενός νοτιο-ευρωπαϊκού μοντέλου πρόνοιας στο οποίο η κοινωνική προστασία παρέχεται από την οικογένεια ενώ η βασική αναδιανομή περιλαμβάνει κυρίως την παροχή συντάξεων.

Όπως είναι φυσικό, η εμφάνιση του κράτους πρόνοιας πυροδότησε την δημιουργία διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων αναφορικά με την ιστορική συγκρότηση και ανάπτυξη του τελευταίου. Η συγκρότηση και περαιτέρω ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας διαμορφώθηκε μέσα από τέσσερα στάδια³. Στο πειραματικό στάδιο (1870-1930) προωθούνται κοινωνικά προγράμματα (ασφάλισης, υγείας, εκπαίδευσης κ.α) τα οποία νομοθετούνται με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Το στάδιο της σταθεροποίησης (1930-1950) έγκειται στην σταθεροποίηση και στην επέκταση σε άλλα κράτη των προγραμμάτων της προηγούμενης περιόδου. Στο στάδιο της επέκτασης (1950-μέσα δεκαετίας 1970) συντελείται οικονομική ανάπτυξη η οποία συνοδεύεται από αύξηση των κοινωνικών δαπανών και κατ'επέκταση των κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών. Το στάδιο αυτό έχει εύλογα χαρακτηριστεί ως η χρυσή εποχή του κράτους πρόνοιας. Το τέταρτο στάδιο, αυτό της κρίσης όπως ονομάζεται, είναι προϊόν της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης η οποία εκτυλλάσσεται έως τις μέρες μας με

---

³ Θ. Σακελλαρόπουλος (1999), «Αναζητώντας το νέο Κοινωνικό Κράτος», στο Η μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους, Τόμος Α, Κριτική, σελ. 34-35

κύριο αίτημα την περικοπή των δαπανών, την μείωση των κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών υιοθετώντας σε γενικές γραμμές πολιτικές λιτότητας.

Από όλα τα παραπάνω, έυλογα προκύπτει το ερώτημα: σε τί συνίσταται σήμερα η μοντέρνα κοινωνική πολιτική; Το σύγχρονο κράτος πρόνοιας ή η μοντέρνα κοινωνική πολιτική χαρακτηρίζονται από τέσσερα στοιχεία (Σακελλαρόπουλος, 1999) : τους κοινωνικούς κινδύνους, την οικονομία της Αγοράς, την συλλογική αλληλεγγυη και την αναδιανομή του εισοδήματος. Οι κοινωνικοί κίνδυνοι αναφέρονται σε κινδύνους για τους εργαζόμενους στην οικονομία της Αγοράς ενδεικτικά: θάνατος, γηρατειά, ανεργία, στέγαση, φτώχεια , αποκλεισμός κ.α. Οι ανάγκες αυτές καλύπτονται από το κράτος διαμέσου διαφόρων πολιτικών : κοινωνική ασφάλιση, περίθαλψη και υγεία, προγράμματα κατά της ανεργίας κ.α. Αναφορικά με την οικονομία της Αγοράς, η εργατική δύναμη μετατρέπεται σε εμπόρευμα γεγονός που οφείλεται στην εκβιομηχάνιση και στον αστικό εκσυγχρονισμό. Το κράτος αντικαθιστά την «κοινότητα» προστατεύοντας τον εργαζόμενο από την Αγορά. Το στοιχείο της συλλογικής αλληλεγγυής προκύπτει από την παρεμβατική πολιτική του κράτους με στόχο την κοινωνική συνοχή. Τέλος η αναδιανομή του εισοδήματος υποδηλώνει την αναδιανομή των πόρων διαμέσου των τάξεων με την εγγύηση του κράτους. Ο διαμεσολαβητικός ρόλος του κράτους στοχεύει στην προστασία των εργαζόμενων από τους κοινωνικούς κινδύνους που προαναφέρθηκαν , μετριάζοντας παράλληλα τις κοινωνικές ανισότητες που δημιουργεί η διανομή της Αγοράς.

Τα τελευταία χρόνια έχει ασκηθεί έντονη κριτική στο κράτος πρόνοιας και ειδικότερα στην κρίση που περνάει το τελευταίο. Τόσο η νεοκλασική όσο και η νεοφιλελεύθερη αντίληψη , παρά τις διαφοροποιήσεις τους, συμφωνούν ότι τα αίτια της κρίσης είναι κυρίως οικονομικά. Οι νεοφιλελεύθεροι υποστηρίζουν ότι η κρίση του κράτους πρόνοιας είναι δημοσιονομική-οικονομική , πιο συγκεκριμένα ότι οι δημόσιες δαπάνες έχουν δημιουργήσει τεράστια οικονομικά αδιέξοδα περιορίζοντας την οικονομική μεγένθυση. Το κράτος πρόνοιας με βάση την αντίληψη αυτή δεν πρέπει να παρεμβαίνει ενεργά καθώς όπως επισημαίνεται η αγορά είναι σε θέση να λύσει τα οικονομικά προβλήματα. Από την άλλη πλευρά στην νεοκλασική αντίληψη, η μαρξιστική κριτική στο κράτος πρόνοιας θεωρεί ότι στόχος του τελευταίου είναι η διατήρηση και αναπαραγωγή του καπιταλιστικού συστήματος μέσω της ενσωμάτωσης της εργατικής δύναμης στο καθεστώς της μισθωτής εργασίας. Στο πλαίσιο της νεοκλασικής αντίληψης εντάσσεται και η μη μαρξιστική κριτική η οποία θεωρεί ότι το κράτος πρόνοιας έχει αποτύχει αφού δεν κατάφερε να καταπολεμήσει τη φτώχεια ανοίγοντας το δρόμο για μια πιο δίκαια κοινωνία. Ωστόσο η εστίαση τόσο της νεοφιλελεύθερης όσο και της νεοκλασικής αντίληψης στο γεγονός ότι η κρίση του κράτους πρόνοιας οφείλεται κυρίως σε

οικονομικά αίτια, παραγκωνίζει την ιστορική διάσταση του τελευταίου. Στο σημείο αυτόν πρέπει να τονιστεί ακόμη μια φορά ότι το κράτος πρόνοιας, ως μια συγκεκριμένη μορφή κράτους, εμφανίζεται στη φάση του μονοπωλιακού καπιταλισμού και είναι άμεσα συνδεδεμένο με την καπιταλιστική ανάπτυξη. Το στοιχείο εκείνο που διαφοροποιεί τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής από τους προηγούμενους είναι η μισθωτή εργασία στην εξάπλωση της οποίας στηρίζεται η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας. Με αυτή την έννοια το κράτος πρόνοιας προκειμένου να αναπτυχθεί στηρίζεται σε μια «ενιαία και κοινωνική κατηγορία»⁴ αυτή των μισθωτών. Το κράτος στην περίπτωση αυτή ωφείλει να εξασφαλίσει κάποια κοινωνικά και οικονομικά βοηθήματα στους τελευταίους δημιουργώντας ένα σύστημα ασφαλίσεων και κοινωνικής περίθαλψης. Η σχέση αλληλοεξάρτησης που αναπτύσσεται μεταξύ του κράτους και των πολιτών της είναι εμφανής όπως και η σχέση των ατόμων με το πολιτικό καθεστώς αφού το καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης δεν θα μπορούσε να υπάρχει χωρίς την κοινωνική συναίνεση των ατόμων. Σύμφωνα με τα παραπάνω, το κράτος πρόνοιας βασίζεται τόσο σε οικονομικούς όσο και σε κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες. Η κρίση του κράτους πρόνοιας θα μπορούσε να ερμηνευθεί μέσα από το πρίσμα των ραγδαίων κοινωνικών αλλαγών. Η ανάδυση σημαντικών προβλημάτων όπως η φτώχεια, η ανεργία, η οικονομική εξαθλίωση αποδεικνύει την ρήξη της σχέσης των ατόμων με την κοινωνία. Όπως έυλογα υποστηρίζει ο Μ. Χλέτσος⁵: «Όταν επιμέρους παράγοντες βρίσκονται σε κρίση σημαίνει ότι και το κράτος πρόνοιας είναι σε κρίση. Η κρίση αυτή βέβαια δεν είναι τίποτα άλλο παρά κρίση στον τρόπο οργάνωσης του «κοινωνικού». Σύμφωνα με τον Χλέτσο η οικονομική κρίση που περνούν τα τελευταία χρόνια οι καπιταλιστικές χώρες ωφείλεται στην κρίση του τρόπου οργάνωσης του «κοινωνικού» και ο μόνος τρόπος να εξαλειφθεί η κρίση αυτή απορρέει από την υιοθέτηση μιας καινούριας αντίληψης περί οργάνωσης του τελευταίου. Η κρίση του κράτους πρόνοιας, η οποία αποτυπώνεται στην αδυναμία των εθνικών κυβερνήσεων να διαχειριστούν αυτόνομα τις οικονομίες τους εξασφαλίζοντας την κοινωνική συνοχή, εντέίνεται εξαιτίας της διεθνοποίησης της οικονομίας. Η εμφάνιση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης ή της διεθνοποίησης των οικονομιών γίνεται ιδιαίτερα αισθητό από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και είναι άμεσα συνδεδεμένο με την αυξημένη ανταγωνιστικότητα μεταξύ χωρών και επιχειρήσεων παγκοσμίως. Οι αλλαγές στον τομέα της εργασίας από την τεράστια τεχνολογική εξέλιξη οδήγησαν στον μετασχηματισμό του παραγωγικού μοντέλου με αποτέλεσμα την εξαφάνιση χιλιάδων θέσεων εργασίας. Το εργατικό δυναμικό συρρικνώνεται

---

⁴ Μ. Χλέτσος (1993), «Ανάλυση της κρίσης του Κράτους Πρόνοιας ως κρίση οργάνωσης του Κοινωνικού», στο **Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα**, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ. 91

⁵ Μ. Χλέτσος (1993), «Ανάλυση της κρίσης του κράτους-πρόνοιας ως κρίση οργάνωσης του κοινωνικού», στο **Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα**, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ. 93

και αντικαθίστανται από δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης. Το φορνητικό σύστημα παραγωγής μετασχηματίζεται σε ένα νέο μεταφορνητικό μοντέλο πιο ευέλικτο, τόσο στο τομέα της παραγωγής όσο και στον τομέα της εργασίας, στο οποίο κυρίαρχη θέση κατέχουν οι νέες υπηρεσίες παραγκωνίζοντας τη σημασία της βιομηχανίας. Συνέπεια της διεθνοποίησης των αγορών είναι ο περιορισμός των εθνικών κυβερνήσεων στην εφαρμογή πολιτικών προστασίας των πολιτών π.χ. Υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα «αναγκάζουν» τις εθνικές κυβερνήσεις να υιοθετούν πολιτικές λιτότητας οι οποίες με την σειρά τους εντείνουν την φτώχεια, την ανεργία, τον αποκλεισμό.α

Η παρατεταμένη κρίση του κράτους πρόνοιας οδήγησε στην εμφάνιση μιας νέας οικονομίας, της Κοινωνικής Οικονομίας, η οποία μέσα από τον προσανατολισμό της στην τοπική ανάπτυξη με την επέκταση των κοινωνικών της επιχειρήσεων, προσπαθεί να καλύψει τις νέες ανάγκες αποκαλύπτοντας την αδυναμία των κρατών να σχεδιάσουν αποτελεσματικές πολιτικές.

2.2 Κοινωνική Οικονομία

«Κοινωνική Οικονομία»: Παράγοντες που συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της ιστορικά.

Παρά το γεγονός ότι ο όρος "κοινωνική οικονομία" παρουσιάζει μια πιο συγκεκριμένη μορφή τα τελευταία είκοσι χρόνια, εντούτοις ιστορικά σφραγίζει την παρουσία της σε διάφορες χρονικές περιόδους και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με πρώιμους τύπους ανθρώπινης συνεργασίας. Οι τελευταίοι, αν και σε εμβρυακή μορφή, βρίσκονται διασκορπισμένοι στην αρχαιότητα. ενδεικτικά αναφέρονται οι θρησκευτικές αδελφότητες (religious brotherhoods) στην Ελλάδα, στην αρχαία Ρώμη υπήρχαν μοναστικές ενώσεις (monastic associations) ενώ οι πρώτες συντεχνίες πρωτοεμφανίζονται σε Γερμανικές και Αγγλοσαξονικές χώρες τον 9ο αιώνα. Συντεχνίες και συνεργατικές ενώσεις (co-operative associations) αναπτύχθηκαν περαιτέρω τον 14ο αιώνα φτάνοντας σε μια πιο τελειοποιημένη μορφή την περίοδο του Μεσσαίωνα. Στις αρχές του 18ου αιώνα, κατά τη περίοδο του Διαφωτισμού, οι ονομαζόμενες Φιλικές Εταιρίες της Αγγλίας (Friendly Societies) παρέχουν μια σειρά από υπηρεσίες στα μέλη τους σε περίπτωση ασθένειας ή θανάτου. Στην Ευρώπη μυστικές κοινωνίες Ελευθεροτεκτόνων (freemasonry) βοηθούν στην εξάπλωση νέων ιδεών βρίσκοντας έκφραση στην Γαλλική Επανάσταση. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι προαναφερθέντες τύποι συνεταιρισμού υπάγονταν είτε στην δικαιοδοσία του Κράτους είτε στην δικαιοδοσία της Εκκλησίας.

Στα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίζονται οι πρώτες οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας: συνεταιριστικές επιχειρήσεις, αλληλοβοηθητικοί φορείς, μη-κερδοσκοπικές ενώσεις και συλλογικές επιχειρήσεις. Ο όρος "κοινωνική οικονομία" πρωτοεμφανίζεται στη Γαλλία στις αρχές του 19ου αιώνα με τη δημιουργία εργατικών και αγροτικών συνεταιρισμών και σηματοδοτεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο την κοινωνική και οικονομική της διάσταση.

Η Ευρώπη του 19ου αιώνα κυριαρχείται από ποίκιλα ρεύματα σκέψης⁶ σε όλους τους τομείς. Μέσα σε αυτό το πλουραλιστικό ιδεολογικό πλαίσιο διαμορφώνεται ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας. Μεταξύ των θεωρητικών ρευμάτων οι ιδεολογίες των οποίων επηρέασαν τη διαμόρφωση Κοινωνικός Χριστιανισμός (Social Christianity) και συγκεκριμένοι φιλελευθεροθεωρητικοί. Από τον Συνεταιρικό Σοσιαλισμό επηρεάζονται οι ουτοπικές ιδέες θεωρητικών όπως Owen, Fourier, Saint Simon, Proudhon καθώς και οι ιδέες του Μαρξ. Οι Χριστιανικές Κοινότητες του 19ου αιώνα εναντιώνονταν στις προσπάθειες του Κράτους να απομονώσει το άτομο ενώ θεωρητικοί της φιλελεύθερης σκέψης και ιδιαίτερα οι L. Walras και J.S. Mill υποστήριζαν την οικονομική ελευθερία προωθώντας την αρχή της αυτο-βοήθειας (Principle of self-help) ενθαρρύνοντας παράλληλα την δημιουργία κοινωνιών αμοιβαίας ενίσχυσης (mutual

---

⁶ J. Defourny, P. Develtere, B. Fonteneau (1999), «The Social Economy: the worldwide making of the Third Sector», De Boeck, σ.4-10.

aid societies).

Πέρα από τις ιδεολογίες που προαναφέρθηκαν, υπάρχουν διάφοροι πολιτικοί, πολιτισμικοί και θρησκευτικοί παράγοντες που συντέλεσαν στη διαμόρφωση της κοινωνικής οικονομίας.

Σε πολιτικό επίπεδο η κοινωνική οικονομία επηρεάστηκε από συγκεκριμένες κολεκτιβιστικές και εθνικές ιδεολογίες .Ποικιλία συνεταιρικών πειραμάτων ήταν συχνά μέρος πολιτικών τακτικών .Σε αυτή την περίπτωση εντάσσονται ηγέτες χωρών οι οποίοι ενσωμάτωσαν στα πολιτικά τους προγράμματα την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας προωθώντας αλλαγές στο όνομα της εθνικής ανάπτυξης.Σε άλλες περιπτώσεις η κοινωνική οικονομία εφαρμόζονταν σε ένα πιο τοπικό επίπεδο δίνοντας την δυνατότητα σε τοπικές κοινότητες να ελέγχουν την οικονομική τους ανάπτυξη.

Σε θρησκευτικό επίπεδο στο πλαίσιο της χριστιανικής παράδοσης τόσο ο Προτεσταντισμός όσο και ο Καθολικισμός επηρέασαν τη διαμόρφωση της κοινωνικής οικονομίας.Οι προτεσταντικές κοινότητες Hutterite στις Ην.Πολιτείες και στον Καναδά δημιούργησαν πληθώρα συνεταιρικών δομών καλλιεργώντας τρόπους οργάνωσης και παραγωγής βασιζόμενες στην κοινοτική ζωή ενώ στον Καναδά κοινότητες καθολικών ψαράδων δημιούργησαν το κίνημα Antigonish υπεύθυνο για την προώθηση εκπαιδευτικών συνεταιρισμών για ενήλικες.

Ο Ιουδαισμός ενέπνευσε το κίνημα των Kibbutz (ισραηλινές οικοκοινότητες) το οποίο βασίζεται σε ιουδαικές θρησκευτικές αρχές.

Στην περίπτωση του Ισλαμισμού οι ονομαζόμενες Islamic Banks συνδέθηκαν με την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην αναζήτηση τους για δημιουργία μη καπιταλιστικών πρακτικών.

Σύμφωνα με τον Lohmann πρακτικές μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και εθελοντικής συμμετοχής επηρεασμένες από τον Βουδισμό καθιέρωσαν την Κοινωνική Οικονομία στην Ασιατική κουλτούρα.

Τόσο οι πολιτικές όσο και οι θρησκευτικές συνιστώσες που αναφέρθηκαν άνοιξαν το δρόμο για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας οι οποίες με τη σειρά τους εντάσσονται στο πολιτισμικό επίπεδο.Εαν στο σημείο αυτό θεωρήσουμε την κοινωνική οικονομία ως προϊόν συλλογικών πρωτοβουλιών και τοπικών ομάδων με συγκεκριμένα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, τότε εύλογα προκύπτει η πολιτισμική επιρροή στη διαμόρφωσή της.

Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας:Θεσμική και Κανονιστική Προσέγγιση.

Στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα υπάρχει μια πληθώρα εννοιών που αναφέρονται στον Τρίτο Τομέα της οικονομίας (κοινωνική οικονομία, μη-κερδοσκοπικός τομέας,εθελοντικός τομέας,οικονομία της αλληλεγγυήςκ.α).Η σύγχυση αυτή, έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού του τρίτου τομέα και τη διαφοροποίηση του διαχρονικά και διατοπικά.

Ωστόσο με βάση διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία ο πιο αποδεκτός όρος που προσεγγίζει τον Τρίτο τομέα είναι αυτός της Κοινωνικής Οικονομίας.Η Κοινωνική Οικονομία περιγράφεται ως ένας τομέας της οικονομίας, ο οποίος βρίσκεται ανάμεσα στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα ή ανάμεσα στο Κράτος και την Αγορά και η οποία περιλαμβάνει επιχειρήσεις, φορείς και οργανισμούς η λειτουργία των οποίων, βασίζεται σε κοινωνικούς σκοπούς και όχι στην επιδίωξη του κέρδους.Με άλλα λόγια δεν αποβλέπει στο κέρδος ,δεν κυριαρχείται από τους ανταγωνιστικούς κανόνες της Αγοράς και έχει χαρακτήρα κοινωνικό.

Στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας έχουν διατυπωθεί δυο προσεγγίσεις⁷ για την εμφάνιση και ανάπτυξη του Τρίτου τομέα, ο σύνδυασμός των οποίων, όπως υποστηρίζεται από διάφορους συγγραφείς, ορίζει τον τομέα αυτό. Η **θεσμική ή νόμικη προσέγγιση**(legal approach), περιλαμβάνει όλους τους τύπους οργανώσεων από τους οποίους αποτελείται η Κοινωνική Οικονομία ενώ η **κανονιστική ή ορθολογική προσέγγιση**(normative approach) το σύνολο των κοινών χαρακτηριστικών των οργανώσεων αυτών.

Με βάση την θεσμική προσέγγιση υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες ή τύποι οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας:

1. Συνεταιριστικές επιχειρήσεις (Αγροτικοί συνεταιρισμοί, πιστωτικοί, αποταμιευτικοί, διανεμητικοί, οικιστικοί κ.α.)
2. Κοινωνίες Αλληλοβοήθειας (Αλληλοβοηθητικά Ασφαλιστικά Ταμεία)
3. Σωματεία ή Οργανισμοί. (Μη Κερδοσκοπικές Ενώσεις, Μη Κερδοσκοπικές Εταιρίες, εθελοντικές οργανώσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ιδρύματα, φιλανθρωπικές οργανώσεις).

Αν η πρώτη προσέγγιση περιλαμβάνει όλες τις θεσμικά αναγνωρισμένες οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας η κανονιστική προσέγγιση συνίσταται σε κάποιους κώδικες ηθικής οι οποίοι απορρέουν από τη δομή και λειτουργία των τελευταίων. Με άλλα λόγια αρχές /αξίες ή πιο απλά τα κοινά στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν τις οργανώσεις αυτές τα οποία

⁷J.Defourny,P.Develtere,B.Fonteneau(1999), «**The Social Economy:the worldwide making of the Third Sector**», De Boeck, σ.11-17.

μπορούν να συνοψιστούν στα εξής⁸:

- Οι οργανώσεις αυτές προκύπτουν από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες ομάδων, ατόμων ή διάφορων φορέων που στόχο έχουν το συλλογικό όφελος.
- Οι δραστηριότητες των οργανώσεων αυτών αποσκοπούν στην παροχή υπηρεσιών στα μέλη τους ή στην ευρύτερη κοινότητα έχουν μη-κερδοσκοπικό χαρακτήρα και είναι ευέλικτες.
- Έχουν αυτόνομη διαχείριση.
- Διακατέχονται από Δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων οι οποίες στηρίζονται στην αρχή "ένα άτομο-μια ψήφος" (one person- one vote).
- Εξασφαλίζουν την ένταξη στην αγορά εργασίας ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Συνοψίζοντας υπάρχει μια πληθώρα εννοιών αναφορικά με τον τρίτο τομέα της οικονομίας.Ωστόσο ο πιο κοινά αποδεκτός αυτός της Κοινωνικής Οικονομίας προκύπτει από τη μελέτη των J.Defourny,P.Develtere και B.Fonteneau.Η Κοινωνική Οικονομία, παρά τις διαφοροποιήσεις που η τελευταία μπορεί να παρουσιάζει διατοπικά, αποτελείται από κάποιες οργανώσεις με κοινά χαρακτηριστικά όπως αυτά αναφέρθηκαν παραπάνω.Για τους J.Defourny,P.Develtere και B.Fonteneau αυτό που ορίζει την Κοινωνική Οικονομία είναι ο συνδυασμός των οργανώσεων που την αποτελούν(θεσμική προσέγγιση) και το σύνολο των κοινών χαρακτηριστικών που οι τελευταίες παρουσιάζουν(κανονιστική προσέγγιση).

Η Κοινωνική Οικονομία σε Ευρώπη και Αμερική.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα χαρακτηριστικά αυτά δεν οριοθετούνται παντού με τον ίδιο τρόπο.Όπως προαναφέρθηκε η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από τις εκάστοτε ιστορικές,κοινωνικές, θεσμικές, πολιτικές συνθήκες μέσα στις οποίες διαμορφώνεται.Το παραπάνω οδήγησε στην επικράτηση δύο μοντέλων της Κοινωνικής Οικονομίας γνωστά ως γαλλικο-ευρωπαϊκή και αμερικανικο-αγγλοσαξονική προσέγγιση⁹.

Στη γαλλικο-Ευρωπαϊκή προσέγγιση ο Τρίτος τομέας ή η Κοινωνική Οικονομία όπως επικρατέστερα ονομάζεται, περιλαμβάνει κοινωνικές επιχειρήσεις,εθελοντικές οργανώσεις, σωματεία κ.α η λειτουργία των οποίων είναι ανεξάρτητη από το κράτος και στόχος τους δεν

8

⁹ Workshop : **Επιχειρήσεις Κοινωνικής Οικονομίας**, σ.1-9
www.kemop.gr/files/michalopoulos.pdf

είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους, αντίθετα είναι η παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους και την κοινωνία.

Στην άλλη πλευρά βρίσκεται η αμερικανική και αγγλοσαξονική προσέγγιση θεωρώντας ότι στο Τρίτο τομέα μπορούν να περιλαμβάνονται μόνο οι οργανισμοί εκείνοι που δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα. Με άλλα λόγια οργανισμοί οι οποίοι δεν προσφέρουν τα κέρδη τους ούτε στα μέλη τους ούτε σε αυτούς που τα διαχειρίζονται. Με βάση τη προσέγγιση αυτή τέτοιοι οργανισμοί είναι μόνο οι εθελοντικές και μη-κερδοσκοπικές οργανώσεις.

Ο διάλογος για την Κοινωνική Οικονομία ξεκίνησε ουσιαστικά μόλις πριν από είσοσι χρόνια και από τότε γίνεται προσπάθεια να οριοθετηθεί σε μια πιο θεωρητική βάση σε επιστημονικό επίπεδο τόσο στις Ην. Πολιτείες όσο και στην Ευρώπη. Η ιδέα ενός ξεχωριστού τομέα, αυτού της κοινωνικής οικονομίας, μετά τον δημόσιο και τον ιδιωτικό αναβιώνει στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Συγκεκριμένα¹⁰ η εργασία της Filer Commission και το πρόγραμμα του Πανεπιστημίου του Yale το 1976 σχετικά με μη-κερδοσκοπικές οργανώσεις (non-profit organizations- NPOs) περιλαμβάνοντας 150 ερευνητές, ήταν το αποφασιστικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση. Το 1990 ιδρύθηκε από το Πανεπιστήμιο του Harvard το Social Enterprise Initiative και από τότε αρκετά πανεπιστημιακά ιδρύματα μεταξύ αυτών το Columbia και το Yale ξεκίνησαν εκπαιδευτικά προγράμματα για κοινωνικές επιχειρήσεις.

Στην Ευρώπη το ενδιαφέρον για τις κοινωνικές επιχειρήσεις ξεκινά αρχές της δεκαετίας του '90 και συγκεκριμένα το 1991 όταν νόμος που θεσπίστηκε από το Ιταλικό Κοινοβούλιο έδινε συγκεκριμένο νομικό status στις κοινωνικές συνεργασίες (social co-operatives). Οι τελευταίες αρχικά ανταποκρίνονταν σε ανάγκες που δεν αντιμετωπίζονταν επαρκώς ή και καθόλου από τις δημόσιες υπηρεσίες. Με την εξάπλωση των κοινωνικών οργανώσεων-επιχειρήσεων και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το 1996 αποφασίστηκε η δημιουργία ενός δικτύου που ως στόχο είχε την μελέτη των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη. Το 2002 η κυβέρνηση Blair δημιούργησε την Κοινωνική Επιχειρηματική μονάδα (Social Enterprise Unit) προκειμένου να προωθηθεί η γνώση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε όλη τη χώρα. Την περίοδο αυτή οι κοινωνικές επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας αρχίζουν να εφαρμόζονται ολοένα και περισσότερο σε διάφορα ευρωπαϊκά κράτη.

---

¹⁰ Jacques Defourny (1999) « *Social Enterprise in an enlarged Europe: concept and realities* », EMES European Research Network, σ. 1-4

Κοινωνικές Επιχειρήσεις και πεδία εφαρμογής της Κοινωνικής Οικονομίας.

Η δημιουργία και εξάπλωση των κοινωνικών επιχειρήσεων έχει συντελέσει θετικά σε διάφορους τομείς.Σημαντική παρουσιάζεται η συμβολή των τελευταίων ιδιαίτερα στην τοπική ανάπτυξη δημιουργώντας άμεσα και έμμεσα θέσεις απασχόλησης: απασχολούν άτομα που εργάζονται στο πλαίσιο των επιχειρήσεων αυτών και ταυτόχρονα αγοράζοντας αγαθά και υπηρεσίες από τον δημόσιο και ιδιωτικό φορέα συμβάλλουν στην τοπική παραγωγή και ανάπτυξη.

Η τοπική ανάπτυξη αποτελεί ένα από τα βασικά πεδία στα οποία δραστηριοποιείται η Κοινωνική Οικονομία ωστόσο δεν είναι το μόνο. Σύμφωνα με τον Ι.Ζήση ¹¹ « η κοινωνική οικονομία είναι βασικός μετασχηματιστής της ανάπτυξης σε βιώσιμη ανάπτυξη και αποτελεί την καρδιά της διασύνδεσης της κοινωνικής ανάπτυξης και της καταναλωτικής ζήτησης.Με αυτήν την σύνδεση η καταναλωτική ζήτηση προσανατολίζεται σε όρους ποιότητας ζωής, υγείας και περιβάλλοντος και αναζητεί πιστοποιημένα προϊόντα.Η κοινωνική οικονομία λοιπόν διαμεσολαβεί μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης και εκφράζει την κοινωνική ζήτηση».Ένα δεύτερο πεδίο στο οποίο δραστηριοποιείται η Κοινωνική Οικονομία , όπως προκύπτει και από το παραπάνω απόσπασμα, αφορά στη βιώσιμη ανάπτυξη.Η βιώσιμη ανάπτυξη συνίσταται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων ωστόσο ο Τρίτος τομέας φαίνεται να δίνει ιδιαίτερη σημασία στην προστασία του περιβάλλοντος γεγονός που αποδεικνύεται από την λειτουργία οικολογικών οργανώσεων στους κόλπους της Κοινωνικής Οικονομίας. Η δράση των οργανώσεων αυτών είναι αρκετά σημαντική καθώς παρακολουθούν τα πεδία της βιώσιμης ανάπτυξης και αποτελούν ίσως τη βασικότερη πηγή ενημέρωσης και κινητοποίησης της κοινωνίας σε θέματα περιβάλλοντος.

Ένα τρίτο πεδίο στο οποίο δραστηριοποιείται η Κοινωνική Οικονομία και το οποίο περικλείει και ένα τέταρτο, αφορά την κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων ευπαθών κοινωνικών ομάδων.Ο Τρίτος τομέας με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας συμβάλλει στην πρόληψη των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ένα τέταρτο πεδίο στο οποίο δραστηριοποιείται η Κοινωνική Οικονομία απορρέει από τον τρόπο λειτουργίας των οργανώσεων που περιλαμβάνει και αφορά στην ανάπτυξη δημοκρατικών και συμμετοχικών δομών.

Εν κατακλείδι, σε ένα πρώτο επίπεδο μπορούμε να πούμε ότι η Κοινωνική οικονομία -και οι επιχειρήσεις που περιλαμβάνει η τελευταία- δημιουργεί νέες θέσεις απασχόλησης συμβάλλοντας στην βιώσιμη τοπική ανάπτυξη.Σε ένα δεύτερο επίπεδο, με την ενσωμάτωση

¹¹ Ι. Ζήσης(2003), **“Πράσινο Επιχειρείν”**, Εκδόσεις ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα, σ.145

ευπαθών κοινωνικών ομάδων ενισχύει την κοινωνική συνοχή μειώνοντας τις κοινωνικές ανισότητες. Τέλος από την λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων προωθείται η ανάπτυξη δημοκρατικών και συμμετοχικών δομών.

Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα.

Οι δραστηριότητες του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες. Διάφορες πρωτοβουλίες «μη –κερδοσκοπικού χαρακτήρα» που μπορεί κατά διαστήματα να εμφανίζονται στην ελληνική κοινωνία είτε ακυρώνονται πρακτικά είτε οδηγούνται σε παραίτηση. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν πρωτοβουλίες που εντάσσονται στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα μπορούν να συνοψιστούν στα εξής¹²:

- Έλλειψη θεσμικού πλαισίου που να ορίζει αφενός ποιες θεωρούνται κοινωνικές επιχειρήσεις και αφετέρου με ποιούς τρόπους οργανώνονται και λειτουργούν οι τελευταίες, το οποίο με την σειρά του έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη χρηματοδοτικής ενίσχυσης και δημόσιας αναγνώρισης.
- Έλλειψη δομών υποστήριξης και συμβουλευτικής που συνδέονται με την λειτουργία των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας.
- Ένα από τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας είναι αυτό της δικτύωσης σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, με απώτερο σκοπό την προβολή και την επιτευξη κοινών επιχειρηματικών δράσεων.
- Τέλος ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα εντοπίζεται στην έλλειψη εξειδικευμένων και έμπειρων στελεχών στην ελληνική κοινωνία, στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Οι αδυναμίες που προαναφέρθηκαν όσον αφορά τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα αποκαλύπτουν την απουσία μιας ισχυρής παράδοσης στον τομέα αυτό σε αντίθεση με αυτό που ισχύει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα σήμερα δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος θα ελεγε κανείς ότι βρίσκεται σε εμβρυακή μορφή. Βασική αιτία είναι η

---

¹² Δ. Ζιώμας, «Προσεγγίζοντας τον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, Τάσεις και Προοπτικές», Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σ.2-3
http://www.eetaa.gr/equal_projects/kentavros/yf_kat.htm

έλλειψη ενός νομοθετικού πλαισίου για την υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων στον Ελλαδικό χώρο. Παρόλες τις ελλείψεις που παρουσιάζει ο τομέας αυτός στη χώρα μας αρκετοί είναι οι τύποι κοινωνικών επιχειρήσεων¹³ του τελευταίου που αναπτύσσονται με δυσκολία στην Ελλάδα: συνεταιρισμοί γυναικών , αγροτικοί συνεταιρισμοί , αστικοί συνεταιρισμοί για ειδικές κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού , κοινωνικοί συνεταιρισμοί για άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα , τοπικά σύμφωνα απασχόλησης καθώς και διάφορα προγράμματα. Πιο αναλυτικά:

1. Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί: Πρόκειται για συνεταιρισμούς γυναικών οι οποίοι εμφανίζονται κυρίως σε αγροτικές περιοχές. Στους συνεταιρισμούς αυτούς βασική πηγή εσόδων προέρχεται από τις υπηρεσίες διαμονής και από την πώληση παραδοσιακών-τοπικών προϊόντων.
2. Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί για άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα: Βασικός στόχος συγκρότησης τέτοιων συνεταιρισμών είναι η κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Στους παραπάνω συνεταιρισμούς απασχολούνται άτομα με ψυχολογικά ή διανοητικά προβλήματα.
3. Προστατευόμενα Παραγωγικά Εργαστήρια: Στα εργαστήρια αυτά απασχολούνται άτομα με νοητική υστέρηση, πολλαπλές ή βαριές αναπηρίες, αυτισμό κ.α. υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και πρόνοιας καθώς και πιστοποιημένων φορέων στόχος των οποίων είναι η πρόληψη των κοινωνικών ανισοτήτων.
4. Βοήθεια στο Σπίτι (ΚΑΠΗ): Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» εφαρμόζεται στο πλαίσιο λειτουργίας των ΚΑΠΗ. Στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η εξυπηρέτηση των αναγκών ηλικιωμένων ατόμων στο πλαίσιο των Δήμων και η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κοινής γνώμης για σχετικά ζητήματα.
5. Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER: Στόχος του προγράμματος αυτού είναι η οικονομική ενίσχυση κυρίως ορεινών τμημάτων του Ελλαδικού χώρου και διαφόρων άλλων μειονεκτικών περιοχών.
6. Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης: Τα τοπικά σύμφωνα απασχόλησης κατευθύνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ως στόχο έχουν τη λήψη μέτρων για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, τη στήριξη διαφόρων κοινωνικών ομάδων και πειραματικών σχεδίων.

Σήμερα σε όλες τις ανεπτυγμένες Ευρωπαϊκές χώρες ανάμεσα στην Αγορά και το Κράτος

---

¹³Κ.Π EQUAL : “Γυναικεΐα επιχειρηματικότητα και Διαπεριφερειακό Σύστημα Υποστήριξης στην Κοινωνική Οικονομία”. Μελέτη “Κοινωνική Οικονομία”, Human Strategy, Συντάκτης: Χρ. Τσιλίκης, Ανάδοχος: Κ.Ε.Κ. ΑΡΓΩ, σ.39-45.

αναπτύσσεται ο Τρίτος τομέας αυτός της Κοινωνικής Οικονομίας, στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με κοινωνικούς σκοπούς και στόχους. Η Κοινωνική Οικονομία και οι οργανώσεις της στόχο έχουν να καλύψουν τις ανάγκες που δεν μπορούν οι άλλοι δυο τομείς. Βασικοί στόχοι της Κοινωνικής Οικονομίας όπως προκύπτει από τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία είναι η κοινωνική συνοχή , οικονομική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος.Ωστόσο τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο η έλλειψη ενός καθολικά αποδεκτού θεσμικού πλαισίου που να την ορίζει συντελεί σε πρακτικές που είτε δεν μπορούν να εφαρμοστούν είτε συναντούν πολλές δυσκολίες.

2.3 Οικοκοινότητες

Θεωρητικές Προσεγγίσεις της έννοιας της «κοινότητας».

Η μετάβαση από αρχαίους τύπους κοινωνικής οργάνωσης σε πιο σύνθετους αποτελούσε πάντα ένα από τα κύρια πεδία αντιπαράθεσης στο πλαίσιο της κοινωνιολογικής σκέψης. Ωστόσο, το σύνολο των αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν κατά την εμφάνιση του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος οδήγησε σε πρωτόγνωρους κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Οι ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες επιτεύχθη η μετάβαση στο καπιταλιστικό σύστημα καθώς και η δυναμική των αλλαγών που επέφερε, συντέλεσε στην εμφάνιση ποικίλων ερμηνειών αναφορικά με τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα. Στις ερμηνείες των κλασικών θεωρητικών Durkheim, Marx, Weber για τη μετάβαση στον καπιταλισμό βασίζεται η σύγχρονη Κοινωνιολογία. Οι ερμηνείες των τελευταίων, όπως επισημαίνει η Πετμεζίδου¹⁴ «εστιάζονται στη ρήξη και την ασυνέχεια ανάμεσα στο παλιό και το καινούριο : κατάρρευση των παραδοσιακών δομών και τρόπων οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων, που έχουν τοπικό και άμεσο χαρακτήρα και διαμόρφωση κοινωνικών δομών με μια παγκόσμια και απρόσωπη διάσταση». Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, τόσο των ερμηνειών των κλασικών θεωρητικών όσο και των συγχρόνων βρίσκεται η έννοια της τοπικής κοινότητας ως ο χώρος εκείνος στο οποίο λαμβάνουν χώρα άμεσα οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος. Με την έννοια της κοινότητας έχουν ασχοληθεί πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες ωστόσο ένας καθολικός ορισμός δεν είναι εφικτός.

Η πρώτη συστηματική ενασχόληση με την έννοια της «κοινότητας» εμφανίζεται στην μελέτη του F. Toennies (1887), «Κοινότητα και Κοινωνία». Ο Toennies στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει τις αλλαγές από την έλευση της Βιομηχανικής Επανάστασης κάνει διάκριση μεταξύ της κοινότητας (**gemeinschaft**) και της κοινωνίας (**gesellschaft**) θεωρώντας δε ότι στη παραπάνω διάκριση βασίζεται η σύγχρονη κοινωνιολογία. Σύμφωνα με τον Toennies μέσα στην κοινότητα το άτομο διαμορφώνει ισχυρούς δεσμούς με τα υπόλοιπα μέλη και συλλογική συνείδηση. Από την άλλη πλευρά, η κοινωνία αποτελεί μια πιο σύνθετη κοινωνική πραγματικότητα μέσα στην οποία τα άτομα δρούν ωφελιμιστικά και απρόσωπα.

Ο Durkheim (1893) στο έργο του «Ο Κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας», κάνει διάκριση ανάμεσα στην **μηχανική** και **οργανική αλληλεγγύη**. Σύμφωνα με τον Durkheim, οι αρχαϊκές

---

¹⁴ Μ. Πετμεζίδου (2003), «Θεωρίες κοινωνικής μεταβολής», Σημειώσεις στο πλαίσιο σχετικού μαθήματος, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης Κομοτηνής, χειμερινό εξάμηνο, σ. 2

κοινωνίες βασίζονται στην μηχανική αλληλεγγύη : ο τρόπος οργάνωσης και συνένωσης των ατόμων που τις αποτελούν προκύπτει μηχανικά, υπάρχει συλλογική συνείδηση ενώ οι κοινωνίες αυτές χαρακτηρίζονται από στατικότητα. Αντίθετα στις σύγχρονες κοινωνίες τα άτομα συντίθενται οργανικά: χωρίζονται σε οργανικές κατηγορίες όπου το κάθε άτομο επιτελεί μια συγκεκριμένη εργασία. Η κοινωνία αναδεικνύεται ως μια οργανική ολότητα μέσα στο πλαίσιο της οποίας αναπτύσσονται πολυμορφικές κοινωνικές σχέσεις. Το στοιχείο εκείνο που διαφοροποιεί και ταυτόχρονα αποτελεί μετάβαση από τις αρχαϊκές κοινωνίες στις σύγχρονες, είναι ο καταμερισμός της εργασίας ο οποίος βασικότερα εκφράζει την κοινωνική διαφοροποίηση των ατόμων που συνθέτουν την κοινωνία. Κατά τον Durkheim η οργανική αλληλεγγύη συνιστά την ανώτερη βαθμίδα κοινωνικής οργάνωσης¹⁵.

Κατά τον Weber οι αλλαγές και οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί που παρατηρούνται τον 19^ο αιώνα με την έλευση του καπιταλιστικού συστήματος, ωφείλονται στην εξέλιξη των τρόπων νομιμοποίησης της κυριαρχίας από τη παραδοσιακή στη σύγχρονη κοινωνία. Σύμφωνα με τον κλασσικό θεωρητικό η κοινωνία ιστορικά εξαρτάται από διάφορα συστήματα εξουσίας τα οποία νομιμοποιούνται από τις εκάστοτεπίστεις – αξίες οι οποίες προκύπτουν από το υποκειμενικό «νόημα» που αποδίδουν τα άτομα στις πράξεις τους. Κατά τον Weber όπως υπογραμμίζει η Μ. Αντωνοπούλου¹⁶ « η πράξη είναι κοινωνική γιατί τόσο το ‘νόημα’ όσο και ο ‘προσανατολισμός’ και η πορεία της παίρνουν υπόψη τους , τις πράξεις και τα αντίστοιχα ‘νόηματα’ των άλλων δρώντων –ατόμων μέσα στην κοινωνία». Ο Weber προκειμένου να περιγράψει και ερμηνεύσει τα προαναφερόμενα συστήματα εξουσίας καθώς και τις σχέσεις κυριαρχίας που προκύπτουν χρησιμοποιεί «ιδεατούς τύπους» οι οποίοι δεν είναι τίποτα παραπάνω από μια θεωρητική μη επιστημονική κατασκευή χωρίς να αντιπροσωπεύουν υπαρκτές οντότητες. Από την τυπολογία των συστημάτων κυριαρχίας που διατύπωσε ο Weber προκύπτουν τρία είδη εξουσίας: η χαρισματική, η παραδοσιακή και η νόμιμη-ορθολογική. Σε γενικές γραμμές η εμφάνιση του σύγχρονου καπιταλισμού, ωφείλεται στην ορθολογικοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής τον 19^ο αιώνα στη δυτική Ευρώπη, υπό την επιρροή της προτεσταντικής ηθικής.

Κατά τον Marx οι αλλαγές που παρατηρούνται στη σύγχρονη κοινωνία ωφείλονται στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής από τον οποίο απορρέει η δομή της τελευταίας. Σύμφωνα με τον Marx στο σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα η κοινωνία συνίσταται σε μια «γενικευμένη

---

¹⁵ Μαρία Ν. Αντωνοπούλου (1991), « *Θεωρία και Ιδεολογία στην σκέψη των κλασσικών της κοινωνιολογίας*», Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 171-174.

¹⁶ Μ. Ν. Αντωνοπούλου (1991), «*Θεωρία και Ιδεολογία στη σκέψη των κλασσικών της Κοινωνιολογίας*», Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 274

παραγωγή των εμπορευμάτων»¹⁷. Τα προϊόντα εργασίας στον καπιταλισμό για να καταναλωθούν πρέπει πρώτα να μετατραπούν σε εμπόρευμα, μια διαδικασία η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο ανταλλαγής των τελευταίων μέσα από την Αγορά. Η έμμεση παραγωγή που παρατηρείται στην καπιταλιστική κοινωνία καθώς και ο διευρυμένος καταμερισμός της εργασίας, είναι τα στοιχεία εκείνα που διαφοροποιούν την τελευταία από τις προκαπιταλιστικές κοινωνίες στις οποίες, η παραγωγή είναι άμεση και έχουν περιορισμένο καταμερισμό εργασίας. Επιπλέον σύμφωνα με τον Marx, στο σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα οι εργασιακές σχέσεις οι οποίες δημιουργούνται στο πλαίσιο του καταμερισμού της εργασίας, χαρακτηρίζονται από σχέσεις εξουσίας διαμορφώνοντας ταξικές διακρίσεις. Οι σχέσεις εξουσίας που διαμορφώνονται στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων κατά τον Marx, προσδιορίζουν τον καπιταλισμό ως ένα σύστημα το οποίο είναι ταξικά δομημένο.

Οι ραγδαίες αλλαγές και μετασχηματισμοί που έχουν παρατηρηθεί στη σύγχρονη κοινωνία από την έλευση του καπιταλιστικού συστήματος συνεχίζει να απασχολεί τους κοινωνικούς επιστήμονες, οι ερμηνείες των οποίων βασίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό στις θεωρίες των κλασικών θεωρητικών της Κοινωνιολογίας στις οποίες αναφέρθηκα συνοπτικά παραπάνω.

Με βάση δυο σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, η κοινότητα παρουσιάζεται ως κοινωνικό σύστημα. Η κοινότητα ως κοινωνικό σύστημα απορρέει από δυο βασικές προσεγγίσεις: το **συνεναιτικό πρότυπο** και το **συγκρουσιακό**. Το συνεναιτικό πρότυπο βασίζεται στον δομολειτουργισμό και ιδιαίτερα στις θεωρίες των Parsons και Merton. Όπως υποστηρίζεται στο συνεναιτικό πρότυπο η κοινωνία είναι προϊόν της λειτουργίας αλληλοεξαρτώμενων συστημάτων και υποσυστημάτων. Κατά την προσέγγιση αυτή η κοινωνία μέσω διαφόρων μηχανισμών απαλείφει τα εκάστοτε κοινωνικά προβλήματα επιδιώκοντας τη κοινωνική συνοχή μέσω της αμοιβαιότητας και της αλληλεγγύης των ατόμων. Από την άλλη πλευρά, το συγκρουσιακό πρότυπο έχει τις καταβολές του στη δαρβινική θεωρία (αέναη πάλη των ειδών), στον Hobbes (για την κατάσταση του ανθρώπου και της κοινωνίας) και στην θεωρία του διαλεκτικού υλισμού του Marx. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, η κοινωνία αποτελείται από διάφορες ομάδες όπου η κάθε μια προσπαθώντας να προστατεύσει τις δικές της αξίες και συμφέροντα έρχονται σε σύγκρουση. Στο συγκρουσιακό πρότυπο, η σύγκρουση είναι το στοιχείο εκείνο που καθορίζει την εξέλιξη της κοινωνίας ενώ αντίθετα, στο συνεναιτικό πρότυπο είναι η κοινωνική συνοχή.

---

¹⁷ Μαρία Ν. Αντωνοπούλου (1991), « *Θεωρία και Ιδεολογία στην σκέψη των κλασικών της κοινωνιολογίας* », Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 117-127

ερευνητές, η έννοια του τοπικού είναι σχετική. Η ραγδαίες αλλαγές στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων δημιουργούν νέες συνθήκες περιθωριοποιώντας τη σημασία του τοπικού ή γεωγραφικού χώρου. «Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις» τονίζει ο Ζαιμάκης(2002), «μια τοπική κοινωνία μπορεί να περιλαμβάνει στο εσωτερικό της διακριτές κοινότητες με διαφορετικούς τρόπους σκέψης, αντίληψης, και δράσεις: πρόκειται για κοινότητες μέσα σε τοπικές κοινότητες».

Κατά την μεταπολεμική περίοδο, διάφοροι κοινωνικοί επιστήμονες προσπαθώντας να ερμηνεύσουν τις συνέπειες της καπιταλιστικής ανάπτυξης, επιχειρούν να συγκρίνουν μικρές αγροτικές κοινωνίες οι οποίες χαρακτηρίζονται από ομοιογένεια, αυτάρκεια και είναι μικρές σε μέγεθος και βιομηχανικές περιοχές στις οποίες επικρατεί κατακερματισμός και αποξένωση μεταξύ των ατόμων¹⁹. Στο πλαίσιο αυτό αργότερα εντάσσεται η εμφάνιση και ανάπτυξη κάποιων κοινοτήτων, οι οποίες παρουσιάσουν μια εναλλακτική οργάνωση από το κυρίαρχο μοντέλο προς μια κατεύθυνση αειφορίας στις οποίες θα αναφερθώ στο επόμενο κεφάλαιο.

Συνοψίζοντας, η έννοια της κοινότητας από πολύ παλιά βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των κοινωνικών επιστημόνων. Έχουν διεξαχθεί πληθώρα κοινοτικών μελετών προκειμένου να αποσαφηνιστούν οι σημασίες και οι διαστάσεις της κοινότητας. Ωστόσο ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός της κοινότητας δεν υφίσταται εξαιτίας των έντονων κοινωνικών αλλαγών που συντελούνται στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί είναι ότι μια κοινότητα πάντοτε προκύπτει από μια ομάδα ατόμων στο όνομα κοινών χαρακτηριστικών, στο πλαίσιο των οποίων συγκροτούν κοινές αξίες και συμβολισμούς διαμορφώνοντας συλλογική ταυτότητα.

---

¹⁹ Γ. Ζαιμάκης (2002), « Κοινωνική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες: ανάπτυξη, δράση, πολυπολιτισμικότητα», Ελληνικά Γράμματα, σελ. 75-82

**Συνειδητές Κοινότητες ή Κοινότητες από Πρόθεση (Intentional Communities) : ορισμός ,
τύποι Συνειδητών κοινοτήτων και ο ρόλος της FIC (Fellowship for Intentional
Communities).**

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που έχει απασχολήσει την Πολιτική , την Οικολογία και την επιστημονική κοινότητα ευρύτερα τα τελευταία 30 χρόνια , είναι αυτό της βιωσιμότητας. Συγγραφείς όπως οι Bookchin ,Trainer, Commoner επί πολλές δεκαετίες υποστήριζαν ότι προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιβίωσή μας στο μέλλον οφείλουμε να αλλάξουμε την κοινωνία ριζικά. Οι ιδέες τους κρίθηκαν ως ουτοπικές και μη πραγματοποιήσιμες ,ωστόσο η ύπαρξη κοινοτήτων οργανωμένων σε μια πιο βιώσιμη βάση αποδεικνύει το αντίθετο. Πολλοί συγγραφείς τονίζουν ότι η εμφάνιση και ανάπτυξη τέτοιων κοινοτήτων υποδηλώνει μια αντίδραση και ταυτόχρονα μια κριτική διάθεση απέναντι στην κυρίαρχη τάξη πραγμάτων : στην απομόνωση του ατόμου στη σύγχρονη κοινωνία , στο υψηλό κόστος ζωής και στην περιβαλλοντική καταστροφή.

Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντά κανείς πληθώρα ορολογιών που συχνά αποδίδονται σε αυτούς τους τύπους²⁰ κοινοτικής οργάνωσης ενδεικτικά: κομμούνες, ουτοπικές κοινότητες, ουτοπικά πειράματα, εναλλακτικές κοινότητες κ.α. Σήμερα ο όρος που περιλαμβάνει την οργάνωση και τα χαρακτηριστικά τέτοιων κοινοτήτων είναι αυτός της Συνειδητής Κοινότητας ή Κοινότητας από πρόθεση (intentional community). Οι ορισμοί που κατά περιόδους έχουν δοθεί στην Συνειδητή Κοινότητα χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: ορισμοί που δίνουν έμφαση στα δομικά χαρακτηριστικά των κοινοτήτων αυτών και ορισμοί που επικεντρώνονται στον τρόπο λειτουργίας των τελευταίων.

Ο όρος Συνειδητή Κοινότητα χρησιμοποιείται επίσημα το 1948 στις ΗΠΑ ύστερα από το ενδιαφέρον μιας ομάδας ατόμων σχετικά με την ίδρυση εναλλακτικών κοινοτήτων. Προϊόν της συνάντησης που πραγματοποιήθηκε τότε είναι η FIC (Fellowship for Intentional Communities) μια οργάνωση , η οποία είναι ιδιαίτερα ενεργή στην Αμερική , παρέχοντας πληροφορίες και υπηρεσίες σε όσους ενδιαφέρονται να γνωρίσουν τις κοινότητες αυτές, προωθώντας ταυτόχρονα τον διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ των τελευταίων. Πιο αναλυτικά οι στόχοι της οργάνωσης συνίσταται:

- Στον σεβασμό της διαφορετικότητας των μελών που αποτελούν τέτοιες κοινότητες.
- Στην ανταλλαγή πληροφοριων και συνεργασία μεταξύ των Συνειδητών Κοινοτήτων.

²⁰

Intentional Communities website – www.ic.org

- Υποστηρίζει την εκπαιδευτική έρευνα τόσο για την ιστορία των Συνειδητών Κοινοτήτων όσο και για τις σύγχρονες μορφές των τελευταίων.

Σύμφωνα με την FIC ως Συνειδητή κοινότητα ορίζεται, μια σχετικά μικρή ομάδα ατόμων που έχουν συνειδητά επιλέξει να ζουν και να εργάζονται μαζί , μοιραζόμενοι ένα κοινό ιδανικό ή ένα όραμα. Η οργάνωση αυτή διέκρινε τότε τις παρακάτω κατηγορίες Συνειδητών Κοινοτήτων :

- Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί
- Κοινοπραξίες γης (land trusts)
- Κομμούνες
- Κιμπούτς
- Άσραμς
- Κοοπερατίβες Σπιτιών
- Οικοκοινότητες

Η πλειοψηφία των Συνειδητών Κοινοτήτων βρίσκεται στην ύπαιθρο και διαμορφώνονται στην βάση κοινών αξιών οι οποίες μπορεί να είναι κοινωνικού , οικονομικού , πνευματικού , πολιτικού ή οικολογικού περιεχομένου. Ιδρύονται συνειδητά και δίνουν έμφαση στον εθελοντισμό, στην ατομική και συλλογική ανάπτυξη , στην κοινοκτημοσύνη , την αυτονομία, στην εκπλήρωση συλλογικών σκοπών και ανάγκων και στη συνεναιτική λήψη αποφάσεων.

Οικο-χωριά ή οικοκοινότητες ή οικολογικά χωριά (Eco-villages) : Ιστορία , ορισμός, χαρακτηριστικά .

Όπως υποστηρίχθηκε στην προηγούμενη ενότητα μια συνειδητή κοινότητα προκύπτει από μια μικρή ομάδα ατόμων τα οποία έχουν επιλέξει συνειδητά να ζουν και να εργάζονται μαζί μοιραζόμενοι κάποιο κοινό ιδανικό ή όραμα. Η δημιουργία τέτοιων κοινοτήτων, υποστηρίζουν πολλοί θεωρητικοί, εκφράζει μια κριτική στάση απέναντι στην σύγχρονη καπιταλιστική πραγματικότητα της αποξένωσης, του καταναλωτισμού και της καταστροφής του περιβάλλοντος. Οι κοινότητες αυτές οραματίζονται μια βιώσιμη κοινωνία αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης που θα συνυπάρχει αρμονικά με τον φυσικό κόσμο.

Ο όρος "οικο-χωριο"²¹ χρησιμοποιήθηκε επίσημα για πρώτη φορά το 1991 από τους Robert και Diane Gilman ιδρυτές του Ινστιτούτου Πλαίσιο (Context Institute) στο Σηάτλ. Πιο συγκεκριμένα το 1991 οι J.T. Ross και Hildur Jackson ιδρυτές της Gaia Trust (οργάνωση στη Δανία με στόχο τη μετάβαση σε πιο βιώσιμες μορφές κοινωνικής οργάνωσης) προσέλαβαν

²¹ H. Jackson (1998), «What is an eco-village?», Gaia Trust Education Seminar, Thy, Denmark

τους Robert και Diane Gilman προκειμένου να ερευνήσουν τα διάφορα οικολογικά χωριά παγκοσμίως. Βασιζόμενοι στην έκθεση των Gilman, πραγματοποιήθηκε ένα συνέδριο στη Σκωτία με τίτλο " Οικολογικά Χωριά και Βιώσιμες Κοινότητες " στο οποίο συμμετείχαν 25 αντιπρόσωποι τέτοιων κοινοτήτων με στόχο την ανάπτυξη και περαιτέρω εξάπλωση των οικολογικών χωριών. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1995 πραγματοποιήθηκε μια συνάντηση στο Findhorn στην οποία συμμετείχαν 400 άτομα από διάφορα οικολογικά χωριά παγκοσμίως. Προϊόν της συνάντησης αυτής ήταν η δημιουργία ενός Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (Global Network Eco-villages) στο οποίο θα αναφερθώ παρακάτω πιο αναλυτικά.

Ορισμός του «οικο-χωριού».

Όπως προαναφέρθηκε στους Robert και Diane Gilman ανατέθηκε από την Gaia Trust να ερευνήσουν παραδείγματα οικολογικών χωριών παγκοσμίως. Στην έκθεση που κατέθεσαν στο πλαίσιο του συνεδρίου στη Σκωτία περιλαμβάνεται ο ορισμός του οικολογικού χωριού όπως αυτός προέκυψε από την έρευνα, ένας ορισμός που δεν έχει αμφισβητηθεί μέχρι σήμερα.

Με βάση λοιπόν την έρευνα των Gilman ως «οικο-χωριό»²² ορίζεται ένας οικισμός στον οποίο το πλήθος των ατόμων που τον αποτελούν επιτρέπει την υγιή κοινωνική και πολιτική δικτύωση, υπάρχουν όλες οι βασικές δομές, οι ανθρώπινες δραστηριότητες είναι ακίνδυνα ενσωματωμένες στο φυσικό κόσμο και στόχος ενός τέτοιου οικισμού είναι η βιωσιμότητα. Πιο αναλυτικά:

- Το πλήθος των ανθρώπων που τον αποτελούν είναι σχετικά μικρός (ως 150 άτομα) ωστόσο υπάρχουν και περιπτώσεις όπου ο πληθυσμός μπορεί να είναι 1000 άτομα ή και κάτω από 100. Οι κάτοικοι μιας τέτοιας κοινότητας γνωρίζονται μεταξύ τους και ενεργούν από κοινού διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό μια πιο υγιή κοινωνική και πολιτική δικτύωση.

- Στις κοινότητες αυτές υπάρχουν όλες οι βασικές δομές για να μπορεί να ζήσει ο άνθρωπος ενδεικτικά: κατοικία, διασφάλιση φαγητού, αναψυχή, κοινωνική ζωή, εργασία για όλα τα μέλη, κέντρα υγείας κ.α

- Οι ανθρώπινες δραστηριότητες είναι ενσωματωμένες στο περιβάλλον με αβλαβή τρόπο. Βασική αρχή των οικολογικών χωριών είναι η προστασία όλων των μορφών ζωής αντιτιθέμενοι στην νοοτροπία που θέλει τον άνθρωπο να κυριαρχεί πάνω στη φύση. Για το λόγο αυτό γίνεται

---

²² [R.Gilman](http://www.habiter-autrement.org/...eco-village/02_eco.htm) (1991), «**The Eco-village Challenge: The challenge of developing a community living in balanced harmony - with itself as well as nature - is tough, but attainable**», Context Institute
www.habiter-autrement.org/...eco-village/02_eco.htm

χρήση ανακύκλωσης και εναλλακτικών μορφών ενέργειας , αποφυγή τοξικών και επιβλαβών υλικών κ.α.

- Στόχος των οικοχωριών είναι η βιωσιμότητα δηλ. μια υγιής και ισορροπημένη ανάπτυξη που θα περιλαμβάνει όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής εξασφαλίζοντας τη συνέχεια της ανθρωπότητας μελλοντικά.

Σύμφωνα με πολλούς συγγραφείς η δημιουργία και εξάπλωση των οικοχωριών κυρίως στη Β.Αμερική και τη Δ.Ευρώπη προέκυψε ως αντίδραση στις διεθνείς πολιτικές , οικονομικές και περιβαλλοντικές εξελίξεις. Τα άτομα που ζουν σε τέτοιες κοινότητες εναντιώνονται στον καταναλωτικό τρόπο ζωής και στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος με άλλα λόγια έχουν συνειδητές θέσεις σχετικά με ζητήματα που αφορούν την υπερκατανάλωση , την διατροφική και ενεργειακή αυτονομία, την τοπικότητα , την παγκοσμιότητα και το περιβάλλον.

Ένας από τους βασικούς στόχους ενός οικοχωριού είναι να δημιουργήσει μια μικρο-κοινωνία η οποία να βασίζεται σε ηθικές , κοινωνικές , πολιτικές και πνευματικές αρχές. Υπάρχουν 4 βασικές διαστάσεις²³ που καθορίζουν και χαρακτηρίζουν ταυτόχρονα την λειτουργία ενός οικοχωριού : η οικολογική , η κοινωνική , η πνευματική και η οικονομική.

α) Οικολογική Διάσταση

Η οικολογική διάσταση υποδηλώνει τη πρωταρχική σημασία που έχει η προστασία της φύσης στα οικοχωριά.Οι κάτοικοι μιας τέτοιας κοινότητας αναπτύσσουν τεχνικές κατασκευής και χρήσης της γης οι οποίες είναι συμβατές με την προστασία του περιβάλλοντος.Οι αυτόνομες κατοικίες για ελαχιστοποίηση του οικολογικού ίχνους , η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας , η μόνιμη καλλιέργεια κ.α. είναι μόνο λίγες από τις πρακτικές που συμβάλλουν σε μια ζωή πιο οικολογικά προσανατολισμένη στο πλαίσιο ενός οικοχωριού.

β) Κοινωνική Διάσταση.

Σε ένα οικοχωριό καλλιεργείται έντονα η συλλογικότητα, η αίσθηση του ανήκειν σε μια ομάδα.Με αυτή την έννοια σε αυτές τις κοινότητες υπάρχει ενότητα , σεβασμός στη διαφορετικότητα , κοινοκτημοσύνη, δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και προσφορά εργασίας σε όλα τα άτομα.

γ) Πνευματική Διάσταση.

Η πνευματική διάσταση δίνει έμφαση στην πολιτισμική-καλλιτεχνική-πνευματική έκφραση των ατόμων που έχουν επιλέξει τη ζωή σε ένα οικοχωριό προβάλλοντας το σεβασμό και την αποδοχή των διαφορετικών καλλιτεχνικών εκφράσεων , των πολιτισμικών δραστηριοτήτων ,

---

²³M.Silvestro(2005), « **Les ecovillages comme strategie holiste de developpement durable et d'economie sociale**».
www.habiter-autrement.org/.../Silvestro_ecovillages_strategie.pdf

εορτασμών κτλ.

δ) Οικονομική Διάσταση.

Η οικονομική διάσταση αναφέρεται περισσότερο στο επίπεδο βιωσιμότητας δηλ. στο κατά πόσο ένα οικοχωριό μπορεί να είναι αυτάρκη και άρα αυτόνομο εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό την συνέχειά του στο μέλλον.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ένα οικοχωριό είναι μια κοινότητα από πρόθεση το οποίο παρουσιάζει μια μορφή κοινωνικής, οικονομικής και οικολογικής οργάνωσης η οποία αντιτίθεται στο κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο. Στόχος ενός οικοχωριού είναι να προωθήσει έναν τρόπο ζωής που να συμβάλλει στην υγιή, συναισθηματική, πνευματική ανθρώπινη ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον.

Το Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων (Global Network Eco-village-GEN-).

Ο διάλογος για την ανάπτυξη ενός παγκόσμιου δικτύου οικοκοινοτήτων άρχισε στο συνέδριο που προαναφέρθηκε σχετικά με Οικολογικά χωριά και Βιώσιμες Κοινότητες το 1991 ωστόσο το GEN αναγνωρίστηκε επισήμως το 1996. Το GEN²⁴ είναι μια παγκόσμια συνομοσπονδία ατόμων και κοινοτήτων που έχει ως στόχο την μελέτη βιώσιμων αειφόρων μοντέλων παγκοσμίως ενθαρρύνοντας την περαιτέρω ανάπτυξη και εξάπλωσή τους.

Γεωγραφικά το Δίκτυο είναι οργανωμένο σε τρεις περιφέρειες οι οποίες συντονίζουν τη δράση του. Πιο αναλυτικά:

1) GEN Ωκεανίας και Ασίας(-GENOA-Global Eco-village Network Oceania and Asia, περιλαμβάνοντας Ασία, Αυστραλία και τα νησιά του Ειρηνικού) στο οποίο έχουν καταχωρηθεί επίσημα 48 οικοχωριά.

2) GEN Ευρώπης στο οποίο έχουν καταχωρηθεί 147 οικοχωριά και

3) ENA (Eco-village Network of the Americas) περιλαμβάνοντας τη Βόρεια, Κεντρική και Νότια Αμερική και στο οποίο έχουν καταχωρηθεί 152 οικοχωριά.

Τα οικοχωριά που υπάρχουν παγκοσμίως σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις ξεπερνούν κατά πολύ τους αριθμούς που προαναφέρθηκαν ωστόσο για διάφορους λόγους πολλά από αυτά δεν επιθυμούν την εγγραφή τους στην επίσημη λίστα.

Βασικοί στόχοι του GEN με βάση την επίσημη ιστοσελίδα του στο διαδίκτυο είναι οι ακόλουθοι:

- Υποστήριξη και ανάπτυξη οικολογικών χωριών παγκοσμίως.

²⁴

www.gen.ecovillage.org

- Ίδρυση παγκόσμιων , εθνικών και τοπικών δικτύων οικολογικών χωριών.
- Δημιουργία μιας οργανωτικής δομής ικανή να ενώσει τα οικολογικά χωριά σε ένα παγκόσμιο κίνημα.
- Ανάπτυξη κέντρων παγκοσμίως για την προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σχετικά με τη βιώσιμη ζωή.
- Στήριξη βιώσιμων κοινοτήτων σε δημόσια φόρουμ.
- Συνεργασία με άτομα και οργανώσεις που θέλουν να μοιραστούν το όραμα αυτό.

Η Κοινωνική Οικολογία του Murray Bookchin και η σχέση της με τις Συνειδητές Κοινότητες.

Η Κοινωνική Οικολογία είναι μια σύγχρονη ριζοσπαστική οικολογική θεωρία θεμελιωτής της οποίας θεωρείται ο Αμερικανός κοινωνιολόγος και φιλόσοφος Murray Bookchin η οποία εναντιώνεται στις παραδοσιακές ανθρωποκεντρικές και βιοκεντρικές οικολογικές θεωρίες. Θεωρεί ότι η ανθρώπινη κοινωνία και η φύση δεν διαχωρίζονται αντίθετα αποτελούν μια ολότητα. Βασικό σημείο στο πλαίσιο της θεωρίας αυτής κατέχει η θεώρηση ότι η οικολογική κρίση στην σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα ωφείλεται σε κοινωνικές αιτίες. Για τους υποστηρικτές της Κοινωνικής Οικολογίας η καταστροφή του περιβάλλοντος δεν ωφείλεται π.χ στην ρύπανση και στον υπερπληθυσμό. Αντίθετα υπογραμμίζουν ότι η οικονομική και πολιτικο-ιδεολογική δομή του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος παράγει τα κοινωνικά προβλήματα δημιουργώντας κρίση στην κοινωνία. Συνεπώς θεωρούν ότι σε ένα πρώτο στάδιο πρέπει να ξεπεραστεί η κοινωνική κρίση η οποία προκαλείται από το καπιταλιστικό σύστημα και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν η κοινωνία αλλάξει ριζικά.

Η νέα κοινωνική οργάνωση που προτείνεται από την Κοινωνική Οικολογία είναι αυτή του Κομμουνισμού ή του ελευθεριακού κοινοτισμού. Ο Bookchin στο βιβλίο του Ξαναφτιάχνοντας την Κοινωνία ορίζει τον Κομμουνισμό ή ελευθεριακό κοινοτισμό «ως μια ολιστική προσέγγιση σε μια οικολογικά προσανατολισμένη οικονομία. Οι πολιτικές και οι συγκεκριμένες αποφάσεις που έχουν να κάνουν με τη γεωργία και τη βιομηχανική παραγωγή θα πρέπει να λαμβάνονται από τους πολίτες σε άμεσες, πρόσωπο με πρόσωπο συνελεύσεις- με την ιδιότητά τους ως πολιτών, όχι ως εργατών, αγροτών ή επαγγελματιών, οι οποίοι σε κάθε περίπτωση θα εναλλάσσονταν και οι ίδιοι στις παραγωγικές δραστηριότητές τους. (...) Αντί να εθνικοποιηθεί και να κολλεκτιβοποιηθεί η γη, τα εργοστάσια, τα εργαστήρια και τα

κέντρα διανομής, μια οικολογική κοινότητα θα κοινοτικοποιήσει την οικονομία της και θα ενωθεί με άλλες κοινότητες ενσωματώνοντας τους πόρους της σε ένα περιφερειακό συνομοσπονδιακό σύστημα. Η γη, τα εργοστάσια και τα εργαστήρια θα ελέγχονται από λαϊκές συνελεύσεις ελεύθερων κοινοτήτων, όχι από το κράτος- έθνος ή από τους εργάτες- παραγωγούς, που ενδέχεται κάλλιστα να αναπτύξουν ένα ιδιοκτησιακό συμφέρον μέσα σ' αυτά.» Ο Κομμουναλισμός συνεπώς είναι ένα σύστημα στο πλαίσιο του οποίου μπορούν να αναπτυχθούν μικρές αυτόνομες τοπικές κοινότητες σε μια μορφή ομοσπονδίας. Το μοντέλο του Κομμουναλισμού που προτείνει ο Bookchin στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικολογίας, έχει επηρεαστεί από τις βασικές αρχές του Κοινωνικού Αναρχισμού. Ο κοινωνικός αναρχισμός σε γενικές γραμμές υποστηρίζει τη συλλογικότητα , τη συνεργασία , την αμοιβαιότητα , τη κοινοκτημοσύνη και τη προώθηση ομαδικών συμφερόντων και όχι ατομικών. Για τους λόγους αυτούς πρέπει να καταργηθεί η ατομική ιδιοκτησία η οποία αποτελεί τον κύριο παράγοντα του επιβλαβή και άσκοπου ανταγωνισμού.

Συγκρίνοντας το μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης που προτείνουν οι συνειδητές κοινότητες σε πρακτικό επίπεδο με αυτό του ελευθεριακού κοινοτισμού της Κοινωνικής Οικολογίας του Murray Bookchin σε θεωρητικό επίπεδο, θα έλεγα ότι παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία: και τα δύο δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη μιας οικολογικά προσανατολισμένης οικονομίας η οποία θεωρούν ότι μπορεί να επιτευχθεί στο πλαίσιο μικρών αυτόνομων κοινοτήτων. Ωστόσο, η παραπάνω σύγκριση περισσότερο υποδηλώνει μια σχέση μεταξύ των συνειδητών κοινοτήτων και της Κοινωνικής Οικολογίας παρά μια σύνδεση μεταξύ των τελευταίων. Επίσης, με βάση τα διάφορα αναγνώσματα στο πλαίσιο της εργασίας, δεν εντοπίζονται στοιχεία που να επισημαίνουν ότι αυτά που πρεσβεύει η Κοινωνική Οικολογία αποτελούν ιδεολογικό υπόβαθρο των κοινοτήτων αυτών.

2.4 Οικοτουρισμός

Η σχέση του Τουρισμού με την Αειφορία: Βιώσιμος Τουρισμός-Οικοτουρισμός-Εναλλακτικός Τουρισμός.

Στην προσπάθεια ορισμού του τουρισμού συναντά κανείς πολλές δυσκολίες καθώς δεν υπάρχει κανενας καθολικά αποδεκτός ορισμός. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί με σιγουριά είναι το γεγονός ότι ο τουρισμός αποτελεί κύριο τομέα στην τουριστική βιομηχανία και βασικό συντελεστή στην οικονομία παγκοσμίως. Σκοπός της παρούσας εργασίας δεν είναι η διατύπωση ενός νέου ορισμού για τον τουρισμό αντίθετα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκεται μια πιο ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, ο οικοτουρισμός, ως αποτέλεσμα των αρνητικών συνεπειών του μαζικού τουρισμού.

Η βασική κριτική με την οποία έρχεται αντιμέτωπος σήμερα ο μαζικός τουρισμός, αφορά στην ικανότητα που έχει να μεταμορφώνει εντελώς τις περιοχές στις οποίες αναπτύσσεται κατά τρόπο αρνητικό. Σε πολλές τουριστικές μελέτες της δεκαετίας του '80 είχε υποστηριχθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούσε ο μαζικός τουρισμός έβλαπτε τα συμφέροντα των ντόπιων κατοίκων. Εκείνη τη χρονική περίοδο ήταν που άρχισε η αναζήτηση για μια πιο εναλλακτική τουριστική ανάπτυξη η οποία έδινε έμφαση στην ποιότητα της ζήτησης. Η αειφόρος ανάπτυξη όπως ονομάστηκε, αναφέρονταν στη βιωσιμότητα του τουρισμού και είχε έναν τελείως οικολογικό προσανατολισμό. Αυτή η αειφόρος ανάπτυξη κατά περιόδους αντιστοιχεί σε διάφορες ονομασίες (αγροτουρισμός , οικοαγροτουρισμός , πράσινος τουρισμός , πολιτιστικός τουρισμός) όμως επικρατέστερη θεωρείται αυτή του οικοτουρισμού.

Στο πλαίσιο αυτό , της αειφόρου ανάπτυξης , αναπτύσσονται παράλληλα τρεις έννοιες²⁵ οι οποίες αν και αλληλοσυμπληρώνονται έχουν "διαφορετικό" προσανατολισμό , πρόκειται για τον βιώσιμο τουρισμό , τον εναλλακτικό τουρισμό και τον οικοτουρισμό. Ο **βιώσιμος τουρισμός** αναφέρεται στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος σε ένα ευρύτερο επίπεδο και ουσιαστικά αποτελεί το γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται τόσο ο οικοτουρισμός όσο και εναλλακτικός τουρισμός. Ο **οικοτουρισμός** από την άλλη πλευρά είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τα οικοσυστήματα , τη βιοποικιλότητα και τους βιότοπους, αναπτύσσεται στις ισχυρότερα προστατευμένες περιοχές και ταυτόχρονα αποσκοπεί στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και ενημέρωση. Ο **εναλλακτικός τουρισμός**, παρά το γεγονός ότι αναπτύσσεται στους κόλπους του βιώσιμου τουρισμού, είναι λιγότερο

²⁵ Ιωάννης Ζήσης(2003), "**Πράσινο Επιχειρείν**", εκδόσεις ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα, σ.226-227

μαζικός και άρα πιο ήπιος και περιλαμβάνει τόσο τον οικοτουρισμό όσο και άλλες μορφές τουρισμού(πχ. αγροτουρισμό, ιαματικό τουρισμό κ.α.).Με άλλα λόγια , τόσο ο βιώσιμος τουρισμός όσο και ο οικοτουρισμός και εναλλακτικός τουρισμός είναι έννοιες που ναι μεν αλληλοσυμπληρώνονται ωστόσο διαφέρουν ως προς την ένταση της προστασίας της φύσης που επιδιώκουν.

Ορισμός του Οικοτουρισμού.

Μια από τις πρώτες μελέτες για τον τουρισμό και την αειφόρο ανάπτυξη προκύπτει τη δεκαετία του '90 από το συνέδριο Globe στον Καναδά όπου ειδικοί από όλους τους χώρους ανέλυσαν τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει ο τουρισμός τόσο σε κοινωνικό όσο και σε περιβαλλοντικό επίπεδο όταν η τουριστική ανάπτυξη δεν διαχειρίζεται σωστά.Από τότε η αειφόρος ανάπτυξη εμφανίζει μια πληθώρα μελετών και ερευνών που προσπαθούν να την ορίσουν αποδίδοντας της συγκεκριμένα χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τον **Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO)** « ο οικοτουρισμός αγκαλιάζει τις αρχές του βιώσιμου τουρισμού και τις ακόλουθες αρχές που τον διακρίνουν από την ευρύτερη έννοια του βιώσιμου τουρισμού:

- να συμβάλλει ενεργά στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- να περιλαμβάνει τις τοπικές και γηγενείς κοινότητες στον προγραμματισμό του , την ανάπτυξη και λειτουργία που συμβάλλουν στην ευημερία τους .
- να ερμηνεύει τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του προορισμού στον επισκέπτη.
- να παραχωρεί καλύτερες υπηρεσίες στους ανεξάρτητους ταξιδιώτες , καθώς επίσης και στους οργανωμένους για τις μικρές ομάδες μεγέθους».

Σύμφωνα με διεθνή βιβλιογραφία πολλοί θεωρητικοί έχουν προσπαθήσει κατά περιόδους να οριοθετήσουν τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά του οικοτουρισμού με σκοπό να τον ορίσουν.Ενδεικτικά²⁶:

Ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον όρο "ecotourism" ήταν ο Hetzer (1965) ο οποίος αναγνώρισε 4 αρχές οι οποίες τον ερμηνεύουν: 1) ελαχιστοποίηση επιβλαβών δραστηριοτήτων αναφορικά με το περιβάλλον , 2) σεβασμός στις ντόπιες κουλτούρες , 3) αύξηση των ωφελειών της τοπικών κοινοτήτων και 4) αύξηση της τουριστικής απόλαυσης.Ωστόσο ο πρώτος επίσημος ορισμός του οικοτουρισμού οφείλεται στον Ceballos

---

²⁶D.A.Fennell(2001), « Οικοτουρισμός» ,Ελλην , σ.58-78

Lascourain (1987) : "οικοτουρισμός είναι το ταξίδι σε σχετικά άθικτες/παρθένες φυσικές περιοχές με στόχο την μελέτη/ενημέρωση , τον θαυμασμό και την απόλαυση των άγριων φυτών και ζώων των περιοχών αυτών."Οι Millman(1989) και Butler (1990) θεωρούν τον οικοτουρισμό ως ένα τύπο εναλλακτικής ανάπτυξης ο οποίος διαφοροποιείται από τον μαζικό τουρισμό που οδηγεί στην ομοιογενοποίηση , στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και στην κοινωνική αλλοτρίωση.Κατά τους Farrel και Runyan (1991) ο οικοτουρισμός ορίζεται με βάση 3 χαρακτηριστικά : οικολογικά , πολιτιστικά και κοινωνικο-οικονομικά.Τα οικολογικά επικεντρώνονται στην προστασία και ανάδειξη των φυσικών πόρων , τα πολιτιστικά στην ισορροπία τουριστικών δραστηριοτήτων και πολιτισμικών συνθηκών στην εκάστοτε περιοχή που αναπτύσσεται ο οικοτουρισμός και τέλος τα κοινωνικο-οικονομικά αναφέρονται στην ενσωμάτωση του τοπικού πληθυσμού στα δρώμενα (λήψη αποφάσεων ,οικονομικά οφέλη κ.α.) .Σύμφωνα με τον Wight (1993) ο οικοτουρισμός είναι ένα "φυσικό ταξίδι" (nature travel) το οποίο συμβάλλει στην ανάπτυξη και προστασία των οικοσυστημάτων προάγοντας παράλληλα τον σεβασμό των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων και την οικονομική ανάπτυξη των τοπικών πληθυσμών.Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και ο Orams(1995) θεωρώντας την οικοτουριστική ανάπτυξη ως "υπεύθυνα ταξίδια και διακοπές" οι συμμετέχοντες των οποίων έχουν υπεύθυνη στάση απέναντι στις οικοτουριστικές δραστηριότητες συμβάλλοντας στην προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος ενισχύοντας παράλληλα την ευημερία του εκάστοτε τοπικού πληθυσμού. Τέλος κατά τους Cater και Lowman (1994) ο οικοτουρισμός είναι ταξίδια σε μια συγκεκριμένη περιοχή ή χώρα τα οποία αποσκοπούν στην απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και της ντόπιας κουλτούρας χωρίς να προκαλούνται αρνητικές επιπτώσεις από την πλευρά των επισκεπτών. Ωστόσο σύμφωνα με ορισμένους μελετητές (Higgins , 1996) οι έρευνες που μέχρι στιγμής έχουν διεξαχθεί αναφορικά με τον οικοτουρισμό περιλαμβάνουν κυρίως αναπτυσσόμενες χώρες .Για το λόγο αυτό δεν υπάρχει εκτεταμένη διεθνής βιβλιογραφία με πλήρως ανεπτυγμένες μελέτες σχετικά με τον οικοτουρισμό.

Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή για την τουριστική ανάπτυξη συνάντησε έντονη κριτική καθώς πολλοί θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι η τουριστική βιομηχανία στην πλειοψηφία της δεν εξαρτάται από φυσικούς πόρους. Τονίζουν δε ότι αυτή η προσέγγιση του βιώσιμου τουρισμού προκύπτει ως αντίδραση στο καπιταλιστικό σύστημα το οποίο όμως έχει τον τρόπο να την απορροφήσει για να διατηρήσει την ύπαρξή του.

Ο οικοτουρισμός σήμερα είναι ένας τομέας που γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια και ο οποίος έχει διάφορες μορφές αναφορικά με τον χώρο μέσα στον οποίο εξελίσσεται. Πιο συγκεκριμένα, ο οικοτουρισμός μπορεί να αναπτύσσεται σε φυσικές περιοχές ή σε απομακρυσμένες , σε ορεινές ή σε νησιώτικες. Επίσης μπορεί να αναπτύσσεται σε

αγροτικούς , παραδοσιακούς οικισμούς περιλαμβάνοντας τις παραγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες του ντόπιου πληθυσμού. Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης δίνοντας σήμερα ιδιαίτερη έμφαση στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η κρίση του κράτους πρόνοιας αποτυπώνεται στην αδυναμία των εθνικών κυβερνήσεων να διαχειριστούν τις οικονομίες τους εξαιτίας της διεθνοποίησης της οικονομίας. Οι ανισότητες και η οικονομική εξαθλίωση είναι κυρίαρχα στοιχεία της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας. Οι αλλαγές στον εργασιακό τομέα από την τεράστια τεχνολογική εξέλιξη οδήγησαν στον μετασχηματισμό του παραγωγικού μοντέλου εξαφανίζοντας παράλληλα χιλιάδες θέσεις εργασίας. Το εργατικό δυναμικό συρρικνώνεται και αντικαθίστανται από δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης. Το φορντικό σύστημα παραγωγής μετασχηματίζεται σε ένα νέο μεταφορντικό μοντέλο πιο ευέλικτο, στο οποίο η σημασία της βιομηχανίας παραγκωνίζεται ενώ οι νέες υπηρεσίες κυριαρχούν. Η παρατεταμένη κρίση του κράτους πρόνοιας οδήγησε στην εμφάνιση της Κοινωνικής Οικονομίας, μιας νέας οικονομίας, η οποία με τις κοινωνικές επιχειρήσεις που διαθέτει προσανατολίζεται στην τοπική ανάπτυξη, προσπαθώντας να καλύψει τις νέες ανάγκες που έχουν προκύψει και που τα εθνικά κράτη αδυνατούν να διαχειριστούν. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις της νέας Οικονομίας δημιουργούν νέες θέσεις απασχόλησης συμβάλλοντας στην τοπική ανάπτυξη και παραγωγή ενώ ταυτόχρονα σημαντική παράμετρος στους κόλπους των τελευταίων αφορά στη βιώσιμη ανάπτυξη. Η έννοια της βιωσιμότητας απασχολεί έντονα την επιστημονική κοινότητα τα τελευταία τριάντα χρόνια καθώς συγγραφείς όπως οι Bookchin, Trainer , Commoner κ.α υποστηρίζουν ότι προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιβίωσή μας στο μέλλον οφείλουμε να αλλάξουμε την κοινωνία ριζικά προσανατολιζόμενοι προς πιο βιώσιμους τύπους κοινωνικής οργάνωσης. Στο πλαίσιο τόσο της Κοινωνικής Οικονομίας όσο και της Βιώσιμης ανάπτυξης εντάσσονται κοινότητες, οι λέγομενες Συνειδητές Κοινότητες, τα μέλη των οποίων έχουν επιλέξει συνειδητά ένα διαφορετικό τρόπο ζωής δίνοντας έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα , πρόκειται για κοινότητες οι οποίες έχουν επιλέξει ένα εναλλακτικό μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης από το κυρίαρχο και το οποίο βασίζεται στην αλληλεγγύη , την αμοιβαιότητα και στην αειφόρο –βιώσιμη ανάπτυξη. Παράλληλα με την αειφορική-βιώσιμη οικονομία αναπτύσσεται και ο οικότουρισμός ένα είδος εναλλακτικού

τουρισμού ο οποίος αντιτίθεται στις αρνητικές επιπτώσεις που έχει στο περιβάλλον και στην τοπική ανάπτυξη η παγκόσμια βιομηχανία του μαζικού τουρισμού.

Μέχρι αυτό το σημείο ανέλυσα όσο το δυνατόν εκτενέστερα το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας μου συνοπτικά: Σε ένα πρώτο επίπεδο ανέλυσα όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία ορίζουν την Κοινωνική Οικονομία, ποιοί παράγοντες συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της ιστορικά και σε τί συνίστανται οι κοινωνικές επιχειρήσεις που την αποτελούν. Σε ένα δεύτερο επίπεδο επικεντρώθηκα στον ορισμό και στους τύπους των Συνειδητών κοινοτήτων δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον όρο του «οικο-χωριού». Αναφέρθηκα στην δράση του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (GEN) καθώς και στη σχέση των συνειδητών κοινοτήτων με την Κοινωνική Οικολογία. Τέλος ανέδειξα την σχέση του Τουρισμού με την Αειφορία και ειδικότερα ανέλυσα τον οικοτουρισμό ως εναλλακτική μορφή τουρισμού.

Για την εμπειρική έρευνα επιλέχθηκαν ο οικισμός της Μηλιάς στην Επαρχία Κισσάμου Νομού Χανίων και η Εταιρεία Βάμος Α.Ε. στην Χερσόνησο του Αποκόρωνα Νομού Ρεθύμνου. Πρόκειται για εθνογραφική έρευνα ευέλιγκτου σχεδίου η οποία περιέλαβε τις εξής τεχνικές: συμμετοχική παρατήρηση, ποιοτικές συνεντεύξεις σε βάθος και συλλογή ντοκουμέντων.

Συνοπτικά, μέσα από την εμπειρική έρευνα θα προσπαθήσω να απαντήσω στα εξής:

Α. Μέσα από την ανασυγκρότηση της ιστορίας των δυο περιπτώσεων καθώς και των κινήτρων υλοποίησης των δυο εγχειρημάτων θα αναδείξω κατά πόσο τόσο ο οικισμός της Μηλιάς όσο και της εταιρείας Βάμος Α.Ε. αποτελούν συνειδητές κοινότητες – οικοκοινότητες και αν όχι γιατί, σε τί διαφοροποιούνται από τις τελευταίες.

Β. Σε ένα δεύτερο επίπεδο με ενδιαφέρει να εξετάσω την σχέση των υπο μελέτη περιπτώσεων με τον οικοτουρισμό ο οποίος συνδέεται άμεσα με τον τομέα της οικολογίας.

Γ. Ποια η σχέση των ατόμων που περιλαμβάνονται στα δυο εγχειρήματα με τον τομέα της οικολογίας.

Δ. Τέλος, θα επιχειρηθεί η ανάδειξη της σχέσης των υπο μελέτη περιπτώσεων με την Κοινωνική Οικονομία. Με άλλα λόγια αν τα δυο εγχειρήματα μπορούν να ενταχθούν στους κόλπους της Κοινωνικής Οικονομίας και αν ναι για ποιούς λόγους.

Βασικός στόχος της παρούσας εργασίας, όπως έχει προαναφερθεί, είναι να διερευνηθεί κατά πόσο στις περιπτώσεις του οικισμού της Μηλιάς και της εταιρείας Βάμος Α.Ε. προωθείται ένας εναλλακτικός τρόπος ζωής βασιζόμενος στην τοπική οικονομία, διατηρώντας την παράδοση του τόπου και το φυσικό περιβάλλον της περιοχής και αν όλα αυτά μπορούν να ενταχθούν ή όχι, στην ευρύτερη συζήτηση για συνειδητές κοινότητες –οικολογικά χωριά ή εναλλακτικό τουρισμό.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΔΙΟΥ.

3.1 Η περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς , στην Επαρχία Κισσάμου , Νομού Χανίων.

Ο οικισμός της Μηλιάς είναι τοποθετημένος στα ημιορεινά της επαρχίας Κισσάμου του Νομού Χανίων. Όντας χτισμένος στην πλαγιά του βουνού διακατέχεται από μοναδική φύση με μεγάλη ποικιλία φυτών και δέντρων και διασχίζεται από ένα ρυάκι το οποίο χωρίζει το βουνό σε δυο πλαγιές με διαφορετική σύσταση και βλάστηση η καθεμιά. Η μια πλαγιά είναι πλούσια σε σχιστολιθικά πετρώματα με καστανιές , πλατάνια , βελανιδιές , κουμαρίες και άλλη αποτελείται από ασβεστολιθικά πετρώματα με αρωματικά φυτά , σπάρτα , ελιές , αχλαδιές , χαρουπιές.

Παλαιότερα η πρόσβαση στον οικισμό γίνονταν μόνο με ζώα με κοντινότερο χωριό το Βλάτος το οποίο απέχει από τη Μηλιά μόλις 4,5 χιλιόμετρα. Το 1982 οι σημερινοί ιδιοκτήτες του οικισμού έφτιαξαν έναν χωματόδρομο (2,5 χιλιόμετρα περίπου) αρκετά συμβατικός για ένα αυτοκίνητο (ο οποίος παραμένει έτσι και σήμερα) και περίφραξαν τον οικισμό που περιλαμβάνει περίπου 1200 στρέμματα. Όταν ανέλαβαν τον οικισμό η γη είχε καταστραφεί σε αρκετά μεγάλο ποσοστό από φωτιές , υπερβόσκηση , και ελαχιστοποίηση του νερού. Αρχισαν να καλλιεργούν τη γη συστηματικά φυτεύοντας χιλιάδες δέντρα και δημιουργώντας αντιπυρινικές ζώνες σε όλη την έκταση γύρω από τον οικισμό.

Ο οικισμός διαθέτει περιορισμένο ηλεκτρικό ρεύμα το οποίο πηγάζει από 2-3 ηλιακούς συλλεκτήρες και μια ανεμογεννήτρια αναγκαία κυρίως για τη συντήρηση των τροφίμων σε ψυγεία και για το μαγείρεμα κατά τη διάρκεια της ημέρας. Το βράδυ υπάρχουν κεριά σε κάθε χώρο του οικισμού και κάποιος χαμηλός φωτισμός σε εξωτερικούς χώρους κυρίως για την ασφάλεια των επισκεπτών.

Δεν υπάρχει οποιαδήποτε άλλη μορφή τεχνολογίας πλην του ασύρματου διαδικτύου αρχικά για την καλύτερη επικοινωνία με τους επισκέπτες και αργότερα για να χρησιμοποιείται και από τους επισκέπτες που δεν μπορούν να το αποχωριστούν.

Η Μηλιά διαθέτει 16 δωμάτια - σπιτάκια τα οποία είναι φτιαγμένα πάνω στα ερείπια των παλιών αγροτικών σπιτιών με ντόπια υλικά , πέτρα και ξύλο , διακοσμημένα με παλιά έπιπλα. Υπάρχουν δωμάτια από μονόκλινα μέχρι και τετράκλινα και τα περισσότερα είναι εξοπλισμένα με τζάκι ή παλιές σόμπες. Σχεδόν έξω από κάθε σπιτάκι υπάρχουν μικρές διαμορφωμένες αυλές με τραπεζάκια και καρέκλες οι οποίες είναι περιτριγυρισμένες από νοητά μονοπάτια στις πλαγιές του βουνού. Ενδεικτικά, παρέχονται πληροφορίες για τη σωστή

λειτουργία των τζακιών και των σομπών και παράκληση να μην πετούν οι επισκέπτες τη στάχτη στα φυτά και στα δέντρα γιατί ξεραίνονται.Απαγορεύεται το κόψιμο των λουλουδιών και των φυτών και το κυνήγι σε όλες τις περιόδους στη περιφραγμένη περιοχή.Πέρα όμως από τα δωμάτια ο κεντρικός χώρος του οικισμού είναι το καφενείο-εστιατόριο-ρεσεψιόν-κουζίνα. Είναι ένας αρκετά μεγάλος χώρος ομοίμορφα χτισμένος και διαμορφωμένος με τα δωμάτια. Στον οικισμό υπάρχει μια φάρμα ζώων που εκτρέφουν κυρίως κότες , πρόβατα ,χήνες η οποία όμως δεν είναι εύκολα προσβάσιμη στους επισκέπτες. Οι μόνικοί κάτοικοι του οικισμού τα τελευταία επτά χρόνια είναι ένα ζευγάρι (από τη Σερβία και τη Ρουμανία αντίστοιχα) το οποίο εργάζεται στη Μηλιά και φροντίζει ιδιαίτερα το χειμώνα τη συντήρηση του οικισμού και ότι ο τελευταίος περιλαμβάνει καθώς οι ιδιοκτήτες δεν διαμένουν στη Μηλιά.

Η ιστορία του οικισμού ξεκινά τέλος 16ου αιώνα με αρχές 17ου όπου η Μηλιά ουσιαστικά αποτελεί έναν αγροτικό οικισμό οι κάτοικοι του οποίου ξεκληρίστηκαν από χολέρα. Κατοικήθηκε ξανά το 1940 , κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέχρι και το 1945 προσφέροντας σε 12 οικογένειες καταφύγιο από τους κατακτητές λόγω του ότι το μέρος δεν ήταν εύκολα προσβάσιμο και καλύπτονταν από άγρια φύση. Μετά το τέλος του πολέμου χρησιμοποιήθηκε ως βοσκότοπος καταστρέφοντας σχεδόν ολοσχερώς το μέρος : υπερβόσκηση και διάβρωση του εδάφους. Ήταν το 1982 όπου δυο οικογένειες, κατέχοντας μεγάλη έκταση γης του οικισμού από τους προπαππούδες τους αγόρασαν και τον υπόλοιπο ύστερα από δικαστικές διαμάχες με βοσκούς, οι οποίοι δεν έφευγαν από τη γη.

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που πρέπει να εξασφαλίσει ένας ερευνητής όταν πρόκειται για έρευνα πεδίου αφορά στη πρόσβαση στο πεδίο. Με άλλα λόγια πώς καταφέρνει όχι μόνο να έρθει σε επαφή με την υπο μελέτη κοινωνική ομάδα αλλά σημαντικότερα πώς διαμορφώνει ένα κλίμα άνετο και φιλικό έτσι ώστε τα άτομα που αποτελούν την εκάστοτε κοινότητα να συμμετάσχουν στην έρευνα και να αποδεχτούν τον ερευνητή.Η διαδικασία της πρόσβασης στο πεδίο έχει πολλές δυσκολίες καθώς ο ερευνητής θεωρείται "ξένος" που εισβάλλει στην καθημερινότητα της υπό μελέτη ομάδας.

Σε ένα πρώτο επίπεδο ,πριν την διαμονή στον οικισμό, συλλέχθηκαν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για τη Μηλιά κυρίως μέσω του διαδικτύου. Στη συνέχεια διατυπώθηκαν ερευνητικά ερωτήματα και τέλος δημιουργήσα ένα ερευνητικό πλάνο που αποτελούνταν από θεματικές για τις συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα. Στη περίπτωση της Μηλιάς όπως προαναφέρθηκε πραγματοποιήθηκαν τρεις συνεντεύξεις : οι δυο από αυτές διεξήχθησαν στον οικισμό.Η πρώτη ήταν με τον ιδιοκτήτη και η δεύτερη με τον μάγειρα και μόνιμο κάτοικο του οικισμού. Και οι δυο συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν την ίδια μέρα ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με τον ιδιοκτήτη στον φυσικό χώρο του οικισμού της

Μηλιάς όπου και διέμεινα για δυο μέρες καθώς ο οικισμός δεν επιδέχονταν πολλές επισκέψεις διότι είναι δύσκολα προσβάσιμος. Το διάστημα που μεσολάβησε από την πρώτη επικοινωνία με τον ιδιοκτήτη του οικισμού μέχρι τις συνεντεύξεις ήταν αρκετά μικρό περίπου μια εβδομάδα (αρχές Ιουλίου). Η τρίτη συνέντευξη προέκυψε αρκετά αργότερα, περίπου δυο μήνες μετά και αφορούσε στον ιδιοκτήτη-πρωτεργάτη της ιδέας περί ανασύλωσης του οικισμού στη Μηλιά ο οποίος δεν συμμετέχει πια «ενεργά». Αυτή η συνέντευξη έλαβε χώρα στο σπίτι όπου διέμεινε στα Χανιά ύστερα από επικοινωνία με τον ίδιο περίπου δυο εβδομάδες μετά (αρχές Σεπτεμβρίου).

Όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις οι ιδιοκτήτες του οικισμού κατάγονται από την Κρήτη και συγκεκριμένα από το πιο κοντινό χωριό στον οικισμό, το Βλάτος, το οποίο απέχει μόλις 4,5 χιλιόμετρα από τη Μηλιά. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε ο ένας εκ των δυο ιδιοκτητών η αγάπη για τον τόπο του τον έκανε, σε επίπεδο εκπαίδευσης, να ολοκληρώσει το γυμνάσιο και να αφοσιωθεί εξ'ολοκλήρου με τη φροντίδα του χωριού. Ο δεύτερος ιδιοκτήτης έζησε και σπούδασε γερμανική φιλολογία στη Γερμανία από το '63 ως το 1970 όπου και επέστρεψε στη Κρήτη ως καθηγητής γερμανικών και διευθυντής για 35 χρόνια στο Ινστιτούτο Γκαίτε στα Χανιά. Ο μάγειράς του οικισμού κατάγεται από τη Σερβία και ζει δέκα χρόνια στη Κρήτη δουλεύοντας ως μάγειρας τα πρώτα τρία χρόνια στη Χώρα Σφακίων και τα τελευταία επτά στον οικισμό της Μηλιάς.

Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα, η Μηλιά ήταν ένας αγροτικός οικισμός όπως αναφέρεται σε διάφορους βενετσιάνικους χάρτες κατά τον Μεσαίωνα, αποτελούμενος από περίπου 100-120 κατοίκους. Ήταν τοποθετημένος σε μια κοιλάδα η οποία καταλάμβανε μια έκταση περίπου 2,5 χιλιάδες στρέμματα και περιλάμβανε αγροτόσπιτα, μια παλιά Βυζαντινή εκκλησία, ένα νεκροταφείο και πολλά αλώνια. Γύρω στο 1720 η ασθένεια της πανώλης εξαφάνισε ολοκληρωτικά χωριά στη γύρω περιοχή μεταξύ αυτών και τη Μηλιά. Οι περιουσίες έμειναν ερειπωμένες μέχρι το πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο όπου συγγενείς πήγαιναν και καλλιεργούσαν στη Μηλιά χωρίς να μένουν. Κατά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πήγαν οι παππούδες των σημερινών ιδιοκτητών μαζί με άλλες 12 οικογένειες για να κρυφτούν από τους κατακτητές συνεχίζοντας να καλλιεργούν τη γη. Μετά το τέλος του πολέμου ο οικισμός εγκαταλείφθηκε και οι μόνοι επισκέπτες ήταν βοσκοί οι ενέργειες των οποίων κατέστρεψαν το μέρος ολοσχερώς από υπερβόσκηση και φωτιές: «Μετά ήταν αυτό χυμαδιό και ήταν σε κακή κατάσταση... βρωμούσε ο κόσμος ήτανε ζώα εκεί μέσα, βοσκοί, σκύλοι ξέρω 'γω.. φωτιές βάζανε ήτανε κρανίου τόπος που λέμε». Κατά το 1975 οι ιδιοκτήτες του οικισμού έκαναν την πρώτη αναδάσωση (έλαβαν χώρα πολλές αναδασώσεις) άρχισαν να καθαρίζουν τα δρομάκια και «σύλωσαν» οτιδήποτε ήταν επικίνδυνο να πέσει προετοιμάζοντας κατά κάποιο

τρόπο την πλήρη ανασύλωση του οικισμού. Τα κίνητρα αρχικά δεν ήταν αυστηρώς προσδιορισμένα οικονομικά ανταποκρίνονταν περισσότερο στην αγάπη των σημερινών ιδιοκτητών για τον τόπο τους : «*άρχισε να μας ερέσει και γω επρότεινα τότε ..αυτή ήταν και η ιδέα..ξέρω γω κάποια στιγμή να το αναστυλώσουμε όλο και να γίνει ξέρω γω κάποιο επισκέψιμο σημείο ίσως.Δεν είχα συγκεκριμένη ιδέα δηλαδή.*» , «*το '82 μέχρι το '91 δουλεύαμε από μόνοι μας χωρίς οικονομική βοήθεια.*», «*Τα κίνητρα δεν ήταν συγκεκριμένα για να κάνουμε 100% κάτι τέτοιο ...αλλά αφού εφτιάσαμε το μέρος και εμένα προσωπικά μου άρεσε πολύ ,είχα ζήσει και παιδικά χρόνια εκεί, εσκέφτηκα να το αναστυλώσω.*»Κατά το 1982 ήταν που οι δυο οικογένειες αποφάσισαν να αναστυλώσουν τον οικισμό στηριζόμενοι κυρίως στα δικά τους οικονομικά αποθέματα καταφέροντας το 1991 να πάρουν μια ευρωπαϊκή επιχορήγηση (πρόγραμμα Ιντερρέτ 2) τελειοποιώντας τον οικισμό τρία χρόνια αργότερα.

Κατά την ανασύλωση του οικισμού υπήρξαν αρκετές δυσκολίες : το γεγονός ότι στον οικισμό δεν υπήρχε δρόμος καθιστούσε ακόμα πιο δύσκολη τη μεταφορά υλικών απαραίτητων για την αναστυλωση της Μηλιάς : «*Την περίοδο που ξεκινήσαμε το '82 χρειαζότανε κάποια υλικά να ρθούνε , χρειαζότανε μια πιο γρήγορη μεταφορά γιατί η απόσταση από το Βλάτος ας πούμε μάλλον από το σημείο πο ήτανε ήδη ο δρόμος μέχρι εδώ ήτανε γύρω στη μισή ώρα.Αυτό ήταν μεγάλο χάσιμο χρόνου επίσης δεν μπορούσανε να μεταφερθούν υλικά . Έτσι φέραμε ένα μικρό δρόμο πριν..πρώτα και μετά ξεκινήσαμε να φτιάχνουμε είχαμε ένα πολύ μικρό τρακτέρ που είχαμε , φέραμε κάποια δέντρα , φέραμε σπόρους από το χωριό ντόπιων φυτών*».Μια δεύτερη δυσκολία , σύμφωνα με τα λεγόμενα των ιδιοκτητών, αφορούσε στην μη ύπαρξη ντόπιου εργατικού δυναμικού : «*Πολλά.Κατ'αρχήν οι δυσκολίες είναι αντικεμενικές να μπορείς να έχεις τα σωστά υλικά , το σωστό χρόνο ε...η περιοχή εκεί είναι τώρα πια όχι αραιοκατοικημένη είναι ε...λόγω αστυφιλίας κτλ έχει φύγει πολλές πληθυσμός και είναι δύσκολο να βρίσκεις κατάλληλους ανθρώπους , τεχνίτες , εργάτες κτλ όσους θέλεις και όταν τους θέλεις το να είναι κάπως εκπαιδευμένοι να κάνουν αυτό που θέλεις σωστά , το να βρίσκεις υλικά , τα οικονομικά*». Μια τρίτη δυσκολία, στην οποία κατά κάποιο τρόπο εντάσσονται οι δυο προαναφερόμενες , αφορά το ευρύτερο οικονομικό κομμάτι μιας τέτοιας προσπάθειας. Η ευρωπαϊκή επιχορήγηση που δόθηκε στον οικισμό κατά τη διάρκεια 1991-1993 να μεν βοήθησε στο να ολοκληρωθεί ένα τέτοιο εγχείρημα ωστόσο τα χρήματα που είχαν ήδη διαθέσει οι ιδιοκτήτες του οικισμού κατά την περίοδο 1982-1991, τόσο για την διάνοιξη του δρόμου όσο και για την μεταφορά υλικών περιλαμβάνοντας το ανθρώπινο δυναμικό που συμμετείχε, ξεπερνά κατά πολύ το ποσό της επιχορήγησης εξαιτίας της υψηλής φορολογίας : «*Παραδείγματος χάρη και στο πρόγραμμα που ήμασταν εμείς είχαμε μια επιδότηση 50% αλλά όταν λογαριάσεις εκεί ότι ο οργανισμός που επιβλέπει που ήταν ο*

ΟΑΔΥΚ ,εμείς δεν έχουμε παράπονο από τον ΟΑΔΥΚ , αλλά είναι ο κανονισμός έτσι ότι πληρώνεις εκεί ένα ποσοστό ξέρω γω τόσο τα εκατό 12 δεν ξέρω πόσο είναι ...όχι μπορεί να κάνω λάθος δεν θυμάμαι ακριβώς, μετα πρέπει να πληρώνεις σε όλα ΦΠΑ υψηλό και όταν το μαζέψεις αυτό σου μένει από την επιδότηση τρέχοντα χρήματα ένα 38 τα εκατό ας πούμε ή ένα 35 δεν ξέρω ακριβώς. Και αυτό είναι δύσκολο..να αντιμετωπίζεις μετά..δηλ. το μέρος το δικό σου...γιατί πρέπει 50 τα εκατό να πληρώνεις εσύ , να βρεις αυτά τα χρήματα επίσης το δρόμο από το Βλάτος στην Μηλιά , τον οποίο είχαμε ανοίξει ιδιωτικά εμείς παλιά σιγά-σιγά , μας είπαν ότι αυτός που είναι κατά κάποιο τρόπο δημόσιος ότι θα πληρωθεί εκατό τις εκατό , δεν θα πληρωθεί μόνο 50 τα εκατό ότι θα πληρωθεί ολόκληρος.Οπότε εμείς εβρηκαμε έναν εργολάβο και του είπαμε "ξέρεις φτιάχνε το δρόμο εδώ κάπως καλό όπου έχει χαμηλώματα και υψώματα ίσιωσε τα , πλάτυνε τον λίγο " και εδημιουργήθηκε εκεί έξοδα 10 εκατομμυρίων τότε.Και μετά μας είπαν" Α δεν περνάει θα πάρετε μόνο 50 τα εκατό επιδότηση για το δρόμο".Μα λέμε "αυτό το χρησιμοποιεί η κοινότητα κτλ" .....

Στον οικισμό της Μηλιάς κατοικεί τα τελευταία επτά χρόνια ένα ζευγάρι από τη Σερβία και Ρουμανία αντίστοιχα.Ωστόσο ο οικισμός συνολικά απασχολεί επτά με δέκα άτομα (μαζί με τους ιδιοκτήτες) ανάλογα με τη περίοδο και τις ανάγκες που μπορεί να δημιουργηθούν. Στον οικισμό υπάρχει καποιος καταμερισμός εργασίας χαρακτηριστικά :« ο μάγειρος μετά ο σερβιτόρος ο «Δημήτρης» και η Θεοδώρα η οποία βοηθάει εκεί και στα δωμάτια , η Μαρία βοηθάει στην κουζίνα και καθαρίζει , η Πέππα επίσης βοηθάει και αυτή εκεί , ο Ιορδάνης ζυμώνει πότε βοηθάει στα ζώα πότε βοηθάει τον σερβιτόρο, μόνιμα στην Μηλια μένει ο «Δημήτρης» και η Θεοδώρα.Παλιά έμενε και ο Φρέντυ ο οποίος είναι για αγροτικές δουλειές σε ένα μικρό δωμάτιο εκεί αλλά εν τω μεταξύ ήρθε ο αδερφός του και μένουν στο χωριό σε ένα μεγαλύτερο σπίτι , και ο Φρέντυ λοιπόν ο οποίος ασχολείται με τα ζώα και που έχει έτσι.. καρδιά προσανατολισμένη προς τα ζώα πολύ ωραία και τα χειρίζεται σωστά και βοηθάει και στους κήπους και πότε ποτε βοηθούσαν και τα αδέρφια του δε ξέρω..τώρα τελευταία αλλά έχουν έρθει και τα παιδιά της Πέππας και βοηθούν και αυτά και μια άλλη κοπέλα από την Αλβανία που μένει στο Βλάτος , το όνομα της με Βίκυ μοιάζει κάπως έτσι.Αυτοί.» Σχετικά με ζητήματα που πρέπει να λυθούν στο πλαίσιο της λειτουργίας του οικισμού οι αποφάσεις λαμβάνονται αποκλειστικά από τους ιδιοκτήτες του οικισμού «έχουμε αποφασίσει και οι μεν και δε ποιοί θα είναι μπροστά να κάνουν κουμάντο ουτως ώστε και στις συσκέψεις να μην είναι πολλά άτομα , να έχουμε γραφειοκρατίες και απόψεις πολλές άρα δυσκολίες στην λήψη αποφάσεων και έτσι και ο «Μάριος» και ο «Στέλιος» διαχειρίζουν και αποφασίζουν για όλους μας αυτοί δουλεύουν σαφώς εκεί».Στον οικισμό της Μηλιάς παράγονται αρκετά προϊόντα που μπορεί να μην την καθιστούν πλήρως αυτόνομη ωστόσο σύμφωνα με όσα

λέχθηκαν ένας από τους μελλοντικούς στόχους στη Μηλιά είναι ο οικισμός να είναι σε θέση να παράγει τα προϊόντα που χρησιμοποιεί: «*Παρόλα αυτά ένα μεγάλο χρονικό περιθώριο , έχουμε επάρκεια ...έχουμε επάρκεια κάποιους μήνες οι οποίοι ή θα πέσουμε αλλαγή εποχής και επειδή εδώ είναι ψηλά καθυστερούμε λίγο να γίνουν ή τη περίοδο του Αυγούστου που έχουμε πολύ κόσμο πολλές φορές δεν μας φτάνει η παραγωγή . Πιστεύω ότι αυτό το κομμάτι σιγά-σιγά μπορούμε να το βελτιώσουμε να πλησιάσουμε αν όχι να φτάσουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα , της επάρκειας δηλαδή αυτό θα το δείξει ο χρόνος» , « Κατ'αρχήν να ξεκαθαρίσω κάτι ο στόχος είναι η αυτονομία η οποία δεν γίνεται ούτε σε μια χώρα πάντα πρέπει να εισάγεις κάτι , να αγοράζεις κάτι να βρίσκεις κάποια άλλα που εκείνη τη στιγμή δεν έχεις ή δεν είχες ποτέ ας πούμε .Η Μηλιά τώρα παράγει κατά τη γνώμη μου το καλοκαίρι χωρίς να είμαι σίγουρος αλλά 70% των υλικών : το κρέας, το γάλα , τυριά ,τα λαχανικά , τα φρουτάκια που μαζεύουμε συνήθως και κερνάμε μετά από το φαγητό αλλά κάθε 10-15 μέρες τα αλλάζουμε αυτά και έρχεται άλλο φρούτο και άλλο και άλλο νομίζω ότι κατά 70% είναι δικά μας τα προϊόντα σε όλο και όχι σε λεπτομέρειες επειδή σίγουρα το πιπέρι το αγοράζουμε , τον ελληνικό καφέ τον αγοράζουμε τα πολλά πράγματα τα αγοράζουμε ας πούμε». Τα προϊόντα που παράγονται στον οικισμό είναι ουσιαστικά προϊόντα που «ευδοκιμούν» στην περιοχή : « Παράγει όλα τα προϊόντα τα οποία ευδοκιμούν στην περιοχή.Από λαχανικά ας πούμε ντομάτες , πιπεριές , αγγούρια , μελιτζάνες , μπάμιες κλπ».Στη Μηλιά επίσης γίνεται εκτροφή διάφορων ζώων ενδεικτικά κότες , χήνες , κατσίκια προμηθεύοντας με κρέας και γαλακτοκομικά προϊόντα τον οικισμό. Τα προϊόντα παράγονται με φυσικό τρόπο απαλλαγμένα από χημικά λιπάσματα αγοράζοντας ότι άλλο χρειάζονται από παραγωγούς αποκλειστικά βιολογικής καλλιέργειας: «. Βέβαια συμπληρώνουμε με προϊόντα από το χωριό Βλάτος τα οποία ..το χωριό Βλάτος παράγει αρκετά βιολογικά προϊόντα ...πιστοποιημένα βέβαια ή από μαγαζιά των Χανίων που πουλάνε βιολογικά προϊόντα».*

Βασικό κομμάτι στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας αποτελεί ο τομέας της οικολογίας το οποίο δεν θα μπορούσε να λείπει από τις συνεντεύξεις.Βασικός στόχος ήταν να ελεγχθεί κατά πόσο οι συμμετέχοντες στην έρευνα διακατέχονται ή όχι από συνειδητές θέσεις πάνω στον τομέα της οικολογίας.Με άλλα λόγια αν τα άτομα στον οικισμό της Μηλίας διακατέχονται από κάποια συνειδητή οικολογική ευαισθησία και γνώση σε ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον, οικολογικά κινήματα και την ύπαρξη οικολογικών χωριών ευρύτερα τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Από τις συνεντεύξεις που διεξήχθησαν προκύπτει ότι τα άτομα διαθέτουν έντονη ευαισθησία σε ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον όχι μόνο από τον τρόπο που προσπαθούν να προστατεύουν την περιοχή (αναδασώσεις, βιολογική καλλιέργεια) αλλά και από τον τρόπο που λειτουργεί ο οικισμός για τους επισκέπτες.Συγκεκριμένα πιο

οικολογικά προσανατολισμένοι σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον φαίνεται να είναι οι ιδιοκτήτες του οικισμού. Χαρακτηριστικά το γεγονός ότι ο ένας από τους ιδιοκτήτες, ο θεωρητικός συντονιστής της προσπάθειας που γίνεται στη Μηλιά, έζησε στη Γερμανία, όπως ομολογεί και ο ίδιος, συνέβαλλε στο τρόπο που αντιμετωπίζει τα οικολογικά ζητήματα. Συνολικά όμως η στάση και των δυο ιδιοκτητών προς το περιβάλλον φαίνεται να πηγάζει περισσότερο από βιώματα και από ένα έντονο συναίσθημα αγάπης προς τον τόπο τους το οποίο καλλιεργήθηκε κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας: «το σπίτι μας είναι σε ένα μέρος που είναι καταπράσινο έχει ελιές, καστανιές, δρόμους που πήγαινα εγώ στο σχολείο μου και στο καφενείο ήταν τελείως σκεπασμένος από δέντρα δε σε βλέπε καθόλου ήλιος να πας μέχρι εκεί ας πούμε. Είναι δηλ. μια φυσική αγκαλιά και έτσι το 'χα αυτό σε νοσταλγία και όταν βλέπω ας πούμε τα Ακρωτήρια της Κρήτης και τα βουνά που είναι σπανά ...το θεωρώ αυτό μια αρρώστια δημιουργημένη από τον άνθρωπο και έτσι είχα κινητοποιηθεί νωρίς δεν ξέρω γιατί ...ίσως γι'αυτό. Επίσης εμείς είχαμε προβλήματα με τους βοσκούς από υπερβόσκηση και πυρκαγιές κτλ και είχα δει αυτό σαν μικρό παιδί σαν κίνδυνο. Παραδείγματος χάρη ο πατέρας μου πολλές φορές κινδύνευσε να καεί από πυρκαγιές προσπαθώντας να σβήσει τη φωτιά για να μην περάσει να μας κάψει ελιές, καστανιές ή τέτοια πράγματα και ήξερα αυτό το πρόβλημα από μικρό παιδί το είχα ζήσει πολύ έντονα και έτσι είχα αυτή την τάση. Και τώρα ας πούμε που έχω μεγαλώσει πιο πολύ συνεχίζω να αναδασώνω όσο μπορώ.» , «Εγώ κατ'αρχήν και από μικρός και πριν ίσως ασχοληθώ ή συγχρόνως με το ..που ασχολούμαι εδώ στη Μηλιά ...κάναμε και κάποιες εκδηλώσεις εδώ στο χωριό και ήταν οι πρώτες εκδηλώσεις που είχαμε κάνει για την οικολογία και το περιβάλλον . Δηλ. ίσως να ήταν και πριν το '82 'ημουν μικρός τότε μέσα από αυτές τις εκδηλώσεις ...βέβαια αναγκαστικά είχαμε επαφή με ανθρώπους που είναι γνώστες ..ήταν τότε οι οικολογικές ομάδες των Χανίων ..'ήταν οι τρελοί τότε ξέρεις (γέλια) και έτσι είχαμε κάνει κάποιες εκδηλώσεις, είχα συμμετάσχει σε πολλά σεμινάρια πάνω στην οικολογική γεωργία πώς εξελίσσεται και όλα αυτά». Επίσης έντονη, φαίνεται να είναι η δραστηριοποίηση των ιδιοκτητών του οικισμού σε θέματα οικολογικής σημασίας ανεξάρτητα από τις αναδασώσεις και τη λειτουργία της Μηλίας : «Εδώ γύρω από το σπίτι, έξω από το κήπο μου έχω περάσει φέτο 300 με 350 δέντρα που έχω φυτέψει εκτός κήπου. Δηλαδή κάθε χρόνο αρχές του χειμώνα, σε λίγο δηλαδή, βλέπω σημεία που είναι κενά και φυτεύω κάθε χρόνο τώρα πια τόσα δέντρα που μπορώ να περιποιηθώ δηλαδή περίπου στα 10 και τα οποία μπορώ να ποτίζω μετά το καλοκαίρι να ξεπεράσουν τον κίνδυνο, να τ'αφήσεις μονα τους. Αλλά έχω αναδασώσει παλιά με ομάδες και εδώ, στον Άγιο Ματθαίο, στους Αγίους Αποστόλους, εκεί στο χωριό στο δρόμο που πάει στη Μηλιά και τώρα τελευταία έχω φυτέψει διάφορα δέντρα. Καλά και στη Μηλιά έτσι και αλλιώς

αναδασώνουμε ακόμα συνέχεια , εκεί που είναι τα σπίτια απέναντι , έχουμε φυτέψει 750 χαρουπιές.Καλά και η αναδάσωση αυτή ..το παρκο που είναι πηγαίνοντας στη Μηλιά , το πάρκο της Ειρήνης που σου είπα, αυτό ήταν μεγάλη ιστορία το δουλεύαμε χρόνια.Εγώ ζητιάνεψα στην Γερμανία χρήματα από το υπουργείο Γεωργίας και πήραμε τότε 30.000 ευρώ στην αρχή και μετά 8.500ευρώ, 7.500ευρώ εε μάρκα, μάρκα συγγνώμη και είχαμε συνεργείο ολόκληρο και φυτέψαμε πάρα πολλά δέντρα και υπάρχει ακόμα αυτό το πάρκο. Και γενικά με την οικολογία σας είπα εκείνο το σεμινάριο που είχαμε κάνει με την οικολογία και τη γεωργία ...είχα κάνει με πρόγραμμα του Ινστιτούτου του Γκαίτε , επειδή τα χρήματα που διαχειριζόμουν εγώ για τις εκδηλώσεις αυτές στο Γκαίτε , πολλές φορές δεν τα έκανα πάντα για ομιλίες , για μουσικές , για σεμινάρια τα οποία είναι ωραία σαφώς αλλά είναι πάντα θεωρία εγώ είμαι πάντα υπέρ τη πράξης. Ακόμα και το Ευαγγέλιο λέει η αγάπη είναι πράξεις ο Απόστολος Παύλος τα λέει αυτά βέβαια μπορεί να λες ότι αγαπώ όλο το κόσμο και άμα σου ζητούνε λιγό χρόνο ,λίγο χρήμα ,λίγο κόπο να δώσεις από το εαυτό σου γίνεσαι άφαντος. Γι'αυτό το λογο πρέπει όλα κάπου να δημιουργούν και κάτι χειροπιαστό όχι λόγια.Και έτσι λοιπόν έκανα κάτι , απέσπασα αρκετα χρήματα για θεωρητικές εκδηλώσεις τις οποίες τις εκτιμώ βεβαίως έκανα σεμινάρια για αγρότες παραδείγματος χάρη , για μελισσοκόμους και την αναδάσωση που έπαιρνα χρήματα και τα χρησιμοποιούσα αμέσως.Επίσης έστειλα μια χρονιά 1000 δέντρα στους μελισσοκόμους της Κέας , στη Τζια ...οι μελισσοκόμοι θέλανε φυτά μελισσοκομικά και κάποιος τους είπε ότι ένας ασχολείται ,εγώ, και με πήραν τηλέφωνο και τους λέω "και πόσα θα θέλατε" και μου είπαν "και χίλια να είναι καλά είναι".Και αμέσως κινητοποιήθηκα εγώ μου 'δωσε μερικά το δασαρχείο , εγώ έχω πάντα εδώ ένα κήπο ένα φυτώριο δηλ.που λενε και εμάζεψα και από άλλους ομοιδεάτες και αγόρασα και μερικά , μου δώσανε εκπτώσεις τα φυτώρια ,μου δωσε η ANEK έκπτωση για τη μεταφορά 50% σε ένα φορτηγό , το φορτηγό μου έκανε καλή τιμή και εφορτώσαμε 1000 ακριβώς δέντρα και τα στείλαμε στη Τζιά.Λοιπόν αυτοί όταν τα λάβανε με πήρανε τηλέφωνο και μου λένε "πω,πω τα στείλατε" και λέω "μα αυτό δεν θέλατε ;" " μα δε το περιμέναμε αμέσως να τα στείλετε".(γέλια).Τέλος πάντων τα πήρανε , τα φυτέψανε δηλ. όταν είσαι αγκαζαρισμένος ...ε επίσης γράφω άρθρα πότε πότε οικολογικά σε εφημερίδα άμα τα Χανιώτικα Νέα έχουν στο κομπιούτερ αυτά και μπορούν με το όνομα ξέρεις να τα βρούν αν θέλεις πάρτα τα».Ο μάγειρας και μόνιμος κάτοικος του οικισμού, φαίνεται να έχει υιοθετήσει την φιλοσοφία στην οποία στηρίζεται το εγχείρημα του οικισμού της Μηλιάς.Ωστόσο διακατέχεται από μια διαφορετική νοοτροπία η οποία είναι προϊόν των βιοποριστικών του αναγκων χωρίς να ασχολείται ιδιαίτερα με ζητήματα οικολογικά : « Γενικότερα ήξερα για τη Μηλιά επειδή ο προηγούμενος εργάτης που δούλευε στη θέση μου , αυτός ερχόταν από τη χώρα Σφακίων

όπου δούλευα εγώ.Βασικά ήταν τα 2 μέρη που δούλευα εγώ , Χώρα Σφακίων και εδώ.Ήξερα για την ύπαρξη της Μηλιάς μ'άρεσε που ήτανε εστιατόριο και ξενοδοχείο σε ένα επίπεδο και επειδή έχω στυλ(γέλια) αποφάσισα να έρθω εδώ», « Ήταν μια προσπάθεια να σώσω τα χρήματα μου να μην έχω βιτρίνες και μαγαζιά δίπλα. Εγώ εκτεθειμένος είμαι ικανός να κάνω καταστροφικά πράγματα οπότε καλύτερα ήταν να απομακρυνθώ από μαγαζιά γενικότερα. Εγώ είμαι χειρότερος από μια γυναίκα(γέλια)», « Έχω κάτι ακουστά αλλά ούτε με τη GEA ούτε με τους Gay δεν έχω τίποτα απολύτως.(γέλια) Εγώ προσωπικά έχω κόψει ενδιαφέρον για όλα τα κινήματα του κόσμου για την πολιτική , για το να ψηφίσω βλέπω μόνο το να περάσω καλά, να τρώω καλά , να πάω τις διακοπές μου βλέπω τη ζωή μου δεν με ενδιαφέρουν τα κινήματα καθόλου.Είμαι εκτός..εκτός». Αξίζει να σημειωθεί ότι σε σχετικό ερώτημα αναφορικά με την ύπαρξη οικοκοινοτήτων-οικολογικών χωριών η γνώση των συμμετοχόντων ήταν αρκετά περιορισμένη ως ανύπαρκτη.Το εγχείρημα του οικισμού της Μηλιάς βασίζεται ,σχεδόν αποκλειστικά θα έλεγα στην αγάπη των δυο οικογενειών για τον τόπο τους ,επιστρατεύοντας όλα τα μέσα ταυτόχρονα για την προστασία της φυσικής ομορφιάς της περιοχής συνειδητά. Μέρος της συνειδητοποιημένης αυτής στάσης απέναντι στο περιβάλλον υποδηλώνεται και από την έλλειψη τεχνολογίας στον οικισμό η οποία περιορίζεται στη χρήση ενός φωτοβολταϊκού συστήματος το οποίο εξασφαλίζει τα απαραίτητα (ασφάλεια επισκεπτών κατά τη διάρκεια της νύχτας και συντήρηση τροφίμων). Η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι η μόνη τεχνολογία που θα συναντήσει κανείς στη Μηλιά η οποία εξασφαλίστηκε κυρίως τα τελευταία χρόνια για την καλύτερη επικοινωνία με τους επισκέπτες καθώς και για να μπορούν να την χρησιμοποιούν οι επισκέπτες που δεν μπορούν να την αποχωριστούν.

Το προφίλ των επισκεπτών στη Μηλιά είναι αρκετά ενδιαφέρον αφού στον οικισμό συναντά κανείς σχεδόν όλες τις ηλικίες γεγονός που επιβεβαιώνεται τόσο από τις συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα όσο και από την επιτόπια παρατήρηση κατά την διάρκεια της διαμονής μου εκεί. Οι επισκέπτες προέρχονται τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό διαφοροποιούνται συνήθως ανάλογα με την χρονική περίοδο. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τον οικισμό επισκέπτονται ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια φοιτητές. Ενδεικτικά : «Έχω την αίσθηση ότι τελευταία μας προτιμούν πιο πολύ πιτσιρικάδες ιδιαίτερα το χειμώνα οι οποίοι έρχονται να περάσουν όχι σαββατο κύριακό αλλά στα μέσα της εβδομάδας πιο πολύ δηλαδή μου κάνει εντύπωση τον τελευταίο χειμώνα για μένα ότι ερχόταν φοιτητές.Έλληνες φοιτητές έχουμε και μερικούς ξένους φοιτητές οι οποίοι σπουδάζουν στο Ρέθυμνο και έρχονται εδώ εντάξει τώρα το χειμώνα όχι και τόσο πολύ αλλά το καλοκαίρι ναι ας πούμε νέους ανθρώπους και έχουμε ανθρώπους οι οποίοι είναι σε ένα μέσαιο οικονομικό προφίλ δεν είναι ούτε πλούσιοι ούτε ...δηλ η φιλοσοφία του ανθρώπου χαμηλού προφίλ τον οποίο ονομάζω

χαμηλού προφίλ εγώ δεν είναι αυτοί», «Δηλαδή αν πάρουμε από την αρχή του χρόνου , ξεκινώντας ο χρόνος από τον Ιανουάριο που πέφτει και μια περίοδος αργίας συνεχόμενο δηλ. ένα δεκαπενθήμερο ξεκινώντας από τα τέλη του Δεκεμβρίου έχουμε κατά...μάλλον θα έλεγα 100% Κρητικούς δηλ. από την Κρήτη πολλοί ελάχιστοι ίσως από Αθήνα.Αυτό συνεχίζεται και μέχρι περίπου το Μάρτιο..προς τα τέλη 20 Μαρτίου και κυρίως Σαββατοκύριακα.Δηλαδή τα Σαββατοκύριακα έχει μια πληρότητα 100% και αργίες και τις καθημερινές έχει μια πληρότητα γύρω στο 40-50% εκεί περίπου τις καθημερινές του Χειμώνα.Μετά περνάμε στην Άνοιξη , την ανοιξιάτικη περίοδο που είναι από τα τέλη περίπου Μαρτίου μέχρι τον Μάιο όπου εκεί αρχίζουν και παρουσιάζονται ξένοι , αλλοδαποί.Και κυρίως αυτοί είναι περιπατητές δηλ. είναι άνθρωποι που ψάχνουν τα βουνά.Δηλαδή το Μάρτιο , Απρίλιο και μέχρι το πολύ μέσα Μαΐου είναι αυτοί που θέλουν και περπατάνε όλη μέρα ας πούμε που είτε μένουν εδώ, είτε περνάνε γιατί υπάρχουν μονοπάτια που ενώνουν κάποια χωριά που περνάνε από εδώ ή περνάνε και κάνουν μια στάση εδώ για ξεκούραση.Μετά ο Ιούνιος αρχίζει..μάλλον ..Αυτό είναι μέχρι και τον Μάρτιο , προς τα τέλη Μαρτίου, Απρίλιος και Μάιος είναι και ξένοι ένα 50% μεσο όρο ας πούμε οι ξένοι , οι οποίοι αυξάνονται ..φτάνοντας στον Απρίλιο αυξάνονται δηλ. από μέσα Απριλίου μέχρι τέλος μετά το Μάιο αυξάνονται ακόμα περισσότερο μέχρι τέλη ας πούμε που είναι οι περιπατητές.Μετά τον Ιούνιο είναι πάλι αλλοδαποί θα έλεγα 95% οι Έλληνες δηλ. σταματάνε από εδώ , είναι αλλοδαποί οι οποίοι μένουν εδώ αλλά δεν είναι περιπατητές πηγαίνουν όμως στις κοντινές παραλίες της περιοχής εδώ ή του νομού .Πηγαίνουν στο Φαρράγγι ή και πολλές φορές στα Χανιά , το έχουν δηλ. σαν βάση μένουν στη Μηλιά και επισκέπτονται τα κοντινά μέρη του νομού ή ολοκληρω το νομό.Αυτό συνεχίζεται και τον Ιούλιο μέχρι μέσα Ιουλίου.Από μέσα Ιουλίου δηλ. τώρα παρουσιάζονται οι πρώτοι Έλληνες οι οποίοι αυξάνονται όσο περνάει ο χρόνος και τον Αύγουστο και μέχρι αρχές Σεπτέμβρη , 10 Σεπτέμβρη περίπου, έχουν φτάσει περίπου στο 60% οι Έλληνες. Εκεί δηλ. που ήταν 95% οι ξένοι τώρα αυξάνονται οι Έλληνες κατά 50-60%. Μετά πάλι από Σεπτέμβριο , στις αρχές Σεπτεμβρίου και μέχρι μέσα Οκτώβρη προς τέλος μειώνονται οι Έλληνες και αυξάνονται οι ξένοι πάλι που πιάνουν τα βουνά , οι φθινοπωρινόι τώρα».

Σκόπιμο στο πλαίσιο της εργασίας αυτής είναι να αναδειχθεί κατά πόσο τά άτομα στον οικισμό της Μηλιάς γνωρίζουν για την προσπάθεια της Βάμος Α.Ε και αντίστροφα επιδιώκοντας να διαπιστωθεί αν διακατέχονται από παρόμοια φιλοσοφία ή όχι.Στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στην Μηλιά είναι ξεκάθαρο ότι υπάρχει μια καλή σχέση και αρμονική συνεργασία με την Βάμος Α.Ε. σε διάφορες συναντήσεις για κοινά ζητήματα (εκδηλώσεις, σεμινάρια κ.α).Ωστόσο φαίνεται να υπάρχει μια διαφοροποίηση μεταξύ των δυο προσπαθειών αναφορικά με το είδος της επιχείρησης που αποτελεί η καθεμιά και αυτά που

μπορεί να προσφέρει : «Ναι, κατ'αρχήν πιστεύω ότι είναι μια πολύ αξιόλογη προσπάθεια δηλαδή πάνω σε αυτό δε μπορώ να μιλήσω αρνητικά γιατί δε βρίσκεις κάτι για να μιλήσεις αρνητικά.Είναι μια πολύ καλή προσπάθεια , όπως το είπες, που προσεγγίζει αυτό που έχουμε εμείς , θα έλεγα ότι δεν είναι ακριβώς ίδιο. Κατ'αρχήν λόγω περιοχής, αλλά είναι πολύ κοντά ..μάλλον αρκετά κοντά», «Η Βάμος Α.Ε. έγινε μετά από μας αλλά έχει όμοια χαρακτηριστικά και νομίζω όμοιους σκοπούς εμείς σε διάφορες συναντήσεις , σεμινάρια κτλ συνεργαζόμαστε.Συνεργαζόμαστε μάλιστα πολύ αρμονικά με αυτόν που είναι πρόεδρος εκεί .. ο «Γιώργος» είναι φίλος μας και τα βρίσκουμε πολύ καλά.Βέβαια αυτοί παραδείγματος χάρη είναι σε ένα κάπως ...σε μια μικρή κωμόπολη ή μεγάλο χωριό όπως το πούμε και τα σπίτια τους είναι σκόρπια οπότε οι επισκέπτες τους δεν ανήκουν σε μια μονάδα που να είναι έτσι..μαζεμένη , ενιαία και κοντά τα σπίτια έτσι το ένα με το άλλο για να αποτελούν μια γειτονιά που ο επισκέπτης ανήκει σε μια ομάδα που αυτό το χρονικό διάστημα είναι εδώ έτσι..και μπορεί να συναντιέται στα δρομάκια της γειτονιάς , στο εστιατόριο κτλ αλλά είναι σκόρπια εκεί και πρέπει να συναντώνται στο εστιατόριο τους ή στη ρεσεψιόν αυτή είναι μια μεγάλη διαφορά.Αλλά αυτοί δεν ξέρω πως θα το έχουν οργανώσει ή λύσει με τον Α ή Β τρόπο. Αλλά γενικά εγώ βλέπω έτσι παράλληλες προσπάθειες , αρκετά όμοιες και νομίζω ότι είμαστε ανοιχτοί και οι δυο για ανταλλάγη εμπειρίας και πληροφοριών.Και έτσι έπρεπε να είναι όλες αυτές οι προσπάθειες σε όλη την Ελλάδα».

3.2 Η περίπτωση της εταιρείας Βάμος Α.Ε. , στην χερσόνησο του Αποκόρωνα , Νομού Ρεθύμνου.

Το χωριό του Βάμου ήταν μέχρι και το 1913 πρωτεύουσα του νομού Σφακιών αποτελώντας από πολύ παλιά αστικό κέντρο.Μετά το 1913 δημιουργήθηκε η επαρχία Αποκορώνου και σήμερα είναι πρωτεύουσα του Δήμου Βάμου. Ο Βάμος , με βάση τις συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα , ήταν ένα «κεφαλοχώρι» το οποίο εξαιτίας της γεωγραφικής του θέσης (βρίσκεται ανάμεσα στο Ρέθυμνο και τα Χανιά και αρκετά κοντά στη θάλασσα) προσέλκυε πολλές εμπορικές δραστηριότητες.Ενδεικτικά στο χωριό πραγματοποιούνταν παζάρια όπου ορεινοί και ψαράδες πουλούσαν τα εμπορεύματά τους.Ωστόσο πέρα από τις προαναφερόμενες εμπορικές δραστηριότητες στο Βάμο υπήρχαν και συνεχίζουν να υπάρχουν όλες οι δημόσιες υπηρεσίες και τα σχολεία εξυπηρετώντας από παλιά όλα τα γύρω χωριά.

Η πρόσβαση στο χωριό μέσω οδικού δικτύου είναι αρκετά καλή περνώντας μέσα από άλλα

χωριά απολαμβάνοντας ορεινά τοπία με εξαιρετη φυσική ομορφιά. Η έκταση που καταλαμβάνει το χωριό αν και φαίνεται μικρή μόλις φτάσει κανείς στο κέντρο του Βάμου , εντούτοις είναι μεγάλη καθώς τα σπίτια είναι διασκορπισμένα. Η αρχιτεκτονική δεν είναι ομοιόμορφη με την έννοια ότι υπάρχουν σπίτια παραδοσιακά φτιαγμένα από πέτρα, ωστόσο σε διάφορες τοποθεσίες του χωριού ξεπροβάλλουν νεόκτιστα σπίτια φτιαγμένα με πιο σύγχρονα υλικά.

Οι κάτοικοι του χωριού μέχρι και τη δεκαετία του 1960 ανέρχονταν σε πολλές εκατοντάδες ωστόσο , μετά το '60 περιορίστηκαν εξαιτίας του προβλήματος της αστυφιλίας. Σήμερα με βάση απογραφή που πραγματοποιήθηκε στις αρχές του '90 οι κάτοικοι ανέρχονται σε 600 με 700.

Σε ένα πρώτο στάδιο η έρευνα βασίστηκε στις πληροφορίες που μπόρεσα να συλλέξω, τόσο για την κοινότητα του Βάμου όσο και για τη δράση της Βάμος Α.Ε., από το διαδίκτυο. Στη συνέχεια πραγματοποίησα μια επίσκεψη στο χωριό μαζί με φίλους με σκοπό να αποκτήσω μια πρώτη εικόνα για τη κοινότητα του Βάμου. Σε ένα τρίτο στάδιο δημιούργησα ένα πλάνο με ερευνητικά ερωτήματα τα οποία αντιστοιχούσαν σε διάφορες θεματικές ενότητες για τις συνεντεύξεις.

Στη κοινότητα του Βάμου πραγματοποιήθηκαν τρεις συνεντεύξεις : η πρώτη και η δεύτερη έγινε με τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο αντίστοιχα της Βάμος .ΑΕ. ενώ, η τρίτη αφορούσε το Δήμαρχο της κοινότητας ως εκπρόσωπο του χωριού . Οι δυο πρώτες συνεντεύξεις έλαβαν χώρα την ίδια μέρα ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με τον Αντιπρόεδρο της Βάμος Α.Ε. στο καφενείο που διατηρεί η Βάμος στο χωριό. Η συνέντευξη με τον Δήμαρχο διεξήχθη δυο μέρες αργότερα ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με τον ίδιο στο γραφείο του στο Δημαρχείο Βάμου. Η διάρκεια των δυο πρώτων συνεντεύξεων ήταν γύρω στα ενενήντα λεπτά η καθεμιά ενώ η τρίτη συνέντευξη διέρκησε μόλις τριάντα λεπτά.

Η καταγωγή όπως φαίνεται και από τις συνεντεύξεις είναι κοινή και στις τρεις περιπτώσεις αφού και τα τρία άτομα κατάγονται από το Βάμο. Στη περίπτωση του Προέδρου και Αντιπροέδρου της Βάμος χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι σε μικρή ηλικία εγκατέλειψαν το χωριό και εγκαταστάθηκαν με τους γονείς τους στην Αθήνα επιστρέφοντας στο Βάμο τη δεκαετία του '90. Ο Δήμαρχος της κοινότητας έζησε στο Βάμο μέχρι και την ηλικία των δεκαοχτώ και επέστρεψε πλέον με την οικογένεια του την δεκαετία του '90 επίσης. Ο πρόεδρος της Βάμος Α.Ε. τελείωσε μια σχολή τεχνικής φύσεως και εργαζόταν στη ΔΕΗ ως τεχνικός μέχρι πέρυσι όπου συνταξιοδοτήθηκε. Ο αντιπρόεδρος της Βάμος είναι μαθηματικός εργάστηκε δεκαπέντε χρόνια στην παραπαιδεία ενώ τώρα ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με την Βάμος Α.Ε. Ο Δήμαρχος από την άλλη πλευρά , τελείωσε την Ανωτάτη Βιομηχανική

Πειραιώς εργάστηκε ως εφοριακός στην Αθήνα και την Κρήτη ενώ τελευταία χρόνια ασχολείται με τα καθήκοντα του Δημάρχου.

Όπως προαναφέρθηκε η κοινότητα του Βάμου, στη χερσόνησο του Αποκόρωνα νομού Ρεθύμνου, υπήρξε μέχρι το 1913 πρωτεύουσα των Σφακίων, αργότερα έγινε πρωτεύουσα της επαρχίας του Αποκόρωνα ενώ σήμερα αποτελεί πρωτεύουσα του Δήμου Βάμου. Θεωρείται από πολύ παλιά (1570) ένα κεφαλοχώρι με έντονη εμπορική δραστηριότητα περιλαμβάνοντας όλες τις δημόσιες υπηρεσίες εξυπηρετώντας και όλα τα γύρω χωριά. Οι κάτοικοι της κοινότητας πριν την δεκαετία του '60 μετρούσαν αρκετές εκατοντάδες ωστόσο μετά το '60 το χωριό ερήμωσε εξαιτίας της αστυφιλίας : *«Τώρα με τα χρόνια και μετά το '60 αρχισαν να παρουσιάζονται τα προβλήματα της αστυφιλίας , όπως σε όλη την Ελλάδα και κυρίως στην ενδοχώρα, με αποτέλεσμα πάρα πολλοί άνθρωποι να φεύγουν , να ψάχνουν την τύχη τους σε άλλα μέρη στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό στα αστικά κέντρα και έτσι το χωριό έτσι..αδυνατίζε ας πούμε οι άνθρωποι περιορίστηκαν και φτάσανε κάποια στιγμή στα 600-650 άτομα , ίσως και 700».* Ωστόσο παρά το γεγονός ότι ο πληθυσμός του χωριού μειώθηκε διατηρεί τη ζωντάνια του αφού τα σχολεία και οι υπηρεσίες που διαθέτει είναι απαραίτητα για τα γύρω χωριά . Ενδεικτικά: *«Έτσι, ο πατέρας μου συνηθιζε να λέει, ας πούμε που ήταν και κοινοτάρχης και Δήμαρχος, παλαιότερα που τον ρωτάγαν "ποιός είναι ο πληθυσμός;" και τους έλεγε "κοιμίζει 600 αλλά την ημέρα τον περπατάνε 1500". Και ήταν ακριβώς έτσι αυτό το πράγμα».*

Από την άλλη πλευρά η εταιρεία Βάμος Α.Ε. δημιουργήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του '90 όταν τρεις φίλοι από τα παλιά συναντήθηκαν ξανά στο Βάμο ως μόνιμοι κάτοικοι πια. Αρχικά δεν υπήρχε κάποια συγκεκριμένη ιδέα. Υπήρχε (και υπάρχει) κάποιος πολιτιστικός σύλλογος με τον οποίο τότε ,συμμετείχαν σε διάφορες εκδηλώσεις. Οι δραστηριότητες στο πλαίσιο του συλλόγου αυτού όπως φαίνεται και στις συνεντεύξεις , δεν επαρκούσε για τους τρεις φίλους πια, καθώς το περιεχόμενο του ήταν περισσότερο περιστασιακό. Αρχισαν τότε να σκέφτονται τί θα μπορούσαν να κανουν έτσι ώστε να δημιουργήσουν μια κατάσταση με πιο μόνιμα χαρακτηριστικά: *«Εγώ όπως σας είπα κατέβηκα το '92 με την οικογένεια μου , ασχοληθήκαμε στην αρχή με τον πολιτιστικό σύλλογο που πάντα έτσι είχε μια σπουδαία δράση , κάναμε διάφορα πολιτιστικά , κάποιες εκδηλώσεις δεν μας γέμιζε όμως. Κατ'αρχήν ανταμώσαμε έτσι φίλοι οι οποίοι έτσι είχαμε παλιά μια σχέση , ζούσαν και αυτοί στην Αθήνα είτε ζούσαν εδώ αλλά βρισκόμασταν τα καλοκαίρια και είχαμε έτσι μια σχέση και αποφασίσαμε να κάνουμε κάτι χωρίς να φανταστούμε ποτέ ότι θα καταλήξουμε σε μια έτσι επιχείρηση ούτε είχαμε ένα πλάνο , ούτε είχαμε κεφάλαια να κάνουμε επενδύσεις. Απλώς έτσι αρχίσαμε να συζητάμε και να σκεφτόμαστε τί θα μπορούσαμε να κάνουμε στο χωριό ώστε να περάσουμε πρώτα από όλα εμείς καλά και να δώσουμε και στο χωριό μια άλλη δυναμική και άλλη ζωντάνια».* Τα

αρχικά κίνητρα ήταν να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο να περνάνε πάνω από όλα οι ίδιοι καλά και σε ένα δεύτερο επίπεδο, να εξασφαλίσουν μια ανάπτυξη για το μέρος. Στην προσπάθεια αυτή άρχισαν να εισχωρούν σιγά – σιγά και άλλα άτομα ασπασζόμενοι τις ιδέες των τριών πρωτεργατών , φτάνοντας κάποια στιγμή τα δέκα άτομα στο σύνολο, που ασχολούνταν με το εγχείρημα της Βάμος. Η ανάπτυξη που επιδίωξαν ήθελαν να έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πρώτα από όλα η ανάπτυξη αυτή έπρεπε να σέβεται το τόπο και το περιβάλλον , να έχει δημιουργικό και ποιοτικό χαρακτήρα και κατ'επέκταση να είναι σε θέση να τονώσει την τοπική οικονομία :*«Και εκεί ξεκίνησε ένας προβληματισμός ας πούμε του τί θα μπορούσε να αναπτυχθεί στο χωριό το οποίο να έχει πιο μόνιμα χαρακτηριστικά. Τί είδους χαρακτηριστικά; Ν'αναδειχθεί μια δράση η οποία να έχει να κάνει και με κέρδος, άρα οικονομική δραστηριότητα, αλλά η οποία να διατηρεί και να προβάλλει ταυτόχρονα τα χαρακτηριστικά, ας πούμε, της περιοχής»*, «*Ποιό είναι το πολύ βασικό : θέλουμε το όποιο κέρδος να βγει με έναν τρόπο πολύ συγκεκριμένο. Πρώτον, να είναι ευγενικός αυτός ο τρόπος. Το ευγενικός στην ευρύτερη έννοια. Δεν θέλουμε ούτε να ενοχλήσουμε πάρα πολύ, δεν θέλουμε ούτε κάποια στιγμή να γίνει 'πατής με πατώ σε' από τουρισμό στο Βάμο -πραγματικά και εντίμως σου μιλάω. Προφανώς, θέλω να αυξηθεί η πελατεία μας αλλά, προφανώς επίσης, -και δεν ξέρω πόσο είναι προφανές, σε μένα είναι πάντως , ότι δεν θέλω κάποια στιγμή εδώ πέρα να γίνει 'πατής με πατώ σε'. Δεν το επιθυμώ, δεν θέλω να το αντικρύσω. Και βεβαίως, ίσως και πάνω από όλα, είναι ότι θέλουμε και να γουστάρουμε και εμείς»*. Πάνω σε αυτή τη βάση ξεκίνησε το 1995 η εταιρεία Βάμος Α.Ε. αρχικά λειτουργώντας το παλιό καφενείο του χωριού , μετατρέποντας το ταυτόχρονα και σε ταβέρνα. Στη συνέχεια και μέχρι το 1997, αναστύλωσαν τα παλιά σπίτια των παππούδων τους με σκοπό να λειτουργήσουν ως ξενώνες για επισκέπτες. Σιγά- σιγά την ίδια περίοδο άρχισαν να ασχολούνται και με την παραγωγή των δικών τους προϊόντων συμμετέχοντας σε εκθέσεις. Σήμερα τα προϊόντα της Βάμος είναι γνωστά σε πολλά μέρη της Ελλάδας και του εξωτερικού. Παράλληλα δεν θα μπορούσε να λείπει το πολιτιστικό κομμάτι, το οποίο έχουν εμπλουτίσει με ποικίλες δραστηριότητες, οι οποίες θα αναλυθούν εκτενώς παρακάτω.

Σε ένα πρώτο επίπεδο , τα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν όσοι εμπλέκονταν με το εγχείρημα της Βάμος Α.Ε ήταν καθαρά οικονομικού περιεχομένου. Δεν είχαν κάποιο κεφάλαιο για να ξεκινήσουν την προσπάθεια αυτή , με αποτέλεσμα να πρέπει να στηριχτούν αποκλειστικά στις δικές τους δυνάμεις. Κατά τη διάρκεια του 1997 επιδίωξαν να ενταχθούν σε ένα πρόγραμμα , το LEADER 2, ωστόσο , ενώ το θεωρούσαν σίγουρο ότι θα έπαιρναν την επιχορήγηση αυτή, οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες. Το σημείο αυτό ήταν πολύ κρίσιμο για την εξέλιξη της εταιρείας καθώς , όπως δήλωσαν οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν ήδη αρχίσει

να κάνουν «ανοίγματα», με αποτέλεσμα να κινδυνεύει η εταιρεία να χρεοκοπήσει. Μέχρι και το 2001 η κατάσταση θεωρούνταν εξαιρετικά δύσκολη όπου σιγά-σιγά άρχισαν να αποχωρούν κάποια άτομα , συνιδρυτές της Βάμος. Όπως χαρακτηριστικά δηλώνει ο Πρόεδρος της εταιρείας : *«Μετά τάλαιπωρηθήκαμε πάρα πολύ διότι στη συνέχεια για να μπορέσουμε να τα βγάλουμε πέρα στηριχθήκαμε στο τραπεζικό σύστημα το οποίο άρχισε...μας δάγκωσε και έτσι άρχισε μια περιπέτεια η οποία κορυφώθηκε περίπου το 2001 όπου κινδύνευε να καταρρεύσει το σύστημα τελείως διότι, δεν μπορούσαμε να ανταποκριθούμε στις υποχρεώσεις μας ε..και με το σύντοφο εδώ (τον «Πέτρος» ο οποίος βρισκόταν στο διπλανό τραπέζι) και κάνα δυο ακόμα ας πούμε λιγότεροι από ότι ξεκινήσαμε αλλά εν πάση περιπτώση η περιπτώση».* Ένα δεύτερο πρόβλημα που εντοπίζει ο Αντιπρόεδρος της εταιρείας αφορά στην έλλειψη θεσμικού πλαισίου για αντίστοιχες προσπάθειες στην Ελλάδα : *«Όταν εμείς ξεκινήσαμε το '95 δεν υπήρχε και ακόμα δεν υπάρχει θεσμικό πλαίσιο του τί σημαίνει αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, πράσινος τουρισμός ξέρω 'γω, εναλλάκτικος τουρισμός ξέρω 'γω, τί διάλο τουρισμός -όπως θές ονόμασέ τον, διαφορετικός πάντως από το μοντέλο που ξέρουμε. Δεν υπήρχε ούτε θεσμικό πλαίσιο, ούτε παράδειγμα. Εμείς αναζητήσαμε στην αρχή, δηλαδή, να βρούμε ανθρώπους που κάνουν κάτι αντίστοιχο για να ρωτήσουμε, ρε παιδί μου, "ρε παιδιά πώς το κάνετε εσείς" για να δούμε, να πάρουμε μια ιδέα. Δεν βρήκαμε. Τουλάχιστον, όπως εμείς το είχαμε στο μυαλό μας, δηλαδή ένα ολόκληρο πράγμα -δεν έχω μόνο έναν ξενώνα ..και κατάλαβες. Η απουσία, ας πούμε, της Πολιτείας ήταν και συνεχίζει να είναι εκκωφαντική. Ακούμε πάρα πολλά τα τελευταία χρόνια, ας πούμε, για αγροτουρισμό και από πάρα πολλούς, ας πούμε, και η προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι είναι μια καραμέλα που τη μάθαμε και την πιπιλίζουμε. Επί της ουσίας, παιδιά, πώς στήνονται αυτά; Πώς πρέπει να στήσουμε δίκτυα μεταξύ μας; Πώς πρέπει να συνεργαστούμε με το εξωτερικό; Από πού θα πάρουμε τα παραδείγματα για να στήσουμε τις επιχειρήσεις μας; Ποιοί είναι οι τεχνοκράτες που θα μας στηρίξουν εμάς τους μικρούς ανίδεους επιχειρηματίες που απλώς έχουμε μια ωραία ιδέα στο κεφάλι μας, ώστε να μπορέσουμε να το κάνουμε καλά και να μην κάνουμε λάθη δηλαδή: όλο αυτό το πράγμα δεν υπάρχει. Ε, και καταλαβαίνεις, ότι ο καθένας αρχίζει και αυτενεργεί και εμπιστεύεται το ένστικτό του και εκεί γίνονται και λάθη».* Τέλος μια τρίτη δυσκολία εντοπίζεται στην αρχική αντιμετώπιση των κατοίκων της κοινότητας αναφορικά με την δημιουργία της Βάμος. Αρχικά υπήρχαν άτομα αδιάφορα προς την προσπάθεια αυτή , άτομα επικριτικά και μια μικρή ομάδα ατόμων που αγκάλιασαν το εγχείρημα αυτό. Σήμερα φαίνεται να έχει αλλάξει η κατάσταση αυτή ή τουλάχιστον υπάρχει μια συνεργασία : *«Θα σου πω. Η σχέση δεν ήταν η ίδια. Δηλαδή, αυτή που ήταν στην αρχή δεν είναι αυτή που είναι σήμερα. Στην αρχή υπήρχαν τρεις ομάδες κατοίκων εδώ, οι οποίοι -ντόπιων, δηλαδή, να το πω έτσι- μια ομάδα μικρή η*

οποία στην αρχή το είδε με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον χωρίς να καταλαβαίνει ακριβώς τί θέλουμε να κάνουμε αλλά είδε ότι είναι κάτι το ενδιαφέρον και το οποίο θα φέρει κόσμο και ζωή στο χωριό και, έστω ηθικά, συμπαραστέκονταν στην όλη ιστορία, έτσι με θέρμη, μια μικρή ομάδα. Μια πάρα πολύ μεγάλη ομάδα η οποία ήταν παντελώς αδιάφορη, όπως και παντού σε όλο το κόσμο, οι οποίοι το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να πίνουν μπύρες στο καφενείο και να παίζουν πρέφα. Και μια, επίσης, μικρή ομάδα η οποία μας αντιμετώπισε με μίσος, φθόνο και καχυποψία -δεν θέλω να κρύψω τίποτα και δεν με ενδιαφέρει κιόλας- δηλαδή τελείως καθαρά κτλ. Αλλά, ξέρεις, στην αρχή με πείραζε αυτό. Το ξεπέρασα -δεν θα έλεγα πολύ γρήγορα αλλά πάντως όχι και αργά. Έχει πάψει δηλ. πολλά χρόνια να με απασχολεί. Εν τω μεταξύ, έχουν αντιστραφεί και πάρα πολύ τα πράγματα πια. Ε, κόιταξε να δεις τώρα, ας πούμε αυτά τα ποσοστά αυτών των ομάδων έχουν αλλάξει δραματικά: η τελευταία, η μίξερη ομάδα ας πούμε είναι τελείως αποδεκατισμένη. Δεν ξέρω καν αν υφίσταται κιόλας για να είμαι ειλικρινής. Ως απόδειξη, ας πούμε, αυτού του πράγματος που λέω είναι το γεγονός ότι και άλλοι πλέον συγχωριανοί μας, νέα παιδιά -και αυτό έχει πολύ ενδιαφέρον- με οικογένειες, δηλ. άνθρωποι που κατοικούν εδώ -και έχει μεγάλη σημασία αυτό το πράγμα- οι οποίοι αναστύλωσαν τα παλιά τους κτίρια, τα έκαναν παραδοσιακούς ξενώνες και συνεργάζονται μαζί μας ωραία και καλά. Αυτό, για μένα, αποτελεί μια πολύ καλή απόδειξη αυτής της αντιστροφής και αποδοχής, επίσης. Για να το πω ολόκληρο, το κλίμα δεν ήταν ποτέ κακό και αρνητικό. Δεν αντιμετωπίσαμε κανένα σοβαρό πρόβλημα, δηλαδή ποτέ. Τώρα, σαχλαμάρες και κουτσομπολιά του καφενείου, έ, τί να κάνουμε τώρα!».

Όπως προαναφέρθηκε η εταιρεία της Βάμος Α.Ε. ιδρύθηκε το 1995 ύστερα από την προσπάθεια τριών φίλων να αναδείξουν τον τόπο τους , να ζωντανέψουν το μέρος ξανά , τονώνοντας παράλληλα την τοπική οικονομία. Οι πρωτεργάτες της ιδέας αυτής ήταν αρχικά τρεις στο σύνολο. Αργότερα προστέθηκαν και άλλα άτομα φτάνοντας κάποια στιγμή να ασχολούνται με την εταιρεία δέκα άτομα. Στην πορεία κάποιοι αποχώρησαν και τα δεδομένα γενικά άλλαξαν. Σήμερα η εταιρεία απαρτίζεται από ένα διοικητικό συμβούλιο στο οποίο υπάρχει καταμερισμός εργασίας σε όλους τους τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται η Βάμος χωρίς να δραστηριοποιούνται όλα τα άτομα το ίδιο. Υπάρχει υπεύθυνος για το τουριστικό κομμάτι της εταιρείας (ξενώνες) , υπεύθυνος για την λειτουργία της ταβερνας , του παντοπωλείου , του καφέ Λιακωτό όπως ονομάζεται, υπεύθυνος για το πολιτιστικό κομμάτι και υπεύθυνος για την παραγωγή. Το πολιτιστικό κομμάτι παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς είναι εμπλουτισμένο με πληθώρα δραστηριοτήτων : εκθέσεις ζωγραφικής , προβολή οπτικού υλικού, μαθήματα και εκθέσεις Κρητικής κουζίνας, οργάνωση μικρών

περιπάτων,βραδιές ποίησης με άτομα από το χώρο της εκπαίδευσης κ.α. Πολύ συχνά επίσης η εταιρεία αναλαμβάνει την διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων.

Οι αποφάσεις για σημαντικά ζητήματα που αφορούν τη Βάμος λαμβάνονται αποκλειστικά από τα άτομα που αποτελούν το διοικητικό συμβούλιο κάθε φορά.

Τα προϊόντα που παράγει η εταιρεία σήμερα είναι ποικίλλα και σε μεγάλες ποσότητες σε αντίθεση με παλαιότερα όπου τα προϊόντα ήταν πολύ συγκεκριμένα και σε μικρές ποσότητες. Χαρακτηριστικά ο Αντιπρόεδρος της εταιρείας υπογραμμίζει τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν αρχικά με την παραγωγή κάποιων προϊόντων: *«Αρχίσαμε είτε να πέρνουμε προϊόντα από μικροπαραγωγούς της περιοχής, να τα τυποποιούμε στοιχειωδώς και να τα πουλάμε είτε εμείς να ξεκινήσουμε σιγά - σιγά μια μικρή παραγωγή κάποιων προϊόντων, όπως είναι οι χυλοπίτες για παράδειγμα , γλυκά του κουταλιού και τέτοια πράγματα τα οποία ξεκίνησαν με έναν πολύ πρωτόγονο τρόπο αρχαϊκό, έτσι, τρόπο στην αρχή, ας πούμε, και απολύτως πώς να το πούμε....καθόλου ορθολογικό, αν το εξετάσεις το θέμα από την οικονομική του σκοπιά. Πληρώναμε με την ώρα την κ.Κλειώ να μας φτιάχνει χυλοπίτες μέσα στο καταχείμωνο. Τις στέγνωνε με την σόμπα. Καταλαβαίνεις ότι έφτανε το προϊόν να είναι πανάκριβο για άλλα....ας πούμε, να πουλάμε εμείς χυλοπίτα η οποία ήτανε πάρα πολύ καλή μεν αλλά την πουλάμε σαν το κρέας. Δε γίνονται αυτά τα πράγματα αν θες να πεις ότι θα κάνω ...θα 'χω και εμπορική δραστηριότητα».*Ενδεικτικά τα προϊόντα που παράγει η εταιρεία συνοψίζονται στα εξής: χυλοπίτες σε διάφορους συνδυασμούς,τραχανά, κριθαράκι, γλυκά του κουταλιού μαρμελάδες,χόρτα του βουνού(σταμναγκάθι,βολβοί,πετιμέζι) καθώς και σπιτικό σαπούνι.

Ο τομέας του περιβάλλοντος είναι πολύ σημαντικός στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας και δεν θα μπορούσε να λείπει από την ερευνητική διαδικασία.Σχετικά με το περιβάλλον τα ίδια τα άτομα της Βάμος υποστηρίζουν ότι η εταιρεία η ίδια είναι μια παρέμβαση από μόνης της αναφορικά με τον τρόπο ζωής που «επέβαλλαν» στο χωριό ,ο οποίος περιλαμβάνει την ανάδειξη και προστασία της φυσικής ομορφιάς, ως ένα βαθμό.Πρίν την εταιρεία η κοινότητα φαινόταν σχετικά έρημη και χωρίς ζωντάνια.Είναι οι παρεμβάσεις της εταιρείας που αναζωπύρωσαν την δυναμική του χωριού.Ωστόσο οι παρεμβάσεις αυτές δεν αφορούν το περιβάλλον αυτό καθ'αυτό αντίθετα σχετίζονται περισσότερο με την αισθητική του χώρου.Το γεγονός ότι το χωριό πριν την δράση της Βάμος αποτελούνταν σε μεγάλο βαθμό από ερείπια παλιών σπιτιών ενώ τώρα τα σπίτια αυτά έχων αναστυλωθεί διατηρώντας την παραδοσιακή αίγλη της κοινότητας,είναι σημαντικό κατόρθωμα.Ακόμα πιο σημαντικό όμως φαίνεται να είναι για τους ανθρώπους της Βάμος, το γεγονός ότι υπάρχουν αρκετά άτομα στο χωριό τα οποία αγκάλιασαν την προσπάθειά τους, αναστυλώνοντας τα κτίσματα των περιουσιών τους κατά τον ίδιο τρόπο.Το παραπάνω όμως δεν υποδηλώνει την απουσία νεόκτικτων σπιτιών από

μπετόν, καθώς και άλλων τουριστικών καταλυμάτων τα οποία δεν ταιριάζουν με την αρχιτεκτονική του χωριού. Σε διάφορα σημεία των συνεντεύξεων γίνεται προφανές ότι στόχος της Βάμος ήταν να αποκαλύψει στους κατοίκους της κοινότητας του Βάμου ότι σε μέρη σαν το Βάμο όπου δεν υπήρχε τουρισμός και ζωντάνια μπορεί να υπάρξει μια μορφή ήπιας ανάπτυξης για το μέρος: *«Προς το παρόν, ας πούμε, δεν έχουμε ...θεωρώ ότι το ....η ύπαρξη, η δημιουργία, η λειτουργία της Βάμος και αυτά τα οποία προκρίνει, ρε παιδί μου, και προτείνει και εμφανίζει ως δραστηριότητες της, ας πούμε, αποτελούν ένα καλό παράδειγμα για τη περιοχή του πώς μπορεί να υπάρξει μια ήπια ανάπτυξη στην περιοχή η οποία όσο είναι δυνατόν να σέβεται τις παραδοσεις, το περιβάλλον και τους ανθρώπους».* Η συμμετοχή των ατόμων που αποτελούν την Βάμος σε περιβαλλοντικού περιεχομένου κινητοποιήσεις σε τοπικό επίπεδο, καθώς και η παρότρυνση των κατοίκων να πράξουν αναλόγως είναι υπαρκτή. Ωστόσο σε σχετικές ερωτήσεις οι συνεντευξιαζόμενοι τονίζουν ότι δεν αποτελούν κάποιο οικολογικό κίνημα, ούτε κάποιο κίνημα διαμαρτυρίας. Αντίθετα το όλο εγχείρημα της Βάμος συγκαταλέγεται σε αυτό που αποκαλούν αγροτουριστική επιχείρηση τα κέρδη όμως της οποίας θέλουν να προκύπτουν με πολύ συγκεκριμένο τρόπο: ήπια ανάπτυξη, παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων, αναδειχή του τόπου και σεβασμός προς το περιβάλλον. Φαίνονται ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε παρεμβάσεις στο περιβάλλον, κινητοποιούνται αλλά όπως δηλώνουν «μέχρι εκεί». Αναφορικά με αντίστοιχες προσπάθειες στην Ελλάδα είναι αρκετά ενημερωμένοι, διατηρούν επαφές, συμμετέχουν σε σχετικά συνέδρια και Ενώσεις τονίζοντας σε πολλά σημεία την έλλειψη θεσμικού πλαισίου για τέτοιου τύπου επιχειρήσεις στον ελλαδικό χώρο. Είναι αρκετά ενημερωμένοι για θέματα ενεργειακά, οικολογικά και σε σχετικό ερώτημα που αφορούσε τη γνώση ύπαρξης οικοκοινοτήτων δεν έλλειψε η προσπάθεια ορισμού μιας τέτοιας κοινότητας: *«Γενικώς, εγώ πώς το καταλαβαίνω και το αντιλαμβάνομαι: αντιλαμβάνομαι μια κοινότητα ανθρώπων, το κοινότητα δε σημαίνει απαραίτητα και οικισμός, μπορεί να σημαίνει μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι είναι ευαισθητοποιημένοι περί τα οικολογικά προβλήματα και ζητήματα, ας πούμε, και οι οποίοι βρίσκονται μαζί -συζητούν κάποια ζητήματα που τους απασχολούν- και, κατ'εμέ, αυτό είναι απολύτως απαραίτητο-προτείνουν λύσεις. Ρεαλιστικές, έτσι; Και προτείνουν κάποιες λύσεις και προσπαθούν να αναπτύξουν δράσεις ώστε αυτές οι λύσεις οι οποίες προτείνουν εν πάση περιπτώσει να γίνουν θέμα ευρύτερης συζήτησης. Και ας καταλήξει και σε ένα συμπέρασμα μετά και σε μία δράση η οποία πρέπει να υλοποιηθεί. Ε, όλα αυτά εξ ορισμού, στα δικά μου τα μάτια, είναι πάρα πολύ ενδιαφέροντα».* Σημαντικό είναι το γεγονός ότι στην κοινότητα υπάρχει σχολείο το οποίο θεωρείται περιβαλλοντικό κέντρο και κάθε χρόνο οργανώνει σεμινάρια και σχετικές εκδηλώσεις, φιλοξενώντας στο χωριό χιλιάδες παιδιά από όλη την Ελλάδα.

Το προφίλ των επισκεπτών ποικίλλει ανάλογα με την χρονική περίοδο. Κατά την διάρκεια του χειμώνα το χωριό επισκέπτονται περισσότερο Έλληνες κυρίως όμως από περιοχές της Κρήτης (Ρέθυμνο, Ηράκλειο, Άγιος Νικόλας, Σητεία) καθώς και από Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Τους καλοκαιρινούς μήνες επικρατούν επισκέπτες από το εξωτερικό κυρίως Άγγλοι , Γερμανοί, Ολλανδοί και τα τελευταία χρόνια και Γάλλοι. Οι συνεντευξιζόμενοι τονίζουν ότι το Βάμο επισκέπτονται άτομα από μεσαία τάξη και πάνω. Χαρακτηριστικό είναι, ότι πολλά άτομα που επισκέπτονται το Βάμο είναι ζωγράφοι. Σε περιόδους υψηλής ζήτησης η Βάμος συνεργάζεται και με άλλες εταιρίες και τουριστικά καταλλύματα αφού το δυναμικό των ξενώνων που διαθέτει δεν ξεπερνάει τους 25. Στην περιοχή ο τουρισμός φαίνεται αρκετά οργανωμένος λειτουργώντας με πακέτα διακοπών όπως χαρακτηριστικά δηλώνει ο Δήμαρχος της κοινότητας: *«Ο καθένας έρχεται πακέτο εφτά μέρες ή δεκατέσσερις με το αυτοκίνητο , υπάρχει το πρακτορείο στο αεροδρόμιο των Χανίων τους δίνει το αυτοκίνητο και έρχονται κατ'ευθείαν στο Βάμος Palace ή στα ενοικιαζόμενα των παιδιών».*

Στο πλαίσιο της ενότητας αυτής αξίζει να σημειωθεί ότι στο χωριό κατοικούν πλέον μόνιμα πολλοί αλλοδαποί, κυρίως Άγγλοι και συνήθως ζωγράφοι, οι οποίοι φαίνεται να έχουν ενσωματωθεί με τον ντόπιο πληθυσμό συμμετέχοντας διοργανώνοντας συχνά δικές τους εκδηλώσεις.

Βασικό ερώτημα στο πλαίσιο της εργασίας αυτής αποτελεί σε τί βαθμό τα άτομα της Βάμος γνωρίζουν την προσπάθεια που γίνεται στον οικισμό της Μηλίας και το αντίστροφο , κατά πόσο θεωρούν ότι διακατέχονται ή όχι από κοινά στοιχεία. Σε σχετικό ερώτημα στα μέλη της Βάμος, η απάντηση ήταν σχεδόν ταυτόσημη με αυτήν που δόθηκε από τους συνεντευξιζόμενους στη Μηλιά. Με άλλα λόγια ,προκειται για παρόμοιες προσπάθειες οι οποίες όμως διαφέρουν ως προς την λειτουργία έκαστου εγχειρήματος. Οι σχέσεις που διατηρούν οι δυο πλευρές είναι φιλικές και συνεργάζονται αρμονικά όταν αυτό χρειάζεται π.χ. στο Δίκτυο Αγροτουρισμού Δυτικής Κρήτης στο οποίο είναι μέλη και σε άλλες δραστηριότητες και εκδηλώσεις σχετικού ενδιαφέροντος.

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

Η ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος σε όλους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας χαρακτηρίζεται από ραγδαίες αλλαγές και έντονους μετασχηματισμούς στους τελευταίους, με άμεσες επιπτώσεις σε όλα τα πεδία. Οι επιπτώσεις είναι εμφανείς σε παγκόσμια κλίμακα αν αναλογιστεί κανείς ζητήματα όπως τα αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας, τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό, τις ανισότητες, τη καταστροφή του περιβάλλοντος κ.α. Η εμφάνιση και εξέλιξη της Κοινωνικής Οικονομίας ή του Τρίτου τομέα της Οικονομίας ωφείλεται στην αδυναμία των κρατών παγκοσμίως να εφαρμόσουν πολιτικές που θα δώσουν λύσεις στα παραπάνω προβλήματα. Το αίτημα για μια βιώσιμη κοινωνική οικονομία φαίνεται να είναι από τους βασικούς στόχους της Κοινωνικής Οικονομίας. Οι τοπικές κοινωνίες στο πλαίσιο της τελευταίας αναδεικνύονται ως οι χώροι εκείνοι στους οποίους μπορούν να εφαρμοστούν πρακτικές προς μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Στην ύπαρξη Συνειδητών κοινοτήτων ή κοινοτήτων από πρόθεση, αντικατροπτίζεται μια αντίδραση στις επιταγές του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος αφού αποτελούν ζωντανή απόδειξη ότι στο πλαίσιο μιας τοπικής κοινότητας είναι δυνατόν να εφαρμοστούν εναλλακτικές μορφές ανάπτυξης από το κυρίαρχο μοντέλο. Η κοινωνική οργάνωση η οποία προωθείται από τις κοινότητες αυτές βασίζεται στη συλλογικότητα, στο σεβασμό στη διαφορετικότητα, τη κοινοκτημοσύνη, στις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στη προσφορά εργασίας σε όλα τα άτομα. Στόχος των συνειδητών κοινοτήτων είναι η αυτάρκεια και η αυτονομία και έχουν έντονο οικολογικό προσανατολισμό.

Παράλληλα με την ανάπτυξη και εξάπλωση των κοινοτήτων από πρόθεση αναπτύσσεται και ο οικουρισμός, ένα εναλλακτικό μοντέλο ήπιας τουριστικής ανάπτυξης ο οποίος συμβάλλει τόσο στην προστασία του περιβάλλοντος όσο και στην ενίσχυση της εκάστοτε τοπικής οικονομίας στην οποία εξελίσσεται.

Α) ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ.

Συγκρίνοντας την καταγωγή των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα και στις δυο περιπτώσεις διαπίστωσα ότι οι βασικοί συντονιστές των προσπαθειών αυτών προέρχονταν από τις υπό μελέτη περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, οι ιδιοκτήτες του οικισμού της Μηλιάς προέρχονται από το κοντινό χωριό Βλάτος το οποίο απέχει από τη Μηλιά μόλις 4,5 χιλιόμετρα, με εξαίρεση τον έναν εκ των δυο μόνιμων κατοίκων του οικισμού ο οποίος κατάγεται από τη Σερβία και διαμένει στη Μηλιά τα τελευταία επτά χρόνια. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της Βάμος Α.Ε : τόσο ο Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος της εταιρείας όσο και ο Δήμαρχος της κοινότητας του Βάμου κατάγονται από τη κοινότητα του Βάμου.

Αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης και στις δυο περιπτώσεις αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν άτομα που έχουν αποφοιτήσει από τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακολουθεί αναλυτικά η εκπαίδευση και η επαγγελματική ιδιότητα των συμμετοχόντων στην έρευνα : Ο ένας εκ των ιδιοκτητών του οικισμού της Μηλιάς έχει τελειώσει Γερμανική φιλολογία στην Γερμανία και υπήρξε για πολλά χρόνια διευθυντής στο Ινστιτούτο Γκαίτε στα Χανιά, ο δεύτερος ιδιοκτήτης του οικισμού είναι απόφοιτος γυμνασίου, ενώ ο μόνιμος κάτοικος της Μηλιάς απασχολείται ως μάγειρας. Στη περίπτωση της Βάμος ο αντιπρόεδρος της εταιρείας είναι Μαθηματικός και ασχολήθηκε αρκετά χρόνια στο τομέα της παραπαιδείας. Ο πρόεδρος της Βάμος έχει τελειώσει κάποια τεχνική σχολή και μέχρι να συνταξιοδοτηθεί ήταν υπάλληλος της ΔΕΗ, ενώ ο Δήμαρχος της Κοινότητας του Βάμου είναι απόφοιτος της Ανωτάτης Βιομηχανικής Πειραιώς και απασχολήθηκε πολλά χρόνια στον εφοριακό κλάδο μέχρι να ασχοληθεί με τα κοινά.

Β) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ.

Συγκρίνοντας τον οικισμό στη Μηλιά και τη κοινότητα του Βάμου ιστορικά προκύπτει ότι παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία. Και στις δυο περιπτώσεις πρόκειται για περιοχές οι οποίες είναι ορεινές και οι οποίες για μεγάλο χρονικό διάστημα ερειπώθηκαν στη περίπτωση της Μηλιάς ολοσχερώς ενώ στη περίπτωση του Βάμου σε ένα βαθμό. Η διαφορά στο βαθμό της ερήμωσης των δυο περιοχών έγκειται στο ότι η Μηλιά ήταν ένας αγροτικός οικισμός με λίγους κατοίκους ενώ αντίθετα ο Βάμος ήταν ένα κεφαλοχώρι, πρωτεύουσα κάποια στιγμή των Σφακίων, διαθέτωντας όλες τις δημόσιες υπηρεσίες εξυπηρετώντας όλα τα γύρω χωριά. Συνεπώς εκ των πραγμάτων ο Βάμος πάντα υπερείχε πληθυσμιακά. Η ερήμωση που παρατηρήθηκε και στις δυο περιοχές προκύπτει ως εξής: στη περίπτωση της Μηλιάς συνδέεται με την επιδημία πανώλης που ξέσπασε κατά το 1720 εξαφανίζοντας πολλά κοντινά χωριά ενώ στη περίπτωση της κοινότητας του Βάμου συνδέεται με το φαινόμενο της αστυφιλίας το οποίο διογκώθηκε κατά την δεκαετία του '60.

Ένα δεύτερο στοιχείο το οποίο φαίνεται να είναι κοινό και στις δυο περιπτώσεις ιστορικά, απορρέει από το γεγονός ότι η λειτουργία τόσο του οικισμού της Μηλιάς όσο και της Βάμος Α.Ε, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις περιουσίες που κληροδοτήθηκαν στα άτομα που σήμερα λειτουργούν τόσο τον οικισμό όσο και την εταιρεία. Η πλειοψηφία των παλαιών αγροτόσπιτων που ανασυλώθηκαν στη Μηλιά αλλά και η ανασύλωση παραδοσιακών σπιτιών που σήμερα λειτουργούν ως ξενώνες στο πλαίσιο της Βάμος, προέρχονται από την αξιοποίηση των περιουσιών που κληροδοτήθηκαν στους σημερινούς ιδιοκτήτες τόσο του οικισμού όσο και της εταιρείας από τους παππούδες τους.

Γ) ΚΙΝΗΤΡΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ.

Στην αξιοποίηση των περιουσιών αυτών, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα, εντοπίζονται τα αρχικά κίνητρα υλοποίησης των δυο εγχειρημάτων χωρίς συγκεκριμένη κατεύθυνση, τουλάχιστον όχι σε πρώτο επίπεδο. Αρχικά οι ιδιοκτήτες του οικισμού της Μηλιάς έκαναν αναδασώσεις, που τόσο είχε ανάγκη το μέρος και άρχισαν να αναστυλώνουν μερικώς τον οικισμό, κάτι που κράτησε αρκετά χρόνια με δικά τους χρήματα. Η ουσιαστική λειτουργία του οικισμού αποκτά συγκεκριμένη μορφή και προσανατολισμό το 1991. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση της Βάμος Α.Ε της οποίας η ίδρυση προκύπτει το 1995 περιλαμβάνοντας μια ομάδα ανθρώπων, οι οποίοι αρχικά πριν την υλοποίηση της εταιρείας, ήθελαν απλά να ξαναζωντανέψουν το χωριό τους, κυρίως μέσα από τη δράση τους στο τοπικό πολιτιστικό σύλλογο, ο οποίος όμως είχε περιστασιακό χαρακτήρα. Το στοιχείο εκείνο που συντέλεσε στην μετεξέλιξη των δυο εγχειρημάτων και που σαφώς περιλαμβάνει οικονομικά κίνητρα, ήταν η ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας στις εν λόγω περιπτώσεις. Σήμερα τόσο ο οικισμός της Μηλιάς όσο και η Βάμος αποτελούν δυο επιχειρήσεις, οι οποίες ναι μεν αποβλέπουν στο κέρδος ωστόσο, με βάση τις συνεντεύξεις, το κέρδος αυτό θέλουν να προκύπτει με συγκεκριμένο τρόπο: σεβασμός της τοπικής παράδοσης, προστασία-ανάδειξη του περιβάλλοντος με στόχο την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας.

Δ) ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ.

Αναφορικά με τις δυσκολίες που συνάντησαν τα δυο εγχειρήματα κατά την υλοποίησή τους οι σημαντικότερες εντοπίζονται στο οικονομικό κομμάτι. Και οι δυο περιπτώσεις στηρίχτηκαν σε δικά τους οικονομικά αποθέματα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ο οικισμός στη Μηλιά χρηματοδοτήθηκε από κάποιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα (Ιντερρετ 2) από το '91 μέχρι το '93 ωστόσο η επιχορήγηση αυτή δεν βοήθησε σημαντικά: το εγχείρημα της Μηλιάς ήταν σχεδόν τελειοποιημένο στην διάρκεια των προηγούμενων περίπου δέκα ετών με δικά τους χρήματα. Η επιχορήγηση αυτή ναι μεν συνέβαλλε στην ολοκλήρωση της προσπάθειας αυτής ωστόσο η μεγάλη φορολογία απέσπασε ένα μεγάλο μέρος της τελευταίας. Το ίδιο συνέβη και με τη Βάμος Α.Ε με τη διαφορά, ότι στη περίπτωση αυτή δεν κατάφεραν να ενταχθούν στο πρόγραμμα LEADER 2, με αποτέλεσμα η κατάσταση της εταιρείας να θεωρείται εξαιρετικά κρίσιμη από το '97 μέχρι και το 2001. Η προσφυγή στο τραπεζικό σύστημα έκανε την κατάσταση χειρότερη. Μια δεύτερη δυσκολία, η οποία όμως δεν υφίσταται πλέον σύμφωνα με τα λεγόμενα των συμμετοχόντων στην έρευνα, ήταν η «επικριτική» στάση που συνάντησαν τα άτομα που εμπλέκονται και στις δυο προσπάθειες από την ευρύτερη κοινότητα, κατά τη διάρκεια υλοποίησης των εγχειρημάτων αυτών.

Ε) ΤΡΟΠΟΣ ΛΗΨΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.

Ο τρόπος λήψης αποφάσεων διαπίστωσα ότι διαφέρει στις υπο-μελέτη περιπτώσεις ωστόσο το τελευταίο είναι άμεσα συνδεδεμένο με τα άτομα που «συμμετέχουν» στις τελευταίες. Η λειτουργία του οικισμού της Μηλιάς απασχολεί περίπου επτά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των ιδιοκτητών, ένας αριθμός που μπορεί να αυξάνεται σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν. Κάθε άτομο σε γενικές γραμμές επιτελεί μια συγκεκριμένη εργασία βοηθώντας ωστόσο όπου επιπλέον χρειαστεί. Η λήψη σημαντικών αποφάσεων στο πλαίσιο λειτουργίας του οικισμού, λαμβάνονται αποκλειστικά από τους ιδιοκτήτες του τελευταίου. Στην περίπτωση της Βάμος η κατάσταση είναι λίγο διαφορετική. Στην εταιρεία υπάρχει ένα πενταμελές συμβούλιο και περίπου ενενήντα πέντε μέτοχοι. Τα άτομα που ουσιαστικά είναι υπεύθυνα για την λειτουργία της εταιρείας είναι λιγότερα από δέκα. Υπάρχει καταμερισμός εργασίας για παράδειγμα άλλος είναι υπευθυνος για το τουριστικό κομμάτι άλλος για την παραγωγή κ.α ωστόσο οι αποφάσεις που αφορούν την εταιρεία λαμβάνονται από το πενταμελές συμβούλιο που απαρτίζει την διοίκηση της εταιρείας κάθε φορά.

Z) ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ.

Το κομμάτι της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων αποτελεί πολύ σημαντική παράμετρο για την λειτουργία τόσο του οικισμού στη Μηλιά όσο και της εταιρείας Βάμος Α.Ε. Στην περίπτωση της Μηλιάς παράγονται προϊόντα τα οποία ευδοκιμούν στην περιοχή με φυσικό τρόπο απαλλαγμένα από χημικά λιπάσματα από λαχανικά, φρούτα, γλυκά του κουταλιού μέχρι κρέας και τυρί από τη μικρή φάρμα ζώων που διαθέτουν. Η παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων στο πλαίσιο της Βάμος περιλαμβάνει μεγάλη γκάμα ζυματικών, διαφορα χόρταρικά, γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες κ.α τα οποία επίσης παραγονται με φυσικό τρόπο. Το στοιχείο εκείνο το οποίο διαφοροποιεί θα έλεγα τις δυο περιπτώσεις αναφορικά με την παραγωγή προϊόντων έντοπιζεται στην ίδια τη διαδικασία παραγωγής. Στην περίπτωση της Μηλιάς η παραγωγή είναι άμεση με την έννοια ότι τα προϊόντα παράγονται στον ευρύτερο χώρο του οικισμού από τα άτομα που τον αποτελούν. Αντίθετα στην περίπτωση της Βάμος η παραγωγή είναι πιο έμμεση με την έννοια ότι τα προϊόντα παράγονται απο νοικοκυρές οι οποίες συνεργάζονται με την εταιρεία η οποία στη συνέχεια τα διοχετεύει στην αγορά.

H) Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ.

Ένα από τα βασικότερα ερωτήματα της ερευνητικής διαδικασίας στο πλαίσιο της εργασίας μου συνδέεται με τον τομέα της Οικολογίας. Πιο συγκεκριμένα: ν'αναδειχθεί κατά πόσο τα άτομα που περιλαμβάνονται στα δυο εγχειρήματα διακατέχονται ή όχι από συνειδητές απόψεις αναφορικά με τον τομέα της οικολογίας και αν οι αντιλήψεις αυτές αποτυπώνονται

πρακτικά στη δομή και λειτουργία τόσο του οικισμού στη Μηλιά όσο και στην εταιρεία Βάμος.Α.Ε.

Σε γενικές γραμμές θα έλεγα ότι και στις δυο περιπτώσεις τα άτομα που αποτελούν τόσο τον οικισμό όσο και την εταιρεία είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα που συνδέονται με την οικολογία. Στη περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς η προστασία του περιβάλλοντος αναδεικνύεται σε υψίστης σημασίας παράμετρο η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την δομή και λειτουργία του οικισμού. Όταν ξεκίνησε το εγχείρημα της Μηλιάς η περιοχή ήταν πλήρως κατεστραμμένη από την υπερβόσκηση και τις φωτιές. Σήμερα, οι αναδασώσεις που συνεχίζουν και λαμβάνουν χώρα έχουν επαναφέρει το φυσικό πλούτο της περιοχής ενώ παράλληλα η χρήση εναλλακτικής μορφής ενέργειας απαραίτητη για τη λειτουργία του οικισμού επιβεβαιώνει μια συνειδητή στάση απέναντι σε ενεργειακά ζητήματα, όπως και ο τρόπος παραγωγής των προϊόντων χωρίς χημικά λιπάσματα που ανέφερα παραπάνω. Ωστόσο έχω την άποψη ότι η ευαισθητοποίηση σε ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον και η υιοθέτηση πρακτικών προς αυτή την κατεύθυνση στον οικισμό της Μηλιάς δεν είναι προϊόν γνώσης και συνειδητών αντιλήψεων αναφορικά με τον τομέα της οικολογίας ευρύτερα. Αντίθετα, όπως προκύπτει και από τις συνεντεύξεις, η ευαισθητοποίηση αυτή βασίζεται στα εξής: στην αγάπη των ατόμων του οικισμού και ιδιαίτερα των ιδιοκτητών για τον τόπο τους και στο γεγονός ότι ο οικισμός αποτελεί μια εναλλακτική τουριστική επιχειρηματική δραστηριότητα, της οποίας σαφώς η επιτυχία στηρίζεται στην ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος. Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση της εταιρείας Βάμος Α.Ε. παρατήρησα ότι γνώσεις για τον τομέα της οικολογίας να μην είναι διευρυμένες ωστόσο το εγχείρημα της τελευταίας δεν στηρίζεται και πρακτικά από ότι διαπίστωσα εκεί. Τα πράγματα είναι πιο ξεκάθαρα στην περίπτωση της Βάμος αφού, όπως τονίζουν στις συνεντεύξεις, είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα περιβαλλοντικά, κινητοποιούνται σε τοπικό επίπεδο όταν αυτό χρειάζεται, ωστόσο δεν αποτελούν κάποιο οικολογικό πρότυπο διαμαρτυρίας. Στο πλαίσιο της εταιρείας δεν περιλαμβάνονται πρακτικές που να έχουν άμεση σχέση με το περιβάλλον, εξαιρώντας τα προϊόντα της τα οποία παράγονται με παραδοσιακό φυσικό τρόπο. Η Βάμος είναι μια μη-κερδοσκοπική εταιρεία στην ορεινή κοινότητα του Βάμου, η οποία προωθεί μια ήπια τουριστική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο, βασίζοντας τη λειτουργία της στην παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων, στο τουριστικό κομμάτι περιλαμβάνοντας μια ταβέρνα, ένα καφέ, ένα παντοπωλείο και παραδοσιακούς ξενώνες και στο πολιτιστικό κομμάτι, το οποίο είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο περιλαμβάνοντας : εκθέσεις ζωγραφικής , διάφορες εκδηλώσεις, σεμινάρια μαγειρικής , προβολή οπτικού υλικού σε διάφορες περιστάσεις κ.α.

Θ) ΠΡΟΦΙΛ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ.

Το προφίλ των επισκεπτών και στις δυο περιπτώσεις παρουσιάζει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά. Κατ'αρχήν τα άτομα που επισκέπτονται τόσο τον οικισμό της Μηλιάς όσο και την κοινότητα του Βάμου, στην οποία δραστηριοποιείται η Βάμος Α.Ε., προέρχονται τόσο από την Ελλάδα όσο και από χώρες του εξωτερικού. Και στις δυο περιπτώσεις διαπίστωσα, ότι το χειμώνα η πλειοψηφία των επισκεπτών προέρχονται από τον Ελλαδικό χώρο και κυρίως από την Κρήτη ενώ αντίθετα, το καλοκαίρι οι επισκέπτες σε μεγάλο βαθμό προέρχονται από το εξωτερικό. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, όπως προκύπτει και από τις συνεντεύξεις, το προφίλ των επισκεπτών περιλαμβάνει και στις δυο περιπτώσεις όλες τις ηλικίες (νέους, φοιτητές, οικογένειες, ηλικιωμένους) και άτομα μεσαίου εισοδήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση της Βάμος πολλοί επισκέπτες είναι καλλιτέχνες και κυρίως ζωγράφοι ενώ κάτι αντίστοιχο δεν επιβεβαιώνεται στην περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς.

Ι) Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε ΜΕ ΤΙΣ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ.

Ο βασικός στόχος στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας είναι να αναδειχθεί κατά πόσο η δομή και λειτουργία του οικισμού της Μηλιάς και της εταιρείας Βάμος Α.Ε. συνδέεται ή όχι, με την συζήτηση περί οικοκοινοτήτων, οικοτουρισμού και ευρύτερα με την Κοινωνική Οικονομία. Για να αποκαλυφθεί η σχέση των δυο περιπτώσεων με τις οικοκοινότητες, τον οικοτουρισμό και ευρύτερα με την Κοινωνική Οικονομία αναφέρω συνοπτικά τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν τις έννοιες αυτές. Μια οικοκοινότητα συνίστανται σε μια μικρή ομάδα ατόμων που έχουν επιλέξει συνειδητά να ζουν και να εργάζονται μαζί, μοιραζόμενοι ένα κοινό ιδανικό ή ένα όραμα. Στις κοινότητες αυτές, όπως ορίζονται από τον Gilman, το πλήθος των ανθρώπων είναι σχετικά μικρό, υπάρχουν βασικές δομές, με στόχο τη βιωσιμότητα της κοινότητας, έχουν συνειδητές θέσεις σε ζητήματα που αφορούν την διατροφική και ενεργειακή αυτονομία, την υπερκατανάλωση κ.α Υπάρχουν τέσσερις διαστάσεις που καθορίζουν την λειτουργία των οικοκοινοτήτων: η οικολογική, η κοινωνική, η οικονομική και η πνευματική. Η οικολογική διάσταση αναφέρεται στην πρωταρχική σημασία που έχει η προστασία της φύσης στις κοινότητες αυτές και αντικατροπίζεται στις πρακτικές που υιοθετούν (π.χ χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας). Η κοινωνική διάσταση έγκειται στην συλλογικότητα, στην αίσθηση του ανήκειν σε μια ομάδα, στο σεβασμό της διαφορετικότητας, στην κοινοκτημοσύνη, στις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στην προσφορά εργασίας σε όλα τα άτομα. Η οικονομική διάσταση προκύπτει από την αυτονομία και αυτάρκεια που επιδιώκουν οι οικοκοινότητες προκειμένου να διασφαλίσουν την συνέχεια τους στο μέλλον. Τέλος η πνευματική διάσταση δίνει έμφαση στην πολιτιστική-πνευματική έκφραση των ατόμων που

αποτελούν μια οικοκοινότητα διασφαλίζοντας το σεβασμό στη διαφορετικότητα στο τρόπο έκφρασης. Στην περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς υπάρχουν στοιχεία που συναντά κανείς στις οικοκοινότητες. Πιο συγκεκριμένα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος γεγονός που αντικατροπτίζεται σε διάφορες πρακτικές ενδεικτικά: συνεχείς αναδασώσεις, χρήση ανανεωσιμής πηγής ενέργειας, παραγωγή προϊόντων τα οποία παράγονται με φυσικό τρόπο απαλλαγμένα από χημικά λιπάσματα, περιορισμένη χρήση τεχνολογίας²⁷. Σε ένα δεύτερο επίπεδο τα προϊόντα που παράγονται στον οικισμό, όπως προκύπτει και στις συνεντεύξεις, καθιστούν τον τελευταίο αυτόνομο, και κατ'επέκταση αυτόνομο σε ένα ποσοστό περίπου ογδόντα τις εκατό όπως δηλώνουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Με βάση τον ορισμό της οικοκοινότητας, η τελευταία συνίσταται σε μια μικρή ομάδα ατόμων, στην οποία τα άτομα έχουν επιλέξει να ζουν μαζί μοιραζόμενοι κάποιο κοινό ιδανικό ή όραμα. Με άλλα λόγια για να συγκροτηθεί μια οικοκοινότητα χρειάζεται ένας πληθυσμός κατοίκων, έστω και αν ο τελευταίος είναι μικρός, όπου τα άτομα που τον αποτελούν συνενώνονται στη βάση ενός κοινού ιδανικού. Με βάση τα παραπάνω ο οικισμός στη Μηλιά δεν μπορεί να θεωρηθεί οικοκοινότητα, ούτε καν κοινότητα. Μια κοινότητα συγκροτείται από μια ομάδα ατόμων στη βάση κοινών χαρακτηριστικών. Αρχίζοντας από το τελευταίο, οι οικισμός της Μηλιάς δεν είναι προϊόν συνένωσης ατόμων με βάση κοινά χαρακτηριστικά. Τα άτομα που διαμένουν στον οικισμό είναι μόλις δυο και ουσιαστικά κατοικούν στην Μηλιά απασχολούμενοι στον οικισμό, στο πλαίσιο σαφώς μιας εναλλακτικής επιχείρησης, της οποίας τη φιλοσοφία φαίνεται να έχουν υιοθετήσει. Από τον οικισμό της Μηλιάς θα έλεγα ότι λείπει η κοινωνική και πνευματική διάσταση που χαρακτηρίζει μια οικοκοινότητα. Αναφορικά με τη δομή και λειτουργία της Βάμος Α.Ε όπως προκύπτει από την ανάλυση των συνεντεύξεων και από τις επισκέψεις που έκανα στο πλαίσιο της τελευταίας στη κοινότητα του Βάμου, δεν εντοπίζονται στοιχεία που να επιβεβαιώνουν κάποια σχέση μεταξύ της εταιρείας και της συζήτησης περί οικοκοινοτήτων.

Κ) Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε. ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.

Σχετικά με τον οικότουρισμό, πρόκειται για μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης ο οποίος μπορεί να αναπτύσσεται σε ορεινές ή νησιώτικες περιοχές, σε αγροτικούς και παροδοσιακούς οικισμούς κ.α περιλαμβάνοντας τις παραγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες του ντόπιου πληθυσμού. Όπως αναφέρεται στο σχετικό κεφάλαιο ο οικότουρισμός είναι προϊόν των αρνητικών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού. Η κύρια

²⁷ Η χρήση της τεχνολογίας δεν «απαγορεύεται» στις οικοκοινότητες αφού οι τελευταίες, μπορεί να προτάσσουν ένα εναλλακτικό μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης το οποίο αντιτίθενται στο κυρίαρχο καπιταλιστικό ωστόσο, δεν υποστηρίζουν την επιστροφή σε πρωτόγονες καταστάσεις.

συμβολή του οικοτουρισμού στις περιοχές τις οποίες αναπτύσσεται εστιάζεται στην ελαχιστοποίηση των επιβλαβών δραστηριοτήτων αναφορικά με το περιβάλλον, στην αύξηση των ωφελών της τοπικής κοινότητας στην οποία αναπτύσσεται με σεβασμό στην ντόπια κουλτούρα. Τόσο το εγχείρημα του οικισμού της Μηλιάς όσο και της εταιρείας Βάμος Α.Ε. εντάσσονται στον ευρύτερο διάλογο για τον οικοτουρισμό ωστόσο παρουσιάζουν κάποιες διαφορές. Όπως προαναφέρθηκε ο οικοτουρισμός γενικά είναι προϊόν των αρνητικών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού τόσο στο περιβάλλον όσο και στις ντόπιες κοινότητες στις οποίες αναπτύσσεται. Ωστόσο στη περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς όσο και της Βάμος, ο οικοτουρισμός που διαμορφώνεται στο πλαίσιο των δυο επιχειρήσεων στις εν λόγω περιοχές, δεν έχει άμεση σχέση με τις αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού. Αντίθετα συνδέεται περισσότερο με την δημιουργία μιας ανάπτυξης σε δυο ορεινές περιοχές στις οποίες μέχρι πριν την υλοποίηση των δυο εγχειρημάτων επικρατούσε ένα κλίμα ερήμωσης και απομόνωσης αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά η ηπια μορφή ανάπτυξης στην οποία επένδυσαν και οι δυο επιχειρήσεις σαφώς αποτελεί μια συνειδητή επιλογή. Στην άμεση σχέση που έχει η ανάπτυξη του οικοτουρισμού με την προστασία του περιβάλλοντος, εντόπιζεται η πρώτη διαφορά ανάμεσα στις δυο επιχειρήσεις. Στην περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς η προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος αποτελεί βασική παράμετρο πάνω στην οποία στηρίζεται η λειτουργία του τελευταίου. Αντίθετα στο πλαίσιο λειτουργίας της Βάμος δεν παρατηρούνται πρακτικές που να συμβάλλουν στην προστασία και ανάδειξη της φυσικής κληρονομιάς. Επιπλέον, όπως έχει υποστηριχτεί, ο οικοτουρισμός περιλαμβάνει τις παραγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες του εκάστοτε ντόπιου πληθυσμού στον οποίον αναπτύσσεται συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην αύξηση των ωφελειών της εκάστοτε τοπικής κοινότητας. Στην περίπτωση της Βάμος, η λειτουργία της εταιρείας περιλαμβάνει σε πολύ μεγάλο βαθμό τις παραγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες των κατοίκων της κοινότητας του Βάμου. Αξίζει να σημειωθεί ότι το όλο εγχείρημα της Βάμος προέκυψε από μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι για αρκετά χρόνια, πριν την ίδρυση της εταιρείας, δραστηριοποιούνταν στο πλαίσιο του τοπικού πολιτιστικού συλλόγου, με τον οποίο συνεχίζουν να συνεργάζονται και να διοργανώνουν διάφορες εκδηλώσεις στο πλαίσιο της κοινότητας του Βάμου. Επιπλέον οι παραγωγικές δραστηριότητες των κατοίκων της κοινότητας είναι ενσωματωμένες στη λειτουργία της εταιρείας. Πιο συγκεκριμένα τα παραδοσιακά προϊόντα που παράγει η Βάμος προκύπτουν από την συνεργασία με διάφορες νοικοκυρές του χωριού. Επιπροσθέτως, στην κοινότητα του Βάμου, μετά την ίδρυση της εν λόγω εταιρείας, πολλοί είναι οι κάτοικοι που έστησαν «παρόμοιες» επιχειρήσεις με τους οποίους η Βάμος, ιδιαίτερα σε περιόδους υψηλής τουριστικής ζήτησης συνεργάζεται. Από την άλλη πλευρά το

ίδιο δεν συμβαίνει στην περίπτωση της Μηλιάς.Ο οικισμός είναι απομονωμένος , δεν έχει κατοίκους(πέρα από δυο άτομα που ουσιαστικά εργάζονται στη Μηλιά και φροντίζουν για την συντήρηση του οικισμού ιδιαίτερα το χειμώνα)και δεν λειτουργεί στο πλαίσιο μιας κοινότητας, όπως στη περίπτωση της Βάμος η οποία δραστηριοποιείται στη κοινότητα του Βάμου.Συνεπώς, ο οικισμός δεν περιλαμβάνει τις παραγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες του ντόπιου πληθυσμού αφού ο τελευταίος είναι ανύπαρκτος.Με βάση τα παραπάνω τα όποια οφέλη από την δραστηριοποίηση της επιχείρησης αυτής, προσκομίζονται στα άτομα που απασχολούνται στον οικισμό.

Με βάση τα παραπάνω και παρά τις διαφορές που παρουσιάζονται στις δυο περιπτώσεις, η ανάπτυξη που έχουν επιλέξει,έστω και αν η τελευταία δεν καθορίζεται από κάποιο θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα, θα έλεγα ότι συνδέεται με τη συζήτηση περί οικοτουρισμού.Γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται και από τη συμμετοχή των ατόμων του οικισμού της Μηλιάς και της Βάμος Α.Ε. στο Δίκτυο Αγροτουρισμού Δυτικής Κρήτης

Λ) Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε. ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.

.Η κοινωνική οικονομία είναι ένας τομέας ο οποίος δημιουργήθηκε προκειμένου να καλύψει τα κενά που δεν μπορούν ο ιδιωτικός και δημόσιος τομέας σε ζητήματα που αφορούν κυρίως την ανεργία και τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης. Δραστηριοποιείται σε πολλά πεδία (όπως αναλύονται στο πρώτο κεφάλαιο) και περιλαμβάνει διάφορους τύπους κοινωνικών επιχειρήσεων-οργανώσεων όπως ονομάζονται.Αυτό που χαρακτηρίζει τις κοινωνικές επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας είναι ότι η λειτουργία τους κατευθύνεται από κοινωνικούς σκοπούς και όχι από την επιδίωξη του κέρδους.Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τις τοπικές κοινότητες, στις οποίες ως επί των πλείστον δραστηριοποιούνται οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Με βάση το παραπάνω γίνεται εμφανές ότι η συζήτηση περί οικοκοινοτήτων και οικοτουρισμού εντάσσονται στους κόλπους της κοινωνικής οικονομίας για τους εξής λόγους : μια οικοκοινότητα όσο και μια οικοτουριστική ανάπτυξη δημιουργείται στο πλαίσιο μιας τοπικής κοινωνίας.Τόσο μια οικοκοινότητα όσο και μια οικοτουριστική ανάπτυξη προκύπτει ως «αντίδραση» στα σύγχρονα προβλήματα που έχει δημιουργήσει το καπιταλιστικό σύστημα προβάλλοντας την ανάγκη εφαρμογής μιας βιώσιμης ανάπτυξης για τη συνέχεια των μελλοντικών γενεών.Αναφορικά με την περίπτωση του οικισμού της Μηλιάς και της εταιρείας Βάμος Α.Ε., ίσως είναι παράτολμο να ειπωθεί ότι αποτελούν επιχειρήσεις της Κοινωνικής οικονομίας με την εξής έννοια: όπως έχω υποστηρίξει στο πρώτο κεφάλαιο, η κοινωνική οικονομία να μεν είναι ένας τομέας ο οποίος αναπτύσσεται γρήγορα τα τελευταία είκοσι

χρόνια ωστόσο θεσμικά ,είτε διαφοροποιείται διατοπικά, είτε παρουσιάζει ελλείψεις.Από την άλλη πλευρά τόσο ο οικισμός της Μηλιάς όσο και η εταιρεία Βάμος Α.Ε. είναι επιχειρήσεις, η λειτουργία των οποίων περιλαμβάνει την κοινωνική και οικονομική διάσταση των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας: το κέρδος που επιδιώκουν θέλουν να προκύπτει με συγκεκριμένο τρόπο: σεβασμός στην παράδοση, προστασία της φυσικής κληρονομιάς δίνοντας έμφαση στην ποιοτική ζήτηση , στη βιώσιμη ανάπτυξη συμβάλλοντας παράλληλα στην τοπική ανάπτυξη.

Συνοψίζοντας, τόσο ο οικισμός της Μηλιάς όσο και η εταιρεία της Βάμος Α.Ε. αποτελούν δυο οικοτουριστικές επιχειρήσεις, παρουσιάζοντας κοινά και διαφορετικά στοιχεία στην λειτουργία τους.Το τελευταίο συμβαίνει κυρίως εξαιτίας της έλλειψης θεσμικού πλαισίου στην Ελλάδα το οποίο να ορίζει σε τί συνίστανται μια οικοτουριστική επιχείρηση και με ποίο τρόπο μπορεί να «στηθεί» η τελευταία.Η ήπια μορφή ανάπτυξης ,αυτή της οικοτουριστικής ανάπτυξης,που έχουν επιλέξει στις περιοχές που δραστηριοποιούνται υποδηλώνει μια συνειδητή στάση απέναντι στις αρνητικές επιπτώσεις του καπιταλιστικού συστήματος γενικά.Έχουν συμβάλει στην τοπική ανάπτυξη δυο περιοχών και κατ'επέκταση στην τοπική οικονομία των τελευταίων, με σεβασμό στην παράδοση και στην φυσική κληρονομιά.Το συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης μπορεί να διαφοροποιείται από το κυρίαρχο ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι δεν χρησιμοποιεί μέσα τα οποία είναι συνυφασμένα με την καπιταλιστική ανάπτυξη.Προτείνει όμως μια εναλλακτική χρήση των μέσων αυτών προς μια κατεύθυνση που να λειτουργεί υπέρ του ατόμου και της φύσης και όχι εναντίον τους.Η συμβολή των δυο επιχειρήσεων στην ανάπτυξη μιας τοπικής οικονομίας σε μια πιο βιώσιμη βάση υποδηλώνει την άμεση σχέση των τελευταίων με την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

- Amin Ash (2005), « Local community on trial», *Economy and Society*, 34(4): 612-623
- Anheier Helmut K. (2002), «*The third sector in Europe: Five theses*», Civil Society Working Paper 12, February.
- Bablee K.(1998), “S’installer dans le tourism verte”, Puits Fleuri.
- Bacchiega A.- Borzaga C., «*The Economics of the third sector: towards a more Comprehensive approach*».
<http://www.istr.org/networks/europe/borzaga.pdf>.
- Bardos – Fétronyi(2004) ,« Comprendre l’économie sociale et solidaire », Chronique sociale, Lyon, Couleurs Livres, Charleroi.
- Barry Shenker(1986), « *What is an Intentional Community?*», στο *Intentional Communities : Ideology and Alienation in Communal Societies*, Routledge&Kegan Paul,England.
- Blamey Russell K.(2000), «*Ecotourism: The Search for an Operational Definition*», Urban Research Program, Research School of Social Sciences, AustralianNational University, ACT, Australia
- Bookchin M.(1992), «What is Social Ecology?», Βιβλιόπολις , Αθήνα
- Brint Steven(2001), «*Gemeinschaft Revisited : A Critique and Reconstruction of the Community Concept*»,University of California Riverside.
www.asanet.org/images/members/docs/pdf/.../soth125.pdf
- Cater E. & Lowman G.,(1994), “Ecotourism: a sustainable option?”, John Wiley & Sons,New York.
- Clarke M., «*Where is the community which cares?*», *Br. J. Social Wk.* (1982) 12: 453-469.
- Claude Vienney(1994), “L’economie sociale”, La Decouverte, Paris.
- Cristensen K.-Levinson D.(2003), «*Intentional Communities and Environmental Sustainability*», *Encyclopedia of Community*, 2:690-693.
- Defourny J.(2004), «*Social Enterprise in an Enlarged Europe:Concept and realities*».
[http://www.cesulg.be/fileadmin/cesfiles/pdfs/Publications/2004/Defourny J_2004_Social_ent_erprise_in_a_enlarged_Europe_concepts_and_realities.pdf](http://www.cesulg.be/fileadmin/cesfiles/pdfs/Publications/2004/Defourny_J_2004_Social_ent_erprise_in_a_enlarged_Europe_concepts_and_realities.pdf)

- Defourny J. & Develtere P.(1999), «*The Social Economy :The worldwide making of a Third Sector*», De Boeck.
- Dellorco A.(2001), «*Culture Clash: Cultural Diversity in Intentional Communities*», Oberlin College Winter term project.
- Fennell David A.(1999), «*Ecotourism:An introduction*», Routledge.
- Gardon L., Laville J-L ,Eme B., « *L'économie sociale en pratique* », Transversales, Scienceset Cultures, numéro 39, mai - juin 1996.
- Gibson B. -Earley-Cristina P.C., «*Taking stock in our progress on Individualism-Collectivism:100 years of solidarity and community*»,*Journal of management* ,1998, Vol.24, No 3, 265-304.
- Gilman R.(1991), «*The Eco-village Challenge: The challenge of developing a community living in balanced harmony - with itself as well as nature - is tough, but attainable*», Context Institute .
- Goodwin, H. (1995), «*Tourism and the environment*», *Biologist* 42(3):129-133.
- Honey M.(1999), «*Ecotourism and SustainableDevelopment*» , Washington DC:Island Press.
- Jackson H., «*What is an Ecovillage?*», working paper presented at the Gaia Trust Education Seminar, Thy, Denmark in September 1998.
- McMillan D.W., David M. Chavis George, «*Sense of Community: A Definition and Theory*», *Journal of Community Psychology* Volume 14, January 1986.
- Miller E.(2004), «*Solidarity Economics Strategies for Building New Economies From the Bottom-Up and the Inside-Out*».
www.geonewsletter.org/files/SolidarityEconomicsEthanMiller.pdf
- Neamtan N.(2002), «*The Social and Solidarity Economy:Towards an 'Alternative Globalisation*», Symposium «*Citizenship and Globalization:Exploring Participation an Democracy in a Global Context*», June 14-16.
- Rifkin J.(1996),« *Το τέλος της εργασίας και το μέλλον : Η δύση του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού και το χάραμα της μετά την αγορά εποχής*» , Νέα σύνορα , Αθήνα .
- Robson(2007), « *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου : Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*», Gutenberg , Αθήνα.

- Rosanvallon P.(1981), "La crise de l'Etat Providence" Seuil,Paris.
- Sargisson L.(2004), «*Utopia and intentional Communities*», School of Politics University of Nottingham.
- www.nottingham.ac.uk/politics/.../lucy.sargisson
- Silver H., « *Social Exclusion and Social Solidarity: three paradigms*», International LabourReview, Vol. 133, 1994/5-6.
- N.S.Timasheff -G.A.Theodorson(2000), «Ιστορία Κοινωνιολογικών Θεωριών», Gutenberg, Αθήνα/
- Van Schyndel Kasper D., «*Redefining Community in the Ecovillage*», Research in Human Ecology.
- Weaver D.B., «*Introduction to Ecotourism*», School of Tourism and Management,Griffith University Gold Coast Campus,Queensland, Australia.
- Weber M.(1983) , «Βασικές έννοιες της Κοινωνιολογίας» , Κένταυρος , Αθήνα

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Βαρβαρέσος Σ. (1998), «Τουρισμός : έννοιες, μεγέθη,δομές.Η ελληνική πραγματικότητα»,Προπομπός, Αθήνα.
- «Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα», 3^ο Συνέδριο, Πάντειον Πανεπιστήμιο,27-29 Νοεμβρίου 1991, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα.
- Ζαιμάκης Γ.(2002), «Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες: Ανάπτυξη, Συλλογική Δράση,Πολυπολιτισμικότητα», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Ζήσης Ι.(2003) , «Πράσινο Επιχειρείν», εκδόσεις ΥΠΕΧΩΔΕ,Αθήνα.
- Ιωσιφίδης Θεόδωρος(2003) , « Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων» , Κριτική , Αθήνα.
- Καραβίδας Κ.(1981), « Το πρόβλημα της αυτονομίας .Σοσιαλισμός και Κοινοτισμός, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Καρκατσούλης Π(2000)., «Κοινότητα-Κοινοτισμός-Κοινωνία-Κοινωνική Θεωρία: από την αυτο-νομία στην αυτο-αναφορά», Επιστήμη και Κοινωνία :Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας,τευχ.4.
- Κυριαζή Νότα(2004) , «Η Κοινωνιολογική έρευνα» , Ελληνικά Γράμματα , Αθήνα.
- Κ.Π. EQUAL : «Γυναικεία Επιχειρηματικότητα & Διαπεριφερειακό Σύστημα Υποστήριξης στην Κοινωνική Οικονομία», Μελέτη «Κοινωνική Οικονομία» Εκπόνηση : Human Strategy , Συντάκτης : Χρ.Τσιλίκης , Ανάδοχος : Κ.Ε.Κ. ΑΡΓΩ
- Κομίλης Παναγιώτης(2007), «Οικοτουρισμός:Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης», Προπομπός,Αθήνα.
- Μανιάτης Λ.(2010),«Τί είναι Κοινωνική Οικολογία : η αναρχική οικολογία του Murray Bookchin»,Οικολογική Επιθεώρηση.
- Πετμεζίδου Μ(2003)., «Θεωρίες Κοινωνικής Μεταβολής»,Σημειώσεις Μαθήματος, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, Κομοτηνή , Χειμερινό εξάμηνο.
- Σακελλαρόπουλος Θ.(1999), «Η μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους», Τόμος Α, Κριτική, Αθήνα.

- Συμβουλευτική για την απασχόληση και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη(2007): Η περίπτωση του Σχεδίου Ολοκληρωμένης Παρέμβασης «ΕΡΓΑΝΗ», Πρακτικά Ημερίδας , Ρέθυμνο.
- Workshop: Επιχειρήσεις Κοινωνικής Οικονομίας ,
<http://www.kemop.gr/files/Workshop.doc>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ.

Συνεντευξη με ιδιοκτήτη του οικισμού της Μηλιάς.

1. Να ξεκινήσουμε κατ'αρχήν με λίγα λόγια σχετικά με την καταγωγή σου.Είσαι από εδώ;

- Ναι, ναι εγώ είμαι από εδώ μένω στο Βλάτος οι παππούδες μου ο παππούς μάλλον ο προπάππους έμενε εδώ στη Μηλιά ο οποίος εγκατέλειψε εδώ το χώρο της Μηλιάς τον οικισμό περίπου το 1947 όπως και πολλοί άλλοι τότε ας πούμε που ήταν και η οριστική εγκατάλειψη του χωριού. Ασχολήθηκα εγώ μετά με τον «Διονύση»²⁸ ο οποίος ήταν και αυτός οι ρίζες του από εδώ και κυρίως αυτουνού ήτανε η ιδέα να αναπαλαιώσουμε ή τουλάχιστον να προσπαθήσουμε να αναπαλαιώσουμε μερικά από τα σπιτάκια που υπάρχουν εδώ και συγχρόνως να προστατεύσουμε τη περιοχή γιατί είχε υποβαθμιστεί πάρα πολύ από την υπερβόσκηση και τις φωτιές γιατί αυτό γίνεται συνδυασμός δυστυχώς και έχουν και καταστραφεί και πολλά βουνά της Κρήτης και όχι μόνο από αυτήν την αιτία δηλ. η φωτιές που δημιουργούν οι βοσκοί για να βγει κανούριο χόρτο και η υπερβόσκηση μετά που δεν αφήνει τη βλάστηση να αναπτυχθεί σωστά ή και πολλές φορές συνήθως αυτό το φαινόμενο επικρατεί την εξαφανίζουν .Έχουν εξαφανιστεί δηλ. οι κουμαριές από τα βουνά εδώ της περιοχής και όχι μόνο , έχουν εξαφανιστεί είδη φυτών όπου αυτό συνεπάγεται εξαφάνιση της χλωρίδας , συνεπάγεται εξαφάνιση της πανίδας και πάρα πολλά ακόμα αυτό το φαινόμενο είχε συμβεί εδώ .Γ'αυτό ξεκινώντας, θεωρήσαμε σκόπιμο κατ'αρχήν να περιφράξουμε την περιοχή που είναι περίπου γύρω στα 1200 στρέμματα .

2. Οπότε η ιδέα της ανασύλωσης σχετικά ..ξεκίνησε από τον κ.Τσουρουνάκη και από εσένα .

- Ναι , ναι αυτός βέβαια είχε πολύ χρόνο να ασχοληθεί εδώ αλλά εφιερωνε όσο χρόνο χρειαζόταν και από το χρόνο που μπορούσε να αφιερώσει .

3. Να ρωτήσω έχεις σπουδάσει κάτι , τόσο εσύ όσο και ο κ.Τσουρουνάκης;

- Οχι , όχι. Ο «Διονύσης» γιάυτό το λόγο δεν μπορούσε να βρίσκεται εδώ είναι , ήταν μάλλον , τώρα είναι συνταξιούχος καθηγητής Γερμανικών έχει σπουδάσει στη Γερμανία και ήταν διευθυντής στο Ινστιτούτο Γκαίτε στα Χανιά . Εγώ εντάξει εκεί με το ζόρι πήγα τρία χρόνια στο

²⁸ Ψευδώνυμο για λόγους δεοντολογικούς.Αφορά στον δεύτερο ιδιοκτήτη του οικισμού.

Γυμνάσιο και επειδή με πιέζανε οι δικοί μου αλλά δεν είχα ίχνος ενοχής γιατί ήθελα να μείνω στο χωριό τέλος πάντων.(γέλια) Δηλαδή ο «Διονύσης» είχε το θεωρητικό κομμάτι βοηθώντας και όσο μπορούσε και εγώ είχα το πρακτικό κομμάτι. Δηλαδή προσπαθώ μαζί με βοηθούς πολλές φορές ή πολλές φορές και χωρίς βοηθούς να φτάσουμε όσο μπορούμε πιο κοντά σε αυτό που σκεφτόμαστε δηλ. να προστατευτεί η περιοχή , να αναστυλωθούν τα σπίτια τα οποία σπίτια γιατί τότε το 1982 που ξεκινήσαμε δεν υπήρχε καν ο αγροτουρισμός , ο οικοτουρισμός , οι εναλλακτικές μορφές γενικά δηλαδή δεν υπήρχαν στη Κρήτη θα έλεγα το αντίθετο και για το λόγο αυτό πολλοί μας έλεγαν τρελούς τόσοι πολλοί ίσως όλοι ας πούμε .(γέλια) Στην αρχή μας λέγανε τρελούς τί πάτε να κάνετε κλπ.Η αλήθεια είναι πως μπαίνοντας και εγώ και φτιάχνοντας είχα αγαπήσει τόσο πολύ το μέρος που είχα πιστέψει κάποια στιγμή ότι θα φτάσουμε ψηλά δεν ήξερα πώς και τί , ίσως από ένστικτο και μόνο.

4. Τί δυσκολίες υπήρχαν;

- Πολλές δυσκολίες , πολλές δυσκολίες.Κατ'αρχήν ας πούμε δεν υπήρχε δρόμος τότε για αυτοκίνητο. Υπήρχε ένας μικρός δρόμος που ερχότανε ένα μικρό αγροτικό τότε που κάναμε το δρόμο δηλαδή φτιάξαμε ένα μικρό δρόμο.

5. Αναφέρεσαι στο '82 ας πούμε εκεί κοντά ή το '88;

- Οχι πριν . Την περίοδο που ξεκινήσαμε το '82 χρειαζότανε κάποια υλικά να ρθούνε , χρειαζότανε μια πιο γρήγορη μεταφορά γιατί η απόσταση από το Βλάτος ας πούμε, μάλλον από το σημείο που ήτανε ήδη ο δρόμος μέχρι εδώ ήτανε γύρω στη μισή ώρα.Αυτό ήταν μεγάλο χάσιμο χρόνου επίσης δεν μπορούσανε να μεταφερθούν υλικά . Έτσι φέραμε ένα μικρό δρόμο πριν..πρώτα και μετά ξεκινήσαμε να φτιάχνουμε είχαμε ένα πολύ μικρό τρακτέρ που είχαμε , φέραμε κάποια δέντρα , φέραμε σπόρους από το χωριό ντόπιων φυτών γιατί είχανε εξαφανιστεί και συγχρόνως αρχίσαμε να καθαρίζουμε τα σπίτια και να τα φτιάχνουμε έτσι με τη συμμετοχή κάποιων μαστόρων από τη περιοχή , τότε δεν υπήρχαν ξένοι εδώ υπήρχαν όμως ντόπιοι μαστόροι τώρα συμβαίνει το αντίθετο υπάρχουν ξένοι και ας πούμε ντόπιοι δεν υπάρχουν.(γέλια)

6. Ο καινούριος οικισμός ουσιαστικά έχει φτιαχτεί πάνω στα θεμέλια του παλιού ή έχει αλλάξει η αρχιτεκτονική;

- 'Εχει αλλάξει εε...κατ'αρχήν η αρχιτεκτονική δεν έχει αλλάξει. Ακόμα και τα κανούρια κτίσματα που έχουν προστεθεί είναι φτιαγμένα με την ίδια αρχιτεκτονική . Απλά καταργήσαμε κάποια δωμάτια γιατί ήταν πολύ στενάχωρα γενικά ήταν μαζεμένα πολύ κρουφτά τα αφήσαμε σαν αυλή εσωτερική και προσθέσαμε κάποια άλλα. Δηλαδή στο σύνολο τους τώρα είναι περίπου αυτά που υπήρχαν την περίοδο του '48 που εγκαταλείφθηκαν.

7. Στο σύνολο περίπου πόσα δωμάτια είναι;

- Είναι..τώρα έχει 15 δωμάτια από δίκλινα μέχρι τετράκλινα αλλά σε σύνολο κτισμάτων , τετραγωνικών ας το πάρουμε έτσι είναι τα ίδια τα οποία υπήρχαν τότε που υπήρχαν και την τελευταία εποχή που έζησαν οι τελευταίοι που εβρισκόταν εδώ.Απλά υπήρχε αυτή η διαφορά καταργήσαμε κάποια , χτίσαμε κάποια άλλα και βέβαια στη πορεία των χρόνων έτσι έμαθα πια και εγώ ..γενικώς και διάφορα αναγκαστικά για διάφορους λόγους .

8. Ποιο ήταν το κίνητρο για την ανασύλωση του οικισμού, ποιά ήταν τα κίνητρα μάλλον πολιτικά , κοινωνικά στιδήποτε;

- Ήταν καθαρά από θέμα αγάπης γιατίό που κάναμε αγάπη για το τόπο δηλαδή 'ετσι ξεκινήσαμε με αυτό το σκεπτικό τίποτε περισσότερο. Βέβαια στη πορεία και επειδή φάνηκε ..δηλ. το να ολοκληρωθεί αυτή η ιδέα..η ιδέα ήταν το να φτιαχτεί τώρα το τί θα εξελισσότανε ήτανε ..δεν το ξέραμε. Το να ολοκληρωθεί αυτή η ιδέα δεν ήταν μικρό , μικρό πράγμα όσον αφορά και το οικονομικό γιατί ένας ή δυο ή τρεις άνθρωποι δεν μπορούν ..ή πέντε άνθρωποι δεν μπορούν συγχρόνως να προσπαθούν οικονομικά να επιβιώσουν από κάποιες δραστηριότητες και από την άλλη μεριά να έχουν συνεχώς έξοδα σε μια άλλη δραστηριότητα η οποία ήταν αρκετά υψηλού κόστους. Και έτσι προσπαθούσαμε να το εντάξουμε ...ήταν τότε που ξεκινούσαν τα προγράμματα στην Ελλάδα τα Ευρωπαϊκά ...προσπαθούσαμε να το εντάξουμε σε κάποιο πρόγραμμα Ευρωπαϊκό που το πετύχαμε το 1991 με φορέα επίβλεψης τον ΟΑΔΥΚ εδώ αν έχεις ακούσει.Και βέβαια με την βοήθεια του διευθυντή τότε που ήρθε, είδε και μάλιστα είχε..επειδή είχαμε καταθέσει εκεί μια αίτηση ήρθε κάποια στιγμή μόνος του για να μην επηρεαστεί από άλλους ήρθε και είδε και το θεώρησε αξιόλογο ας πούμε και έτσι το προώθησε και εντάχθηκε σε ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα στο ίντερρετ το οποίο βέβαια βοήθησε πάρα πολύ.Δηλαδή πιστεύω ότι αν δεν ήταν αυτό δεν θα υπήρχε και η Μηλιά ή τουλάχιστον δεν θα υπήρχε στη μορφή που υπάρχει τώρα βοήθησε να ολοκληρωθεί. Και βέβαια επειδή από '82 μέχρι το '91 υπήρξε ένα αρκετά μεγάλο..ένας αρκετα μεγάλος χρόνος ..

9. Συγνώμη που σε διακόπτω τόσα ήταν τα χρόνια που χρειάστηκε να ολοκληρωθεί ....

- Μάλλον δεν το διευκρίνισα και εγώ όχι..από το '82 μέχρι το '91 δουλεύαμε από μόνοι μας χωρίς οικονομική βοήθεια.Το '91 ....βέβαια μέχρι το '91..από το '82 μέχρι το '91 είχε πάρει μια αρκετά δυναμική μορφή δηλ. κάποια δωμάτια είχαν τελειοποιηθεί , είχαν καθαριστεί οι δρόμοι μές τη δεκαετία η βλάστηση είχε αυξηθεί είχαν φυτρώσει τα καινούρια φυτά και όλα αυτά .Οπότε εκεί...άρχισε να αρέσει και σε εμάς φυσικά αλλά και σε άλλους...προγραμμάτων οι οποίοι θεώρησαν καλό να βοηθήσουν οικονομικά αυτή την προσπάθεια.Και έτσι από το 1991 που χορηγήθηκε ήταν πολύ πιο εύκολο μετά να ολοκληρωθεί μέχρι το 1993 που πήρε θα έλεγα μια..τη μορφή κατά 80% αυτό που υπάρχει τώρα. Αλλά και που ήταν πολύ ...ουσιαστικώς έτοιμο να αρχίσει και να δέχεται και τους πρώτους επισκέπτες. Δηλαδή το

1993 άρχισε να δέχεται τους πρώτους επισκέπτες.

10. Οι οποίοι το γνώριζαν από πού; Ήξεραν πράγματα για τη Μηλιά ας πούμε το '93;

- Όχι απλά το έμαθαν ..

11. Υπήρχε κάποια διαφήμιση θέλω να πω;

- Αυτό ήθελα να πω όχι δεν κάναμε και κάποια διαφήμιση καθόλου θα έλεγα πέρα από κάποιο προσπέκτους που βγάλαμε το οποίο ..εντάξει προσπέκτους βρίσκεις παντού. Απλα πιστεύω σε αυτό βοήθησε και ο ΟΑΔΥΚ γιατί είχαν πάρει πολύ ..είχαν δει με πολύ θετικό μάτι αυτή τη προσπάθεια την είχαν προωθήσει προς τα έξω από στόμα σε στόμα δηλ...την διάρκεια των 2-3 αυτών ετών το είχαν ίσως διαφημίσει περισσότερο από αυτό που ήτανε ..αλλά και που τελικά έγινε ίσως κάτι παραπάνω από αυτό που λέγανε και κινούσε την περιέργεια ..και το άλλο σημαντικό ήτανε κάτι το οποίο ήταν εντελώς καινούριο στη Κρήτη εντελώς καινούριο δεν υπήρχε κάτι παρόμοιο που να ...υπάρχει ανταγωνισμός πάνω σε αυτό. Και πιστεύω ότι ο καθένας όταν ακούσει μεγάλα λόγια για κάτι το εντελώς καινούριο έχει τη περιέργεια να πάει να δει τί είναι. Και έτσι οι πρώτοι ...βέβαια επισκέπτες που ερχότανε ήταν περαστικοί απλά για να δούνε και στη συνέχεια πολύ σύντομα ερχότανε και για να μείνουν εδώ κυρίως σαββατοκύριακα το χειμώνα και αργίες. Έτσι ξεκίνησε να δουλεύει με σαββατοκύριακα το χειμώνα και αργίες. Και βέβαια όλοι αυτοί που έμεναν.. όχι απλά ευχαριστημένοι αλλά ενθουσιασμένοι το έλεγαν σε άλλους και σε άλλους και έτσι πολύ γρήγορα ακούστηκε. Και βέβαια και μέσα από αυτό..τα λόγια τα θετικά που λέει κάποιος κάποια στιγμή το μαθαίνουν και κάποιοι δημοσιογράφοι το μαθαίνουν και κάποιοι που..ξερω γω που θέλουν να ...γιατί το αισθάνονται για να κάνουν κάτι περισσότερο , μπαίνει σε κάποια περιοδικά σε κάποιες εφημερίδες σε τηλεόραση και έτσι έφτασε στο σημείο που βρίσκεται τώρα. Βοήθησε πολύ γιατί μέσα από αυτό φαίνεται ότι ....πιστεύω ότι ..όταν κάποιος αυτό που κάνει είναι ειλικρινή και παρουσιάζει ...αυτό που παρουσιάζει στη πραγματική του μορφή αν είναι θετικό ο άλλος το απολαμβάνει και το δέχεται και το βοηθάει .Αν είναι αρνητικό απλά το απορρίπτει αλλά είναι καλό να δείχνουμε το γνήσιο γιατί γνήσιο είναι ...η περιοχή εδώ , γνήσια είναι και τα κτίσματα και έτσι όχι μόνον εγώ ..αλλά σε κάθε περίπτωση και οι άνθρωποι πρέπει να είναι γνήσιοι και να δείχνουν τον πραγματικό τους εαυτό.

13. Σχετικά με τα άτομα που εργάζονται εδώ πέρα : πόσα άτομα είναι περίπου ,πόσα χρόνια μένουν στη Μηλιά ;

-Οι πιο πολλοί είναι αρκετά χρόνια είναι δετρία -7ετία αρκετοί από αυτούς που εργάζονται μόνιμα κάποιοι άλλοι έρχονται εποχιακά ανάλογα τις ανάγκες εδώ του χώρου αλλά εντάξει ...αυτό το να αποφασίσει κανείς εργαζόμενος να μείνει τόσα χρόνια δεν είναι τόσο απλό να αποκοπεί ουσιαστικά από το κόσμο.(γέλια)Ακόμα και έχοντας ένα ρεπό τη βδομάδα και

κάποια άδεια το χρόνο πάλι όλα αυτά πολλές φορές είναι κουραστικά γι'αυτούς.

14. Τί εργασίες ετσι επιτελούν (οι εργαζόμενοι) στον οικισμό ; Υπάρχει κάποιος καταμερισμός εργασίας , κάθε άτομο κάνει διαφορετική δουλειά;

- Ναι υπάρχει ένας καταμερισμός εργασίας βέβαια. Κατ'αρχήν υπάρχει το κομμάτι ..πώς να το πώ τώρα;..το τουριστικό το κομμάτι το οποίο ..τα δωμάτια με το εστιατόριο και θα έλεγα ότι αυτό το κομμάτι είναι και αυτό που θα πρέπει οικονομικά να ανταπεξέλθει στις ανάγκες του και να βοηθήσει και τα υπόλοιπα.Δηλαδή τη προστασία της περιοχής , τις αναδασώσεις που υπάρχουν πάρα πολλές εδώ , το κομμάτι των ζώων και των λαχανικών των κήπων δηλαδή και όλα αυτά , το καθαρισμό των μονοπατιών , τη συντήρηση της ύδρευσης της άρδευσης και χίλια δυο πράγματα τα οποία ...δυστυχώς αυτά έχουνε ενα άμεσο όφελος και όχι ένα έμμεσο όφελος και όχι ένα άμεσο οικονομικό κέρδος.Δηλαδή υπάρχει ...ουσιαστικά αυτά είναι όσον αφορά το κομμάτι προστασίας του περιβάλλοντος οικονομικά δεν μας αφήνει κέρδος και εις γνώση μας αυτό απλά βοηθάει στο να ..γενικά στο να υπάρχει αυτό που υπάρχει στη Μηλιά.

15. Ποια είναι η καθημερινότητα στη Μηλιά πώς ξεκινάει δηλ. η μέρα και πώς τελειώνει;

- Κατ'αρχήν υπάρχουν τα ζώα τα οποία είναι..αναγκαστικά θα πρέπει να τα επισκεφθεί κάποιος πρωί και βράδυ με ότι εργασίες έχουν.Βέβαια δεν θα έλεγα ότι είναι στη καλύτερη κατάσταση αλλά εντάξει πιστεύω ότι βελτιωνόμαστε σε αυτό το κομμάτι συνεχώς γιατί αυτό είναι κάτι το οποίο θα πρέπει ..να στολίζει το τόπο δεν ξέρω αν πήγες; ..και χρειάζεται να αφιερώσει κανείς πάρα πολύ χρόνο ώστε να οργανωθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να ελκύει τον άλλον να μπορεί να το επισκεφθεί και να το..ε 'τώρα είναι απλά σε μια φάση η οποία συντηρούνται τα ζώα σε όσο το δυνατόν καλύτερες συνθήκες βέβαια αλλά δεν θα έλεγα οτι είναι ιδιαίτερα επισκέψιμο.. ο χώρος των ζώων ας πούμε εκεί γενικά.Οπότε απαραίτητη εργασία καθημερινά είναι να πάει κάποιος στα ζώα να τα φροντίσει. Επίσης στους κήπους και να τους ποτίσει με πότισμα,σκάλισμα όπου υπάρχει αυτό τώρα όχι για όλους γι'αυτούς που έχουν αυτή την αρμοδιότητα και κάποιες άλλες εξωτερικές εργασίες γιατί εδώ έχουμε και το θέμα ...ενώ παλιά υπήρχε πρόβλημα ερήμωσης της περιοχής και άρχισε να παρουσιάζεται το φαινόμενο της ερημοποίησης τέλος πάντων να έχουν εξαφανιστεί πολλά φυτά κλπ αλλά τώρα έχουν το αντίθετο πάλι αποτέλεσμα ότι κάπου κάπου πρέπει να κόβονται γιατί γίνεται ζούγκλα.Και αυτό γιατί πρέπει να εξασφαλίσουμε τον τόπο και από τη φωτιά και από το να μη μπορεί να είναι και προσβάσιμος . Οπότε όσο υπάρχει χρόνος ή όσο μπορούμε και φέρνουμε ανθρώπους γι'αυτό προσπαθούμε να καθαρίσουμε κάποια κομμάτια της περιοχής .Που αυτό βέβαια γίνεται κυρίως με τα χέρια για μην πω αποκλειστικά με τα χέρια και όχι με τα μηχανικά μέσα γιατί το αποτέλεσμα δεν είναι το ίδιο αλλά δημιουργούν και άλλα προβλήματα τα

μηχανικά μέσα.

16. Η επιλογή του να υπάρχει..να υπάρχουν συγκεκριμένες τεχνολογίες να υπάρχει μόνο ας πούμε ασυρματο ίντερνετ όπως διάβασα στην ιστοσελίδα είναι εσκεμμένη και για ποιο λόγο;Γιατί ας πούμε να μην υπάρχει η τηλεόραση και να υπάρχει ίντερνετ;

- Ναι κατ'αρχήν εδώ είμαστε ..εργαζόμαστε δυο οικογένειες : η οικογένεια η δική μου και η οικογένεια του «Διονύση» ε..είναι ο γαμπρός του εδώ ο οποίος είχε έρθει περίπου το 1994 κάπου εκεί αν θυμάμαι καλά ε..κολλάω στα παλιά δηλ. κολλάει καμιά βίδα εκεί..και σκουριασμένηςως και παραμένει εκεί(γέλια).Γιατί υπάρχει το ίντερνετ ή γιατί μάλλον υπάρχει δορυφορικό;Εγώ θα έλεγα γιατί να υπάρχει ίντερνετ καν εδώ δε θα χρειαζότανε όπως δεν θα χρειαζότανε και η τηλεόραση που δεν υπάρχει τηλεόραση.Ο κόσμος κατευθύνεται όλος εκεί ..είναι ένα εργαλείο στα χέρια του καθενός που ορισμένοι δεν μπορούν να λείψουν ούτε μια μέρα αν δεν το έχουν δίπλα τους ε..γι'αυτό βασικά ελπίζω να σε καλύπτει αυτό(γέλια) και για να μπορεί να εξυπηρετήσει και ανθρώπους σαν επισκέπτες οι οποίοι θα πρέπει να βρίσκονται δίπλα σε αυτή την τεχνολογία περισσότερο.

17. Ποίος πιστεύεις ότι είναι ο εναλλακτικός τρόπος ζωής που προτείνει η Μηλιά ;

- Ότι αν η Μηλιά ήτανε τα σπίτια όπως είναι και το εστιατόριο και η περιοχή γύρω ήτανε ρημαγμένη ..δεν ξέρω και αν απαντώ απόλυτα στην ερώτηση αν δεν είναι αυτό θα το διευκρινίσω μετά , είναι ο συνδυασμός των όλων δηλ. ένα χώρος που μπορεί κανείς να διαμείνει , μαζί με ένα χώρο που μπορεί να καθίσει για φαγητό και όχι μόνο , να μιλήσει, να κουβεντιάσει ξέρω γω , να παίξει επιτραπέζια παιχνίδια ο οποίος θυμίζει απόλυτα παλιές εποχές , αρχιτεκτονική παλιά , τρόπο ζωής παλιό θυμίζει δεν είναι όμως απόλυτα αυτό.Έχει χρησιμοποιηθεί και η τεχνολογία εκεί που πρέπει , αλλά πιστεύω με ιδιαίτερη προσοχή ας πούμε και καλύπτει και ανάγκες του ανθρώπου τώρα.Ας πούμε παλιά ζούσαν..δεν υπήρχαν μπάνια στα δωμάτια δε μπορούμε να πούμε τώρα ότι το κάνουμε.Δεν υπήρχαν βιολογικοί καθαρισμοί αυτή είναι μια τεχνολογία την οποία φέραμε εδώ η οποία είναι βέβαια προσιτή στο περιβάλλον και βοηθάει αρκετά πράγματα. Δεν υπήρχε φως , θα μου πείτε είναι απαραίτητο να υπάρχει τώρα;πολλές φορές ναι.Γιατί και για την ασφάλεια των τροφίμων θα πρέπει να υπάρχουν ψυγεία αλλά και για την ασφάλεια των επισκεπτών θα πρέπει να υπάρχουν εξωτερικά φώτα ή και λίγο μέσα για να μπορούν να κοιμηθούν ή και στο μπάνιο. Και βέβαια σε αυτή την περίπτωση κάποιος επιλέγει αν θέλει να το χρησιμοποιήσει ή δε θέλει και δε το χρησιμοποιεί .Αν δεν υπάρχει όμως, πολλές φορές είναι απαραίτητο .....και κυρίως για λόγους ασφαλείας ας πούμε. Υπάρχει λοιπόν αυτό το κομμάτι , υπάρχει και το κομμάτι το οποίο κάποιος ..μπορεί να επισκεφθεί ας πούμε τους κήπους , μπορεί να επισκεφθεί τα ζώα , μπορεί να περπατήσει στο βουνό, μπορεί να δει αρκετά είδη πουλιών αν του ερέσουν τα

πουλιά , μπορεί να παρατηρήσει τα φυτά και να δει πολλές δεκάδες διαφορετικών ειδών φυτά γιατί εδώ έχει την ιδιαιτερότητα η περιοχή το ότι το ποτάμι που υπάρχει εδώ από κατω έχει 2 διαφορετικά εδάφη . Το σχιστόλιθο που είναι από εδώ , από αυτή τη μεριά που επικρατεί η κουμαριά , ο έρικας (;) και αυτού του είδους η βλάστηση και ο ασβεστόλιθος από την άλλη μεριά που επικρατεί η αστιβίδα , ο σπάτος ο σπάρανθος(;) αυτά.Οπότε υπάρχει αρκετά μεγάλη ....πολλά διαφορετικά είδη φυτών .

18. Τί είδους προϊόντα παράγει ο οικισμός ;

- Παράγει όλα τα προϊόντα τα οποία ευδοκιμούν στην περιοχή.Από λαχανικά ας πούμε ντομάτες , πιπεριές , αγγούρια , μελιτζάνες , μπάμιες κλπ.

19. Υπάρχει αυτάρκεια ; Η παραγωγή των προϊόντων εξασφαλίζει την αυτάρκεια ;

- Κατ'αρχήν δεν υπάρχει μια σταθερή κίνηση την οποία να μπορούμε να υπολογίσουμε. Επίσης παίρνουμε δεδομένο και το ότι δεν υπάρχει επάρκεια νερού.Δηλαδή το νερό είναι για χρήση και προσεχτική χρήση δεν είναι για κατάχρηση.Παρόλα αυτά ένα μεγάλο χρονικό περιθώριο , έχουμε επάρκεια ...έχουμε επάρκεια κάποιους μήνες οι οποίοι ή θα πέσουμε αλλαγή εποχής και επειδή εδώ είναι ψηλά καθυστερούμε λίγο να γίνουν ή τη περίοδο του Αυγούστου που έχουμε πολύ κόσμο πολλές φορές δεν μας φτάνει η παραγωγή . Βέβαια συμπληρώνουμε με προϊόντα από το χωριό Βλάτος τα οποία ..το χωριό Βλάτος παράγει αρκετά βιολογικά προϊόντα ...πιστοποιημένα βέβαια ή από μαγαζιά των Χανίων που πουλάνε βιολογικά προϊόντα. Πιστεύω ότι αυτό το κομμάτι σιγά-σιγά μπορούμε να το βελτιώσουμε να πλησιάσουμε αν όχι να φτάσουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα , της επάρκειας δηλαδή αυτό θα το δείξει ο χρόνος.

20. Η εικόνα που δίνει ο οικισμός είναι ότι υπάρχει ένας οικολογικός προσανατολισμός γενικά στο τρόπο ζωής εδώ.Αυτό προκύπτει από κάποια στάση ζωής δηλ.εννοώ : γνωρίζεις κάποια οικολογικά κινήματα σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο , γνωρίζεις πράγματα για τη βιολογική καλλιέργεια , γενικά;

- Ναι , ναι και για οικολογικά κινήματα και για βιολογική καλλιέργεια και για μελισσοκομεία..Εγώ κατ'αρχήν και από μικρός και πριν ίσως ασχοληθώ ή συγχρόνως με το ..που ασχολούμαι εδώ στη Μηλιά ...κάναμε και κάποιες εκδηλώσεις εδώ στο χωριό και ήταν οι πρώτες εκδηλώσεις που είχαμε κάνει για την οικολογία και το περιβάλλον . Δηλ. ίσως να ήταν και πριν το '82 'ημουν μικρός τότε μέσα από αυτές τις εκδηλώσεις ...βέβαια αναγκαστικά είχαμε επαφή με ανθρώπους που είναι γνώστες ..ήταν τότε οι οικολογικές ομάδες των Χανίων ..'ήταν οι τρελοί τότε ξέρεις (γέλια) και έτσι είχαμε κάνει κάποιες εκδηλώσεις , είχα συμμετάσχει σε πολλά σεμινάρια πάνω στην οικολογική γεωργία πώς εξελίσσεται και όλα αυτά. Και βέβαια όλα αυτά εμείς τα κάναμε πράξη στη Μηλιά εδώ αλλά και στο χωριό Βλάτος

που έχουμε και εκεί κάποια κομμάτια γης που είμαστε και σε επίπεδο δηλ. θεωρώ από τους πρώτους βιοκαλλιεργητές μιλάω και για τη Μηλιά και για το Βλάτος.Βέβαια μέσα από αυτό προτρέπουμε και άλλους ανθρώπους να ασχοληθούν με αυτό κυρίως καλλιέργεια ελιάς βιολογική , αμπέλια ..αυτά.Το θέμα δε μπορώ να πω ότι το γνωρίζω απόλυτα γιατί ποτέ ίσως δε θα μπορούσα να πω αυτό ..αλλά το γνωρίζω αρκετά καλά.Και γω πιστεύω βέβαια ότι ..βλέποντας και ακούγοντας όλα αυτά που συμβαίνουν εκεί πρέπει σιγά-σιγά να συνταχθεί ο περισσότερος κόσμος.

21. Γνωρίζεις κάποια πράγματα για οικοκοινότητες ή οικολογικά χωριά γενικά; Ας πούμε πώς δομούνται , κάποια χαρακτηριστικά από τα οποία ίσως έχει επηρεαστεί η Μηλιά ;

- Όχι να σου πω δε το ξέρω.Ούτε έχω επισκεφθεί θα έλεγα πολλά χωριά που να..

22. Ποίο θα έλεγες ότι είναι το προφίλ των επισκεπτών στη Μηλιά ;Για τί ηλικίες μιλάμε;επισκέπτονται ντόπιοι , περισσότερο ξένοι ή όχι;περισσότερο το χειμώνα ή το καλοκαίρι;

- Αυτό διαφοροποιείται αναλογα τη εποχή .Δηλαδή αν πάρουμε από την αρχή του χρόνου , ξεκινώντας ο χρόνος από τον Ιανουάριο που πέφτει και μια περίοδος αργίας συνεχόμενο δηλ. ένα δεκαπενθήμερο ξεκινώντας από τα τέλη του Δεκεμβρίου έχουμε κατά...μάλλον θα έλεγα 100% Κρητικούς δηλ. από την Κρήτη πολλοί ελάχιστοι ίσως από Αθήνα.Αυτό συνεχίζεται και μέχρι περίπου το Μάρτιο..προς τα τέλη 20 Μαρτίου και κυρίως Σαββατοκύριακα.Δηλαδή τα Σαββατοκύριακα 'χει μια πληρότητα 100% και αργίες και τις καθημερινές έχει μια πληρότητα γύρω στο 40-50% εκεί περίπου τις καθημερινές του Χειμώνα.Μετά περνάμε στην Άνοιξη , την ανοιξιάτικη περίοδο που είναι από τα τέλη περίπου Μαρτίου μέχρι τον Μάιο όπου εκεί αρχίζουν και παρουσιάζονται ξένοι , αλλοδαποί.Και κυρίως αυτοί είναι περιπατητές δηλ. είναι άνθρωποι που ψάχνουν τα βουνά.Δηλαδή το Μάρτιο , Απρίλιο και μέχρι το πολύ μέσα Μαΐου είναι αυτοί που θέλουν και περπατάνε όλη μέρα ας πούμε που είτε μένουν εδώ, είτε περνάνε γιατί υπάρχουν μονοπάτια που ενώνουν κάποια χωριά που περνάνε από εδώ ή περνάνε και κάνουν μια στάση εδώ για ξεκούραση.Μετά ο Ιούνιος αρχίζει..μάλλον ..Αυτό είναι μέχρι και τον Μάρτιο , προς τα τέλη Μαρτίου, Απρίλιος και Μάιος είναι και ξένοι ένα 50% μεσο όρο ας πούμε οι ξένοι , οι οποίοι αυξάνονται ..φτάνοντας στον Απρίλιο αυξάνονται δηλ. από μέσα Απριλίου μέχρι τέλος μετά το Μάιο αυξάνονται ακόμα περισσότερο μέχρι τέλη ας πούμε που είναι οι περιπατητές.Μετά τον Ιούνιο είναι πάλι αλλοδαποί θα έλεγα 95% οι Έλληνες δηλ. σταματάνε από εδώ , είναι αλλοδαποί οι οποίοι μένουν εδώ αλλά δεν είναι περιπατητές πηγαίνουν όμως στις κοντινές παραλίες της περιοχής εδώ ή του νομού .Πηγαίνουν στο Φαρράγγι ή και πολλές φορές στα Χανιά , το έχουν δηλ. σαν βάση μένουν στη Μηλιά και

επισκέπτονται τα κοντινά μέρη του νομού ή ολοκληρω το νομό. Αυτό συνεχίζεται και τον Ιούλιο μέχρι μέσα Ιουλίου. Από μέσα Ιουλίου δηλ. τώρα παρουσιάζονται οι πρώτοι Έλληνες οι οποίοι αυξάνονται όσο περνάει ο χρόνος και τον Αύγουστο και μέχρι αρχές Σεπτεμβρη , 10 Σεπτεμβρη περίπου, έχουν φτάσει περίπου στο 60% οι Έλληνες. Εκεί δηλ. που ήταν 95% οι ξένοι τώρα αυξάνονται οι Έλληνες κατά 50-60%. Μετά πάλι από Σεπτεμβριο , στις αρχές Σεπτεμβρίου και μέχρι μέσα Οκτώβρη προς τέλος μειώνονται οι Έλληνες και αυξάνονται οι ξένοι πάλι που πιάνουν τα βουνά , οι φθινοπωρινόι τώρα.

24. Πιστεύεις ότι η τεχνολογία που είναι κάπως περιορισμένη..και μιλάω και για το ηλεκτρικό ρεύμα επηρεάζει με κάποιο τρόπο ή όχι τους επισκέπτες;

- Όχι , όχι . Εξάλλου δεν μπορεί να έχει κάποιος κάτι που να απευθύνεται σε όλο το κόσμο . Δηλαδή από αυτό το πράγμα ..απευθύνομαι σε αυτούς τους ανθρώπους που επιδιώκουν..αν επιθυμούν να έρθουν. Δε μπορείς δηλαδή να πιάσεις το όλο. Εκεί είναι ένα λάθος που κάνουν πολλοί.

25. Μια τελευταία ερώτηση :τί γνωρίζεις για τη Βάμος Α.Ε. , πιστεύεις ότι είναι μια προσπάθεια σαν και αυτή που κάνετε στη Μηλιά ότι διακατέχεται ας πούμε(η Βάμος) από παρόμιες φιλοσοφίες;

- Ναι, κατ'αρχήν πιστεύω ότι είναι μια πολύ αξιόλογη προσπάθεια δηλαδή πάνω σε αυτό δε μπορώ να μιλήσω αρνητικά γιατί δε βρίσκεις κάτι για να μιλήσεις αρνητικά. Είναι μια πολύ καλή προσπάθεια , όπως το είπες, που προσσεγγίζει αυτό που έχουμε εμείς , θα έλεγα ότι δεν είναι ακριβώς ίδιο. Κατ'αρχήν λόγω περιοχής, αλλά είναι πολύ κοντά ..μάλλον αρκετά κοντά. Αυτά ..τώρα τί να πω ..ίσως κάνω και γω πολύ αυστηρή κριτική και για τους άλλους αλλά πιστεύω και για μας το να κάνει κανείς αυτό που έχουμε κάνει εμείς δεν είναι τόσο εύκολο. Θέλει κατ'αρχήν υπομονή και αγάπη, θέλει να έχεις το χώρο , βασικό και αυτό και να μπορείς και να έχεις το κουράγιο να ασχοληθείς πολλά χρόνια και όχι να σκέφτεσαι..να σκέφτονται κάποιοι ας πουμε να ξεκινήσει και πρέπει να τελειώσει σε ένα χρόνο ή σε δυο χρόνια. Έτσι δεν πετυχαίνεις. Αλλά για τη Βάμο θα έλεγα οτι είναι μια πολύ θετική προσπάθεια και πρέπει να στηριχτούν τέτοιες προσπάθειες και μακάρι να υπήρχαν και άλλοι ανθρωποι να ασχοληθούν πάνω σε αυτό γιατί η αλήθεια είναι ότι έχουμε μια περίοδο τώρα η οποία ..πολύ δύσκολη που έχει επικρατήσει το χρήμα που αυτή είναι η αιτία που έχουμε αρχίσει και ξεπουλάμε περιοχές, χωριά , σπίτια , οικισμούς κλπ σε ξένους και αυτό βέβαια έχει τις συνέπειες του.

27. Ευχαριστώ.

2. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ.

Συνέντευξη με ιδιοκτήτη οικισμού της Μηλιάς..

1. Ας ξεκινήσουμε με την καταγωγή σας , είσαστε από την Κρήτη;

- Ναι είμαι από την Κρήτη , κατάγομαι από ένα χωριό δίπλα από τη Μηλιά ,Βλάτος λέγεται κάπου 4 χλμ. , ε και πήγα στο δημοτικό δηλαδή και μετά το γυμνάσιο τέλειωσα εδώ ας πούμε...

2. Έχετε κάνει κάποιες σπουδές;

- Ναι είμαι φιλόλογος Γερμανικών , δίδασκα Γερμανικά δηλαδή και ήμουν Διευθυντής στο Ινστιτούτο Γκαίτε εδώ στα Χανιά πολλά χρόνια πάνω από 30 χρόνια.

3. Από ότι με ενημέρωσε ο «κ.Μάριος»²⁹ έχετε ζήσει εξωτερικό αρκετά χρόνια , στη Γερμανία..

- Ναι έχω ζήσει και έχω σπουδάσει στη Γερμανία από το '63 μέχρι το '70.

4. Στη παρούσα φάση ασχολείστε με κάτι εννοώ ποια είναι η επαγγελματική σας ιδιότητα;

-Κατ'αρχήν ήμουν διευθυντής στον Ινστιτούτο Γκαίτε και δίδασκα Γερμανικά εκεί δηλαδή και στη συνέχεια πήρα σύνταξη μετά από 35 χρόνια και τώρα ασχολούμαι με τα διάφορα ενδιαφέροντα μου, με χόμπυ που λέμε και φυσικά ασχολούμαι και με την Μηλιά.Η Μηλιά προέκυψε από το χόμπυ μου που ήταν οι αναδασώσεις , θέλαμε να αναδασώσουμε την περιοχή και από εκεί προχωρήσαμε.

5. Έχετε ασχοληθεί δηλ. με αναδασώσεις γενικά με την προστασία του περιβάλλοντος;

- Με την προστασία του περιβάλλοντος ασχολιόμουν πάντα ήταν η αδυναμία μου αυτή και κατάφερα και προσανατόλισα αρκετά προγράμματα στο Ινστιτούτο Γκαίτε προς αυτή την κατεύθυνση να κάνω δηλ. διάφορα σεμινάρια , έκανα το πρώτο σεμινάριο ανακύκλωσης στερεών απορριμάτων στην Βαλκανική. Ήταν το πρώτο μεγάλο δηλαδή γιατί είχαμε καλέσει όλους τους Δήμους της Ελλάδας και είχαμε καταλήξει σε συγκεκριμένα θέματα και εφαρμογής ακόμα αλλά , για διάφορους λόγους δεν εφαρμόστηκε μια πρώτη δοκιμαστική ανακύκλωση στερεών απορριμάτων εμπάς η περιπτώση ...Ασχολούμαι και με τις αναδασώσεις και έχουμε δημιουργήσει με πρωτοβουλία ένα..κάποιο πάρκο κοντά στη Μηλιά , Ειρήνης ..πάρκο Ειρηνης λέγεται ... εε..εμπάς η περιπτώση τέτοιες ήταν οι ασχολίες μου.

6.Θέλω αν είναι εύκολο να μου πείτε κάποια πράγματα για την ιστορία του μέρους στη Μηλιά δηλ. τί ήταν παλιότερα η Μηλιά , σε ποιούς ανήκε η γη , από ποιούς μετά

²⁹ Ψευδώνυμο για δεοντολογικούς λόγους.Αφορά στον δεύτερο εκ των δυο ιδιοκτητών του οικισμού.

προέκυψε η ιδέα περί ανασύλωσης του οικισμού. Γενικά να μου αφηγηθείτε λίγο την ιστορία του μέρους από τότε που σκεφθήκατε να κάνετε τον οικισμό αυτό που είναι σήμερα.

- Ναι ,ναι να σου πώ.Κατ'αρχήν αυτός είναι ένας παλιός οικισμός ο οποίος κατοικείτο από το Μεσσαίωνα και αναφέρεται σε χάρτες βενετσιάνικους παραδείγματος χάρη και..είχε εκκλησία με νεκροταφείο μια παλιά Βυζαντινή εκκλησία είναι εκεί , ο Άγιος Γεώργιος, ...και η κοιλαδούλα αυτή είναι κατάσπαρτη από σπίτια..σπίτια και αλώνια κτλ. εμείς έχουμε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να ήτανε εκεί ξερών γω..εκεί γύρω στους 100-120 άνθρωποι θα ζουσανε στην κοιλάδα.Παραδείγματος χάρη λέει μια αφήγηση έτσι..μια παράδοση παλιά ..λένε ότι κάποτε σε μια επιστράτευση είχαν φύγει από εκεί 17 άντρες οπλισμένοι για κάποιο πόλεμο ας πούμε που αν πούμε ότι κάθε οικογένεια είχε έναν άνθρωπο και είχε 4-5 άτομα ,τότε η οικογένεια είχε πιο πολλά άτομα, είναι 85 άτομα αλλά θα ήταν και μερικές χωρίς οπότε γύρω στα 100 -120 άτομα τους υπολογίζουμε.Αλλά αν πάρουμε και τα σπίτια που ήταν εκεί και τα αλώνια , υπάρχουν πάρα πολλά αλώνια εκεί που αλωνίζανε.....

7. Δήλαδή η έκταση του οικισμού ήταν αρκετά μεγάλη;

- Ναι ήταν μια κοιλάδα εκεί ..θα πρέπει να 'χε δυο,διομισυ χιλιάδες στρέμματα φαντάζομαι.Μετά ήταν λοιπόν κατοικημένη ...το Μεσσαίωνα κάπου δεν ξέρω ακριβώς ποια χρονολογία ..το 1720 μου χει πει κάποιος υπήρχε η ασθένεια της πανώλης και τα μικρά χωριά αραιώσανε πολύ στο πλυθησμό τους παράλληλα είχανε εκκενωθεί σε διπλανά χωριά ολόκληρα αγροκτήματα και ήτανε σπίτια και περιουσία ελεύθερη ...και αυτοί που είχανε συγγενείς φεύγανε από τους οικισμούς.Τελικά κάποια στιγμή ο οικισμός αυτός εγκαταλείφθηκε όπως και ένας μικρότερος δίπλα που λέγεται Καρυδάκι , εγκαταλείφθηκε και αυτός και...ήτανε εκεί χαλάσματα και οι περιουσίες φυσικά.Οι άνθρωποι όμως πηγαίνανε εκεί πότε- πότε και καλλιεργούσαν ιδιαίτερα τον πρώτο και δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο...Στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο είχε παεί και η οικογένειά μου εκεί επειδή υπήρχε απλοχωράδα εκεί για ζώα και κότες ..υπήρχανε κότες πολλές εκεί κτλ άγρια χόρτα και..ήτανε μέρος που μπορούσε κανείς να κρυφτεί.Εκεί μένανε διάφορες οικογένειες κάπως προσωρινά στεγασμένες.Από κει και μετά εγκαταλείφθηκε τελείως ο οικισμός και ήτανε ερειπωμένος εκτός από ένα σπίτι που το ...που επισκευάζανε την σκεπή προσωρινά για να μπορούν να καταφεύγουνε εκεί βοσκοί και αγρότες όταν έβρεχε.Αυτό ήταν το σπίτι του παππού μου και του προπάππου μου.Μετά ήταν αυτό χυμαδιό και ήταν σε κακή κατάσταση ...βρωμούσε ο κόσμος ήτανε ζώα εκεί μέσα , βοσκοί , σκύλοι ξέρω 'γω ..φωτιές βάζανε ήτανε κρανίου τόπος που λέμε. Μετά που γύρισα εγώ από την Γερμανία και αφού πέρασαν αρκετά χρόνια και εδραιώθηκα εδώ έτσι...οικογενειακά και οικονομικά κάποια στιγμή αποφάσισα να κάνω κάτι

εκεί και επειδή το χόμπυ μου ήταν οι αναδασώσεις ....ήμουνα δυσαρεστημένος από τη συνεργασία με τις διάφορες αρχές ...κοινοτήτες, δασαρχείο...και εθελοντές κτλ.Αυτό έγινε μετά το 1975 κάναμε εκεί μια αναδάσωση στο χωριό και επειδή υπήρχε πολύ γραφειοκρατία με τους άλλους επρότεινα στους φίλους μου που είναι και τώρα συνεργάτες μου στη Μηλιά να κάνουν αναδάσωση εκεί , που με λιγότερα χρήματα θα είχαμε καλύτερα αποτελέσματα με αυτή την έννοια.Και ξεκινήσαμε εκεί λοιπόν αναδασώσεις ...και καθαρίζοντας τον οικισμό και επιδιορθώνοντας ιδιαίτερα ένα δωμάτιο για να μπορεί να μένει ο «Μάριος» ο οποίος δουλεύει τώρα εκεί στη Μηλιά ..ο «Μάριος»... το φτιάξαμε και έγινε πολύ ωραίο για να μένει αυτός εκεί πέρα και άρχισε να μας ερέσει ο οικισμός , καθαρίσαμε τα δρομάκια , στυλώσαμε ότι ήταν επικίνδυνο να πέσει και άρχισε να μας ερέσει και γω επρότεινα τότε ..αυτή ήταν και η ιδέα..ξέρω γω κάποια στιγμή να το αναστυλώσουμε όλο και να γίνει ξέρω γω κάποιο επισκέψιμο σημείο ίσως.Δεν είχα συγκεκριμένη ιδέα δηλαδή.

8.Τα κίνητρα δεν ήταν δηλ.συγκριμένα ακόμα..

- Τα κίνητρα δεν ήταν συγκεκριμένα για να κάνουμε 100% κάτι τέτοιο ...αλλά αφού εφτιάσαμε το μέρος και εμένα προσωπικά μου άρεσε πολύ ,είχα ζήσει και παιδικά χρόνια εκεί, εσκέφτηκα να το αναστυλώσω.Μετά αργότερα το 1982 είχε ωριμάσει η σκέψη μέσα μου , ακόμα και για μια τέτοια μονάδα που είναι τώρα, γιατί είχα κάνει και σε άλλα μέρη τέτοια πρόταση εγώ.Στο Αρκάδι υπάρχει ένας οικισμός εγκαταλελημένος που λέγεται Μύλι σε αυτούς έκανα εγώ πρόταση το 1973-'74 να το αναστυλώσουμε και με κάλεσε ο Δήμος και έκανα μια ομιλία σε ένα καφενείο σε όλους τους κατοίκους ...το τί καλό θα ήταν να το αναστυλώσουμε , να είναι εργοδότες του εαυτού τους , των παιδιών τους να ελέγχουν....και θα είναι ένα θαυμάσιο μέρος αυτό κτλ και αφού τελειώσαμε όλες τις συνομιλίες ήρθε ένας ηλικιωμένος και μου είπε "ίντα 'ρθες να κουβεντιάσεις αν είσαι μεταξύ μας;Εαν σε ενδιαφέρει να αγοράσεις τον οικισμό πες το ξεκάθαρα να πιάσουμε τους ανθρώπους απόψε να κλείσουμε τη δουλειά εδώ επί τόπου". Λέω και γω κοίτα που έμπλεξα ...(γέλια)..ε και κάποια στιγμή έφυγα τους αποχαιρέτησα. Και μετά...είχε ωριμάσει αυτή η ιδέα το πρότεινα το 1982 λοιπόν συμφωνήσανε και οι άλλοι να κάνουμε κάτι τέτοιο..η οικογένεια του «Μάριου» ...αδέρφια πολλά και ο πατέρας.Συμφωνήσανε λοιπόν αυτοί , εγώ εν τω μεταξύ είχα αρχίσει να αγοράζω μικροιδιοκτησίες εκεί πράγμα που αυτοί δεν έκαναν τόσο ..έκαναν και αυτοί αλλά λιγότερο..

9.Εννοείτε τη γη...

- Ναι γη και χαλάσματα και έτσι σιγά σιγά κατέληξε να μεταπηδήσει το 95% έκτασης και σπιτιών σε μας και στην οικογένεια του «Μάριου».Το 1982 συμφωνήσαμε ότι θα την αναστυλώσουμε την Μηλιά και θα κάνουμε κάτι και αρχίσαμε αμέσως να μαζεύουμε γωνιόπετρες , ξύλα από κατεδαφίσεις γυρω γύρω στα χωριά και εδώ και ξέρω γω...έπιπλα και

αντικείμενα και προχώρησε μετά η δουλειά και μετά κάναμε ένα ..τότε σχεδόν πρωτόγονο ημιτελής ας πούμε έτσι ένα τετράδιο με κάτι σχέδια ενός μηχανικού και τις ιδέες τις δικές μας τί μπορούσε να γίνει ..σε σχήμα τετραδίου και το υποβάλλαμε στα διάφορα προγράμματα. Το υποβάλλαμε 6 φορές και μάλιστα μια φορά που εψάξαμε να δούμε την διαδικασία το είχαμε υποβάλλει κάπου εδώ και δεν πήγε καν στο Ηράκλειο για αξιολόγηση που έπρεπε να χε πάει γιατί εκεί ρωτούσαμε εμείς και λέει μα δεν είναι , δεν έγινε ακόμα , δεν ήρθε καν. Και μετά το ψάξαμε και το βρήκαμε σε κάποιο υπόγειο ξέρω γω της Νομαρχίας. Τέλος πάντων την 6η φορά λοιπόν επήγαινε και ένας φίλος στις Βρυξέλλες και μας λέει "ρε δώστε μια κόπια να την δώσω και κει" , και τη δώσαμε και ενώ είχε τελειώσει το πρόγραμμα από κει, το διαβάσανε γιατί τους άρεσε η ιδεολογία και μας βάλανε εκ των υστέρων μέσα στο πρόγραμμα. Ήρθε εδώ μια απόφαση από κει δηλ. χωρίς να περάσει από εδώ από τις αρχές και μπήκαμε το 1991 σε ένα πρόγραμμα Ιντερντ 2 και εργαστήκαμε εντατικά μετά '91, '92, '93 τρία χρόνια ,εμείς είχαμε κάνει και πάρα πολλά πράγματα πριν.

10. Ουσιαστικά δηλ. αρχικά προσπαθούσατε να πάρετε μια κρατική εποχορήγηση και προέκυψε..

- Ευρωπαϊκή επιχορήγηση ..όχι ,όχι γενικά επιχορήγηση ...είχαμε παραδείγματος χάρη υποβάλλει εμείς στην ΕΤΒΑ, στην Αγροτική τράπεζα και μας έτρωγε 2,5 χρόνια να μας πουνε όχι ας πούμε. Γραφειοκρατίες ανώφελες και άσκοπες. Τέλος πάντων μπήκαμε εκεί κάναμε μια δυνατή προσπάθεια μετά με πολλούς εργάτες κτλ και φτάσαμε περίπου, όχι στο αποτέλεσμα που είναι τώρα αλλά το πλησιάσαμε γιατί τέλειωσε το πρόγραμμα εμπας η περιπτωση το '93 και μετά εξεκινήσαμε σιγά σιγά να δουλεύουμε και να ..ακόμα δουλεύουμε.

11. Ποιές ήταν οι δυσκολίες που συναντήσατε στη διάρκεια της ανασύλωσης του οικισμού , υπήρχαν ας πούμε προβλήματα;

- Πολλά. Κατ'αρχήν οι δυσκολίες είναι αντικειμενικές να μπορείς να έχεις τα σωστά υλικά , το σωστό χρόνο ε...η περιοχή εκεί είναι τώρα πια όχι αραιοκατοικημένη είναι ε...λόγω αστυφιλίας κτλ έχει φύγει πολύς πληθυσμός και είναι δύσκολο να βρίσκεις κατάλληλους ανθρώπους , τεχνίτες , εργάτες κτλ όσους θέλεις και όταν τους θέλεις το να είναι κάπως εκπαιδευμένοι να κάνουν αυτό που θέλεις σωστά , το να βρίσκεις υλικά , τα οικονομικά. Παραδείγματος χάρη και στο πρόγραμμα που ήμασταν εμείς είχαμε μια επιδότηση 50% αλλά όταν λογαριάσεις εκεί ότι ο οργανισμός που επιβλέπει που ήταν ο ΟΑΔΥΚ ,εμείς δεν έχουμε παράπονο από τον ΟΑΔΥΚ , αλλά είναι ο κανονισμός έτσι ότι πληρώνεις εκεί ένα ποσοστό ξέρω γω τόσο τα εκατό, 12 δεν ξέρω πόσο είναι ...όχι μπορεί να κάνω λάθος δεν θυμάμαι ακριβώς μετά , πρέπει να πληρώνεις σε όλα ΦΠΑ υψηλό και όταν το μαζέψεις αυτό σου μένει από την επιδότηση τρέχοντα χρήματα ένα 38 τα εκατό ας πούμε ή

ένα 35 δεν ξέρω ακριβώς. Και αυτό είναι δύσκολο..να αντιμετωπίζεις μετά..δηλ. το μέρος το δικό σου...γιατί πρέπει 50 τα εκατό να πληρώνεις εσύ , να βρεις αυτά τα χρήματα επίσης το δρόμο από το Βλάτος στην Μηλιά , τον οποίο είχαμε ανοίξει ιδιωτικά εμείς παλιά σιγά-σιγά , μας είπαν ότι αυτός που είναι κατά κάποιο τρόπο δημόσιος ότι θα πληρωθεί εκατό τις εκατό , δεν θα πληρωθεί μόνο 50 τα εκατό ότι θα πληρωθεί ολόκληρος.Οπότε εμείς εβρηκαμε έναν εργολάβο και του είπαμε "ξέρεις φτιάχνε το δρόμο εδώ κάπως καλό όπου έχει χαμηλώματα και υψώματα ίσιωσε τα , πλάτυνε τον λίγο " και εδημιουργήθηκε εκεί έξοδα 10 εκατομμυρίων τότε.Και μετά μας είπαν" Α δεν περνάει θα πάρετε μόνο 50 τα εκατό επιδότηση για το δρόμο".Μα λέμε "αυτό το χρησιμοποιεί η κοινότητα κτλ" .....

12. Εσείς δηλαδή το δρόμο τον είχατε ήδη φτιάξει;

- Όχι είχαμε κάνει την διάνοιξη αλλά τον εφτιάσαμε καλύτερο στο πρόγραμμα μέσα και μας είπαν στη αρχή ότι αφού είναι δημόσιος θα πληρωθεί 100% όχι μόνο 50 τα εκατό που ήταν το πρόγραμμα μας εμάς.Αλλά μετά αφού τον εφτιάσαμε και κόστισε πάρα πολύ μας είπαν όχι μισό θα πάρουμε , μισή επιδότηση 50 τα εκατό.Λέμε "μα είναι και της κοινότητας" λένε "φέρτε ένα χαρτί από την κοινότητα". Το πήγαμε πάλι δεν πέρασε λέμε "το χρησιμοποιεί και το δασαρχείο, αναδασώνει μέχρι την Μηλιά, μέσα στη Μηλιά " λένε" αν φέρετε χαρτί εντάξει "φέραμε το χαρτί πάλι όχι και έπρεπε λοιπόν εμείς τότε να βρούμε εκτός το μέρος το δικό μας ...ε εκτός το μέρος που επιδοτείται έπρεπε να βρούμε το υπόλοιπο μισό ήταν 5 εκατομμύρια τα οποία μοιραστήκαμε και οι άλλοι ήταν πολλοί εγώ ήμουνα ένας.Τότε παραλίγο να πουλήσω ένα μέρος από τη Μηλιά δηλ. τα προβλήματα ήταν πάρα πολλά.Μετά ήταν η απόσταση από εδώ εκεί , εγώ έπρεπε να πηγαίνω να επιβλέπω , να λέω τη γνώμη μου.

13. Εσείς τότε μένατε Χανιά;

- Ναι , ναι βέβαια εδώ έμενα και έπρεπε να έχω γνώμη όμως και έτσι έπρεπε να πηγαίνω.Τα σαββατοκύριακα μου τα περνούσα εκεί , ενδιάμεσα πεταγόμενα να δούμε κάτι, να αποφασίσουμε και να γυρίσω.Το Σαββατοκύριακό δούλευα φουλ και μια φορά ήμουνα τόσο κουρασμένος οδηγώντας προς τα Χανιά παραλίγο να σκοτωθώ γιατί κοιμήθηκα στο δρόμο δηλαδή ένα σωρό προβλήματα αλλά είχα αγάπη πολύ για το αντικείμενο και είχα και πάρα πολύ καλούς συνεργάτες ιδιαίτερα το «Μάριο» , ο οποίος αν έλειπε δεν θα πραγματοποιούνταν η προσπάθεια αυτή γιατί ήταν σαν να ήμουνα και γω εκεί.Κατ'αρχήν εξελίχθηκε σε άριστο τεχνίτη, σε έναν άριστο διαχειριστή των πραγμάτων όλων κτλ.

14.Θέλετε να μου πείτε κάποια πράγματα για τα άτομα που ζουν και εργάζονται στον οικισμό...πόσα άτομα είναι..;

- Αυτό που θα σου πω ...εγώ τώρα δεν.. ασχολούμαι έτσι ..συμβουλευτικά , όταν έχουμε

αναδασώσεις , όταν έχουμε σύσκεψη κτλ.Αυτοί που εργάζονται μέσα είναι ο «Στέλιος»³⁰ και ο «Μάριος» που έχουν ...σαν ομόρρυθμη εταιρία είμαστε..έχουμε αποφασίσει και οι μεν και δε ποιοί θα είναι μπροστά να κάνουν κουμάντο ουτως ώστε και στις συσκέψεις να μην είναι πολλά άτομα , να έχουμε γραφειοκρατίες και απόψεις πολλές άρα δυσκολίες στην λήψη αποφάσεων και έτσι και ο «Μάριος» και ο «Στέλιος» διαχειρίζουν και αποφασίζουν για όλους μας αυτοί δουλεύουν σαφώς εκεί , ο μάγειρος μετά ο σερβιτόρος ο «Δημήτρης»³¹ και η Θεοδώρα η οποία βοηθάει εκεί και στα δωμάτια , η Μαρία βοηθάει στην κουζίνα και καθαρίζει , η Πέπα επίσης βοηθάει και αυτή εκεί , ο Ιορδάνης ζυμώνει πότε βοηθάει στα ζώα πότε βοηθάει τον σερβιτόρο, μόνιμα στην Μηλια μένει ο «Δημήτρης» και η Θεοδώρα.Παλιά έμενε και ο Φρέντυ ο οποίος είναι για αγροτικές δουλειές σε ένα μικρό δωμάτιο εκεί αλλά εν τω μεταξύ ήρθε ο αδερφός του και μένουν στο χωριό σε ένα μεγαλύτερο σπίτι , και ο Φρέντυ λοιπόν ο οποίος ασχολείται με τα ζώα και που έχει έτσι.. καρδιά προσανατολισμένη προς τα ζώα πολύ ωραία και τα χειρίζεται σωστά και βοηθάει και στους κήπους και πότε ποτε βοηθούσαν και τα αδέρφια του δε ξέρω..τώρα τελευταία αλλά έχουν έρθει και τα παιδιά της Πέπας και βοηθούν και αυτά και μια άλλη κοπέλα από την Αλβανία που μένει στο Βλάτος , το όνομα της με Βίκυ μοιάζει κάπως έτσι.Αυτοί.

15. Ασχολείστε με την οικολογία εννοώ γνωρίζετε την δράση τοπικών κινημάτων οικολογικών ή και παγκόσμιων.Γενικά έχετε κάποια σχέση με την οικολογία , σας ενδιαφέρει , έχετε συμμετάσχει ας πούμε σε δράσεις ίσως τοπικές;

- Ω ναι έχω συμμετάσχει πάρα πολλές φορές , λαβαίνω μέρος κατάρχην σε αναδασώσεις ή λάβαινα μέρος παλιά πάρα πολύ...

16. Στην Κρήτη ή και σε άλλες περιοχές;

- Στην Κρήτη αλλά, παλιά έχω κάνει μετά το 1970 μέχρι το '80,'85 ας πούμε...ήταν ελάχιστοι αυτοί που ασχολούνταν με οικολογία και έτσι ήμασταν πολύ λίγοι και μας θεωρούσαν και κάπως λοξούς.

17. Αυτό το ερέθισμα σας για την οικολογία προήλθε από τη ζωή έξω;

- Και από τη ζωή έξω και από τη ζωή εδώ , το σπίτι μας είναι σε ένα μέρος που είναι καταπράσινο έχει ελιές , καστανιές , δρόμους που πήγαινα εγώ στο σχολείο μου και στο καφενείο ήταν τελείως σκεπασμένος από δέντρα δε σε βλεπε καθόλου ήλιος να πας μέχρι εκεί ας πούμε.Είναι δηλ. μια φυσική αγκαλιά και έτσι το 'χα αυτό σε νοσταλγία και όταν βλέπω ας πούμε τα Ακρωτήρια της Κρήτης και τα βουνά που είναι σπανά ....το θεωρώ αυτό μια

³⁰ Ψευδώνυμο του γαμπρού των ένα εκ των ιδιοκτητών, του «Διονύση», ο οποίος έχει αναλάβει πια τον ρόλο του στον οικισμό.

³¹ Ψευδώνυμο του μάγειρα του οικισμού.

αρρώστια δημιουργημένη από τον άνθρωπο και έτσι είχα κινητοποιηθεί νωρίς δεν ξέρω γιατί ...ίσως γι'αυτό.Επίσης εμείς είχαμε προβλήματα με τους βοσκούς από υπερβόσκηση και πυρκαγιές κτλ και είχα δει αυτό σαν μικρό παιδί σαν κίνδυνο.Παραδείγματος χάρη ο πατέρας μου πολλές φορές κινδύνευσε να καεί από πυρκαγιές προσπαθώντας να σβήσει τη φωτιά για να μην περάσει να μας κάψει ελιές , καστανιές ή τέτοια πράγματα και ήξερα αυτό το πρόβλημα από μικρό παιδί το είχα ζήσει πολύ έντονα και έτσι είχα αυτή την τάση.Και τώρα ας πούμε που έχω μεγαλώσει πιο πολύ συνεχίζω να αναδασώνω όσο μπορώ.Εδώ γύρω από το σπίτι , έξω από το κήπο μου έχω περάσει φέτο 300 με 350 δέντρα που έχω φυτέψει εκτός κήπου.Δηλαδή κάθε χρόνο αρχές του χειμωνα , σε λίγο δηλαδή, βλέπω σημεία που είναι κενά και φυτεύω κάθε χρόνο τώρα πια τόσα δέντρα που μπορω να περιποιηθώ δηλαδή περίπου στα 10 και τα οποία μπορώ να ποτίζω μετά το καλοκαίρι να ξεπεράσουν τον κίνδυνο , να τ'αφήσεις μονα τους.Αλλά έχω αναδασώσει παλιά με ομάδες και εδώ , στον Άγιο Ματθαίο , στους Αγίους Αποστόλους , εκεί στο χωριό στο δρόμο που πάει στη Μηλιά και τώρα τελευταία έχω φυτέψει διάφορα δέντρα.Καλά και στη Μηλιά έτσι και αλλιώς αναδασώνουμε ακόμα συνέχεια , εκεί που είναι τα σπίτια απέναντι , έχουμε φυτέψει 750 χαρουπιές.Καλά και η αναδάσωση αυτή ..το παρκο που είναι ηγαίνοντας στη Μηλιά , το πάρκο της Ειρήνης που σου είπα, αυτό ήταν μεγάλη ιστορία το δουλεύαμε χρόνια.Εγώ ζητιάνεψα στην Γερμανία χρήματα από το υπουργείο Γεωργίας και πήραμε τότε 30.000 ευρώ στην αρχή και μετά 8.500ευρώ, 7.500ευρώ εε μάρκα, μάρκα συγνώμη και είχαμε συνεργείο ολόκληρο και φυτέψαμε πάρα πολλά δέντρα και υπάρχει ακόμα αυτό το πάρκο. Και γενικά με την οικολογία σας είπα εκείνο το σεμινάριο που είχαμε κάνει με την οικολογία και τη γεωργία ...είχα κάνει με πρόγραμμα του Ινστιτούτου του Γκαίτε , επειδή τα χρήματα που διαχειριζόμουν εγώ για τις εκδηλώσεις αυτές στο Γκαίτε , πολλές φορές δεν τα έκανα πάντα για ομιλίες , για μουσικές , για σεμινάρια τα οποία είναι ωραία σαφώς αλλα είναι πάντα θεωρία εγώ είμαι πάντα υπέρ τη πράξης. Ακόμα και το Ευαγγέλιο λέει η αγάπη είναι πράξεις ο Απόστολος Παύλος τα λέει αυτά βέβαια μπορεί να λες ότι αγαπώ όλο το κόσμο και άμα σου ζητούνε λιγό χρόνο ,λίγο χρήμα ,λίγο κόπο να δώσεις από το εαυτό σου γίνεσαι άφαντος. Γι'αυτό το λογο πρέπει όλα κάπου να δημιουργούν και κάτι χειροπιαστό όχι λόγια.Και έτσι λοιπόν έκανα κάτι , απέσπασα αρκετα χρήματα για θεωρητικές εκδηλώσεις τις οποίες τις εκτιμώ βεβαίως έκανα σεμινάρια για αγρότες παραδείγματος χάρη , για μελισσοκόμους και την αναδάσωση που έπαιρνα χρήματα και τα χρησιμοποιούσα αμέσως.Επίσης έστειλα μια χρονιά 1000 δέντρα στους μελισσοκόμους της Κέας , στη Τζια ...οι μελισσοκόμοι θέλανε φυτά μελισσοκομικά και κάποιος τους είπε ότι ένας ασχολείται ,εγώ, και με πήραν τηλέφωνο και τους λέω "και πόσα θα θέλατε" και μου είπαν "και χίλια να είναι καλά είναι".Και αμέσως κινητοποιήθηκα εγώ μου 'δωσε μερικά το δασαρχείο ,

εγώ έχω πάντα εδώ ένα κήπο ένα φυτώριο δηλ.που λενε και εμάζεψα και από άλλους ομοιοδεάτες και αγόρασα και μερικά , μου δώσανε εκπτώσεις τα φυτώρια ,μου δωσε η ANEK έκπτωση για τη μεταφορά 50% σε ένα φορτηγό , το φορτηγό μου έκανε καλή τιμή και εφορτώσαμε 1000 ακριβώς δέντρα και τα στείλαμε στη Τζιά.Λοιπόν αυτοί όταν τα λάβανε με πήρανε τηλέφωνο και μου λένε "πω,πω τα στείλατε" και λέω "μα αυτό δεν θέλατε ;" " μα δε το περιμέναμε αμέσως να τα στείλετε".(γέλια).Τέλος πάντων τα πήρανε , τα φυτέψανε δηλ. όταν είσαι αγκαζαρισμένος ...ε επίσης γράφω άρθρα πότε πότε οικολογικά σε εφημερίδα άμα τα Χανιώτικα Νέα έχουν στο κομπιούτερ αυτά και μπορούν με το όνομα ξέρεις να τα βρούν αν θέλεις πάρτα τα.

18. Θέλω να μου πείτε κατά πόσο πιστεύετε η Μηλιά πια ,σε αυτή τη φάση, είναι αυτάρκης και αυτόνομη;

- Κοιτάξτε αυτάρκης τελείως δεν μπορεί να είναι κανείς πουθενά στο κόσμο τώρα εκτός αν το εννοείται ως οικονομική οντότητα αν δηλ .είναι τόσο εντάξει οικονομικά που να μπορεί να προμηθεύεται ..στα προϊόντα δεν κανείς να είναι αυτάρκης γιατί οπωσδήποτε χρειαζόμαστε ζάχαρη, χρειαζόμαστε καφέ και τέτοια πράγματα αλλά εμείς είμαστε ευχαριστημένοι να μπορούμε να παράγουμε ένα μεγάλο μέρος των πραγμάτων που καταναλώνονται εκεί γιατί κατ'αρχήν ξεκινήσαμε με αυτή την ιδέα.Είπαμε αν το φτιάσουμε , αν φτιάσουμε την Μηλιά όπως θέλουμε τότε πρέπει να την φτιάσουμε σωστά αυτοί που θα έρχονται εδώ να μην εκμεταλλεύοντε να μην τους εκμεταλλευόμαστε αλλά να έρχονται εδώ και πράγματι να απολαμβάνουν κάτι το σωστό και το υγιεινό αν είναι φαγητό παραδείγματος χάρη, ένα καλό ύπνο , ένα καλό περιβάλλον να κινούνται και ένα πολύ καλό φαγητό να τρώνε που και λίγο άρρωστοι να είναι ας πούμε να γίνουν καλά να μην γίνει το αντίθετο.Και έτσι ότι δεν παράγουμε εμείς οικολογικό , που από το 1982 σημειωτέον έχουμε σταματήσει να χρησιμοποιούμε χημικά λιπάσματα που αποφασίσαμε να φτιάξουμε τη Μηλιά και δεν ψεκάσουμε χρησιμοποιούμε μόνο οικολογικά πράγματα δηλ.οικολογικά σκευάσματα να καταπολεμήσουμε καμιά ασθένεια και οικολογικά λιπάσματα κυρίως κοπριά και κοπρόχωμα.Και ότι όμως δεν παράγουμε γιατί δεν είμαστε σε θέση ακόμα να παράγουμε τα περισσότερα , ότι δεν παράγουμε το παίρνουμε από πιστοποιημένους παραγωγούς όπως η Γαία εδώ και διάφοροι αγρότες που παράγουν οικολογικά προϊόντα.

19. Και μια τελευταία ερώτηση τί γνωρίζετε για την προσπάθεια που κάνει η Βάμος Α.Ε. και αν πιστεύετε ότι διαφοροποιούνται οι στόχοι της Μηλιάς από την εταιρία Βάμος Α.Ε. δηλ.διακατέχετε από ίδιες φιλοσοφίες; Θεωρείτε ότι είναι δυο διαφορετικές προσπάθειες , έχουν διαφορετικούς προσανατολισμούς; Με άλλα λόγια ποιά είναι τα κοινά τους στοιχεία ή αυτά που τις διαφοροποιούν ;

- Κατ'αρχήν από ότι λένε οι στατιστικές , τα στοιχεία εμείς είμαστε οι πρώτοι οικολογική αγροτουριστική μονάδα στη Κρήτη ίσως από τις πρώτες της Ελλάδας δεν ξέρω άλλες στατιστικές και έγιναν μετά όμοιες προσπάθειες και με χάρά μου γιατί στην αρχή με ειχανε πάρει και μενα προσωπικά τηλέφωνο αν θέλω παραδείγματος χάρη σε κάποιο χωριό να κάνω κάτι όμοιο , αν θα θελα να τους πω από την εμπειρία μου και από την εμπειρία μας αλλά αν όχι πάλι δεν παρεξηγούν καταλαβαίνουν ότι είναι θέμα ανταγωνισμού και τέτοια πράγματα μου έλεγαν.Τους έλεγα δεν υπάρχει θέμα ανταγωνισμού εδώ μακάρι όλη η Κρήτη να γίνει οικολογική και όχι μόνο για τις αγροτουριστικές μονάδες αλλά γενικά για την γεωργική παραγωγή και την κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα και είμαι στη διάθεσή σας να πω ότι ξέρω μπορεί αυτό να μην είναι σωτήριο αλλά ότι ξέρω είναι ανοιχτό για όλους , προσβάσιμο για όλους.Με αυτή την έννοια εγώ χαίρομαι..εγώ emίλησα σε 2-3 μέρη.Η Βάμος Α.Ε. έγινε μετά από μας αλλά έχει όμοια χαρακτηριστικά και νομίζω όμοιους σκοπούς εμείς σε διάφορες συναντήσεις , σεμινάρια κτλ συνεργαζόμαστε.Συνεργαζόμαστε μάλιστα πολύ αρμονικά με αυτόν που είναι πρόεδρος εκεί .. ο «Γιώργος»³² είναι φίλος μας και τα βρίσκουμε πολύ καλά.Βέβαια αυτοί παραδείγματος χάρη είναι σε ένα κάπως ...σε μια μικρή κωμόπολη ή μεγάλο χωριό όπως το πούμε και τα σπίτια τους είναι σκόρπια οπότε οι επισκέπτες τους δεν ανήκουν σε μια μονάδα που να είναι έτσι..μαζεμένη , ενιαία και κοντά τα σπίτια έτσι το ένα με το άλλο για να αποτελούν μια γειτονιά που ο επισκέπτης ανήκει σε μια ομάδα που αυτό το χρονικό διάστημα είναι εδώ έτσι..και μπορεί να συναντιέται στα δρομάκια της γειτονιάς , στο εστιατόριο κτλ αλλά είναι σκόρπια εκεί και πρέπει να συναντώνται στο εστιατόριο τους ή στη ρεσεψιόν αυτή είναι μια μεγάλη διαφορά.Αλλά αυτοί δεν ξέρω πως θα το έχουν οργανώσει ή λύσει με τον Α ή Β τρόπο. Αλλά γενικά εγώ βλέπω έτσι παράλληλες προσπάθειες , αρκετά όμοιες και νομίζω ότι είμαστε ανοιχτοί και οι δυο για ανταλλάγη εμπειρίας και πληροφοριών.Και έτσι έπρεπε να είναι όλες αυτές οι προσπάθειες σε όλη την Ελλάδα.

20.Ευχαριστώ.

---

³² Ψευδώνυμο για τον πρόεδρο της Βάμος Α.Ε.

3. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΜΟΝΙΜΟ ΚΑΤΟΙΚΟ ΚΑΙ ΜΑΓΕΙΡΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ.

Συνέντευξη με τον μάγειρα και κάτοικο του οικισμού της Μηλιάς.

1. Να ξεκινήσουμε από την αρχή.Από πού είσαι «Δημήτρη»;

- Εγώ είμαι Σέρβος , από τη Σερβία.

2. Και πόσα χρόνια είσαι στην Ελλάδα;

- Τώρα 10 χρόνια.

3. Δέκα χρόνια στη Μηλιά ή γενικότερα στη Κρήτη;

- Πάνε 7 χρόνια τώρα στη Μηλιά.

4. Και πώς έμαθες για τη Μηλιά;Γνώριζες κάτι από πριν για τη Μηλιά για το πώς λειτουργεί ο οικισμός;

- Γενικότερα ήξερα για τη Μηλιά επειδή ο προηγούμενος εργάτης που δούλευε στη θέση μου , αυτός ερχόταν από τη χώρα Σφακίων όπου δούλευα εγώ.Βασικά ήταν τα δυο μέρη που δούλευα εγώ , Χώρα Σφακίων και εδώ.Ήξερα για την ύπαρξη της Μηλιάς μ'άρεσε που ήτανε εστιατόριο και ξενοδοχείο σε ένα επίπεδο και επειδή έχω συλ(γέλια) αποφάσισα να έρθω εδώ.

5. Πώς είναι η ζωή στις Μηλιές;

- Στη Μηλιά.

6. Στη Μηλιά σωστά.

- Η ζωή είναι .. η δική μας ζωή είναι εντάξει.. δεν έχουμε πολύ χρόνο δουλεύουμε , κοιμόμαστε εδώ , η φύση είναι ωραία.

7. Μένεις όλο το χρόνο εδώ;

- Όλο το χρόνο . Δουλεύουμε αρκετές ώρες οπότε δε βλέπουμε πολλά πράγματα. Βλέποντας τις συνθήκες ζωής και εργασίας είναι καλά.

8. Τί σε έκανε να προτιμήσεις να ζήσεις εδώ;Κατ'αρχήν να σε ρωτήσω σκέφτεσαι να ζήσεις εδώ;

- Ήταν μια προσπάθεια να σώσω τα χρήματα μου να μην έχω βιτρίνες και μαγαζιά δίπλα. Εγώ εκτεθειμένος είμαι ικανός να κάνω καταστροφικά πράγματα οπότε καλύτερα ήταν να απομακρυνθώ από μαγαζιά γενικότερα. Εγώ είμαι χειρότερος από μια γυναίκα.(γέλια)

9. Γενικά η ζωή στον οικισμό πώς είναι καθημερινά :πότε ξεκινά η μέρα σας; Κατ'αρχήν πόσα άτομα είσαστε το χειμώνα;Ας το πάρουμε από την αρχή το χειμώνα.

- Είμαστε γύρω στα δέκα άτομα από τα οποία σε άμεση διαθεσιμότητα είμαι εγώ και η

Τοντόρα που σημαίνει ότι μένουμε εδώ. Οι άλλοι έρχονται θώρη εργασία οι οποιοι είναι συνολικά 4 άτομα . Ο «Στέλιος» και ο «Μάριος» άνετα τους υπολογίζεις και αυτούς σαν εργατέσειπειδή και αυτοί είναι παρόντες κατά της διάρκειας της ημέρας είτε ο ένας είτε ο άλλος εργάζονται και αυτοί δηλαδή ο καθένας στο πάσο του (πόστο του;).Κάποια στιγμ'η πέρνουμε και άλλους δηλαδή μπορεί να πάρουμε και κάποιον άλλο εργάτη ο οποίος θα είναι εποχιακός ο ..... είναι ένα παιδί από την Αλβανία ο οποίος ασχολείται με τα χωράφια και αυτός είναι μέλος της ομάδας συνολικά γύρω στα 10 άτομα. Τα οποία και πάλι ανάλογα με την εποχή μπορεί να μην έρθουν μπορεί να είμαστε όλη τη μέρα εδώ εγώ και η Τοντόρα το οποίο πράγμα σημαίνει δουλεύουμε 100 μέρες το χρόνο και τις υπόλοιπες μέρες μπορεί να είμαστε 3-4 άτομα , τις υπόλοιπες 100 μέρες 3-4 άτομα.Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και των γιορτών μπορεί αυτός ο αριθμός των εργατών να ανεβει και στα 8,9 και 10 άτομα.

10. Τί είδους δραστηριότητες περιλαμβάνει ο οικισμός; Ποια άτομα ασ πούμε τις κάνουν κάθε μέρα υπάρχει κάποιος καταμερισμός ή όλοι κάνετε τις δουλειές μαζί;

- Καλά οι περισσότεροι βέβαια είναι ικανοί για όλα που σημαίνει ότι μπορούμε ..να κάνουμε διάφορες δουλειές γιατί είναι πολλά πράγματα τα οποία δεν αφορούν εμένα προσωπικά αλλά μπορώ να τα κάνω. Είναι κάποια πράγματα που δεν τα κάνω αλλά το ποσοστό των πραγμάτων που μπορώ να κάνω είναι μεγάλο : μπορώ να ζυμώσω το ψωμί , μπορώ να φτιάξω το φαγητό μπορώ να κάνω πράγματα που ασ πούμε δεν κάνω τώρα αλλά εκείνη τη στιγμή που θα χρειαστεί το χειμώνα να φτιάξω ένα ψωμί , να φτιάξω κάποιο φαγητό που δεν θα είναι οι άλλοι που κανονικά το κάνουν μπορώ να το κάνω και το κάνω βέβαια.Βασικά ασχολούμαι με τους πελάτες μας είτε χρησιμοποιώντας ελληνικά είτε άλλες γλώσσες οπότε είμαι πιο πολύ με τον κόσμο.

11. Μιας και μίλησες για τον κόσμο τί είδους άτομα επισκέπτονται τη Μηλιά;

- Καλά το προφίλ των πελατών έχει αλλάξει μπορώ να πω δραματικά από την ώρα που ήρθα εγώ .Παλιά αυτά που έχω ακουστά είναι άλλα πράγματα .

12. Ποια είναι η δική σου εμπειρία;

-Έχω την αίσθηση ότι τελευταία μας προτιμούν πιο πολύ πιτσιρικάδες ιδιαίτερα το χειμώνα οι οποιοί έρχονται να περάσουν όχι σαββατο κύριακό αλλά στα μέσα της εβδομάδας πιο πολύ δηλαδή μου κάνει εντύπωση τον τελευταίο χειμώνα για μένα ότι ερχόταν φοιτητές .

13. Έλληνες ή του εξωτερικού;

- Έλληνες φοιτητές έχουμε και μερικούς ξένους φοιτητές οι οποιοί σπουδάζουν στο Ρέθυμνο και έρχονται εδώ εντάξει τώρα το χειμώνα όχι και τόσο πολύ αλλά το καλοκαίρι ναι ασ πούμε νέους ανθρώπους και έχουμε ανθρώπους οι οποιοί είναι σε ένα μέσαιο οικονομικό προφίλ δεν είναι ούτε πλούσιοι ούτε ...δηλ η φιλοσοφία του ανθρώπου χαμηλού προφίλ τον οποίο

ονομάζω χαμηλού προφίλ εγώ δεν είναι αυτοί. Δεν τους ενδιαφέρει αυτό το πράγμα ξέρεις τί πιστεύω εγώ; επειδή αυτός έχει ένα διαθέσιμο χρηματικό ποσό το μήνα το οποίο το εκμεταλλεύεται όπως μπορεί και συνήθως δεν είναι βιολογικά φαγητά ξέρεις δεν είναι ζύλινα τραπέζια παρά είναι εστιατόρια μαγαζιά έχουν μεγαλύτερες απαιτήσεις οι οποίες ξεπερνούν αυτά που μπορούμε να προσφέρουμε εμείς . Δηλαδή ενός μεσαίου επιπέδου προς υψηλού. Όπως βλέπεις οι άλλοι πελάτες μας είναι.. εντάξει δεν ξέρω τί ευκαιρίες είχες σήμερα να δεις αλλά είναι τέτοιου προφίλ .

14. Επηρρεάζει το ότι έχει ας πούμε (ο οικισμός) περιορισμένο ηλεκτρικό ρεύμα και γενικά έναν πιο οικολογικό προσανατολισμό ;Επηρρεάζει με κάποιο τρόπο τους επισκέπτες;Το προτιμούν , το επιλέγουν;

- Ναι , ναι και βέβαια επηρεάζονται . Τώρα τελευταία έχουμε ένα πολύ καλό φωτοβολταϊκό σύστημα το οποίο έχει λύσει πολλά προβλήματα και οι άνθρωποι έχουν κατά τη διάρκεια της νύχτας εξασφαλισμένο το φως πρώτα από όλα στα δωμάτια που είναι πολύ σημαντικό αν κάποιος θέλει να πιει ένα φάρμακο ή ξέρω γω θέλει να βρει το παππούτσι του για να πάει τουαλέτα μπορεί να το κάνει άνετα τώρα . Παλιά δεν μπορούσε να το κάνει πολλές φορές επειδή κατά τη διάρκεια της ν'υχτας είχε κοπεί το ρεύμα ας πούμε . Το νερό είναι εξασφαλισμένο και αυτό είναι δυο δεξαμενές οι οποίες παλεύουν αυτά ακριβώς που χρειαζόμαστε εδώ.

15. Εσένα αυτό δεν σε επηρεάζει;

- Ποιο;

16. Η τεχνολογία που υπάρχει εδώ ;

- Εγώ τεχνολογικά είμαι πολύ εξελιγμένος οτι θέλω φαίνεται(το έχω). (γέλια)Το δωμάτιο μου είναι σαν το space... έχω τα πάντα έχω 2 terra byte στους σκληρούς δίσκους μπορείς να φανταστείς 2000 και ,κανάλια διάφορα συν NOVA οπότε τεχνολογικά δεν μου λείπει και δεν μας λείπει τίποτα επειδή ουσιαστικά εγώ και η Τοντόρα απολαμβάνουμε όλα αυτά . Ξεκινώντας από το μηδέν επειδή ερχόμενοι εδώ δεν υπήρχε τίποτα έφερα την πρώτη τηλεόραση ας πούμε και σιγά-σιγά βήμα βήμα εξελίχθηκε έτσι . Επειδή εγώ προσωπικά δεν μπορώ χωρίς τον υπόλοιπο κόσμο έχοντας τα κανάλια αυτά που είναι τόσα πολλά που δεν τα χρειάστηκα ποτέ ας πούμε πολλά από αυτά . Έχω πρόσβαση στον κόσμο ανά πάσα στιγμή ότι και αν με ενδιαφέρει μπορώ να επικοινωνήσω . Και τώρα είναι διαθέσιμα στους πελάτες μας ελεύθερα και αυτό είναι συν για μένα προσωπικά γιατί μπορώ να στείλω τα e-mail , να ενημερωθώ είναι σημαντικό τουλάχιστον για μένα είναι πολύ σημαντικό .

17. Τί παράγει ο οικισμός ;Θέλεις να μου πεις έτσι κάποια πράγματα για τα προϊόντα;

- Κατ'αρχήν να ξεκαθαρίσω κάτι ο στόχος είναι η αυτονομία η οποία δεν γίνεται ούτε σε μια

χώρα πάντα πρέπει να εισάγεις κάτι , να αγοράζεις κάτι να βρίσκεις κάποια άλλα που εκείνη τη στιγμή δεν έχεις ή δεν είχες ποτέ ας πούμε .Η Μηλιά τώρα παράγει κατά τη γνώμη μου το καλοκαίρι χωρίς να είμαι σίγουρος αλλά 70% των υλικών : το κρέας, το γάλα , τυριά ,τα λαχανικά , τα φρουτάκια που μαζεύουμε συνήθως και κερνάμε μετά από το φαγητό αλλά κάθε 10-15 μέρες τα αλλάζουμε αυτά και έρχεται άλλο φρούτο και άλλο και άλλο. Νομίζω ότι κατά 70% είναι δικά μας τα προϊόντα σε όλο και όχι σε λεπτομέρειες επειδή σίγουρα το πιπέρι το αγοράζουμε , τον ελληνικό καφέ τον αγοράζουμε τα πολλά πράγματα τα αγοράζουμε ας πούμε.Και ευτυχώς , δηλαδή δεν μπορείς να μην τα έχεις αλλά πρέπει να τα αγοράσεις δεν έχουμε πολλά πράγματα είναι ελληνικός , νες και 5 άλλα πράγματα , αναψυκτικά είναι 2-3 οπότε δεν πάμε στα πολλά τα οποία αγοράζουμε. Αλλά για παράδειγμα τώρα έχοντας τον φρέσκο χυμό δεν υπά ρχει λόγος να αγοράσουμε πορτοκαλάδα έχουμε γκαζόζα και μπυράλ δεν στηρίζουμε την coca cola που σημαίνει ότι γκαζόζα και μπυράλ μας κάνουν και μετά φρέσκο χυμό πορτοκάλι αντί για πορτοκαλάδα , λεμονάδα που φτιάχνουμε εμείς αυτά είναι τα 3-4 πράγματα που μπορεί να πάρει ένας άνθρωπος ο οποίος δεν καταναλώνει οινόπνευμα ας πούμε. Αν είναι μπύρα είναι μύθος είναι μια μπύρα που μας κάνει εδώ είναι πολύ απλοποιήμένα τα πράγματα λόγω στα άλλα μαγαζιά που μπορείς να παραγγείλεις ξερω γω ότι μπύρα και αν φανταστείς δεν είναι απλοποιημένα τα πράγματα καλύτερα κατά τη γνώμη μου επειδή είναι τα πέντε πράγματα που ουσιαστικά τα πληρώνει ο χωριάτης εδώ γυρω γύρω τσικουδιά , κρασάκι . Τώρα είμαστε λίγο πιο εξελιγμένοι στα εμφιαλωμένα κρασιά αυτό είναι ...δεν στηρίζεται στη φιλοσοφία που είπα αλλά μας καλύπτει στο σημείο των πεποιθήσεων επειδή κάποια στιγμή εμένα προσωπικά μου είπαν οτι το κρασί μας είναι χάλια ο άλλος δίπλα μόνο δυο λεπτά προηγουμένως μου είπε ότι το κρασί μας είναι καταπληκτικό .Είμαστε 1000 γούστα και οι άνθρωποι διαφέρουν τόσο πολύ και εγώ προσωπικά λέω ..ήταν η γαλλίδα που μου είπε ότι το κρασί ήταν χάλια και δεν θα ξεχάσω ποτέ και λέω προσωπικά γιατί να μην δώσω μια ευκαιρία της γαλλίδας , της κ.γαλλίδας να κάψει 100 ευρώ για ένα εμφιαλωμένο κρασί να μην μας το πει αυτό επειδή , το κρασί αυτό το χάλια είναι μέρος της ιστορίας του χωριάτη εδώ ο οποίος ο παππούς του πολεμούσε τους Τούρκους να μην το πει μπροστά στη μούρη στη Μηλιά επειδή έχει και πινελιά . Δηλαδή ήθελε και το κρασάκι του (ο χωριάτης) το οποίο ο Τούρκος δεν το ήθελε και ήτανε...δηλαδη αυτό το κρασί έχει χύσει και αίματα στο παρελθόν είναι ένα ρωμείο είναι πολύ σημαντικό για την ιστορία του ...της Δυτικής Κρήτης και όχι μονο βλέποντας τους Τούρκους πάρε και τους Ενετούς και όλα αυτά που έχει περάσει ο χωριάτης εδώ δεν είχε άλλο. Είχε το ρωμεικο και μόνο το ρωμείο , είχε το γάλα του είχε τα 3-4 που λέω εγώ ..μια απλή ζωή όπως έχουμε εμείς τώρα , στο ψυγείο έχουμε 5 αναψυκτικά και αυτά. Δηλαδή και τα φαγητά είναι βασισμένα σε αυτη την φιλοσοφία ότι έχει μια γυναίκα

στο Βλάτος στο διπλανό χωριό το έχουμε και εμείς συν ένα ή δυο πράγματα και όχι παραπάνω εμείς σχάρα δεν ψήνουμε καν αυτό είναι πολύ σημαντικό. Αυτό μας ξεχωρίζει από τα άλλα εστιατόρια δηλαδή είναι μια γραμμή η οποία μας ξεχωρίζει από τα άλλα εστιατόρια αυτή ακριβώς : που προσπαθούμε να παίξουμε τη γυναίκα αυτή εδώ μέσα και όχι να βλέπουμε το διπλό εστιατόριο και να πούμε αυτός χαχα μα εγώ θα βάλω αυτό για να έχω και αυτό και μέχρι να θυμηθεί ο άλλος εγώ θα βγάλω 50 ευρώ ας πούμε παραπάνω . Αυτός δεν είναι ο στόχος μας . Αυτό είναι καλό.

18. Αυτός ο οικολογικός προσανατολισμός που έχει αποκτήσει η Μηλιά , σύμφωνα τουλάχιστον και με αυτά που γράφονται στην ιστοσελίδα σε σένα τί αντίκτυπό έχει ; θέλω να πω αυτή η επιλογή σου του να ζήσεις εδώ πέρα ήταν κάτι το βιοποριστικό ή προκύπτει από κάποια ιδεολογική και πολιτισμική στάση δική σου;

- Η δική μου φιλοσοφία είναι λίγο διαφορετική αυτό που μπορώ να πω σχετικά εδώ και πάντα μου άρεσαν τα καλά φαγητά και μου αρέσουν τα φαγητά της Μηλιάς. Και τώρα από εκεί και πέρα εγώ τρώω τα πάντα επειδή εγώ θεωρώ ότι πρέπει να τρώμε και τα συντηρητικά είναι η δικιά μου φιλοσοφία η προσωπική έτσι; Σε κάποιο βαθμό το ότι απολαμβάνω ένα advantage δηλαδή τρώγοντας αυτά τα ποιοτικά φαγητά ναι αλλά κατά τη γνώμη μου πρέπει να φάω και τα άλλα ναι. Επειδή ζούμε σήμερα ..είναι 2008 δεν έχω παιδί αλλά αύριο μεθαύριο μπορώ να το έχω και λέω θέλω το γεννητικό του κωδικό το 2000 κάτι και όχι να το ξαναγαρνάω πίσω φέρνοντας αδυναμίες .Επειδή ζούμε σήμερα και αύριο κάνοντας ανάλυση του αέρα στα Χανιά τώρα και κάνοντας και πριν από 50 χρόνια δεν είναι τα ίδια πράγματα . Εγώ πάντα λέω φέρε έναν άνθρωπο με ...χρησιμοποιώντας ένα φάρμακο από πριν 100 χρόνια και φέρτον τώρα αυτός θα πεθάνει μετά από 15 λεπτά επειδή η ποιότητα του αέρος είναι εντελώς διαφορετική από αυτή που ήταν τότε και πιστεύω ότι οι άνθρωποι οι οποίοι ας πούμε μια θεωρία είναι αλλα..αν είχαμε τώρα μπροστά μας έναν άνθρωπο ο οποίος θα έτρωγε μόνο τα βιολογικά και.. δεκάδες τώρα πιστεύω ότι αυτός ή το παιδί του θα είναι εκτεθειμένος αύριο σε κάποια άλλα πράγματα επειδή αν γίνει ένας πόλεμος ας πούμε και αυτός επιλέξει τις κονσερβες 15 μέρες ε τελείωσε , τελείωσε σκούπα. Νομίζω πώς...ε ξέρεις πως βλέποντας μόνο ένα σημείο αδυναμώνεσαι κάπως φαίνεσαι με αδυναμίες .Νομίζω πως πρέπει να πίνεις και coca cola και αυτό και εκείνο και όλα τα πράγματα τα κακά του κόσμου να κάνεις, αλλά να προσπαθήσεις να κρατάς το μεγάλο κομμάτι καθαρό. Δηλαδή πάντα υπάρχουν τα στρατηγικά σημεία δηλαδή αν πίνω γάλα σίγουρα δεν θα πιω το γάλα σκόνη να του βάζω νερό κιάλας αφού έχω φρέσκο γάλα ; φρέσκο γάλα θα πιω και λέω και κάποια στιγμή δοκίμασε και το άλλο για να βρωμέψεις λίγο αλλιώς ..και τα μικρά παιδιά αν τα αφήσεις σε ένα πεντακάθαρο περιβάλλον και τα δίνεις με τα καλύτερα φαγητά λένε και οι μητέρες ότι το εκτεθειμένο παιδί

περνάει καλύτερα δηλαδή το ανοσοποιητικό σύστημα λειτουργεί καλύτερα οπότε έτσι λέω και εγώ συνέχισε σαν το μικρό παιδάκι.

19. Τί γνωρίζεις σχετικά ίσως για κάποια οικολογικά κινήματα ή να σου φέρω ένα παράδειγμα γνωρίζεις, υπάρχει ένα δίκτυο το δίκτυο GEA που σημαίνει Gaia Ecological Network το οποίο συντονίζει τη δράση διαφόρων οικολογικών χωριών παγκοσμίως .Γνωρίζεις κάτι γι'αυτό;

- Έχω κάτι ακουστά αλλά ούτε με τη GEA ούτε με τους Gay δεν έχω τίποτα απολύτως.(γέλια)
Εγώ προσωπικά έχω κόψει ενδιαφέρον για όλα τα κινήματα του κόσμου για την πολιτική , για το να ψηφίσω βλέπω μόνο το να περάσω καλά, να τρώω καλά , να πάω τις διακοπές μου βλέπω τη ζωή μου δεν με ενδιαφέρουν τα κινήματα καθόλου.Είμαι εκτός..εκτός.

20. Και μια τελευταία ερώτηση :Γνωρίζεις κάποια πράγματα για την προσπάθεια που κάνει η εταιρία Βάμος Α.Ε. ; Πιστεύεις ότι έχει κοινά πράγματα με τη Μηλιά ή διαφοροποιούνται οι στόχοι;

- Δε γνωρίζω τίποτα σχετικά με τη Βάμος Α.Ε.(γέλια)

21. Ευχαριστώ.

4. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε.

Συνέντευξη με τον Πρόεδρο της Βάμος Α.Ε.

1. Να ξεκινήσουμε με την καταγωγή σας : από πού είστε «κ.Γιώργο»³³;

- Από του Βάμου(γέλια).Γεννήθηκα το 1956 εδώ στο χωριό και έφυγα το 1963 για την Αθήνα και επέστρεψα το 1992.

2. Από τότε είστε μόνιμος κάτοικος Βάμου;

- Ήμουνα 4 χρόνια στα Χανιά και μετά Βάμο.

3. Ποιά είναι η επαγγελματική σας ιδιότητα ; Έχετε σπουδάσει κάτι εννοώ;

- Εργαζόμουν στη ΔΕΗ σαν τεχνικός μέχρι πέρυσι που συνταξιοδοτήθηκα και έχω τελειώσει μια σχολή τεχνικής φύσεως.

4. Μπορείτε να μου πείτε κάποια πράγματα για την ιστορία του μέρους τί ήταν η κοινότητα του Βάμου πριν την ίδρυση της Βάμος Α.Ε.;

- Ο Βάμος ήταν πάντα ένα κέντρο στην περιοχή διότι από πολύ παλιά αφενός μεν ήταν πρωτεύουσα νομού , όπου δεν είναι πολύ γνωστό μέχρι το 1913 , του νομού Σφακίων με πρωτεύουσα το Βάμο.Στην συνέχεια όταν καταργήθηκε ο νομός που ήταν ο πέμπτος στη Κρήτη έγινε η επαρχία Αποκορώνου , που ήταν πάλι πρωτεύουσα της επαρχίας , σήμερα αποτελεί πρωτεύουσα του Δήμου Βάμου.Ως εκ τούτου έχει μια μεγάλη ιστορία και έχουν διαδραματιστεί πάρα πολλά πράγματα , ήταν μεγάλο αστικό κέντρο. Τώρα με τα χρόνια και μετά το '60 αρχισαν να παρουσιάζονται τα προβλήματα της αστυφιλίας , όπως σε όλη την Ελλάδα και κυρίως στην ενδοχώρα, με αποτέλεσμα πάρα πολλοί άνθρωποι να φεύγουν , να ψάχνουν την τύχη τους σε άλλα μέρη στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό στα αστικά κέντρα και έτσι το χωριό έτσι..αδυνατίζε ας πούμε οι άνθρωποι περιορίστηκαν και φτάσανε κάποια στιγμή στα 600-650 άτομα , ίσως και 700. Όμως έχει πολλές υπηρεσίες έχει γυμνάσιο , λύκειο έχει όλες τις δημόσιες υπηρεσίες αστυνομίες, ΟΤΕ, Τράπεζες από πολύ παλιά και έτσι ένω έμεναν λίγοι άνθρωποι το βράδυ , την ημέρα είχε πολλούς γιατί έρχονταν να εξυπηρετηθούν και έτσι είχε πάντα μια ζωντάνια.Μόνο τα παιδιά που έρχονται από τα γύρω χωριά δημιουργούν έτσι μια ζωντάνια.Εγώ όπως σας είπα κατέβηκα το '92 με την οικογένεια μου , ασχοληθήκαμε στην αρχή με τον πολιτιστικό σύλλογο που πάντα έτσι

---

³³ Ψευδώνυμο για τον πρόεδρο της Βάμος Α.Ε.

είχε μια σπουδαία δράση , κάναμε διάφορα πολιτιστικά , κάποιες εκδηλώσεις δεν μας γέμιζε όμως.Κατ'αρχήν ανταμώσαμε έτσι φίλοι οι οποίοι έτσι είχαμε παλιά μια σχέση , ζούσαν και αυτοί στην Αθήνα είτε ζούσαν εδώ αλλά βρισκόμασταν τα καλοκαίρια και είχαμε έτσι μια σχέση και αποφασίσαμε να κάνουμε κάτι χωρίς να φανταστούμε ποτέ ότι θα καταλήξουμε σε μια έτσι επιχείρηση ούτε είχαμε ένα πλάνο , ούτε είχαμε κεφάλαια να κάνουμε επενδύσεις.Απλώς έτσι αρχίσαμε να συζητάμε και να σκεφτόμαστε τί θα μπορούσαμε να κάνουμε στο χωριό ώστε να περάσουμε πρώτα από όλα εμείς καλά και να δώσουμε και στο χωριό μια άλλη δυναμική και άλλη ζωντάνια.Και καταλήξαμε μετά από κάνα εξάμηνο να ανοίξουμε αυτό το χώρο εστίασης ,που ήταν ένας βολικός χώρος διότι ήταν ένας καφενές όπου είχαν σχέσεις από πολύ παλιά οι γονείς μας , οι συγγενείς μας λειτουργούσε από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα ...

5. Δηλαδή την ταβέρνα εννοείτε;

- Ναι, ναι αλλά που δεν ήταν ταβέρνα ήταν καφενείο ...έτσι ώστε να έχουμε ένα χώρο να μαζευόμαστε , να μαζεύονται οι φίλοι μας , να έχουμε την ποιότητα του φαγητού που θέλουμε εμείς , να κάνουμε γλέντια που μας ενδιέφερε πάρα πολύ δίνω μεγάλο βάρος σε αυτό , να συζητάμε εμπάς η περιπτώση και να ....αποτελούσε ένα συμβολισμό ότι ένας χώρος ο οποίος ήταν έτσι ζωντανός παλιά ξαναγίνεται.Και ξεκινήσαμε έτσι το '95 , τον Ιούνιο μαζευθήκαμε δέκα φίλοι όπου δημιουργήσαμε την εταιρία , την Βάμος Α.Ε., και ξεκινήσαμε από αυτή την πρώτη δραστηριότητα την ταβέρνα, η οποία έτυχε έτσι πολύ καλής υποδοχής διότι έλειπε ένας χώρος , όχι μόνο από το Βάμο αλλά και από την ευρύτερη περιοχή , πραγματικά έτσι οι άνθρωποι μας στηρίζανε ...πολύ έτσι συγκινητική η συμπεριφορά τους.Αλλά διαπιστώναμε ότι αυτό από μόνο του δεν αρκεί για να κάνεις κάτι στο χωριό σου και έτσι αποφασίσαμε ότι θα μπορούσαμε να αναστυλώσουμε ορισμένα παλιά σπίτια των οικογενειών μας, των παππούδων μας ώστε να κάνουμε και χώρους υποδοχής επισκεπτών και ξεκίνησε λοιπόν αυτή η διαδικασία.Το '96, δηλαδή την επόμενη χρονιά είχαμε τα δυο πρώτα σπίτια σε λειτουργία παράλληλα σκεφτόμασταν διάφορα άλλα πράγματα αρχίζαμε να βαζουμε κάποια προϊόντα για να δούμε τί τύχη θα έχουνε από τον κόσμο ..υπήρχε ένα ενδιαφέρον , προχωρήσαμε και δημιουργήσαμε λοιπόν ένα παντοπωλείο ώστε να έχει ο επισκέπτης ,γιατ τώρα όλα έχουν γίνει μίνι μάρκετ στα χωριά ,προχωρήσαμε και κάναμε άλλους 4-5 ξενώνες και μέχρι το '97 είχαμε μια εικόνα η οποία ήταν : η ταβέρνα , το καφέ , το παντοπωλείο και τα προϊόντα που παράγαμε.Όλα αυτά τα συνδυάσαμε με πολλές πολιτιστικές δραστηριότητες δηλαδή δίναμε πάρα πολύ μεγάλο βάρος σε αυτό το κομμάτι ήταν αυτές μουσικές , ήταν εκθέσεις , ήταν παρουσιάσεις βιβλίων διάφορά δρώμενα που μπορούσαμε ας πούμε να κάνουμε και σε συνδυασμό με

κάποια προγράμματα που κάναμε για τους επισκέπτες , κυρίως τους ξένους ...

6. Τί είδους προγράμματα;

- Κρητική κουζίνα , μαγειρική το οποίο τώρα το έχουμε σημαία μας έτσι ..από τα προγράμματα το πιο ιδιαίτερο πρόγραμμα που κάνουμε , προγράμματα σε δημιουργικό επίπεδο για πιο εξειδικευμένους ανθρώπους που ασχολούνται με την εστίαση , με ανθρώπους που ασχολούνται με την δημοσιογραφία από το χώρο της εστίασης έχουμε κάνει πάρα πολλά προγράμματα. Προγράμματα στην ταβέρνα , προγράμματα σε ειδικό χώρο διαμορφωμένο , προγράμματα σε σπίτια με νοικοκυρές , προγράμματα τα οποία ξεκινάνε από το χωράφι όπου μαζεύουν τα χόρτα και μετά τα φτιάχνουν όλοι μαζί εε....αυτό το κομμάτι εε...και το εμπλουτίζουμε συνεχώς έτσι δίνουμε μεγάλο βάρος. Κάνουμε και άλλα προγράμματα τα οποία έχουν να κάνουν με περιπάτους στην ευρύτερη περιοχή , αλλά κοντινή ευρύτερη περιοχή όχι εξειδικευμένα προγράμματα δηλαδή στα βουνά και φαράγγια διότι όποιος ενδιαφέρεται τους παραπέμπουμε σε ανθρώπους που ασχολούνται ειδικά με αυτό το κομμάτι για να είναι εξειδικευμένοι και να έχουν και τις άδειες που απαιτούνται. Εμείς θα τους πάμε σε καμιά εκκλησία που έχει έτσι ιδιαίτερα χαρακτηριστικά , θα τους πάμε έτσι σε κάποια μέρη εδώ που έχουν ένα φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερο ας πούμε αλλά μέχρι εκεί .

7. Οπότε τα αρχικά κίνητρα ήταν και κοινωνικά και οικονομικά και πολιτιστικά ;

- Ναι αρχικά ήταν κάτι που δεν ήταν δεμένο σαν ιδέα σιγά-σιγά , βήμα-βήμα έφτασε στο σημείο να πάρει έτσι αυτά τα χαρακτηριστικά που έχει τώρα. Ήταν πιο πολύ μια επιθυμία να δημιουργήσουμε μια ανάπτυξη στην περιοχή χωρίς όμως τις γνώσεις των κινδύνων : αφελείς και ονειροπόλοι.

8. Ποιές ήταν οι δυσκολίες που αντιμετωπίσατε κατά την ίδρυση της Βάμος Α.Ε. και αν συνεχίζουν μέχρι σήμερα ή αν έχουν διαφοροποιηθεί ;

- Εμείς , είμαστε μια προσπάθεια η οποία ξεκίνησε και συναντούσε μόνο δυσκολίες (γέλια) και ζει με αυτούς τους κινδύνους.....

9. Τί είδους δυσκολίες;

- Σε όλους τους τομείς δηλαδή αν αφαιρέσεις μόνο της υποδοχής που τύχαμε από τα ΜΜΕ που μας στηριξαν και το κόσμο που μας αγκάλιασε ...

10. Τών κατοίκων εδώ;

- Όχι , όχι τόσο πολύ οι κάτοικοι μας ήταν στην αρχή σαν ούφο(γέλια) δηλ.σαν εξωγήινοι λέγανε ανέκδοτα : πόσο επηρεάζει το νέφος της Αθήνας , πήγανε στην Αθήνα και τους πείραξε το νέφος και γύρισαν και γίνανε ταβερνιάρηδες. Στην ομάδα μας είχαμε ξέρω γω 4 καθηγητές μέσης εκπαίδευσης , είχαμε ένα γιατρό , μηχανικό εμπάς η περιπτώση

εεεε...όχι οι δυσκολίες ήτανε ότι δεν υπήρχε σε κανένα υπουργείο ένας μπουσουλας να σε βοηθήσουνε , σε αντίθεση με σήμερα , να σε βοηθήσουν να κάνεις τα πρώτα σου βήματα και να είναι σταθερά έτσι και πιο σίγουρα.

11. Τα πρώτα βήματα δηλαδή εδώ πέρα έγιναν με δική σας πρωτοβουλία , με δικό σας κεφάλαιο;

- Βέβαια όλα έγιναν με δικόμας κεφάλαιο μέχρι τώρα όλα πάντα. Είμαστε η μοναδική δραστηριότητα η οποία δεν έχει χρηματοδοτηθεί στην Ελλάδα. Με τέτοια δράση έτσι;Εμείς έχουμε χρηματοδοτηθεί μόνο μια φορά για πολιτιστικά θέματα για ένα φεστιβάλ μεσογειακής μουσικής για κει πήραμε μια χρηματοδότηση και ένα πολύ μικρό ποσόν για τη βιοτεχνία , αλλά πολύ μικρό ποσόν έτσι ασήμαντο δηλαδή δεν ...Στην ουσία σε ένα πρόγραμμα που είχαμε προσπαθήσει να ενταχθούμε και ήταν η πρώτη μας προσπάθεια το 1997 και που εκεί εστιάσαμε όλη την προσπάθεια μας για να μπορέσουμε να στήσουμε αυτό που στήσαμε , εκεί δεν είχαμε την τύχη να εγκριθούμε στα LEADER 2 δηλαδή. Και έτσι από τότε ας πούμε άρχισε μια μεγάλη περιπέτεια διότι είχαμε ξεκινήσει την προσπάθεια , είχαμε ανοιχτεί , ήταν σίγουρο ότι τα χρήματα θα τα παίρναμε , τα θεωρούσαν όλοι σίγουρα , είχαμε αξιολογηθεί ήδη ας πούμε σαν τρίτη προσπάθεια στον νομό και έτσι ήρθε η αρνητική απάντηση που μας έβαλε σε μεγάλες περιπέτειες.Μετά τάλαιπωρηθήκαμε πάρα πολύ διότι στη συνέχεια για να μπορέσουμε να τα βγάλουμε πέρα στηριχτήκαμε στο τραπεζικό συστημα το οποίο άρχισε...μας δάγκωσε και έτσι άρχισε μια περιπέτεια η οποία κορυφώθηκε περίπου το 2001 όπου κινδύνεψε να καταρρεύσει το σύστημα τελείως διότι, δεν μπορούσαμε να ανταποκριθούμε στις υποχρεώσεις μας ε..και με το σύντοφο εδώ (το «Πέτρο»³⁴ ο οποίος βρισκόταν στο διπλανό τραπέζι)και κάνα δυο ακόμα ας πούμε λιγότεροι από ότι ξεκινήσαμε αλλά εμπάς η περιπτώση.

12.Αυτό ήθελα να ρωτήσω τα άτομα που ξεκινήσατε την Βάμος Α.Ε. υπάρχουν;

- Υπάρχουν ναι αλλά δεν δραστηριοποιούνται όλοι το ίδιο ας πούμε για πολλούς λόγους άλλος έχει υποχρεώσεις , άλλος κάνει παιδιά μεγαλώνει τα παιδιά του , άλλος βρήκε άλλους δρόμους να προχωρήσει αλλά υπάρχουν..

13. Συμμετέχουν με κάποιο τρόπο;

- Ναι είναι μέσα στο σύστημα δεν είναι έξω από το σύστημα.

14. Με ποιό τρόπο λαμβάνονται οι αποφάσεις οι σημαντικές ;

- Υπάρχει ένα διοικητικό συμβούλιο έτσι ...είναι μια ανώνυμη εταιρία έχει έναν διευθύνων σύμβουλο , έχει υπεύθυνους στους τομείς ας πούμε ο «Πέτρος» είναι στο τουριστικό

---

³⁴ Ψευδώνυμο για τον αντιπρόεδρο της Βάμος Α.Ε.

γραφείο και διαχειρίζεται το κομμάτι του στο γραφείο , εδώ υπάρχει υπεύθυνος άλλος (στη ταβέρνα) έχουμε κάποιους άξονες γενικούς και πάνω στους άξονες αυτούς κινούνται όλοι , αυτοί που επιτηρούν τη διοίκηση κάθε φορά. Η εταιρεία πλέον έχει 95 άτομα , μετόχους έγινε το '99 εδώ μια αύξηση του κεφαλαίου και μπήκαν άλλα 85 άτομα άλλοι με μεγαλύτερο ποσοστό , άλλοι με μικρότερο , άλλοι με συμβολικό για να στηρίξουν την προσπάθεια. Αυτό που ήταν ένεση πιο πολύ εε...ήταν το ίδιο το προϊόν ότι φαινόταν ότι είχε πέραση και αυτό μας βοήθησε να πάρουμε και να...παλέψουμε να το κρατήσουμε. Έτσι γίναν και πολλά πράγματα οι ξενώνες έχουν πληθύνει στηριζόμαστε και σε διπλανά χωριά γενικά έχει ανέβει το προϊόν , κουβαλάμε τα προβλήματα λυοντάς τα λίγο-λίγο αλλά παραμένουν προβλήματα. Γι'αυτό σου είπα είμαστε ένα μεγάλο πρόβλημα(γέλια).

15. Οι δραστηριότητες της Βάμος Α.Ε. ποιές είναι , τί προϊόντα ας πούμε παράγει και θεωρείτε ότι υπάρχει αυτάρκεια;

- Κατ'αρχήν στα χρόνια αυτά που περάσανε έχουν δημιουργηθεί και άλλες δραστηριότητες από άλλους συγχωριανούς πέρα...γιατί η Βάμος Α.Ε. είναι μια εταιρία. Έχουν δημιουργηθεί έτσι και άλλες εταιρίες που μάλιστα με αυτές συνεργαζόμαστε στο κομμάτι το τουριστικό.. δουλεύουμε όχι ανεξάρτητα. Κατά συνέπεια τα πρώτα κρεββάτια , τώρα πλέον ας πούμε έχουν γίνει πολλά κρεββάτια πρέπει στο Βάμο να είναι 50 ξενώνες πάνω κάτω ας πούμε ..

16. Σε κρεββάτια εννοείτε δωμάτια που ενοικιάζονται ;

Χατζιδάκης: Κρεββάτια , κρεββάτια .Εμείς η Βάμος Α.Ε. δουλεύουμε καμιά 25 αριά ξενώνες μέσα στο χωριό .

17. Οπότε υπάρχουν και άλλες εταιρίες που δραστηριοποιούνται παράλληλα με τη Βάμος Α.Ε...

Χατζιδάκης : Ναι και άλλοι χωριανοί οι οποίοι επίσης έχουν αναστυλώσει σπίτια ή έχουν ξεκινήσει ας πούμε..άρα μαζεύεται ένα πλήθος κρεββατιών στο χωριό. Εμείς μόνο από τα καμιά 25αριά που σου λέω χοντρά χοντρά έχουμε 50 με 55 κρεββάτια.Είναι και τα γύρω-γύρω ας πούμε δεν είναι λιγότερο από άλλα ..20 εκεί και είναι και...ο «Τάσος»³⁵ έχει άλλα 40 ..πολλά είπα 30 και ο Λινάτσας έχει..δεν είναι λιγότερο τα κρεββάτια που μαζεύονται από 180.

18. Και με τις υπόλοιπες εταιρίες συνεργάζεστε;

-Ναι, ναι με τις περισσότερες από αυτές σχεδόν με όλες.Δηλαδή όταν έχουμε κόσμο ας πούμε.

«Πέτρος» : Για παράδειγμα ας πούμε αρχές Σεπτεμβρίου οργάνωσε ένα συνέδριο το

³⁵ Ψευδώνυμο για τον Δήμαρχο της Κοινότητας του Βάμου.

Πολυτεχνείο Κρήτης εδώ πέρα στο Βάμο ένα τριήμερο συνέδριο εμπάς η περιπτώση . Όπως καταλαβαίνεις ήρθε ένα πλήθος 100 ανθρώπων οι οποίοι έπρεπε και να κοιμηθούν δεν επαρκούσαν οι ξενώνες οι δικοί μας γιατί ξέρεις τα κρεβάτια είναι στο μέγεθος που σου είπα αλλά για να τους κοιμίσεις πρέπει να βοηθάει και η σύνθεση των ανθρώπων. Δηλαδή σε ένα διπλό κρεβάτι αν δεν είναι ένα ζευγάρι δεν μπορείς να βάλεις δυο ανθρώπους να μείνουνε για παράδειγμα, κατάλαβες τί σου λεω; Οπότε σε μια τέτοια περίπτωση , αυτή είναι η πιο πρόσφατη γι'αυτό τη αναφέρω, συνεργαζόμαστε και με τους υπόλοιπους μέσα στο χωριό. Γενικά εμείς δεν έχουμε προβλήματα και μάλιστα έχουμε όση καλύτερη μπορούμε συνεργασία με τους μικροεπιχειρηματίες του χωριού. Αυτό είναι ξεκάθαρο είτε αυτοί είναι μπακάληδες, μανάβηδες , ταβερνιάρηδες , καφετζήδες είτε είναι ιδιοκτήτες ξενωνων δε ξέρω 'γω τί άλλο.

20. Δηλαδή οι δραστηριότητες της Βάμος Α.Ε ποιές είναι;

- Ξενωνες και υπηρεσίες όπως είναι η ταβέρνα , το καφέ , το παντοπωλείο , προγράμματα που σας είπα , παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων και η προώθησή τους και πολιτιστικές δράσεις εκθέσεις , μαθήματα μαγειρικής σε αυτά ας πούμε δραστηριοποιείται η εταιρία. Υπάρχουν κάποια μαθήματα που κάνουμε κάποια στιγμή ξερω'γω κάνουμε τον τρύγο ας πούμε ανάλογα την περίοδο ή τους δίνουμε κάποιους ελαιώνες που είναι βιολογική καλλιέργεια έτσι..αλλά δεν είναι κυριάρχα αυτά ..δευτερευόντως ας πούμε λειτουργούνε. Αλλά θέλω να συνδέουν τη λειτουργία μας πάντα και με κάποια πράγματα που έχουν να κάνουν με τη γη.

21. Οπότε θεωρείται ότι υπάρχει αυτάρκεια;

- Η εταιρία; Ναι, ναι βεβαίως είναι μια εταιρία που σπάνια θα τη συναντήσεις στην Ελλάδα.

22. Δηλαδή δεν κάνετε ιδιαίτερες εισαγωγές;

- Στο προϊόν που εμείς διαθέτουμε. Είναι ανάλογα ας πούμε η ταβέρνα πάντα ψωνίζουμε από τα καταστήματα της ευρύτερης περιοχής. Τ'αλεύρι που χρησιμοποιούμε ας πούμε για τα ζυμαρικά μας το παίρνουμε από ανθρώπους...

23. Ωραία να το θέσω αλλιώς ποιά είναι τα παραδοσιακά προϊόντα που παράγει η Βάμος Α.Ε. ;

- Είναι προϊόντα ζύμης όπως χυλοπίτες, κριθαράκι , τραχανάδες και τέτοια πράγματα , είναι γλυκά κουταλιού , μαρμελάδες, είναι σπιτικό σαπούνι το παραδοσιακό σαπούνι και είναι και χόρτα τουν βουνού σταμναγκάθι , βολβοί και πετιμέζι είναι τα βασικά προϊόντα που παράγουμε.

24. Με ποιούς τρόπους πιστεύετε ότι έχει βοηθήσει η Βάμος Α.Ε. ώστε να αναδειχθεί το περιβάλλον και γενικά η ανάπτυξη του μέρους; Τί μέτρα έχετε λάβει ας πούμε για

την προστασία του περιβάλλοντος;

- Εντάξει εε..είναι μια δύσκολη ερώτηση δεν μπορώ να πω ότι...είχαμε ένα πρόγραμμα που υλοποιήσαμε έτσι , συμμετέχουμε και ευαισθητοποιούμαστε σε προσπάθειες που γίνονται κοινές αλλά μέχρι εκεί.Εμείς σαν εταιρία δεν έχουμε εκχωρήσει ένα πρόγραμμα γενικά για το περιβάλλον έτσι; ..πέρα από το να προστατεύουμε ας πούμε τα δέντρα , να μιλάμε σε όλους τους ανθρώπους για ότι πρέπει να προσέχουμε ας πούμε το περιβάλλον , όμως ένα πρόγραμμα ειδικό που να ξεκινάει από εμάς δεν το έχουμε κάνει.Έχουμε συμμετάσχει σε δραστηριότητες κατά ρυπογόνων εργοστασίων και έχουμε αποτρέψει να γίνουν τέτοια στην ευρύτερη περιοχή μαζί με άλλους φίλους.

25. Έχετε συμμετάσχει δηλαδή σε περιβαλλοντικές κινητοποιήσεις...

- Ναι, ναι αλλά μέχρι εκεί.

«**Πέτρος**»: Συγγνώμη να παρέμβω;

Παρακαλώ.

«**Πέτρος**»: Η εκτίμηση η δική μου είναι ότι η δημιουργία και η ύπαρξη της Βάμος η ίδια από μόνη της αποτελεί τη παρέμβασή μας πάνω στα ζητήματα για τα οποία ρωτάς.

- Έπαιξε πολύ σπουδαίο ρόλο για τη δημιουργία της εταιρίας ...ήταν η αισθητική του χώρου , όπου τα ερείπια αναδείχθηκαν και παρέσυρε πολύ κόσμο ,εκεί που είχαν παλιούς τοίχους γκρεμισμένους να τους περιποιηθούν και να δημιουργήσουνε έτσι..ένα περιβάλλον αισθητικά τουλάχιστον έτσι..όμορφο.

26. Όποτε η σχέση σας με την οικολογία σε τοπικό επίπεδο περιορίζεται στη συμμετοχή ας πούμε σε κινητοποιήσεις ευαισθητοποίησης έτσι περιβαλλοντικές.

«**Πέτρος**» : Η ύπαρξη και η λειτουργία της (Βάμος Α.Ε.) αποτελεί στην ουσία μια παρέμβαση από μόνη της.Τί εννοώ με αυτό ; Αυτό το οποίο έχουμε εε...κοίταξε η προσπάθεια μας έχει και το επιχειρηματικό της σκέλος δηλαδή δεν είμαστε πολιτιστικός σύλλογος ούτε είμαστε κίνημα διαμαρτυρίας.Κούνημα μπορεί να είμαστε κίνημα όχι έτσι; Αυτό το οποίο θα θέλαμε να αποτελέσει παράδειγμα και γίνει φανερό στο κόσμο είναι ότι είναι δυνατόν να αναπτυχθούν επιχειρηματικές δράσεις σε μέρη σαν το Βάμο τα οποία δεν ήταν ή δεν φαίνονταν να ήταν τουλάχιστον τουριστικά , τόποι προορισμού ας πούμε τουριστών , μέρη στα οποία δεν υπάρχει μεγάλη γεωργική παραγωγή και μέρη στα οποία δεν υπάρχει και θάλασσα.Άρα δηλαδή εκ πρώτης όψεως μέρη που έχουν χάσει το παιχνίδι από χέρι , έτσι φαινόταν το πράγμα.Εμείς αυτό θέλουμε να γίνει πολύ καθαρό και το θέλαμε γιατί ποντάραμε και τα λεφτά μας και το χρόνο μας δηλαδή δεν το κάναμε θυσιαζόμενοι μόνο για το κοινό καλό για να είμαστε ακριβείς ας πούμε.Θα θέλαμε να γίνει καθαρό ότι όχι παιδιά σε αυτά τα μέρη μπορούν να αναπτυχθούν μικρές ή μεγαλύτερες επιχειρηματικές

δραστηριότητες , οι οποίες κια να σέβονται την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και να σέβονται τις παραδόσεις και να σέβονται το περιβάλλον και να προσπαθούν να φέρουν...να δημιουργήσουν με ένα φίλτρο ανάπτυξης ...ο οποίος να μην είναι γελοιώδης, μεταφορικά το λέω αλλά νομίζω καταλαβαίνεις, εκτιμώ λοιπόν ότι και μόνο η δημιουργία και λειτουργία της ας πούμε , αποτελεί μια παρέμβαση ..από μόνο του αυτό το πράγμα. Έχουμε μια απόδειξη αυτής της παρέμβασης η οποία είναι οφθαλμοφανής : εαν περπατήσουμε στον παλιό οικισμό του Βάμου στην παλιά γειτονιά εδώ πέρα που κυριώς είναι οι περισσότεροι ξενώνες εμπάς η περιπτώση , υπάρχουν και σπίτια που έχουν ανασυλωθεί από ανθρώπους που δεν συνεργάζονται μαζί μας , παρά ανασύλωσαν γιατί είναι Βαμιανοί και είναι στην Αθήνα ξέρω'γω , όμως είχαν ένα παλιό σπίτι σε ερειπιώδη κατάσταση όπως και τα περισσότερα και κάποια στιγμή , μετά ..αφού είχαμε ξεκινήσει εμείς βεβαίως διότι αυτή η γειτονιά τότε ήταν μια γειτονιά φάντασμα έτσι;Αποφάσισαν να ανασυλώσουν τα σπίτια τα παλιά και ας τα χρησιμοποιήσουν όπως γουστάρει ο καθένας με δυο κουβέντες.Είναι πολύ χαρακτηριστικό παρόλο που δεν υπάρχει νόμος που να υποχρεώνει , δεν είναι ανακυρηγμένος οικισμός ο Βάμος , δηλαδή ο καθένας χτίζει όπου θέλει άμα γουστάρει δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα δεν εμποδίζει κανείς.Παρόλα αυτά βλέπεις 'ότι προφανώς παίρνοντας ως αφορμή το παράδειγμα το δικό μας , το δικό μας για να είμαι ακριβής και να σταματήσουμε τις σεμνοτυφίες βαρέθηκα ας πούμε και επίσης βλέποντας και το αποτέλεσμα αυτού του πράγματος το αισθητικό του μέρος, γιατί πραγματικά η γειτονιά πλέον ας πούμε είναι όμορφη , όσο και το πρακτικό του είδαμε ότι κάποιος κόσμος έρχεται άρα υπάρχει και ένας κύκλος χρημάτων ας πούμε.Και τα ανασύλωσαν προσπαθώντας να διατηρήσουν τα παλιά χαρακτηριστικά δηλ. σπίτια ανασυλωμένα :πέτρα , ξύλο ενώ θα μπορούσαν να είχαν κάνει το ευκουλάκι με το μπετονάκι ας πούμε.Θέλω να πω λοιπόν ότι υπάρχει και μια απόδειξη αυτού του οποίου ισχυρίζομαι.Από κει και πέρα σε κινήσεις διαμαρτυρίας και σε συγκρούσεις με την αστυνομία όχι δεν πήγαμε.(γέλια).

27. Τώρα εε θέλω να μου πείτε κάποια πράγματα για το συνέδριο που λέγαμε πριν ("Οικοκοινότητες : Ουτοπία ή πραγματικότητα;) που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα και στο οποίο συμμετείχατε.

- Εκεί λοιπόν , εγώ έκανα μια παρουσίαση της εταιρίας του πώς ας πούμε αυτή λειτουργεί και τί ρόλο έπαιξε..εε..ας πούμε στην εμπειρία την Κρητική.Αναφέρθηκαν άλλοι για θέματα ενέργειας , για εθελοντισμό εε..πάρα πολύ ας πούμε και τα αποτελέσματα που μπορούν αν έχουν ...εθελοντισμός σε πολλούς τομείς και σε θέματα υγείας και σε θέματα περιβάλλοντος και σε θέματα υδρολογίας.Εντάξει αποτυπώθηκαν τα συμπεράσματα και

παρουσιάστηκαν εισηγήσεις σε...site έτσι. Δεν έχουμε άλλη σχέση δηλαδή...έχουμε μια επικοινωνία έτσι με τα παιδιά..

28. Δεν έχει ξαναγίνει ας πούμε κάποια συνάντηση;

- Ναι , ναι δεν έχει ξαναγίνει κάποια συνάντηση αλλά...εε...λειτουργεί αυτό το πράγμα γίνονται κάποια πράγματα..εεε..είναι μεμονωμένες αυτές οι προσπάθειες.Τώρα πιο πολύ θα πρέπει να πάρεις πληροφορίες από εκεί γιατί...εμάς το αντικείμενό μας είναι κυρίως το κομμάτι του Βάμου , του αγροτουρισμού και εκεί δίνουμε το βάρος και εστιάζουμε.Οπότε όπως έλεγα και προηγούμενα όλη η ιστορία για μας ήταν να συναντηθούμε με συναδέλφους από διάφορα μέρη της Ελλάδος , να βάλουμε κάτω τα προβλήματα που έχουμε τα οποία διαπιστώσαμε ότι ήταν τελικά κοινά και...συμφωνήσαμε να συνεργαστούμε , να ενώσουμε τις δυνάμεις μας και να το αντιμετωπίσουμε από κοινού.Και πρώτο πρόβλημα είναι..η έλλειψη θεσμικού πλαισίου....όπου η κάθε δραστηριότητα κατατάσσεται πλησίον σε αυτό που υπάρχει θεσμικά δηλαδή ... επιπλωμένο διαμέρισμα λέει ας πούμε μα τέτοια βρίσκεις άσχημα σε παραλίες ....ή εστιατόριο ...εε...να σου φέρω να δεις ας πούμε έτσι από ένα που δουλεύει μόνο από φαγητά ξενικά μέχρι ένα αυστηρά παραδοσιακό μέχρι....Εμείς θέλουμε αυτά να ξεχωρίσουν ούτως ώστε ο επισκέπτης να ξέρει πού πηγαίνει και μπορεί μέσα στο χρόνο η Βάμος να 'χει κατορθώσει ...να αποτελέσει συνώνυμο ας πούμε κάποιων χαρακτηριστικών , να ξέρει ο άλλος ....ότι υπάρχει σε ένα χωριό ...έχει ακούσει από φίλους του , έχει διαβάσει ότι έχει αυτά τα χαρακτηριστικά αλλά όσο πιο πολύ αυτό γίνεται καθαρό , τόσο πιο εύκολα απευθύνεται ή σε πλησιάζουν ομάδες ανθρώπων που θέλουν αυτό το πράγμα.Και που δεν μπερδεύονται ας πούμε όπως σε θέμα παραδοσιακών προϊόντων μπαίνουν στο ράφι ...ας πούμε μια μαρμελάδα μαζί με άλλα προϊόντα και που...σήμερα κανένας δεν μπορεί να απαγορεύσει να γράψει πάνω παραδοσιακή μαρμελάδα και η οποία μπορεί να μην έχει καμία σχέση ..δηλαδή μπορεί να έχει μέσα σύνθεση τέτοια που να μην έχει καθόλου σχεδόν φρούτο , αλλά να μην απαγορεύεται να γράψεις με μεγάλα γράμματα παραδοσιακό προϊόν έτσι λοιπόν ....και δημιουργεί μεγάλη σύγκριση με αποτέλεσμα επειδή οι αξίες των προϊόντων είναι διαφορετικές να έχουν και άλλη τιμή στο ράφι και να είναι μια ψεύτικη διαφήμιση .....Πρέπει λοιπόν να οριοθετηθούν όλα αυτά τα πράγματα ώστε να ξέρουμε ότι αυτό μόνο μπορούν να ζητήσουν αυτούς τους ορους και ότι πηγαίνοντας σε..υπάιθρια δραστηριότητα ...απαιτήσεις ...είναι υποχρεωμένοι να σου προσφέρουν αυτές τις υπηρεσίες.Έτσι λοιπόν είπαμε...εε..εξηγήσαμε ότι στο Βάμο ...ήταν η πρώτη συνάντηση με τους συναδέλφους αυτούς , έχουν γίνει τέτοιες συναντήσεις σε όλη την Ελλάδα , έχουν γίνει ενώσεις...εε..είμαστε στα πρώτα βήματα..έχουν γίνει συναντήσεις στη Κεφαλλονιά , στη

Φλώρινα , μετά έγινε στις Σέρρες , έγινε στην Ήπειρο έτσι...στην Ξάνθη , έχει γίνει στο Βάμο φέτος και ολοκληρώσαμε το πρώτο κύκλο συναντήσεων όπου εδώ...είχαμε ήδη δημιουργήσει τις ενώσεις και εδώ έγινε ο Σύνδεσμος Ενώσεων , που το Φλεβάρη σας είπα θα γίνει το συνέδριό του στην Αθήνα θα είναι το πρώτο συνέδριο , με εκλεγμένους πλέον αντιπροσώπους από όλη την Ελλάδα και με θεματολογία που κυρίως θα εστιάζει στο θεσμικό πλαίσιο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας αγροτουριστικής επιχείρησης.

29. Θα μου πείτε κάποια πράγματα για τη Μηλιά , τί γνωρίζετε ας πούμε για τη προσπάθεια που γίνεται εκεί , ποιά είναι η σχέση σας αν υπάρχει και αν θεωρείτε ότι υπάρχει μια κοινή φιλοσοφία.

- Ναι , ναι.Ετσι.. είμαστε περίπου στην ίδια λογική έχουμε πολύ καλή σχέση συνεργαζόμαστε στα δίκτυα...

30. Αυτά που αναφέρατε;

- Και αυτά που αναφέραμε υπάρχουν και άλλα δίκτυα που δεν σας είπα...δηλαδή υπάρχει ένα δίκτυο επιχειρήσεων Αγροτουρισμού Δυτικής Κρήτης , υπάρχει άλλο ένα δίκτυο επιχειρήσεων Εστίασης που χρησιμοποιούμε μόνο ελαιόλαδο.Και στα δυο δίκτυα είμαστε ας πούμε ..και στην Ένωση ...και γενικά έχουμε και προσωπικές σχέσεις έτσι ιδιαίτερες γιατί τα παιδιά είναι σε αυτή τη φιλοσοφία και έτσι...νιώθουμε καλά όταν συναντιόμαστε και τα λέμε και ανταλλάσσουμε απόψεις.Είναι μια ολοκληρωμένη δραστηριότητα και αυτή γιατί τώρα..τί γίνεται εεε...όταν ένα δίκτυο Αγροτουρισμού ...υπάρχουν επιχειρήσεις οι οποίες ας πούμε έχουν μόνο ξενώνες ή μπορεί να έχουν μόνο εστιατόριο ή καφενείο είναι μεν στο δίκτυο αυτό αλλά ο στόχος μας είναι όταν οριοθετηθεί το θεσμικό πλαίσιο έτσι...να ξεκαθαρίσουμε.Όσοι δεν έχουν αυτές τις προϋποθέσεις να μην είναι μέλη μας ή να έχουν ένα εύλογο χρονικό διάστημα ώστε να αποκτήσουν τις προϋποθέσεις και να παραμείνουν.Η Μηλιά όμως είναι μια από τις δραστηριότητες που έχει έτσι ....είναι πλήρης προϊόντων ας πούμε ξενώνες , εστιατόριο ,έχει κτήμα, ζώα και είναι αυτής της λογικής και της φιλοσοφίας.

31. Να περάσουμε λίγο στο προφίλ των επισκεπτών εδώ στο Βάμο τί άτομα επισκεπτονται το Βάμο;

- Θα στα πει ο «Πέτρος» πιο πολύ γιατί ασχολείται στο τουριστικό κομμάτι ας πούμε ενταξει

...

32. Ευχαριστώ.

5. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΒΑΜΟΣ Α.Ε.

Συνέντευξη με τον Αντιπρόεδρο της Βάμος Α.Ε.

1. Να ξεκινήσουμε με κάποιες γενικές πληροφορίες , από πού είσαι «Πέτρο»³⁶, από πού κατάγεσαι;

- Από το Βάμο Αποκορώνου.

2. Μένεις μόνιμα στο Βάμο;

- Μένω μόνιμα στο Βάμο αλλά έχω μεγαλώσει στην Αθήνα, δηλ. νηπιαγωγείο , δημοτικό , γυμνάσιο , πανεπιστήμιο, όλα στην Αθήνα, και την οποία εγκατέλειψα πριν από 20 χρόνια και ήρθα και εγκαταστάθηκα μόνιμα στη Κρήτη. Τα δυο πρώτα χρόνια μέχρι το '90 στο Βάμο, μετά 11 χρόνια μέχρι το 2001 στα Χανιά, στην πόλη δηλαδή, και από το 2001 μέχρι σήμερα πάλι στο Βάμο. Και ελπίζω να μην αλλάξω πάλι άποψη.

3. Ποια είναι η επαγγελματική σου ιδιότητα και τί έχεις σπουδάσει μιας και μου ανέφερες το πανεπιστήμιο στην Αθήνα;

- Έχω σπουδάσει μαθηματικά και άρα αρκετά χρόνια, καμιά δεκαπενταριά ας πούμε, εργάστηκα στην παραπαιδεία, δηλ. στα φροντιστήρια. Αλλά τα τελευταία 4 χρόνια περίπου πλέον έχω τελείως σταματήσει την ενασχόληση μου με αυτό το πράγμα. Τώρα πια κάνω κάποια μαθήματα έτσι μαθηματικών σε κάποια παιδιά εδώ, ... ιδιαίτερα δηλαδή σε κάποια παιδιά φίλων και γνωστών και τέτοια πιο πολύ ...λίγα πράγματα όμως όχι πολλά - δεν θέλω και πολλά - διότι κυρίως πια ασχολούμαι επαγγελματικά με το προϊόν εδώ πέρα, με την επιχείρηση εδώ στο Βάμο.

4. Θέλεις να μου πεις κάποια πράγματα για την ιστορία του μέρους πριν την ίδρυση της Βάμος Α.Ε. ;

- Ε, κοίταξε, ιστορικά ο Βάμος είναι ένα χωριό το οποίο φαίνεται ότι αποδεικνύεται δηλαδή, ότι ήταν ένα κεφαλοχώρι από πολύ παλιά. Υπάρχει μια καταγραφή ας πούμε ..έκαναν απογραφή οι Βενετσιάνοι για να καταλάβεις το 1570 κάτι. Έεε, κάνουν γενική απογραφή πληθυσμού σε όλη τη Κρήτη, ας πούμε, και ο Βάμος τότε έβγαζε 271 μόνιμους κατοίκους που για εκείνη την εποχή ήταν μεγάλο νούμερο. Αυτό δείχνει ότι ήταν ένα κεφαλοχώρι από πολύ παλιά, σίγουρα τα μεταγενέστερα χρόνια και αυτό ήταν που τον έσωσε, ας πούμε, τη δύσκολη περίοδο που έφευγε ο κόσμος, μετανάστευε και το ένα και το άλλο ..ότι ήταν η πρωτεύουσα της επαρχίας και είχε υπηρεσίες, ας πούμε, σχολεία και τέτοια

---

³⁶ Ψευδώνυμο για τον Αντιπρόεδρο της Βάμος Α.Ε.

πράγματα και κάποιος κόσμος έμενε εδώ πέρα εκ των πραγμάτων. Ήταν ένα χωριό και είναι ένα χωριό το οποίο έχει κάποια, ας πούμε, γεωγραφικά τέτοια πλεονεκτήματα με την έννοια ότι είναι ακριβώς περίπου ανάμεσα στα Χανιά και στο Ρέθυμνο, με όχι δύσκολη οδική πρόσβαση και χωρίς να είναι παραλιακό, ευτυχώς προσθέτω εγώ, δεν είναι και πολύ μακριά δραματικά από τη θάλασσα. Όλο αυτό, ας πούμε,..τον έκανε -φαίνεται τότε πολύ παλιά ...προφανώς αποτελούσε- εμπορικό κέντρο στη περιοχή τώρα...

5. Λόγω των υπηρεσιών που ανέφερες..

- Και όχι μόνο. Και πιο παλιά ακόμα, ας πούμε, και πριν τις υπηρεσίες δηλαδή ήταν -εδώ ήταν- το παζάρι τους, ας πούμε. Δηλαδή ανεβαίνανε, κατεβαίνανε οι ορεινοί να πουλήσουν τυριά και δέρματα, ας πούμε, και ανεβαίνανε οι..από τη θάλασσα, από το γιαλό ας πούμε, να τους πουλήσουν αλάτι και το αλισβερήσι γινότανε -φαίνεται- στο Βάμο, ας πούμε, διότι ήταν κάπου στη μέση. Τους βόλευε. Κατάλαβες; Είχε αυτά τα χαρακτηριστικά το χωριό και τα διατηρεί και μέχρι σήμερα αλλά, αν θέλουμε να μιλήσουμε για τουριστική, ας πούμε, ανάπτυξη -ας είμαστε προσεχτικοί με τα λόγια γιατί τουριστική ανάπτυξη ξέρεις είναι και λίγο ύποπτη λέξη, ας πούμε- αλλά, εν πάση περιπτώση, αν θέλουμε να μιλήσουμε για τουρισμό -να το πω έτσι- μέχρι το '95 δεν ήταν τίποτα. Δεν ερχόταν κανείς για να κάνει τουρισμό στο Βάμο.

6. Οι μόνιμοι κάτοικοι πριν το '95 πόσοι περίπου ήταν;

- Κοίταξε να δεις, ήτανε θυμάμαι 600. Δηλαδή, εγώ μιλάω με τις απογραφές. Η απογραφή δηλ. του '91 μας έβγαλε 600.

7. Κύριως νέος κόσμος ή...

- Κοίταξε, είχε και κάποιους νέους λόγω των υπηρεσιών. Για να καταλάβεις τώρα τί υπηρεσίες εννοώ, υπάρχει στο Βάμο το μόνο ενιαίο γενικό λύκειο σε όλη την επαρχία του Αποκόρωνα, υπάρχει το ειρηνοδικείο, υπάρχει το κέντρο υγείας, υπάρχει η αγροτική τράπεζα, υπάρχει ο ΟΤΕ που είναι το κέντρο για όλη την επαρχία του Αποκόρωνα και την επαρχία Σφακίων, υπάρχει ταχυδρομείο, άρα αυτές οι δημόσιες υπηρεσίες. Έτσι, ο πατέρας μου συνηθιζε να λέει, ας πούμε που ήταν και κοινοτάρχης και Δήμαρχος, παλαιότερα που τον ρωτάγαν "ποιός είναι ο πληθυσμός;" και τους έλεγε "κοιμίζει 600 αλλά την ημέρα τον περπατάνε 1500". Και ήταν ακριβώς έτσι αυτό το πράγμα. Ως εκ τούτου, υπήρχαν και κάποιοι νέοι αλλά, όχι, η τάση δεν ήταν του να μένουν εδώ πέρα. Η τάση βασικά ήταν του να φεύγουν. Αυτό έχει αντιστραφεί πάντως.

8. Πότε προκύπτει η ιδέα για την ίδρυση της Βάμος Α.Ε. , από ποιούς και πώς εξελίχθηκε χρονικά ;

- Λοιπόν, η ιδέα γεννήθηκε το Μάρτη του 1995 μετά από τις απόκριες -δεν θυμάμαι ποια ακριβώς ημερομηνία- (γέλια). Αν ψάξεις πότε είναι, είναι οι απόκριες του '95 -θα το βρεις-

όπου μια μικρή ομάδα ,δηλ. εγώ, ο «Γιώργος» με τον οποίομίλαγες νωρίτερα και ο Νίκος, εμείς οι τρεις όντας μπλεγμένοι με τον τοπικό πολιτιστικό σύλλογο -ήμασταν στο διοικητικό του συμβούλιο δηλαδή- είχαμε μόλις τελειώσει μια καταπληκτική παρέλαση με άρματα, μασκέ και τέτοια κόλπα που είχε να γίνει πάρα πολλά χρόνια κάτι τέτοιο στο Βάμο και έτσι σε έναν γενικό ενθουσιασμό αρχίσαμε να σκεφτόμαστε ότι αυτά είναι πάρα πολύ καλά αλλά δεν επαρκούν. Διότι είναι κάποιες μεμονωμένες πολιτιστικές ή όποιες εκδηλώσεις εν πάση περιπτώση οι οποίες όμως συμβαίνουν μία, δύο, τρεις φορές το χρόνο και μετά τί; Δεν τις υποτιμώ καθόλου απλώς δεν επαρκούν, αυτό λέω. Και εκεί ξεκίνησε ένας προβληματισμός ας πούμε του τί θα μπορούσε να αναπτυχθεί στο χωριό το οποίο να έχει πιο μόνιμα χαρακτηριστικά.Τί είδους χαρακτηριστικά; Ν'αναδειχθεί μια δράση η οποία να έχει να κάνει και με κέρδος, άρα οικονομική δραστηριότητα, αλλά η οποία να διατηρεί και να προβάλλει ταυτόχρονα τα χαρακτηριστικά, ας πούμε, της περιοχής. Αυτός ο προβληματισμός δεν κράτησε πάρα πολύ, δηλαδή οφείλω να ομολογήσω ότι κάναμε γρήγορες σκέψεις.Το Μάρτη του '95 και τον Ιούνιο του '95 έγινε το πρακτικό της ίδρυσης εεε..το καταστατικό ίδρυσης.

9. Κυρίως τα τρία άτομα που μου ανέφερες...

- Κυρίως εμείς οι τρεις, όπου βέβαια ξεκινώντας σαν αφετηρία εκκίνησης εμείς οι τρεις το κουβεντιάζαμε αλλά η αφετηρία ήταν -η βάση αν θέλεις- ας πούμε, ήτανε δέκα άνθρωποι. Βάλαμε στο κόλπο, αν θες, αμέσως και ανθρώπους με τους οποίους εκτιμούσαμε ότι μπορούμε να συννενοηθούμε και ότι εκπέμπουμε περίπου στο ίδιο μήκος κύματος εν πάση περιπτώση. Και έτσι αυτοί οι δέκα ας πούμε ξεκίνησαν την ιστορία με σκοπό κατ'αρχήν να αναστυλώσουμε τα παλιά σπίτια που ήταν εδώ στην παλιά γειτονιά και κατέρρεαν εν πάση περιπτώση και να τα μετατρέψουμε σε τουριστικά καταλύματα αλλά, επειδή το ένα φέρνει το άλλο, αμέσως μας γεννήθηκε ο εξής προβληματισμός. 'Ότι άντε και τα φτιάξαμε και άντε και φέραμε πελάτες εν πάση περιπτώση, και πού θα φάνε αυτοί οι άνθρωποι και πού θα πιουνε και πού θα κάτσουνε και τί θα δούνε και τί ψωνίσουν και όλα αυτά τα πράγματα διότι δεν υπήρχε η υποδομή, όπως είπα. Και άρα από εκεί είπαμε ότι πρέπει να κάνουμε κάτι το οποίο να είναι κάτι το ολόκληρο. Έτσι έγινε και η ταβέρνα στην οποία καθόμασταν νωρίτερα, με την οποία ξεκινήσαμε κιόλας, δηλαδή η ταβέρνα ήταν και η πρώτη δραστηριότητα που ξεκίνησε. Έτσι έγινε και το καφέ στο οποίο καθόμαστε αυτή τη στιγμή. Έτσι έγινε και το μπακάλικο που είναι δίπλα. Το μπακάλικο ήτανε αφενός. Αρχίσαμε είτε να πέρνουμε προϊόντα από μικροπαραγωγούς της περιοχής, να τα τυποποιούμε στοιχειωδώς και να τα πουλάμε είτε εμείς να ξεκινήσουμε σιγά - σιγά μια μικρή παραγωγή κάποιων προϊόντων, όπως είναι οι χυλοπίτες για παράδειγμα , γλυκά του κουταλιού και τέτοια πράγματα τα οποία ξεκίνησαν με έναν πολύ πρωτόγονο τρόπο αρχαϊκό, έτσι, τρόπο στην αρχή, ας πούμε, και απολύτως πώς να το

πούμε...καθόλου ορθολογικό, αν το εξετάσεις το θέμα από την οικονομική του σκοπιά. Πληρώναμε με την ώρα την κ.Κλειώ να μας φτιάχνει χυλοπίτες μέσα στο καταχείμωνο. Τις στέγνωσε με την σόμπα. Καταλαβαίνεις ότι έφτανε το προιόν να είναι πανάκριβο για άλλα...ας πούμε, να πουλάμε εμείς χυλοπίτα η οποία ήτανε πάρα πολύ καλή μεν αλλά την πουλάμε σαν το κρέας. Δε γίνονται αυτά τα πράγματα αν θες να πεις ότι θα κάνω ...θα 'χω και εμπορική δραστηριότητα.Τέλος πάντων ...αλλά το γεγονός ότι άρχισε στο μπακάλικο να έρχεται κόσμος από τα Χανιά και από αλλού και να ψωνίζει και να δείχνει ένα ενδιαφέρον μας έβαλε την ιδέα και την σκέψη και τον προβληματισμό να το προχωρήσουμε αυτό, να το εμβαθύνουμε λίγο, να το οργανώσουμε κάπως, ας πούμε, ώστε να αρχίσουμε να χουμε και μια οργανωμένη παραγωγή, μια που δείχνει ενδιαφέρον. Από τότε μέχρι σήμερα, όπως καταλαβαίνεις, έχουν προχωρήσει πολύ τα πράγματα σε ό,τι αφορά την παραγωγή για παράδειγμα της βιοτεχνίας: συμμετέχουμε σε εκθέσεις τροφίμων και ποτών από το '97 όπου τις 2-3 πρώτες χρονιές πήγαμε με θράσος, με τίποτε άλλο ας πούμε. Ναι, γιατί τα προιόντα ήταν αστεία (γέλια), δηλαδή για να μη λέμε σαχλαμάρες...αστεία εννοώ όχι σε ποιότητες αλλά σε ποσότητες κτλ. έτσι δεν είναι θέμα. Εντάξει, τώρα έχει αλλάξει το πράγμα. Τώρα έχουμε πελάτες, μαγαζάτορες από όλη την Ελλάδα που μας έχουν δει στις εκθέσεις αυτές και μας κάνουν παραγγελίες κτλ. Και πλέον, ας πούμε, το προιόν Βάμου -να το πούμε της Βάμος Α.Ε.- αυτή τη στιγμή είναι λιγάκι πολυσχιδές, δηλ. υπάρχει, ας πούμε, το ξενοδοχειακό, να το πούμε έτσι, κομμάτι. Οι ξενώνες που είναι καμιά εικοσιπενταριά μέσα στο χωριό και πλέον συνεργαζόμαστε και με καμιά δεκαριά γύρω-γύρω στα πολύ διπλάνα χωριά σε περιόδους υψηλής ζήτησης, ας πούμε στέλνουμε κόσμο και εκεί ... Έε, κόιταξε Δώρα, όλα αυτά τα οποία ...Η ταβέρνα -η οποία είπαμε- η οποία από μόνη της θα μπορούσε να είναι..Ε, το μπακάλικο, το καφέ στο οποίο βρισκόμαστε...το καφέ το οποίο δεν σερβίρει μόνο καφέδες. Εδώ γίνονται και το χειμώνα και το καλοκαίρι πολύ ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις, ας πούμε, και όχι μόνο μουσικές.

10. Τί είδους εκδηλώσεις;

- Ωχ, να σου πώ. Για παράδειγμα, την παραμονή της 28ης Οκτωβρίου, στις 27, κάναμε μια βραδιά, η οποία είχε και μουσική και οπτικό υλικό και αφήγηση κτλ., με αφορμή, βέβαια, την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου αλλά όχι με έναν εθνικό-πατριωτικό, χαζό χαρακτήρα, ας πούμε, απλώς ένα πράγμα ...προσπαθούσαμε να δώσουμε το κλίμα του τί γινόταν στον κόσμο εκείνη την εποχή και μουσικά. ...Καλά, παίξαμε μουσική από καταπληκτική τζαζ, ας πούμε, εκείνης της δεκατίας του '30-'40 από την Αμερική, ξέρω'γω, μουσική από τον κόσμο, εν πάση περιπτώση, εκείνης της περιόδου, όμως. Παίξαμε οπτικό υλικό από διάφορα DVD, ιστορικά ντοκυμαντέρ κτλ. για να ....και ταινίες ας πούμε Τσάρλυ Τσάπλιν και τέτοια πράγματα που δίνουν το κλίμα της εποχής και με μια μικρή εισήγηση, έτσι, του πώς ήταν η κοινωνική-

πολιτική-οικονομική και γενική κατάσταση στη χώρα και στον κόσμο εκείνη την εποχή και πώς φτάνουμε στον πόλεμο και μπάνει η Ελλάδα κτλ. όχι να κουράσουμε το κόσμο και ούτε, ξέρεις, έτσι, με έναν διδακτικό χαρακτήρα, ας πούμε, αλλά κάτι που να έχει ενδιαφέρον και να κάθεται αυτός που το παρακολουθεί να λέει "α εντάξει αυτό είχε ενδιαφέρον, γουστάρω και το βλέπω". 'Αρα, λοιπόν, αυτό είναι μια εκδήλωση που είναι νομίζω ενδεικτική: ετοιμάζουμε κάτι για το Πολυτεχνείο τώρα, για παράδειγμα που είναι και πιο πρόσφατο, και που και εγώ δεν είμαι πια και τόσο πάρα πολύ νέος και 'ζωντας στην Αθήνα το πρόλαβα και λιγάκι.. 'Οχι λιγάκι. Το πρόλαβα αρκετά. Δεν συμμετείχα γιατί δεν ήμουν τόσο μεγάλος για να συμμετέχω (γέλια) αλλά δεν ήμουν και τόσο μικρός για να μην θυμάμαι και εν πάση περιπτώση.. καλά, και οι μουσικές.. έχουμε κάνει και βραδιές λόγου, δηλ. τον Φλεβάρη που μας πέρασε παρουσιάσαμε. Έγινε η παρουσίαση ενός βιβλίου ιδιαίτερα ενδιαφέροντος που έγινε μια ανθολογία Κρητικής ποίησης που κυκλοφόρησε τότε και είχαμε φέρει εδώ τον καθηγητή Πανεπιστημίου των Πατρών, που ήταν ο γενικός επιμελητής της έκθεσης ας πούμε, μαζί με άλλους τρεις-τέσσερις ανθρώπους που ήταν εμπλεκόμενοι στην όλη έκδοση αυτού για να γίνει παρουσίαση του βιβλίου κτλ. -καταλαβαίνεις- με ανακοινώσεις στον Τύπο, στο σχολείο, καθηγητές, τα παιδιά, στον κόσμο γενικότερα. Την Πέμπτη που μας έρχεται ξεκινούμε, ας πούμε, μια καινούρια ιστορία εδώ πέρα στο μαγαζί, την Πέμπτη -όχι αύριο την επόμενη που ο μήνας δεν θυμάμαι ..τότε.. θα το βρούμε αύριο είναι 5 και 7 13 του μηνός , Πέμπτη 13 Νοεμβρίου λοιπόν- ξεκινάμε εδώ πέρα κάτι καινούριο όπου ...πώς να το ονομάσω εεε..βραδιές κινηματογράφου όπου βλέπεις αυτή την μεγάλη οθόνη που έχουμε βάλει εκεί πέρα ψηλά, εκεί ας πούμε, η οποία δεν παίζει, δεν βάζουμε ποδόσφαιρο και δεν βάζουμε και πρωινάδικα. Αυτή παίζει μόνο όταν έχουμε να δείξουμε κάτι ενδιαφέρον, ας πούμε προβολή ταινιών ή για τα ντοκυμαντέρ που σου έλεγα νωρίτερα ή άμα γουστάρουμε πάρα πολύ να βάλουμε τίποτα πάρα πολύ ωραία ντοκυμαντέρ από το national geographic, να δούμε τα ψαράκια και να γαληνεύουμε, ας πούμε(γέλια). Και θα ξεκινήσουμε αυτό το πράγμα, ας πούμε ..έχουμε στο μυαλό μας να το κάνουμε μια φορά το μήνα κάθε δεύτερη Πέμπτη εκάστου μηνούς εν πάση περιπτώση, να γίνεται ένα τέτοιο πράγμα, έ, και να δημιουργηθεί έτσι ένα πράγμα-μια κίνηση εδώ πέρα ...ότι ξέρεις αυτή την Πέμπτη ας πούμε εκεί πέρα. Θα γίνονται ανακοινώσεις, βεβαίως, με μια μικρή παρουσίαση της ταινίας, με μια μικρή συζήτηση γι'αυτό το οποίο παρακολουθήσαμε μετά με τον κόσμο και όλα αυτά τα πράγματα. Κοίταξε, η Βάμος Α.Ε. και οι δραστηριότητες της είναι μια εμπορική εταιρία ως ανώνυμη εταιρία. Έχει σκοπό το κέρδος - ξεκάθαρα πράγματα για να μην παρεξηγούμεθα. Ποιό είναι το πολύ βασικό : θέλουμε το όποιο κέρδος να βγει με έναν τρόπο πολύ συγκεκριμένο. Πρώτον, να είναι ευγενικός αυτός ο τρόπος. Το ευγενικός στην ευρύτερη έννοια. Δεν θέλουμε ούτε να ενοχλήσουμε πάρα πολύ, δεν

θέλουμε ούτε κάποια στιγμή να γίνει 'πατής με πατώ σε' από τουρισμό στο Βάμο -πραγματικά και εντίμως σου μιλάω. Προφανώς, θέλω να αυξηθεί η πελατεία μας αλλά, προφανώς επίσης, -και δεν ξέρω πόσο είναι προφανές, σε μένα είναι πάντως ότι δεν θέλω κάποια στιγμή εδώ πέρα να γίνει 'πατής με πατώ σε'. Δεν το επιθυμώ, δεν θέλω να το αντικρύσω. Και βεβαίως, ίσως και πάνω από όλα, είναι ότι θέλουμε και να γουστάρουμε και εμείς. Το καταλαβαίνεις δηλ. ότι όλα αυτά μέσα ας πούμε, για παράδειγμα οι βραδιές κινηματογράφου οι οποίες προφανώς θα κάνουν καλό στο μαγαζί, δηλαδή θα έρθει κάποιος κόσμος και θα πει κρασιά, ούσκια, τί θα πει, τσάγια, καφέδες και τέτοια πάρα πολύ ωραία αλλά είναι και κάτι που μέσα στον δύσκολο χειμώνα, στην μικρή επαρχία στην οποία κατοικούμε, έ, το χρειάζεται και η δική μας η ψυχή ας πούμε. Λεω πολλά;

11. Όχι , όχι (γέλια).Ωραία να περάσω λίγο ετσι...στο καταμερισμό εργασίας , στις δραστηριότητες της Βάμος Α.Ε ...

- Υπάρχει και δεν γίνεται και διαφορετικά .....εε...

12. Και αυτόματα αυτό πηγαινει και στο με ποιό τρόπο λαμβάνονται οι σημαντικές αποφάσεις ...

- Ναι, ναι, ναι ...ωραία εε...υπάρχει λοιπόν αυτός καταμερισμός ο οποίος δυστυχώς δεν υπήρχε από την αρχή. Αυτό είναι ένα άλλο θέμα -θα το θίξουμε αν θέλεις και ας πούμε την ευθύνη λειτουργίας του τουριστικού γραφείου, άρα του ξενοδοχειακού προϊόντος της Βάμος, συν το καφέ στο οποίο καθόμαστε τώρα, την έχω εγώ ταυτόχρονα όντας και αντιπρόεδρος της Βάμος Α.Ε. και του διοικητικού της συμβουλίου, εε...Την ευθύνη της ταβέρνας την έχει ο «Γιώργος», πουμίλαγες μαζί του προηγουμένως, και της βιοτεχνίας επίσης ο ίδιος όντας ταυτόχρονα ο πρόεδρος και ο διευθύνων σύμβουλος της όλης ιστορίας. Το μπακάλικο: την ευθύνη την έχει η Στέλλα -δεν την έχεις γνωρίσει, εν πάση περιπτώση, αυτή- και, επίσης, επειδή ξέχασα να το πω, οργανώνουμε και κάποιες εκθέσεις κάθε καλοκαίρι κυρίως με ό,τι μπορείς να φανταστείς, δηλ. ζωγραφικής, χειροτεχνίας, χαρακτηριστικής, ό,τι μπορείς να φανταστείς. Οπότε, αυτός ο καταμερισμός υπάρχει. πώς παίρνονται οι αποφάσεις: οι αποφάσεις παίρνονται από το πενταμελές διοικητικό συμβούλιο το οποίο υπάρχει αλλά...ξέρεις τώρα, όλα αυτά δεν γίνονται με έναν πάρα πολύ αυστηρό τρόπο. Δηλαδή, εντάξει, θα συνεδριάσει το διοικητικό συμβούλιο -μη φανταστείς τίποτα παράξενα πράγματα- αλλά, εν πάση περιπτώση, κάποιες κουβέντες για να παρθούν κάποιες αποφάσεις γίνονται, ας πούμε, και γίνονται σε αυτό το πλαίσιο και, άρα, οι αποφάσεις και η ευθύνη αυτών των αποφάσεων βαρύνει αυτό το πενταμελές συμβούλιο το οποίο παίρνει τις αποφάσεις. Τώρα, αν θέλουμε να δούμε τελείως στην καρδιά του πράγματος, αυτοί που πάρα πολύ ουσιαστικά ασχολούνται με την όλη ιστορία είναι ο «Γιώργος» και εγώ.

13. Τί είδους προβλήματα υπήρχαν κατά τη διάρκεια υλοποίησης της Βάμος Α.Ε. και αν αντιμετωπίζετε τα ίδια ή διαφορετικά προβλήματα τώρα;

- Άκουσε να δεις, τα προβλήματα είναι δύο ειδών: προβλήματα τα οποία οφείλονται σε εμάς και προβλήματα που δεν οφείλονται σε έμας. Ποιά οφείλονται σε εμάς; Ξέρεις, επειδή συχνά με και μας καλούν σε διάφορες συναντήσεις ανά την Ελλάδα που...εντάξει, κάποιιο άνθρωπο κάτι θέλουν να κάνουν, κάτι να εξελίξουν κτλ. και για κάποιο λόγο αποτελούμε ως πούμε ένα από τα μικρά παραδείγματα του τί μπορεί να γίνει, και μας καλούν εκεί να καταθέσουμε την εμπειρία μας στην ουσία περισσότερο και -στα έλεγε και ο «Γιώργος» νωρίτερα- με ρωτούν πολλές φορές, ως πούμε, 'τί θα έκανα όσον αφορά το δικό μου το χέρι τουλάχιστον' ...'τί θα έκανα διαφορετικά αν ξεκίναγα την όλη ιστορία από την αρχή και έχοντας όμως την εμπειρία που έχω τώρα'. Καλά, τώρα είναι τελείως θεωρητικό το ερώτημα. Η απάντηση μου είναι η εξής. Ότι δύο πράγματα θα έκανα διαφορετικά, μόνο δύο: θα διατηρούσα όλο το σκελετό το ίδιο, την ιδέα την ίδια, όλο το κόλπο, το πράγμα ακριβώς το ίδιο με μόνον δυο μικρές -όχι πολύ μικρές- ...μεγάλες διαφορές. Πρώτον, εφής εξαρχής θα το έστηνα το όλο πράγμα σε αυστηρά επαγγελματική βάση, κάτι που δεν κάναμε εμείς για να έρθω στα προβλήματα που έλεγες, και στηριχτήκαμε μόνο στον ενθουσιασμό και στον εθελοντισμό όλων μας, ως πούμε των 10 πρώτων, τέλος παντων, που ξεκίνησαν την ιστορία για να στηθεί ..αλλά με καθόλου επαγγελματικό τρόπο, δηλαδή έγινε μια έφοδος στον ουρανό, αν θες να σου το πω λίγο μεταφορικά, και όποιος προλάβει τον Κύριο είδε ....Έε, αυτό το πράγμα έχει έτσι μια αίγλη και μια ...έτσι είναι λίγο χαριτωμένο αλλά, εν πάση περιπτώση, από την άλλη συσώρευσε προβλήματα. Ο τρόπος, ο μη επαγγελματικός -αυστηρά επαγγελματικός, στον οποίο στήθηκε το πράγμα. Τί εννοώ για να γίνω λίγο πιο σαφής. Εννοώ ότι εγώ δηλαδή θα έπρεπε να αφήσω για παράδειγμα τις ασχολίες μου με τις αηδίες και τα φροντιστήρια που έκανα τότε και να ασχοληθώ με το προϊόν εδώ πέρα επαγγελματικά πια, κάτι που το κάνω τα τελευταία τρια-τέσσερα χρόνια, όπως σου εξήγησα, αλλά πλέον προσπαθώντας να μαζέψω και προβλήματα ενώ τότε δεν υπήρχαν. Ένα, λοιπόν: αυστηρός επαγγελματισμός που δεν τον είχαμε. Να ένα πρόβλημα, το οποίο αντιμετωπίσαμε και δυο, όταν με ρωτούν αυτά που με ρωτούν και απαντώ, λοιπόν: με έναν πολύ καλό λογιστή στο πλάι σου. Δεν τον είχαμε, είχαμε λογιστή, απλώς, δεν ήταν αυτό το οποίο θα έπρεπε να έχουμε. Δεν θα πω ποτέ το ονομα του γιατί δεν μ'αρέσουν αυτά τα πράγματα αλλά, εν πάση περιπτώση ...εεε...και αυτό επίσης, ως πούμε, κόστισε πολύ σοβαρά προβλήματα τα οποία ακόμα μας ταλαιπωρούν. Άρα, αυτά τα δυο προβλήματα τα οποία προέκυψαν από δικές μας αστοχίες, ως πούμε, και από δικιά μας ευθύνη, να το πω διαφορετικά. Τώρα, προβλήματα τα οποία γεννήθηκαν από όχι δικιά μας ευθύνη. Κοίταξε να δεις, ρε συ, Δώρα. Όταν εμείς ξεκινήσαμε το '95 δεν υπήρχε και ακόμα δεν

υπάρχει θεσμικό πλαίσιο του τί σημαίνει αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, πράσινος τουρισμός ξέρω 'γω, εναλλακτικός τουρισμός ξέρω 'γω, τί διάλο τουρισμός -όπως θές ονόμασέ τον, διαφορετικός πάντως από το μοντέλο που ξέρουμε. Δεν υπήρχε ούτε θεσμικό πλαίσιο, ούτε παράδειγμα. Εμείς αναζητήσαμε στην αρχή, δηλαδή, να βρούμε ανθρώπους που κάνουν κάτι αντίστοιχο για να ρωτήσουμε, ρε παιδί μου, "ρε παιδιά πώς το κάνετε εσείς" για να δούμε, να πάρουμε μια ιδέα. Δεν βρήκαμε. Τουλάχιστον, όπως εμείς το είχαμε στο μυαλό μας, δηλαδή ένα ολόκληρο πράγμα -δεν έχω μόνο έναν ξενώνα ..και κατάλαβες. Η απουσία, ας πούμε, της Πολιτείας ήταν και συνεχίζει να είναι εκκωφαντική. Ακούμε πάρα πολλά τα τελευταία χρόνια, ας πούμε, για αγροτουρισμό και από πάρα πολλούς, ας πούμε, και η προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι είναι μια καραμέλα που τη μάθαμε και την πιπιλίζουμε. Επί της ουσίας, παιδιά, πώς στήνονται αυτά; Πώς πρέπει να στήσουμε δίκτυα μεταξύ μας; Πώς πρέπει να συνεργαστούμε με το εξωτερικό; Από πού θα πάρουμε τα παραδείγματα για να στήσουμε τις επιχειρήσεις μας; Ποιοί είναι οι τεχνοκράτες που θα μας στηρίξουν εμάς τους μικρούς ανίδεους επιχειρηματίες που απλώς έχουμε μια ωραία ιδέα στο κεφάλι μας, ώστε να μπορέσουμε να το κάνουμε καλά και να μην κάνουμε λάθη δηλαδή: όλο αυτό το πράγμα δεν υπάρχει. Ε, και καταλαβαίνεις, ότι ο καθένας αρχίζει και αυτενεργεί και εμπιστεύεται το ένστικτό του και εκεί γίνονται και λάθη. Εκεί πέρα, εντάξει, την ιστορία με το LEADER στην εξήγησε και ο Νίκος -να μην την λέω, ας πούμε, γιατί εκνευρίζομαι κιόλας και δεν θέλω. Είμαι και σε μια ηλικία επικίνδυνη για έμφραγμα, ας πούμε, και δεν γουστάρω (γέλια).

14. Με τους κατοίκους εδώ , εννοώ με τους μόνιμους κατοίκους πριν την ίδρυση και μετά της Βάμος ποιά είναι η σχέση;

- Θα σου πω. Η σχέση δεν ήταν η ίδια. Δηλαδή, αυτή που ήταν στην αρχή δεν είναι αυτή που είναι σήμερα. Στην αρχή υπήρχαν τρεις ομάδες κατοίκων εδώ, οι οποίοι -ντόπιων, δηλαδή, να το πω έτσι- μια ομάδα μικρή η οποία στην αρχή το είδε με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον χωρίς να καταλαβαίνει ακριβώς τί θέλουμε να κάνουμε αλλά είδε ότι είναι κάτι το ενδιαφέρον και το οποίο θα φέρει κόσμο και ζωή στο χωριό και, έστω ηθικά, συμπαραστέκονταν στην όλη ιστορία, έτσι με θέρμη, μια μικρή ομάδα. Μια πάρα πολύ μεγάλη ομάδα η οποία ήταν παντελώς αδιάφορη, όπως και παντού σε όλο το κόσμο, οι οποίοι το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να πίνουν μπύρες στο καφενείο και να παίζουν πρέφα. Και μια, επίσης, μικρή ομάδα η οποία μας αντιμετώπισε με μίσος, φθόνο και καχυποψία -δεν θέλω να κρύψω τίποτα και δεν με ενδιαφέρει κιόλας- δηλαδή τελείως καθαρά κτλ. Αλλά, ξέρεις, στην αρχή με πείραζε αυτό. Το ξεπέρασα -δεν θα έλεγα πολύ γρήγορα αλλά πάντως όχι και αργά. Έχει πάψει δηλ. πολλά χρόνια να με απασχολεί. Εν τω μεταξύ, έχουν αντιστραφεί και πάρα πολύ τα πράγματα πια.

15.Δηλαδή;

- Ε, κοίταξε να δεις τώρα, ας πούμε αυτά τα ποσοστά αυτών των ομάδων έχουν αλλάξει δραματικά: η τελευταία, η μίξερη ομάδα ας πούμε είναι τελείως αποδεκατισμένη. Δεν ξέρω καν αν υφίσταται κιάλας για να είμαι ειλικρινής. Ως απόδειξη, ας πούμε, αυτού του πράγματος που λέω είναι το γεγονός ότι και άλλοι πλέον συγχωριανοί μας, νέα παιδιά -και αυτό έχει πολύ ενδιαφέρον- με οικογένειες, δηλ.άνθρωποι που κατοικούν εδώ -και έχει μεγάλη σημασία αυτό το πράγμα- οι οποίοι αναστύλωσαν τα παλιά τους κτίρια, τα έκαναν παραδοσιακούς ξενώνες και συνεργάζονται μαζί μας ωραία και καλά. Αυτό, για μένα, αποτελεί μια πολύ καλή απόδειξη αυτής της αντιστροφής και αποδοχής, επίσης. Για να το πω ολόκληρο, το κλίμα δεν ήταν ποτέ κακό και αρνητικό. Δεν αντιμετωπίσαμε κανένα σοβαρό πρόβλημα, δηλαδή ποτέ. Τώρα, σαχλαμάρες και κουτσομπολιά του καφενείου, έ, τί να κάνουμε τώρα!

16. Τί είδους προϊόντα παράγει η Βάμος Α.Ε;

- Ναι, κοίταξε να δεις, σε ό,τι αφορά την βιοτεχνία, τα προϊόντα που παράγει η Βάμος Α.Ε. είναι πολλά.,Κατ'αρχήν, έχει το τουριστικό της προϊόν -το εξηγήσαμε- και είναι παλιά αναστυλωμένα κτίρια. Όχι όλα συγκεντρωμένα μαζί. Είναι διάσπαρτα στη παλιά γειτονιά του χωριού και τα οποία είναι τουριστικά καταλύματα. Υπάρχει το προϊόν των υπηρεσιών της, δηλαδή αυτά που λέγαμε προηγουμένως με τον κινηματογράφο. Το πολιτιστικό τους προϊόν, το οποίο είναι επίσης πολύ σημαντικό. Για να σκεφτείς, το '95-'96 κάναμε για πρώτη φορά έκθεση ζωγραφικής. Η ζωγραφική στο Βάμο ήταν άγραφη λέξη. Δεν είναι παράξενο -δηλαδή τί να κάνουμε, έτσι. Είναι φυσιολογικά αυτά τα πράγματα αλλά θέλω να πώ είναι ένα προϊόν το οποίο είναι ένα πολιτιστικό προϊόν ή κάποιο προϊόν -ονόμασε το όπως θές, δεν με ενδιαφέρει- το οποίο γεννήθηκε και παρουσιάστηκε. Εντάξει, υπάρχουν και τα προϊόντα της βιοτεχνίας τα οποία είναι πολλά, δηλαδή η βιοτεχνία αυτή τη στιγμή βγάζει γύρω στους 70-75 κωδικούς ας πούμε. Υπάρχει μια μεγάλη γκάμα ζυμαρικών, δηλ.οι χυλοπίτες οι σκέτες , οι χυλοπίτες με το παντζάρι , οι χυλοπίτες με τη ντομάτα, οι χυλοπίτες, ξέρω 'γω, με τη τσουκνίδα -σου τη συστήνω ανεπιφύλακτα. Μετά, ας πούμε, είναι γλυκά του κουταλιού πάρα πολλά, μαρμελάδες πάρα πολλές, καθόλου συντηρητικά. Δυστυχώς, δεν έχουμε προχωρήσει ακόμα σε κόλπα Χασπι, Άιζον και τέτοια. Πρέπει να το κάνουμε διότι, όπως σου έλεγε και ο «Γιώργος», κυκλοφορούν πάρα πολλά εντός πολλών εισαγωγικών παραδοσιακά προϊόντα γύρω-γύρω στη πιάτσα και είναι να τραβάς τα μαλλιά σου και κάποια στιγμή θα πρέπει, ας πουμε, να ξεχωρίζεις το δικό σου προϊόν από τα υπόλοιπα και ο μόνος τρόπος που εγώ καταλαβαίνω ότι υπάρχει είναι να έχεις μια επίσημη θεώρηση, μια στάμπα ότι "παιδια, ναι, αυτό είναι τέτοιο". Πρέπει να προχωρήσουμε σε αυτο. Δεν το έχουμε κάνει αλλά πρέπει να είναι από τα επόμενα μας βήματα. Ως προϊόν, ας πούμε, αν μπορεί κανείς να το πει τέτοιο, είναι η αντίληψη, ρε

παιδί μου, την οποία έφερε η Βάμος, οι άνθρωποι της δηλαδή στη περιοχή ότι "παιδιά κοιτάξε να δείτε, το ότι δεν είμαστε στη θάλασσα και ότι δεν έχουμε μεγάλη γεωργική παραγωγή δεν σημαίνει ότι είμαστε χαμένοι από χέρι, ας πούμε, και ότι πρέπει να μαραζώσουμε". Έχουμε δυνατότητες, έχουμε πολλά πλεονεκτήματα που δεν τα έχουν ούτε οι μεν ούτε οι δε. Το γεγονός, δηλαδή, ότι τα χωριά αυτά γύρω-γύρω και ο Βάμος αντιμετώπισαν ένα πρόβλημα με τη φυγή του κόσμου, τη μετανάστευση και το ένα και το άλλο ασφαλώς ήταν κακό. Από την άλλη, διατήρησε για παράδειγμα την αρχιτεκτονική του φυσιογνωμία σε ένα μεγάλο βαθμό. Αυτό αυτόματα είναι ένα πλεονέκτημα σε σχέση με όλες τις άλλες περιοχές. Η φύση γύρω-γύρω, η οποία κινδυνεύει τώρα με την οικιστική επίθεση η οποία υπάρχει στην περιοχή επίσης ...όντας ανέγγιχτη σε ένα πολύ μεγάλο της ποσοστό, με ένα τεράστιο πλούτο σε πανίδα και χλωρίδα -κυρίως χλωρίδα, ας πούμε- αυτόματα, αποτελεί πάλι ένα συγκριτικό μας πλεονέκτημα σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους τουριστικούς προορισμούς της χώρας, ας πούμε. Υπάρχουν, δηλαδή, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα τα οποία δεν είναι τόσο παρα πολύ εμφανή -να, αυτό.

17. Με ποιούς τρόπους αναδεικνύετε και προστατεύετε το περιβάλλον. Αυτό που σε είχα ρωτήσει και πριν...

- Η απάντηση πάλι θα είναι η ίδια. Μόνο με το παράδειγμά μας, Προς το παρόν, ας πούμε, δεν έχουμε ...θεωρώ ότι το ....η ύπαρξη, η δημιουργία, η λειτουργία της Βάμος και αυτά τα οποία προκρίνει, ρε παιδί μου, και προτείνει και εμφανίζει ως δραστηριότητες της, ας πούμε, αποτελούν ένα καλό παράδειγμα για τη περιοχή του πώς μπορεί να υπάρξει μια ήπια ανάπτυξη στην περιοχή η οποία όσο είναι δυνατόν να σέβεται τις παραδοσεις, το περιβάλλον και τους ανθρώπους. Δηλαδή, για μενα, είναι απόλυτος κανόνας αυτό το πράγμα. Δεν γίνεται διαφορετικά, ας πούμε. Από εκεί και πέρα, οργανωμένες δράσεις πολύ θα επιθυμούσα, μόνο που σου βάζω συνεχώς παρενθέσεις, ...είναι στο μυαλό μας, ας πούμε, στο πίσω μέρος του μυαλού ακόμα. Πολύ, ας πούμε, θα γούσταρα τα σπίτια μας να μπορούσαμε να τα ...ξέρεις, ακούω και δεν θέλω να ακούγομαι τώρα λαικιστής και φτηνός, ας πούμε, αλλά υπάρχουν πολλοί τρόποι, ας πούμε, ενέργειας. Θα ήθελα να προχωρήσουμε, ας πούμε, σε μια τετοια κατεύθυνση και να μπορούσαμε, ξέρω 'γω, τουλάχιστον, τους ξενώνες μας ενεργειακά να τους έχουμε επαρκείς -μέσα από μια τέτοια ιστορία απέχουμε πάρα πολύ. Είχαμε πολύ σοβαρά και σημαντικά ζητήματα ύπαρξης της εταιρίας μετά τη μεγάλη κρίση την οποία αντιμετωπίσαμε το 2001 και 2002. Αυτές οι δυο χρονιές που ήταν, ας πούμε, πολύ δύσκολες εξαιτίας των πραγμάτων που είπα νωρίτερα τα οποία συσσωρεύσαν προβλήματα οικονομικά, οργανωτικά κτλ πολύ σοβαρά όμως, και πραγματικά έτσι ήτανε ....κάθε μέρα ξημέρωνε και δεν ξέραμε αν θα υπάρξουμε πια -τόσο πολύ δηλαδή- και δεν το δραματοποιώ αλλά εν πάση περιπτώσει.

Αυτά τα πράγματα, ξέρεις, θέλουμε μια ηρεμία. Δεν την έχουμε αποκτήσει ακόμα τελειώς. Είμαστε σε πολύ καλύτερη κατάσταση από ό,τι ήμασταν τότε δεν το συζητάμε αλλά όλα αυτά...οι αλυσίδες στα πόδια ακόμα υπάρχουν και πρέπει να απαλλαγούμε από αυτές. Μόλις απαλλάγουμε είναι κάτι το οποίο πραγματικά προσωπικά εμένα αλλά και το «Γιώργο» μας απασχολεί έντονα και θα θέλαμε πολύ να προχωρήσουμε σε αυτό. Ένα άλλο, ας πούμε, για παράδειγμα, έτσι, μια δράση που θα μπορούσε να αναπτυχθεί και η οποία να έχει ένα χαρακτήρα πώς να το πούμε...να κάνεις κάτι και εσύ, εν πάση περιπτώσει, για τον τόπο και τον χώρο τον οποίο ζεις και δραστηριοποιείσαι και κατοικείς είναι, ας πούμε, κάτι το οποίο δεν ξέρω άμα το ξέρεις: στην περιοχή μας είχε βρέθει ένα υποθαλάσσιο σπήλαιο κοντα στο Βάμο στη θάλασσα στο χωριό από κάτω, 6-7 χιλιόμετρα από εδώ. Βρέθηκε πριν από 4-5 χρόνια ένα σπήλαιο στο οποίο βρέθηκαν μέσα οστά νάνων ελεφάντων οι οποίοι προφανώς κατοικούσαν στην Κρήτη πριν από 100.000 χρόνια. Με τρομαχτικό ενδιαφέρον επιστημονικό έχει παρουσιαστεί αυτή η ανακάλυψη ας πούμε σε διεθνές συνέδριο που κάνανε οι σπηλαιολόγοι στην Ρώμη πριν από 3 χρόνια. Στα λέω όλα αυτά γιατί τυχαίνει να ξέρω τον επικεφαλής αρχαιολόγο, ας πούμε, ο οποίος ηγείται των ερευνών. Έλληνας, στην Αθήνα είναι ο άνθρωπος, ας πούμε. Είναι διευθύντης στο τμήμα Παλαιοανθρωπολογίας και Σπηλαιολογίας -στο λέω και ακριβώς τί είναι δηλαδή- και αυτή τη στιγμή δεν κουνιεται φύλλο για αυτό το πράγμα στην περιοχή. Μιλάμε για μια ανακάλυψη η οποία, από ότι κουβεντιάζω τώρα με αυτούς τους ανθρώπους, είναι τόσο πάρα πολύ σημαντική σαν να ανακαλύπταμε την Κνωσό. Λέω, λοιπόν, δεν είναι μόνο ότι δεν κουνιέται φύλλο στη περιοχή γιατί αυτό είναι ένα πάρα πολύ σημαντικό εύρημα αλλά σέρνεται και μια ιστορία ότι έχουν κατά νου να φέρουν δεξαμενές πετρελαίου στην ίδια περιοχή, ας πούμε, διότι θέλουν να φύγουν από το Ακρωτήρι. Αυτή η ιστορία, λοιπόν, με τις δεξαμενές πετρελαίου η οποία με κάνει απολύτως έξαλλο και μια δράση λέω εγώ από τη δική της πλευρα η οποία θα μπορούσε να αναπτυχθεί γιατί το θεωρώ πάρα πολύ σοβαρό το θέμα, ας πούμε. Θα μπορούσαμε πάλι εδώ -τί να κάνουμε. Ας είναι αυτό το καφέ ένα βήμα στο οποίο θα μπορούσαν, ρε παιδί μου, να προβληθούν κάποια πράγματα. Έχω μιλήσει με τους αρχαιολόγους, τους ανθρώπους και τους σπηλαιοκαταδύτες, ας πούμε, στην Αθήνα να'ρθουν να παρουσιάσουν αυτό ή μια περίληψη αυτού που παρουσίασαν στη Ρώμη για παράδειγμα. Να φέρουμε τους δημοσιογραφους και να κάνουμε φασαρία, Δώρα, τί να κάνουμε; Δεύτερο χοντρό, και ευτυχώς το έδειχνε προχθές, η τηλεόραση υπάρχει η μια, από τις δυο που έχουν απομείνει σε όλο το νησί, γέφυρα Ρωμαϊκών Χρόνων: η μία είναι στην Ελεύθερνα Ρέθυμνο και η άλλη είναι στις Βρύσσεσ απ'έξω 4 χιλιόμετρα από εδώ αν πάω να σου τη δείξω θα βάλεις τα κλάμματα. Διότι έχουν πάει και παίρνουν τα χαλίκια κάτω από τη γέφυρα, ας πούμε, για τις οικοδομές. Αμφιβάλλω για τη στατικότητα της γέφυρας.

Μάλλον, θα πέσει να γκρεμιστεί να πάει στο διάλο. Έχουν κολλήσει ένα πλειοστάσιο(;) νερού, να πούμε, το 'χουμε χτίσει κολλητά πάνω στη γέφυρα και είναι απολύτως εγκαταλελειμμένη, σκουπιδαριό, ιστορίες -να μην τα λέω δηλαδή. Είναι να σε πιάνει φρίκη. Ένας από τους Εγγλέζους που κατοικούν στη περιοχή, γιατί λέγαμε προηγουμένως γι'αυτούς και πώς το βλέπω και είδες που σου λέω ότι εγω...δε με χαλάει απαραίτητα, ο οποίος είναι και ζωγράφος ο άνθρωπος και την έχει ζωγραφίσει και το ένα και το άλλο και γνωρίζομαστε κάναμε και δυο εκθέσεις δικές του εδώ πέρα στο Βάμο κτλ και μου λέει " ρε 'συ Γιώργο έλα να στο δείξω σε παρακαλώ, τί είναι αυτό" "Ρωμαϊκών Χρόνων" , γιατί εγώ το ήξερα το θέμα, μου λέει "και είναι έτσι;" και ντράπηκα Δώρα. Ντράπηκα που ήρθε ο Εγγλέζος από το Γιουρκοσκιρ για να μας πει να πούμε ...καταλαβαίνεις έτσι; εεε..Φασαρία -όχι φασαρία, μεταφορικά το λέω- φέραμε την τηλεόραση, έγινε ένα ρεπορτάζ επί τόπου πάνω στη γέφυρα, μιλήσαμε με το Δήμαρχο Βρυσσών γιατί εκεί ανήκει αυτό το πράγμα, με τους αρχαιολόγους να γίνει μια φασαρία για το θέμα να μην μείνει έτσι. Δεσμεύτηκε ο Δήμαρχος Βρυσσών ότι τα χρήματα που θα απορροφήσουν από το LEADER+ θα τα ρίξουν στη συντήρηση και στην ανάδειξη της γέφυρας. Ε, να, μια μικρή νίκη είναι αυτή.

18. Τί γνωρίζεις για οικοκοινότητες , οικολογικά χωριά , οικοτουρισμό γενικότερα γιατί στις οικοκοινότητες εντάσσεται και αυτό το κομμάτι , τόσο σε Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.Εννοώ γνωρίζεις πράγματα;

- Γνωρίζω κάποια πράγματα , όχι πολλά. Λοιπόν, αυτό το οποίο γνωρίζω, ότι με είχαν καλέσει πριν από ένα χρόνο να πάω σε μια συνάντηση που είχαν κάνει στην Αθήνα και ο Νίκος , που μάλλον έχω και το τηλέφωνό του στο κινητό μου δηλαδή ακόμα, οι οποίοι, δεν ξέρω αν τους ξέρεις αυτούς τους ανθρώπους. Μπα,..τέλος πάντων, εν πάση περιπτώση, δυστυχώς, δεν μπόρεσα να παύ γιατί ήταν οι μέρες που ο πατέρας μου ήταν στο νοσοκομείο και θα έκανε μια πολύ σοβαρή εγχείρηση και δεν μπορούσα να είμαι στην Αθήνα ...Κοίταξε, εγώ επειδή έχω σπουδάσει και Μαθηματικά είμαι και λίγο βλαμμένος, δηλ. μου αρέσει, ας πούμε, να δίνουμε τους ορισμούς των πραγμάτων. Δηλαδή λέμε οικοτουρισμός ή οικοκοινότητα. Δώσε μου τον ορισμό της οικοκοινότητας: τί ονομάζουμε οικοκοινότητα; Ξέρεις, είναι το κάψιμο που μου έχει μείνει από τα Μαθηματικά αυτό το πράγμα τώρα, έτσι;...γιατί θέλω να ξέρω για τί πράγμα συζητάμε.Τώρα, αν θέλουμε να κάνουμε ...να καθίσουμε να πίνουμε τσικουδιές και να αμπελοφιλοσοφούμε κανένα πρόβλημα , αλλά να ξέρουμε ότι κάνουμε αυτό. Γενικώς, εγώ πώς το καταλαβαίνω και το αντιλαμβάνομαι : αντιλαμβάνομαι μια κοινότητα ανθρώπων, το κοινότητα δε σημαίνει απαραίτητα και οικισμός, μπορεί να σημαίνει μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι είναι ευαισθητοποιημένοι περί τα οικολογικά προβλήματα και ζητήματα, ας πούμε, και οι οποίοι βρίσκονται μαζί -συζητούν κάποια ζητήματα που τους απασχολούν- και, κατ'εμέ ,

αυτό είναι απολύτως απαραίτητο- προτείνουν λύσεις. Ρεαλιστικές, έτσι; Και προτείνουν κάποιες λύσεις και προσπαθούν να αναπτύξουν δράσεις ώστε αυτές οι λύσεις οι οποίες προτείνουν εν πάση περιπτώση να γίνουν θέμα ευρύτερης συζήτησης. Και ας καταλήξει και σε ένα συμπέρασμα μετά και σε μία δράση η οποία πρέπει να υλοποιηθεί. Ε, όλα αυτά εξ ορισμού, στα δικά μου τα μάτια, είναι πάρα πολύ ενδιαφέροντα. Και τα θεωρώ και πολύ ενδιαφέροντα πολύ περισσότερο όταν , κατοικώντας στην Ελλάδα ,όντας Έλληνες- βαριά κουβέντα.. Ελλαδίτες. Έλληνες ήτανε ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης. Αυτοί ήταν Έλληνες ...Ελληνόφωνοι Ελλαδίτες (γέλια). Αυτό είμαστε εμείς ....εε...και που εν πάση περιπτώση , επειδή η πολιτική ιστορία του τόπου είναι αυτή που είναι και που εν πάση περιπτώση ...ή αυτό το θυμάμαι λόγω του το έχω ζήσει ακριβώς πάνω στη φούρια μου και στα ντουζένια μου ας πούμε ....αυτή η εντός πολλών εισαγωγικών πολιτικοποίηση την οποία φάγαμε στη μάπα, θα έλεγα ότι οτιδήποτε γίνεται σε αυτόν τον παλιόκοσμο- στο παλιότοπο μάλλον- να περνάει μέσα από τα κόμματα εε...αυτές οι ομάδες λοιπόν, πρωτοβουλίες , κοινότητες όπως θέλεις ονόμασέ τις , οι οποίες είναι πρωτοβουλίες πολιτών και όχι προβάτων τα οποία είναι μέσα σε ένα μαντρί και ακολουθούν μια νόβα, εμένα μου είναι πάρα πολύ θετικές στα δικά μου τα μάτια. Θα ήθελα, και αυτό είναι ένα δικό μου έλλειμα. Θα ήθελα εαν είναι δυνατόν αυτές οι κοινότητες που υπάρχουν ανά τη χώρα και ανά τον κόσμο , αλλά ας μη πάμε τόσο πολύ μακριά αμέσως , να υπάρχει ένας τρόπος να έρχονται σε μια τακτικότερη επικοινωνία μαζί, ώστε από κοινού τελικά ....αυτό που έλεγα δηλ. να μπαίνουν στο τραπέζι ζητήματα, ας πούμε, και να αρχίζουμε να στοχεύουμε κάποια πράγματα κτλ.Δεν ξέρω αν γίνεται αυτό και αν γίνεται θα ήθελα να το πληροφορηθώ γιατί με ενδιαφέρει.

19. Δεν ξέρω αν γνωρίζεις , υπάρχει ένα δίκτυο το GEN είναι Global Ecovillage Network , το οποίο έχει αναλάβει μια παγκόσμια δράση οικοκοινοτήτων παγκοσμίως. Δηλ. να συντονίζει κάποιες προσπάθειες , να ενημερώνει , κάνει συνέδρια ας πούμε. Αυτό θα ήταν η επόμενη ερώτηση ας πούμε , αν γνωρίζεις τη δράση του;

- Όχι δεν τη γνωρίζω, είναι έλλειμα δικό μου, ντρέπομαι γι'αυτό και θέλω πάρα πολύ πραγματικά, γρήγορα δηλαδή να έρθω σε μια επικοινωνία με αυτούς τους ανθρώπους. Φαντάζομαι θα έχουν κάποια ιστοσελίδα ή κάτι τέτοιο, γιατί τα θεωρώ αυτά πολύ-πολύ σημαντικά πράγματα. Απλά επειδή εγώ - ξαναλέω λόγω των μαθηματικών είμαι λίγο βλαμμένος ας πούμε (γέλια) - είμαι λίγο πρακτικός άνθρωπος. Θέλω δηλαδή τα πράγματα κάποια στιγμή να αποτυπώνονται με έναν πρακτικό τρόπο.

20. Ωραία. Ας περάσουμε λίγο στο προφίλ των επισκεπτών , που μου έλεγες και προηγουμένως, τί είδους άτομα επισκέπτονται το Βάμο ;

- Κατ'αρχήν οι εθνικότητες ...ή μάλλον να το πω διαφορετικά , ας ξεκινήσω αλλιώς. Οι πελάτες

μας σε ένα ποσοστό 50-50 , είναι το 50% Έλληνες και το 50% ξένοι. Οι Έλληνες στην συντηρητική τους πλειοψηφία το χειμώνα και τον Αύγουστο, καλά, και Πάσχα και Χριστούγεννα - εντάξει τα Χριστούγεννα έτσι και αλλιώς είναι Χειμώνας. Τους καλοκαιρινούς μήνες, αυτό που επισήμως ονομάζεται σεζόν δηλαδή, η μεγάλη πλειοψηφία είναι οι ξένοι. Σε ότι αφορά τους Έλληνες, η μεγάλη πλειοψηφία είναι από το Ηράκλειο, διότι θέλουμε να ξεχνάμε αλλά η Κρήτη είναι νησί και άρα δεν είναι απλώς σαν την Αθήνα- να έρθουν ένα Σαββατοκύριακο στο Βάμο ....και σε ότι αφορά τους ξένους κυρίως δουλεύουμε με Γερμανούς, Ολλανδούς, Άγγλους και, τα τελευταία τρία-τέσσερα χρόνια, Γάλλους. Είμαστε ακόμα έξω ..., πάλι εμείς φταίμε αλλιώς δεν εξηγείται, από την Σκανδιναβική Αγορά η οποία προφανέστατα έχει ένα κόσμο ο οποίος ενδιαφέρεται για τέτοιου είδους προορισμούς εεε...τώρα που είναι Νοέμβριος αυτή τη δουλειά κάνουμε. Προσπαθούμε να πιάσουμε κάποιες επαφές με κάποια γραφεία στις Σκανδιναβικές Χώρες ώστε να μπορέσουμε να ανοιχτούμε και σε εκείνη την αγορά που έχει ενδιαφέρον. Ήδη, πήραμε τα πρώτα θετικά μηνύματα από ένα γραφείο τις πολύ τελευταίες μέρες. Αυτά όσον αφορά τις εθνικότητές τους. Τώρα σε ότι αφορά το γενικότερο προφίλ τους ...κοίταξε να δεις σε γενικές γραμμές- οικονομικά, ηλικιακά, κοινωνικά, μορφωτικά κτλ- είναι από τη μέση και πάνω.

21. Τελευταία ερώτηση : τί γνωρίζεις για τη προσπάθεια που γίνεται στον οικισμό της Μηλιάς , αν θεωρείς ότι γίνονται κοινές προσπάθειες ή αν διαφοροποιούνται οι στόχοι της Βάμος Α.Ε. από αυτούς της Μηλιάς ;

- Για τη Μηλιά έχω τις θετικότερες των εντυπώσεων και τα πιο ζεστά πράγματα που πραγματικά μπορώ να πω. Τα ξέρω τα παιδιά και προσωπικά, εκτιμώ πάρα πολύ τη δουλειά τους, θεωρώ ότι έχει και ένα ηρωικό στοιχείο η δουλειά τους. Πραγματικά το εννοώ αυτό που λέω. Έχουμε μια πολύ καλή σχέση, κατ'αρχήν προσωπική πια σχέση, αφετέρου έχουμε και μια συνεργασία σε ένα ευρύτερο επίπεδο στο Δίκτυο Αγροτουρισμού Δυτικής Κρήτης αλλά και στο γενικότερο δίκτυο ανά την Ελλάδα το οποίο τώρα πάει να στηθεί. Πηγαίνω με πάρα πολύ μεγάλη ευχαρίστηση στη Μηλιά και απομονώνομαι 4-5 μέρες εκεί πέρα και εν πάση περιπτώση, έε...έτσι βρίσκω την ισορροπία μου , είναι η δική μου ψυχοθεραπεία.

22. Ευχαριστώ.

7. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΒΑΜΟΥ.

Συνέντευξη με τον Δήμαρχο της κοινότητας του Βάμου.

1. Να ξεκινήσουμε με λίγα πράγματα με την καταγωγή σας: είστε από εδώ , ήσασταν μόνιμος κάτοικος , έχετε μεγαλώσει εδώ;

- Ναι εδώ γεννήθηκα , στο Βάμο γεννήθηκα , τελείωσα Δημοτικό σχολείο , γυμνάσιο πρώτα και λύκειο πώς ήτανε, έφυγα στρατιώτης , τελείωσα την Ανωτάτη Βιομηχανική Πειραιώς. Πώς τη τελείωσα; Μπήκα στον Εφοριακό κλάδο και τότες έβγαине μια διαταγή ...το '75-'80 όσοι είναι εφοριακοί μπορούν να γραφτούν στο Πανεπιστήμιο του Πειραιά στη σχολή...δε ξέρω 'γω τώρα ..πρέπει να το θυμηθώ...και έβγαλα στην ...ισόβαθμη με την Πάντειο , το πτυχίο. Υπηρέτησα στην Αθήνα πολλά χρόνια σε διάφορες εφορίες , παντρεύτηκα , έχω δυο γιους.

2. Δηλαδή ζήσατε κάποια χρόνια Αθήνα;

- Ναι , έζησα πολλά χρόνια από το '75 μέχρι το '90 , δεκαπέντε , δεκαεφτά χρόνια. Κατέβηκα κάτω ασχολούμαι από την αρχή με τον σύλλογο των εφοριακών , είχα κατέβει κάνα δυο , τρεις φορές τότε είχα βγει σύμβουλος ε μου άρεσε το χωριό μου και προσπαθούσα με κάθε τρόπο, πώς να βρώ ευκαιρία να φύγω(από Αθήνα). Όσο ήταν μικρά τα παιδιά μου , ο μεγάλος ήταν πρώτη δημοτικού ο μικρός ήταν δυο , τριών χρονών , βρήκαμε ευκαιρία πήραμε μετάθεση και εγώ και η σύζυγος, είναι δικαστικός υπάλληλος και ήρθε στο ειρηνοδικείο Χανίων εγώ ήρθα στη 'Β Εφορία Χανίων και το '95 μετακομίσαμε από Αθήνα για Χανιά. Και ακόμα από την Αθήνα είχα ασχοληθεί με την κοινότητα τότε , είχα βγεί σύμβουλος δυο τετραετίες , την προηγούμενη τετραετία κατέβηκα πάλι για υποψήφιος Δήμαρχος για 60 ψήφους δεν βγήκα και το 2004 βγήκαμε Δήμαρχοι(γέλια). Είμαι ακόμα στον Εφοριακό κλάδο , δεν παραιτήθηκα απλώς έχω ειδική άδεια και όλο το ωράριο μου είναι εδώ. Μ'αρέσει το χωριό και γι'αυτό ασχοληθήκαμε εδώ πέρα με αυτές τις φροντίδες του Δημάρχου απλώς θέλω να πω ότι είναι ένα όμορφο χωριό , είναι όμορφος ο Δήμος , έχει θάλασσα , έχει βουνό , έχει ενδοχώρα καλή , το χειμώνα έχουμε κίνηση , το καλοκαίρι έχουμε τη θάλασσα , το χειμώνα έχουμε την ενδοχώρα όπου όλα τα χωριά είναι ζωντανά. Αυτό που προσπαθώ εγώ σαν Δήμος....α με βοήθησε πάρα πολύ η εταιρεία Βάμος Α.Ε. δεν κρύβω να το πω η οποία ξεκίνησε από δέκα παιδιά , κάνανε μια εταιρεία , κατλεβηκαν από Αθήνα και αυτοί , Βαμιανοί, κατέβηκαν με τις οικογένειές τους και κάμανε μια εταιρεία με εστιατόριο, με παντοπωλείο , μια καφετέρεια.

3. Γνωρίζοσασταν από πριν με τα παιδιά αυτά;

- Ναι, ναι είναι παιδιά από το Βάμο τα γνώριζα εγώ από πριν ναι. Και δεν κρύβω να πω ότι ξεκίνησα και εγώ το 1998 και έκανα μια μονάδα ενοικιαζόμενα δωμάτια, το Βάμος Palace. Ορμώμενος από τα παιδιά που...έβλεπα τον τουρισμό και πήγαινε καλά. Και έτσι έχω δώδεκα σπίτια πέτρινα, με πισίνα, με γκαζόν το Βάμος Palace το οποίο ..συνεργαζόμαστε με την Βάμος Α.Ε. και έτσι έχουμε μια καλή συνεργασία και ο Βάμος αναπτύσσεται κάθε μέρα.

4. Θέλετε να μου πείτε έτσι κάποια πράγματα για την ιστορία του μέρους, τί γνωρίζετε, ας πούμε τί ήταν παλιά ο Βάμος, πώς τον θυμάστε εσείς;

- Ο Βάμος ήταν ένα μικρό ήσυχο χωριό, όμορφο, ήρεμο ήταν πρωτεύουσα της επαρχίας Αποκορώνου με γυμνάσιο, με λύκειο, με δημοτικό σχολείο, με αγροτική τράπεζα, με κέντρο υγείας, με ειρηνοδικείο, με αστυνομικό τμήμα, με Ταμείο, με ΟΤΕ, με ταχυδρομείο ζωντανό χωριό. Μετά ξεκίνησε η εταιρεία το '90, '95 νομίζω, ξεκίνησα εγώ το '98 δημιουργήθηκε μια κίνηση και τώρα έχουμε 220 κρεβάτια, το χειμώνα δεν κρύβω να σας πω ότι τριήμερα, διήμερα, σαββατοκύριακα από Ηράκλειο, Άγιο Νικόλαο είμαστε γεμάτοι. Έτσι υπάρχει μια ζωντανία και το χειμώνα εξαιτίας της εταιρείας, εξαιτίας του δικού μου καταλλύματος... Έχουμε το περοβαλλοντικό σχολείο, το οποίο έχει μεταστεγαστεί στον Κεφαλά....

5. Το οποίο τι σχολείο είναι ακριβώς;

- Το οποίο είναι περιβαλλοντικό κέντρο: έρχονται από όλη την Ελλάδα γυμνάσια και δημοτικά σχολεία και κάνουν σαν ..σεμινάρια, σαν συνέδρια. Πέρυσι το '07, '08 είχε 73 σχολεία από όλη την Ελλάδα και φέτος από 'οτι έχω επαφή με την Διευθύντρια, τρεις χιλιάδες παιδιά ήτανε πέρυσι στο Βάμο.

6. Και γίνονται δηλαδή σεμινάρια, συνεδρια σχετικά με την ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον;

- Ναι, ναι πάνω στη φύση, πάνω στο περιβάλλον. Και έτσι υπάρχει μια κίνηση χειμώνα, καλοκαίρι έχουμε μια κίνηση. Σαν Δήμος προσπαθώ και 'γω όσο μπορώ, φτιάχνουμε κάποιους δρόμους, έχουμε κάτι έργα από την ύδρευση, το νερό μας είναι τώρα το πρόβλημα. Είναι οπρώτος Δήμος στην Ελλάδα ..εε..στις οικοδομές, υπάρχει μια μεγάλη οικιστική ανάπτυξη, με ξένους, με Έλληνες, με Ευρωπαίους, με Αγγλούς, με Γάλλους, με Πορτογάλους...

7. Έχετε πάρει κάποια μέτρα ας πούμε για την προστασία του περιβάλλοντος;

- Όσο μπορούμε, δεν έχουμε βέβαια χωροταξικό για να είμαι ειλικρινής. Τώρα το έχουμε δώσει σε ένα μελετητικό γραφείο για να μας κάνει το χωροταξικό για να μας κάνει όσο μπορούμε να περιορίσουμε κάποια πράγματα, να μην γίνονται καταπατήσεις και αυθαιρεσίες είναι δύσκολη περιοχή. Το νερό είναι δύσκολο, είναι ένα κομμάτι το οποίο βοηθάει το Δήμο οπωσδήποτε στην ανάπτυξη διότι έχουμε τέσσερις χιλιάδες υδροροή, έχουμε μια μεγάλη

κατανάλωση αλλά δεν πάυει να έχουμε και πολλά προβλήματα : συνεχώς κάνουμε επεκτάσεις , συνεχώς έχουμε ζημιές , συνεχώς έχουμε προβλήματα με το νερό αλλά προσπαθούμε....κινδυνεύουμε..έξι άτομα είναι στην υπηρεσία ύδρευσης με έναν αντιδήμαρχο υπεύθυνο μόνο και μόνο για να προσπαθούμε να έχουμε και καθαρό νερό και ποιοτικό και κάνουμε πολλά έργα.Έχουμε δώσει όλες μας τις δυνάμεις στο νερό με επεκτάσεις δικτύου , με δεξαμενές..Τώρα κατασκευάζουμε μια δεξαμενή πεντακόσια κυβικά , φτιάξαμε στον Βάμο πριν από δυο μήνες άλλη μία πεντακόσια κυβικά , υπάρχει ένα πρόγραμμα υδρεύσεως ..ε αρδρεύσεως το οποίο δουλεύει να γίνει χίλια κυβικά μια δεξαμενή για να προσπαθήσουμε να απομονώσουμε ξέρεις..να είναι το νερό το οποίο ποτίζουμε , το νερό το οποίο βάζουμε σε πισίνες να μην είναι νερό πόσιμο να είναι νερό αρδρεύσεως.Να κάνουμε οικονομία λίγο στο άλλο νερό.Προσπαθούμε να κάνουμε έργα δρόμους σας λέω ...εε..τώρα έχει μπει ένα πρόγραμμα για κανούριο λύκειο στο Βάμο , μεγάλη ανάπτυξη, ...και το ήδη υπάρχον κτιριακό συγκρότημα σεν επαρκεί.Γιατί κάναμε κάτι ενισχυτικές , κάτι χημεία , κάτι ...και έχουν δεσμεύσει εδώ και για νηπιαγωγείο καινούριο και έχει μπει και αυτό σε ένα πρόγραμμα.

8. Αυτή τη στιγμή Δήμαρχε πόσοι είναι περίπου οι κάτοικοι εδώ στο χωριό;

- Οι κάτοικοι είναι 3.800 που είναι στο Δήμο , είναι εγγεγραμμένοι.Και είναι καμιά 180 με 200 ξένοι εγγεγραμμένοι οι οποίοι ψηφίζουν και μένουν χρόνια εδώ πέρα.Είναι πάρα πολλές οικογένειες χρόνια , συνταξιούχοι , καλοί...

9. Και είναι ενσωματωμένοι δηλαδή στο χωριό;

- Ακριβώς. Το καλοκαίρι έρχονται τα παιδιά τους και τα εγγόνια τους και το χειμώνα είναι αυτοί εδώ συνταξιούχοι οι οποίοι δεν μας ενοχλούν , έχουν δεθεί με τους ντόπιους σε γάμους , σε βαφτίσια , σε παρέες σε κοινωνικές ας το πούμε εκδηλώσεις, είναι πάντα πρόθυμοι.Κάθε χρόνο κάνουν μια εκδήλωση οι Άγγλοι πιο πολύ παραμονή Χριστουγέννων.Και τώρα έχω εδώ ένα χαρτί και μου ζητάνε μια αίθουσα στις 15 Δεκεμβρίου , στολίζουν την αίθουσά τους με δέντρα και κάνουν μια γιορτή Χριστουγέννων με κουραμπιέδες.

10. Τί εθνικότητα έχουν οι περισσότεροι και..

- Οι περισσότεροι είναι Άγγλοι , Γερμανοί και Γάλλοι.Και τώρα έχουμε αρχίσει και από τα....Σουηδοί , κάτι Νορβηγοί αλλά μεμονωμένες περιπτώσεις οι περισσότεροι είναι Άγγλοι έτσι;Οι Άγγλοι ξεκινήσανε στην αρχή , μετά οι Γερμανοί ..δεν έχουμε κανένα πρόβλημα.Ψωνίζουνε από το Βάμο ..εε..από το Δήμο εργάζονται κιάλας ...οι περισσότεροι είναι ζωγράφοι και κάνουν εκθέσεις.Συνταξιούχοι ζωγράφοι και κάνουν κάτι εκθέσεις και δίνουν τα λεφτά σε ένα ίδρυμα τη Κατ'οικων Βοήθεια και ανήκουν εκεί...στο πνεύμα της κοινότητας .

11. Ποιά πιστεύετε ότι είναι η σχέση του χωριού με τη δραστηριοποίηση της Βάμος για

να το γυρίσω πάλι λίγο εκεί , πιστεύετε δηλαδή όταν ξεκίνησε αυτή η προσπάθεια ..θυμάστε;

- Όταν ξεκίνησε η προσπάθεια δεν κρύβω να σας πω ότι έτσι υπήρχε μια αντίδραση : τί κάνουν ταβέρνα ; Στην αρχή είχαμε και ήρθαν από την Αθήνα ο τάδε , τάδε , θα ανοίξουν εστιατόριο , θα ανοίξουν γραφείο τουρισμού..Μπήκαμε σε ένα πρόγραμμα ,στα LEADER ήταν 3 τότε 4, αναπαλαιώσανε όλα τα παλιά τους σπίτια τα κάναν έτσι ενοικιαζόμενα και θυμάμαι συγκεκριμένα εγώ καθόμουν στο καφενείο και χιτίζαμε τότε στα 'πα τα δωμάτια σκάβαμε την πισίνα ..λέει ο «Τάσος»³⁷ στο Βάμο."Ναι ρε παιδιά" λέω, "Γιατί είναι κακό;" , λένε "Και ποιός θα έρχεται στο Βάμο αν φτιάξεις ξενοδοχείο". Και τους έλεγα χαριτωλώνοντας" ότι πέρα από τα λεφτα που έχω και δεν ξέρω τί να τα κάνω , έχω και ξενοδοχείο". Και (μετά) έλεγαν και μπραβο , μπράβο και μπράβο που αξιοποιήθηκε η περιοχή και ο Βάμος διαφημίστηκε. Ήτανε αντίδραση στην αρχή , οτιδήποτε φτιάξεις και καφενείο να ανοίξεις ή παντοπωλείο .."τί το ανοίγει τώρα σουπερ μάρκετ στο Βάμο ποιός θα ψωνίσει"...

12. Θεωρείτε δηλαδή τώρα ότι όποιες αντιδράσεις υπήρχαν αρχικά έχουν εξομαλυνθεί;

- Ναι ,ναι βέβαια δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα. Και στην ταβέρνα πηγαίνουμε και τα παιδιά ακολουθούμε προς Θεού δεν είναι θέμα.

13. Σε τί είδους εκδηλώσεις , οι οποίες έχουν οργανωθεί από τη Βάμος , έχει συμμετάσχει η ντόπια κοινότητα και αν σε αυτές τις εκδηλώσεις υπήρχαν και εκδηλώσεις περιβαλλοντικού περιεχομένου ή κινητοποιήσεων αν θυμάστε.

- Ναι από την Βάμος .Α.Ε , μπορώ να πω ότι και πριν από δέκα μέρες , έχουμε κάνει ένα πέτρινο θέατρό εδώ λίγο πιο πάνω που έχει μπει σε ένα πρόγραμμα, κάνανε μια εκδήλωση οι Άγγλοι.Φέρανε ηχεία , στερεοφωνικές εγκαταστάσεις και κάναν μια εκδήλωση με δικά τους τραγούδια.Το καλοκαίρι έχουνε δυο φορές θέατρο ...και συναυλία, αυτό που κάνει ο σύλλογος ο πολιτιστικός ...δηλαδή συμμετέχει και η Βάμος Α.Ε. , συμμετέχει και ο Δήμος.Δεν έχουμε πολλές δραστηριότητες για να είμαι ειλικρινής ,έχουμε μια ομάδα την Κορωνίδα η οποία είχε 70 παιδιά ,έχει μικρούς , μεσαίους και μεγάλους έχει τρεις κατηγορίες : τα μικρά παιδιά που είναι 8-10 χρονών , 10 με 13 και τους μεγάλους από 18 και πηγαίνουν με το λεωφορείο του Δήμου και παίζουν , Χανιά , Κολυμπάρι , Καστέλι ,Παλαιόχωρα ...έχουν μια καλή δραστηριότητα εκεί πέρα.Τα παιδιά προπονούνται με στολές κανονικά , συμμετέχουμε όλοι και η Βάμος Α.Ε. και 'γω σαν Βάμος Palace και άλλοι χορηγοί , άλλος φέρνει παππούτσια , άλλος φέρνει μπάλες ότι μπορούμε και ο Δήμος τους δίνει πέντε,έξι χιλιάδες το χρόνο έχουμε μια καλή δραστηριότητα.Τώρα έχουμε μια μελέτη για το γήπεδο να μπει χλωροτάπητας , ο

³⁷ Ψευδώνυμο για τον Δήμαρχο της Κοινότητας του Βάμου.

οποίος αν τα καταφέρουμε θα έχει προβολείς , θα 'χει γκαζόν.Προσπαθούμε όσο μπορούμε παρά τις ...λίγα μικρά οικονομικά μας προσπαθούμε όσο μπορούμε.Αγαπώ το χωριό μου , αγαπώ την περιοχή με ξέρουν εδώ πέρα σας λέω μεγάλωσα θέλω να αφήσω ας το πούμε ένα έργο.

14. Θέλετε να μου πείτε κάποια πράγματα για το προφίλ των επισκεπτών : τί είδους άτομα ας πούμε επισκέπτονται το Βάμο , αν είναι Έλληνες από πού είναι , αν είναι ξένοι από πού είναι, ποιας ηλικίας και κοινωνικού στρώματος;

- Αν είναι Έλληνες έρχονται από Θεσσαλονίκη και μικροί και μεγάλοι.Δηλ. δεν υπάρχει...τώρα ας πούμε προσπαθούμε να μπούμε στον Κοινωνικό Τουρισμό δηλ, να δώσουμε τα σπίτια και η εταιρεία και εγώ στον κοινωνικό τουρισμό να έχουμε από χειμώνα περισσότερη ....Το χειμώνα έρχονται ζευγάρια και παρέες από Ηράκλειο , Άγιο Νικόλα , Σητεία.Από Ρέθυμνο μπορεί να έρθουν και δώδεκα και δεκαπέντε άτομα και να νοικιάσουν έξι, επτά σπίτια και να κάνουν ένα μπουφέ και να κάνουν ένα κειτερινγκ και να μην φάνε στην ταβέρνα να φάνε εκεί.Το καλοκαίρι έχουμε πάρα πολύ καλό κόσμο είναι όλοι με αυτοκίνητα.Το καλό του Βάμου είναι ότι δεν είναι γραφεία που ...έρχονται από το αεροδρόμιο και παεί το λεωφορείο της εταιρείας ή του ξενοδοχείου και τους παεί στο ξενοδοχείο και από 'κει να μπαίνουν σε αστικό.Ο καθένας έρχεται πακέτο επτά μέρες ή δεκατέσσερις με το αυτοκίνητο , υπάρχει το πρακτορείο στο αεροδρόμιο των Χανίων τους δίνει το αυτοκίνητο και έρχονται κατ'ευθείαν στο Βάμος Palace ή στα ενοικιαζόμενα των παιδιών.Και έτσι είναι και καλός κόσμος και πλούσιος εγώ στο δικό μου ξενοδοχείο είναι ότι είναι συμβολαιογράφοι , γιατροί , καθηγητές και πολλοί ζωγράφοι ...δε ξερω τους αρέσει η φύση , η γη πολλούς ζωγράφους.Και αυτοί που έχουν αγοράσει σπίτια , στα γύρω χωριά εδώ δίπλα , ζωγραφίζουνε τους αρέσει η φύση έχουμε πάρα πολύ πράσινο. Έχουμε καλό κόσμο είναι 14 μέρες η διανυκτέρευση συν το αυτοκίνητο.

15.Θέλετε να μου πείτε κάποια πράγματα , αν γνωρίζετε για την προσπάθεια που κάνει ο οικισμός στη Μηλιά σε σχέση με τη Βάμος Α.Ε , θεωρείτε δηλαδή ότι είναι μια προσπάθεια που έχει κοινά χαρακτηριστικά ..οι δυο αυτές προσπάθειες ;

- Για να είμαι ειλικρινής, εχω πάει στη Μηλιά πριν και πριν και πριν την είχα επισκεφθεί με τη σύζηγο και τα παιδιά παλιά πριν κατέβουμε μόνιμα στα Χανιά.Μου έρεσε πάρα πολύ διότι τότε ξέρεις σκεφτόμουνα να χτίσω να μην χτίσω ...και είχαμε πάει στην Μηλιά στην αρχή καφενείο δεν είχαν ακόμα , μου άρεσε πάρα πολύ η ιδέα ..εκεί βέβαια είναι άλλο τοπίο. Είναι άλλο περιβάλλον εκεί ο ήλιος βγαίνει στις δέκα η ώρα και δύει στις πέντε ξανά , ξαναξημερώνει .Ναι είναι τελείως διαφορετικό εκεί είναι για ζευγαράκια δεν είναι για οικογένειες δεν είναι για παιδιά (γέλια) , τα κρεββάτια είναι πέτρινα , το τζάκι μέσα ε είναι ένας άλλος τουρισμός.Είναι όμορφος ...συνδυάζεται και με τον δικό μας τον αγροτουρισμό απλά

έχει λειτουργία διαφορετική : το καφενείο του , η ταβέρνα του είναι ένα όμορφο...δηλαδή πας για πέντε , έξι μέρες άνετα χωρίς να έχω πρόβλημα αλλά όχι με παιδιά.Δεν μπορούν να παίξουν τα παιδιά εκεί ε; έτσι δεν είναι; Δεν μπορούν να τρέξουν τα παιδιά να παίξουνε.Πού να πάνε τα παιδιά το βράδυ θα μου πεις και 'δω που θα πηγαίνει; Ε θα πάνε να φάνε σουβλάκια , θα πάνε εκεί να κάνουν μια βόλτα στο χωριό ξερω'γω στη πλατεία , θα πάνε στο γυμνάσιο να παίξουν μπάλα. Εμένα ...μάρεσει (Μηλιά) είναι κάτι το ξεχωριστό.

16.Ευχαριστώ.

7. ΟΠΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΣΤΗ ΜΗΛΙΑ.

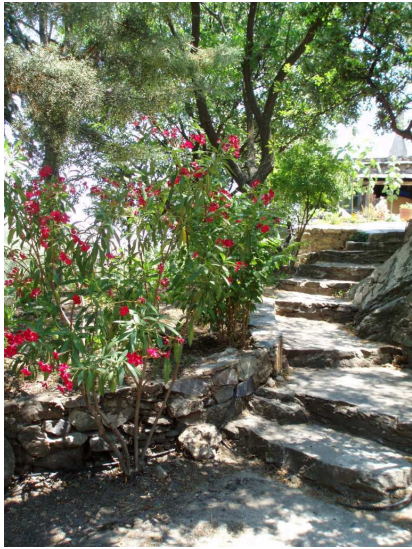

8.ΟΠΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΒΑΜΟΥ.

